

AGRÁRMINISZTERIUM

ZÁRÓ ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS

a Vidékfejlesztési Program 2014-2020
tematikus értékelésére vonatkozóan

A VP 6. prioritás intézkedéseinek hozzájárulása
a társadalmi befogadás elősegítéséhez és a szegénység csökkentéséhez

„A Vidékfejlesztési Program lebonyolítását támogató informatikai rendszerek fejlesztését támogató informatikai és közigazgatási szakértői tanácsadás, valamint a KAP 2020-hoz kapcsolódó monitoring tervezői feladatok és szaktanácsadás ellátása” című projekt keretében

Projektvezető:

Saad Tamás

Szakértők:

Király Gábor, Lőrincz Katalin, Rácz Katalin, Magócs Krisztina

A minőségbiztosításba bevont külső szakértő:

Gyene Gyöngyvér

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A vidéki térségekbe beruházó Európa

Készült: 2023. október 30.

MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI NYILATKOZAT¹

„A VP 6. prioritás intézkedéseinek hozzájárulása a társadalmi befogadás elősegítéséhez és a szegénység csökkentéséhez” című Záró Értékelési Jelentésben, melyet 2021. június 30. záródátummal az Agrárminisztérium megbízásából a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorcium készített, teljeskörűen teljesülnek az értékelés folyamatába épített minőségbiztosítás keretében vizsgált minőségi elvárások:

1. Az értékelés **módszertana, megközelítésmódja** teljeskörűen megfelel az Európai Bizottság által közreadott útmutatóknak és szabályoknak, a nemzetközi és hazai értékelési standardoknak. Az értékelő az egyes minőségi szempontokkal kapcsolatban felmerült észrevételeknek megfelelően a jelentést átdolgozta.
2. A megállapításokat az értékelésben bemutatott tények meggyőzően alátámasztják. Az alkalmazott módszertan, az adatforrások kezelése szakszerű. Megvalósul a megállapítások, következtetések, javaslatok koherenciája. A javaslatok kidolgozottsága, gyakorlatiassága megfelelő.
3. Az **értékelési kérdések relevánsak, vizsgálhatók, és kitérnek** az alábbiakra:
  - a. a VP eredményeinek, nettó hatásának kimutatása
  - b. javaslatok megfogalmazása a felhívás feltételrendszerének, a kiválasztási szempontoknak olyan továbbfejlesztésére, amelyek az eredményességet, az indikátorok teljesíthetőségét növelik,
  - c. hatás- és kiegészítő eredményindikátorok előállítása
  - d. a LEADER hozzájárulásának értékelése (ahol releváns)
  - e. szinergiák a többi operatív programmal
  - f. a KAP Stratégia tervezését, az indikátorok előállítását segítő előzmény-adatok vizsgálata
  - g. a szakpolitikai környezet időközi változásai
  - h. a VP hozzájárulása a hazai és EU stratégiai célokhoz, továbbá a várt és egyes nem várt gazdasági, társadalmi, környezeti/fenntarthatósági hatások
4. Az értékelés az elfogadott Indító Jelentésben meghatározott **értékelési kérdéseket teljeskörűen megválaszolja**.
5. A jelentés szakszerű, közérthető, áttekinthető.

Összességében „A VP 6. prioritás intézkedéseinek hozzájárulása a társadalmi befogadás elősegítéséhez és a szegénység csökkentéséhez” című Záró Értékelési Jelentés kiválóan megfelel az elvárt minőségi követelményeknek.

¹ Az 1. melléklet részletezi a minőségbiztosítás célját, szempontjait, feladatait és illeszkedését az értékelési folyamatba. A minőségbiztosítási nyilatkozatot a minőségbiztosításba bevont külső szakértő állítja ki a Záró Értékelési Jelentés véglegesítését követően.

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	11
EXECUTIVE SUMMARY	20
1. BEVEZETÉS	29
2. AZ ÉRTÉKELÉS CÉLJAI	34
2.1. Értékelési háttér	34
2.2. Értékelési szempontok	34
2.3. Értékelési cél	34
2.4. Értékelési kérdések	35
3. MÓDSZERTAN	36
4. VIZSGÁLT INTÉZKEDÉSEK	38
4.1. Intézkedések háttere, jelenlegi környezete, várható jövője	38
4.1.1. Stratégiai, szakpolitikai, jogszabályi háttér	38
4.1.2. Kapcsolódó támogatási programok	40
4.1.3. 2023-27 tervezési dokumentumok	41
4.2. Értékelés alá vont felhívások	43
4.3. Intézkedésekre vonatkozó korábbi értékelési megállapítások	46
4.4. CMEF és PMEF indikátorok	48
4.5. Folyamatok, eljárásrendek, intézményrendszer	61
5. MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	65
5.1. A Vidékfejlesztési Program beavatkozásai hogyan járultak hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljainak teljesítéséhez, amely az országos szegénységi küszöb alatt élő lakosság számának a csökkentésére irányul?	65
5.1.1. Szegénységgel kapcsolatos trendek alakulása Magyarországon az AROPE index alapján 2014-2020	65
5.1.2. A jövedelmi szegénységet jellemző trendek a NAV adatok alapján	67
5.1.3. A társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei	69
5.1.4. Statisztikai összefüggésvizsgálatok eredményei	70
5.1.5. Az értékelési kérdésre adott válasz	72
5.1.6. Javaslatok	73
5.2. Milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a társadalmi befogadás és a vidéki szegénység csökkentésének szempontjai?	73
5.2.1. A vidékfejlesztési program pályázati felhívásainak tartalmi elemzése	73
5.2.2. A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások értékelése	76
5.2.3. A LEADER beavatkozás hozzájárulása a szegénységcsökkentéshez	76
5.2.4. Az értékelési kérdésre adott válasz	81
5.2.5. Javaslatok	82
5.3. Milyen mértékű a hátrányos helyzetű lakosságcsoportok – Vidékfejlesztési Program forrásaihoz való közvetlen és közvetett hozzáférése a 2014-2020 közötti időszakban?	83
5.3.1. 6A és 6B fókuszterületi felhívások kifizetéseinek területi eloszlás vizsgálata	83
5.3.2. A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges hatással azonosított felhívások jelenlét vizsgálata	88
5.3.3. A vidéki szegénység mérséklésében közreműködő kedvezményezett (ügyfél) csoportok elemzése ..	90
5.3.4. Az értékelési kérdésre adott válasz	93

5.4. Hogyan érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó Operatív Programok (különösen TOP, GINOP, EFOP) és a Vidékfejlesztési Program között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?	98
5.4.1. Az értékelési kérdésre adott válasz	105
5.4.2. Javaslatok	105
5.5. Milyen összefüggés állapítható meg a Covid-19 hatásai és a vidéki szegénységet jellemző trendek között?	106
5.5.1. Makroszintű hatások	106
5.5.2. Társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei	112
5.5.3. Az értékelési kérdésre adott válasz:	117
6. JAVASLATOK ÖSSZEFOGLALÁSA	119
MELLÉKLETEK	122
1. sz. melléklet: Minőségbiztosítás célja, szempontjai, feladatai és illeszkedése az értékelési folyamatba ...	122
2. sz. melléklet: Részletes vizsgálati módszertan	123
3. sz. melléklet: Vizsgált intézkedések részletes bemutatása	132
4. sz. melléklet: Felhasznált források	140
5. sz. melléklet: A 6. prioritás intézkedéseit érintő 2019. évi félévi értékelés intézkedésszintű értékelési eredményei	144
6. sz. melléklet: Felhívásspecifikus eljárásrendekkel kapcsolatos tapasztalatok	147
7. sz. melléklet: A szegénységet jellemző főbb trendek az EU SILC felmérés szerint	153
8. sz. melléklet: Társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei	158
9. sz. melléklet: Összefüggés vizsgálat eredményei	160
10. sz. melléklet: A VP pályázati felhívásokban érvényesített társadalmi befogadási szempontok	162
11. sz. melléklet: A társadalmi befogadási szempontok érvényesülése a 6A, 6B fókuszterületen meghirdetett felhívásokban	165
12.sz. melléklet: DEGURBA és KSH település tipológiák átfedése a 2019-ben érvényes település besorolások szerint	176

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

AKI	Agrárközgazdasági Intézet Nkft.
AKG	Agrár-környezetgazdálkodás
AM	Agrárminisztérium
AROPE	At Risk of Poverty or Social Exclusion (szegénység vagy kirekesztettség kockázatának kitett)
BM	Belügyminisztérium
CLLD	Community-Led Local Development (Közösségvezérelt helyi fejlesztés)
CMEF	Common Monitoring and Evaluation Framework (Közös Monitoring és Értékelési Keret)
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development
EAGF	European Agricultural Guarantee Fund
EB	Európai Bizottság
EC	European Commission
EDIOP	Economic Development and Innovation Operational Programme
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EMGA	Európai Mezőgazdasági Garancia Alap
EMOGA	Európai Mezőgazdasági és Orientációs Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENRD	European Network for Rural Development (Európai Vidékfejlesztési Hálózat)
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESB	Európai strukturális és beruházási alapok
ESZA	Európai Szociális Alap
ÉT	Értékelési Terv
ETHA	Európai Tengerügyi és Halászati Alap
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions
ÉVJ	Éves Végrehajtási Jelentés
FBI	Farm/Farmland Bird Index (mezőgazdasági területek madárindexe)
FTE	Full Time Equivalent (teljes munkaidő egyenérték)
GDP	Gross domestic product (bruttó hazai termék)
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
GN	Gazdálkodási Napló
GSZÖ	Gazdaságszerkezeti Összeírás
HACS	Helyi Akciócsoport
HMGY	Helyes Mezőgazdasági Gyakorlat
HRDOP	Human Resources Development Operational Programme
IAE	Institute of Agricultural Economics Nonprofit Ltd.
IH	Irányító Hatóság
IIER	Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer
IJ	Indító Jelentés
IKSZT	Integrált Közösségi és Szolgáltató Terek
ITM	Innovációs és Technológiai Minisztérium
KA	Kohéziós Alap
KAP	Közös Agrárpolitika

KEHOP	Környezet és Energiahatékonysági Operatív Program
KET	Kötelezettségvállalással érintett egybefüggő terület
KÖJ	Köztes Jelentés
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
LAU	Local Administrative Units (helyi közigazgatási egységek)
LEADER	Liaison Entre Actions pour le Development de l'Economie Rurale (közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében)
LFS	Labour Force Survey (munkaerő-felmérés)
LHH	Leghátrányosabb helyzetű
MÁK	Magyar Államkincstár
MGTE	Mezőgazdasági Területek Erdősítése
MNVH	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
MTÉT	Magas Természeti Értékű Terület
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat
Nkft.	Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság
NVS	Nemzeti Vidékstratégia
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
OP	Operatív Program
PMEF	Performance Monitoring and Evaluation Framework (Teljesítmény Monitoring és Értékelési Keret)
RDP	Rural Development Program
PPS	Purchasing power standard (vásárlóerő-standard)
SA	Strukturális Alap
SAPS	Single Area Payment Scheme (Egységes Területalapú Támogatás)
SPR	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről
STÉ	Standard Termelési Érték
SZIA	Személyi jövedelemadó
TEÁOR	Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere
TEIR	Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer
THÉT	Természeti hátránnyal érintett területek
THM	Társadalmi Hatásmonitoring
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
TSDOP	Territorial and Settlement Development Operational Programme
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program
VP	Vidékfejlesztési Program
ZÉJ	Záró Értékelési Jelentés

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség száma és aránya Magyarországon térségtípusok szerint	13
2. ábra: A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetések aránya a VP teljes támogatás kiáramlásához képest (2014-2020)	15
3. ábra: A szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott VP, GINOP, TOP és EFOP felhíváscsoportok jelenléte a járáásokban (2014-2019).....	17
4. ábra Az értékelés során alkalmazott értékelési módszerek	36
5. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség aránya az EU-27 országaiban (2014-2020)	53
6. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség száma és aránya Magyarországon térségtípusok szerint (2014-2020)	54
7. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség térségtípusok szerinti megoszlása Magyarországon és az EU-ban (2014-2020)	55
8. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség száma Magyarországon nemek szerinti bontásban, 2014-2020.....	61
9. ábra A benyújtott pályázatok státusza az M07-es intézkedés esetében.....	63
10. ábra A szegénység vagy kirekesztettség veszélyének kitettek aránya Magyarországon, 2014-2020 (százalék)	65
11. ábra Mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek száma Magyarországon, 2014-2020.....	66
12. ábra Az összes SZJA adófizető számának változása 2014-2019 között	69
13. ábra A mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévők számának változása a megyékben, 2014-2019 között.....	69
14. ábra Közvetlen szegénységcsökkentési, felzárkóztatási célokat megfogalmazó támogatási kérelmek száma a tíz legnagyobb támogatási kérelemmel érintett Helyi Akciócsoportnál.....	78
15. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések eloszlása települések urbanizáltság foka szerint.....	84
16. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy lakosra jutó átlagos összege települések urbanizáltság foka szerint (forint)	84
17. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy kedvezményezettre jutó átlagos összege települések urbanizáltság foka szerint (ezer forint)	84
18. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések eloszlása a települések jogállása szerint	85
19. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy lakosra jutó átlagos összege a települések jogállása szerint (forint).....	85
20. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy kedvezményezettre jutó átlagos összege a települések jogállása szerint (ezer forint)	85
21. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések eloszlása települési lakosság szám szerint	86
22. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy lakosra jutó átlagos összege települési lakosság szám szerint	86
23. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy kedvezményezettre jutó átlagos összege települési lakosság szám szerint (ezer forint).....	86

24. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések eloszlása a járáások kedvezményezettsége szerint	86
25. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy lakos jutó átlagos összege a járáások kedvezményezettsége szerint.....	86
26. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetések egy kedvezményezettre jutó átlagos összege a járáások kedvezményezettsége szerint (ezer forint)	86
27. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetések (2014-2020) megyei eloszlása	87
28. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetések aránya a VP teljes támogatás kiáramlásához képest (2014-2020).....	88
29. ábra KSH kedvezményezett járáások besorolása	88
30. ábra 6A és 6B fókuszterülethez köthető elsődleges hatású VP felhívások jelenléte a program célkitűzései alapján kiemelt település típusokon	90
31. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos felhívások kedvezményezettjeinek megoszlása főtevékenységük TEÁOR kódja alapján	91
32. ábra A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kedvezményezettjeinek főtevékenysége TEÁOR besorolás alapján megyénként	92
33. ábra A szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott VP, GINOP, TOP és EFOP felhíváscsoportok jelenléte a járáásokban (2014-2019)	100
34. ábra Járáások kedvezményezettségi besorolása és a felhíváscsoportok száma közötti korrespondencia elemzés eredményének kétdimenziós ábrázolása	102
35. ábra A foglalkoztatottak havi létszáma és a foglalkoztatási ráta alakulása a 15–64 éves népességben, 2019-2021 között	107
36. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresetének változása 2019-2020 között.....	109
37. ábra A munkanélküliek havi létszáma és a munkanélküliségi ráta alakulása a 15–64 éves népességben, 2019-2021 között	111
38. ábra A nyilvántartásba első alkalommal belépők száma és aránya, 2020.január-2021. március között.....	111
39. ábra A nyilvántartott álláskeresők számának változása a járáásokban, 2020. december (az előző év azonos hónapjához képest)	112
40. ábra Jövedelmi helyzet változása a Covid-19 járvány időszakában, N=1092	113
41. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a különböző korcsoportokban, N=1092	113
42. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás és az iskolai végzettség összefüggései, N=1092	114
43. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a válaszadó lakóhelyének típusa szerint, N=1092	114
44. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a válaszadó közigazgatási jogállása szerint szerint, N=1092	115
45. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a különböző fejlettségű településeken élő válaszadók körében, N=1092	115
46. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a válaszadók lakóhelyének megyéje szerint, N=1092.....	116
47. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő, foglalkozási státuszt érintő változások, N=1092	116

48. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések.....	135
49. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések megoszlása, százalék.....	136
50. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések alakulása	136
51. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések megoszlása.....	137
52. ábra Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint, 2014-2020 (százalék)	154
53. ábra Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a roma népesség körében, 2014-2020 (százalék)	154
54. ábra Relatív jövedelmi szegénységi arány a legjellemzőbb gazdasági aktivitás és nemek szerint, 2014-2020	155
55. ábra A szegénységi arány kor szerint jellemzői társadalmi juttatásokkal és anélkül, 2020-ban.....	156
56. ábra Jövedelmi egyenlőtlenség alakulása Magyarországon és az EU-28-ban a GINI együttható, valamint az S80/S20 mutató alapján, 2014-2020	157
57. ábra A munkalehetőségek, a kereset és a lakóhely állapotában történt változás megítélése	158
58. ábra Az életminőségi mutatók elmúlt 5 évben bekövetkezett változásának értékelése a válaszadók lakhelyének fejlettsége szerint.....	159
59. ábra Az életminőségi mutatók elmúlt 5 évben bekövetkezett változásának értékelése a válaszadók lakhelyének DEGURBA szerint	160

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat Az O1 mutató teljesülése	48
2. táblázat Az O3 mutató teljesülése	49
3. táblázat Az O18 mutató teljesülése	49
4. táblázat Az R21 / T20 indikátor várható teljesülése	50
5. táblázat Az R22 / T21 mutató teljesülése.....	51
6. táblázat Az R23 / T22 mutató teljesülése.....	51
7. táblázat Az R24 / T23 mutató teljesülése.....	52
8. táblázat Az SZJA adófizetők számának alakulása, 2014-2019 között	68
9. táblázat A mediánjövedelem 60 százaléka alatti jövedelemmel rendelkezők aránya a különböző térségtípusokban	68
10. táblázat Proxy indikátorok értékének alakulása.....	72
11. táblázat A társadalmi felzárkóztatási fókusszal rendelkező LEADER projektek várható eredményei	79
12. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetéseinek (2014-2020) megoszlása települések urbanizáltsági foka szerint.....	95
13. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetéseinek (2014-2020) megoszlása települések jogállás szerint.....	95
14. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetéseinek (2014-2020) megoszlása települések népességszáma szerint	96

15. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetései (2014-2020) megoszlása járássok kedvezményezettségi besorolása alapján ..	97
16. táblázat Felhíváscsoportok száma és aránya járásonként.....	101
17. táblázat Korreláció analízis eredménye a vizsgált felhíváscsoportok egy főre jutó kifizetései összege és járási változásmutatók között	104
18. táblázat Üres álláshelyek számának változása, 2020	110
19. táblázat A 6A és 6B fókuszterülethez elsődlegesen hozzájáruló VP intézkedések	132
20. táblázat Kifizetések alakulása VP keretében 2014-2020 között.....	135
21. táblázat A 6A fókuszterület keretében 2014-2020 között megvalósult kifizetések	138
22. táblázat A 6B fókuszterület keretében 2014-2020 között megvalósult kifizetése	139
23. táblázat Összefüggés vizsgálat eredményei	161
24. táblázat A VP pályázati felhívásokban érvényesülő társadalmi befogadási szempontok	162
25. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő foglalkoztatással kapcsolatos kiválasztási szempontok.....	163
26. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő, a vidékgazdaság szereplőit támogató kiválasztási szempontok	163
27. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő, mikro- és kisvállalkozásokat támogató kiválasztási szempontok megjelenése	164
28. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP3-4.2.1-15 felhívásban	165
29. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP3-4.2.1-4.2.2-18 felhívásban	166
30. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-6.4.1-16 felhívásban.....	167
31. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP5- 8.1.1-16 felhívásban	168
32. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-16.9.1-17 felhívásban	169
33. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 felhívásban	169
34. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 felhívásban	170
35. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.1-20 felhívásban	171
36. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.4-17 felhívásban	171
37. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 felhívásban	173
38. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.2-16 felhívásban	173
39. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-19.3.1-17 felhívásban	175

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Bevezető és célok

A 2014–2020 közötti időszakra vonatkozóan az **Európai Unió egyik célkitűzése volt, hogy a szegénységi küszöb alatt élő európaiak arányát 25 százalékkal csökkentse**, több mint 20 millió embert emelve ki a szegénységből (EC, 2010a). Az EU 2020 Stratégia célkitűzéseivel összhangban Magyarország **vállalta, hogy 2020-ra a 2008-as bázisértékhez képest 450 000 fővel csökkenti a szegénységben élő² lakosság számát** (Partnerségi Megállapodás, 2014–2020).

Jelen Záró Értékelési Jelentés a 2014–2020-as programozási időszakban a **Vidékfejlesztési Program (VP) 6. prioritásának a társadalmi befogadás elősegítéséhez és a szegénység csökkentéséhez való hozzájárulását, eredményeit, hatásait mutatja be**, és megállapításával a 2023–2027 közötti időszakra szóló KAP Stratégiai Terv kidolgozását kívánja támogatni.

Miért fontos ez a téma?

A 2014 előtti programidőszakokban a **szegénységcsökkentés**, társadalmi befogadás elősegítése **nem jelent meg explicit célként** a Közös Agrárpolitika vidékfejlesztési eszközrendszerében, indirekten elsődlegesen a munkahelyteremtésen, a szolgáltatásfejlesztésen és a helyi szükségletek érvényesítésének nagyobb teret engedő LEADER programokon keresztül érvényesült. A **2014–2020-as programidőszakban** a vidékfejlesztés jogszabályi alapjait lefektető 1305/2013/EU rendelet³ **a hat vidékfejlesztési prioritás egyikeként (6. prioritás) a társadalmi befogadás előmozdítását és a szegénység csökkentését kiemelt célkitűzésként jelölte meg**, abból kiindulva, hogy a szegénység és hatásai a gazdaságilag fejletlenebb vidéki térségeket erőteljesebben veszélyeztetik. Az Európai Parlament és a Tanács 2018. évi 392-es rendeletében⁴ foglaltak szerint a **2023 utáni időszak Közös Agrárpolitikájában is meghatározó szerepet kap a társadalmi befogadás és a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben⁵**.

Mit és hogyan vizsgáltunk?

Az értékelési munka fókuszában a Vidékfejlesztési Program Értékelési Tervében rögzített szempontok alapján a **6. prioritáshoz sorolt VP-intézkedések eredményeinek, hatásainak vizsgálata állt, az intézményrendszer, a kedvezményezettek, valamint a társadalmi befogadás potenciális érintettjei szemszögéből**. Az értékelés során kiemelt figyelmet kapott a **leszakadó társadalmi csoportok közvetlen és közvetett érintettségének vizsgálata**. Emellett sor került a **Vidékfejlesztési Program és a szegénységcsökkentés szempontjából releváns különböző operatív programok (EFOP, GINOP, TOP) egymásra épülésének, az integrált felzárkóztatás megvalósítási tapasztalatainak vizsgálatára**.

² Az EU statisztikai kategóriáknak három szegénységi dimenzió alapján.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 1305/2013/EU rendelete (2013. december 17.) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról és az 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP Stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és az 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről.

⁵ A rendelet preambulumaának megfogalmazásában „az Unió sok vidéki térségét érintik strukturális problémák, például a vonzó munkalehetőségek és a szakemberek hiánya, a hálózatokba, infrastruktúrákba és az alapvető szolgáltatásokba történő beruházások elhanyagolása, a fiatalok elvándorlása, alapvetően fontos e területek társadalmi-gazdasági szerkezetének a Cork 2.0 nyilatkozattal összhangban történő megerősítése, különösen munkahelyteremtés és a generációs megújulás, a Bizottság növekedési és foglalkoztatási stratégiájának a vidéki térségekben való megvalósítása, a társadalmi befogadás ösztönzése és az európai vidék „intelligens falvainak” megteremtése révén” (COM(2018) 392./16. bekezdés).

Az értékelés keretében feldolgozásra kerültek a 2014–2020 közötti időszakra vonatkozóan a **vidéki szegénység és a társadalmi felzárkóztatás trendjeiről képet adó statisztikai adatok** (beleértve az Európai Unió háztartási költségvetési és életkörülmény-felvételének Magyarországra vonatkozó legfrissebb adatait). Részletes elemzésre kerültek a 6. prioritáshoz sorolt vidékfejlesztési beavatkozások előrehaladásának nyomon követésére lehetőséget adó **MÁK műveleti adatok**, valamint a 2014–2020 közötti időszakban megjelent **VP pályázati felhívások tartalmi értékelési kritériumai**. Az értékelés keretében sor került a vidéki szegénység, társadalmi befogadás szempontjából **releváns eredmény- és hatásindikátorok**, valamint egyéb addicionális mutatók vizsgálatára. Az értékelés a **szegénységet kifejező mutatók és a Vidékfejlesztési Program kifizetései között elvégzett statisztikai összefüggés vizsgálatokra** is kiterjedt. A vidéki lakosság életkörülményeiben bekövetkezett változások vizsgálatát a közösségi média platformon keresztül 2020. november 12. és december 7. között lebonyolításra került társadalmi hatásmonitoring felmérés mélyítette el, mely 1 092 fős, nemre, életkorra és lakóhelyre (megye) reprezentatív mintán mérte fel az életkörülményekben az elmúlt 5 évben bekövetkezett változásokat. Az értékelési eredmények validálása céljából **szakértői interjúk** (összesen 12 db) **is készültek** a végrehajtásban közreműködő MÁK-szakértőkkel (3 db), szakpolitikai szereplőkkel (1 db), pályázatírókkal (4 db), a vidéki szegénység témakörével foglalkozó kutatókkal (2 db), továbbá a társadalmi felzárkóztatás területén dolgozó egyéb szakemberekkel (2 db).

A Vidékfejlesztési Program 6. prioritásához sorolt intézkedések a társadalmi befogadás elősegítése és a szegénység csökkentése terén elért eredményei:

(1) A VP beavatkozásainak hozzájárulása az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljainak teljesítéséhez, amely az országos szegénységi küszöb alatt élő lakosság számának csökkentésére irányul:

A 2014–2020 közötti időszakban a **szegénység és társadalmi kirekesztődés mérőszámaiban jelentős javulás következett be Magyarországon**. A Közös Agrárpolitika által a társadalmi hatások követésére alkalmazott **szegénységi index⁶** a 2014. évi **31,8 százalék**ról 2020-ra **19,4 százalékra esett vissza Magyarországon**. 2014-ről 2020-ra 3.096.000 főről 1.701.000 főre csökkent a szegénységi küszöb alatt élők száma Magyarországon, azaz 2020-ban 1.395.000 fővel kevesebb szegénységi kockázatnak kitett lakos⁷ élt hazánkban, mint 2014-ben (1. ábra, ld. következő oldal).

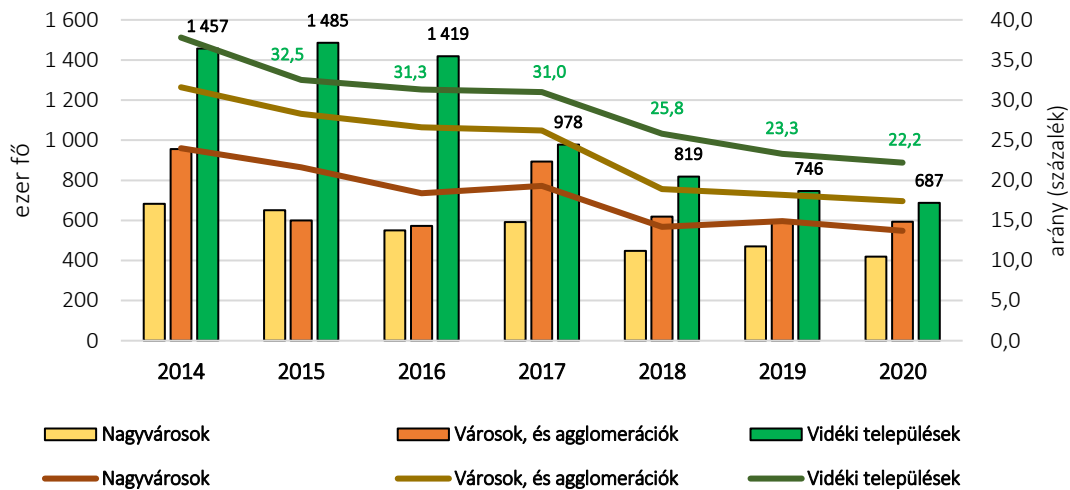
Az alacsonyabb területi bontású statisztikai adatok elemzése alapján az is megállapítható, hogy a szegénység vagy kirekesztettség kockázatának való kitettség Magyarországon jellegzetes földrajzi, területi mintázatot követ, összefüggésben a jövedelemszerzés területileg eltérő lehetőségeivel. **A szegénységnek vagy társadalmi kirekesztés veszélyének kitett népesség aránya 2020-ban Magyarországon vidéki térségeiben (vidéki településeiben) 22,2 százalék, az átmeneti térségekben (városokban és agglomerációkban) 17,4 százalék, míg a városi térségekben (nagyvárosokban) 13,7 százalék volt.** A Közös

⁶ A szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élők arányát az EU-ban az AROPE-mutató méri, amelynek meghatározása a következő három almutató alkalmazásával történik: (1) szegénység kockázata (relatív vagy jövedelmi szegénység) azt méri, hogy az emberek hány százaléka él olyan háztartásban, amelynek rendelkezésre álló nettó ekvivalens jövedelme nem éri el a szegénységi küszöböt, azaz a nemzeti mediánjövedelem 60 százalékát (a szociális transferek után). (2) súlyos anyagi nélkülözés az olyan személyek arányát méri, akiknek az életkörülményeit negatívan befolyásolja a források hiánya, és akik nem engedhetnek meg maguknak olyan dolgokat, amelyek egy adott társadalomban általában a méltó életkörülményekhez kapcsolódnak. (3) A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartások száma az olyan, 0–59 éves korú népesség arányát méri, amely olyan háztartásban él, amelyben az elmúlt év során a munkaképes korúak a teljes munkapotenciáljuk kevesebb, mint 20 százalékát töltötték munkával. Forrás: https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_hu.pdf

⁷ Az emberek akkor vannak kitéve a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának, ha a szegénység fentiekben ismertetett három dimenziója közül legalább egy jellemző rájuk. Forrás: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_hu.pdf

Agrárpolitika által hatásindikátorként alkalmazott mutató, a „szegénységi arány a vidéki térségekben” (I15) 2014 és 2020 között mintegy 15,6 százalékponttal (37,8 százalékról 22,2 százalékra) csökkent. Abszolút számokkal kifejezve **2020-ban 770 ezer fővel kevesebb szegénységnek és társadalmi kirekesztettség veszélyének kitett ember élt Magyarországon vidéki településen, mint 2014-ben (1. ábra).** Ugyanezen időszakban a nagyvárosokban, városokban és agglomerációkban együttesen 625 ezer fővel csökkent a szegénység és társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség száma.

1. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség száma és aránya Magyarországon térségtípusok szerint

Forrás: Eurostat alapján, [ilc_peps13] AKI Nkft. szerkesztés

A szegénységet kifejező mutatók⁸ és a Vidékfejlesztési Program kifizetései között elvégzett összefüggés vizsgálatok megerősítették, hogy a 2014–2020 közötti időszakban mind a VP egésze, mind a 6A⁹, 6B¹⁰ fókuszterületeken teljesült kifizetések¹¹ alapján a **Vidékfejlesztési Program hozzájárult a szegénység mérsékléséhez, mely a legalsó sávban adózók aránya és az egy főre jutó nettó jövedelem változásával mért pozitív statisztikai összefüggés alapján volt kimutatható.** Az elvégzett összefüggésvizsgálatok alapján kijelenthető, hogy a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásához besorolt, a **szegénységcsökkentést deklaráltan célzó intézkedések¹² a vizsgált időszakban megfelelően célzottak voltak:** a jövedelmi helyzet foglalkoztatás bővüléssel, családtámogatási rendszer kiterjesztésével, valamint a minimálbér

⁸ Vizsgált jövedelmi változók: Egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem változása 2014-2019 (százalék), SZJA adófizetők számának változása, 2014-2019 (százalék), A legalacsonyabb, 0-300.000 Ft sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke 2014-2018 (százalék), A három legmagasabb, 5.000.000 Ft fölötti sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke 2014-2018 (százalék.).

⁹ 6A fókuszterület: A diverzifikálásnak, a kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése.

¹⁰ 6B fókuszterület: A helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben.

¹¹ A 6A és 6B területhez tartozó intézkedések hatásainak azonosítását célzó összefüggésvizsgálatok során a fókuszterületeken teljesült kifizetéseket összesítettük, tekintettel arra, hogy a kifizetések magyarázó ereje a szegénységcsökkentésben csak így volt értelmezhető és érdemben kimutatható.

¹² 6A fókuszterülethez elsődlegesen besorolt intézkedések: M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe; M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése; M08 - Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások; M16 - Együttműködés. 6B fókuszterülethez elsődlegesen besorolt intézkedések: M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben; M19 - LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás.

emelésével is összefüggő kedvező irányú változása, ily módon áttételesen a szegénységcsökkenés jellemzően ott volt jelentősebb, ahol a VP 6A és 6B fókuszterületéhez tartozó intézkedéscsoporthoz kapcsolódóan nagyobb forrásbevonás történt.

(2) Milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a társadalmi befogadás és a vidéki szegénység csökkentésének szempontjai?

A 2014–2020 közötti időszakban a Vidékfejlesztési Program elsősorban a pályázati felhívások tartalmi értékelési szempontrendszerén keresztül érvényesítette a társadalmi befogadás szempontjait. A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt pályázati felhívások kiválasztási szempontrendszerében a Vidékfejlesztési Program többi felhívásához képest **nagyobb súllyal jelentek meg a területi célzás eszközei és a foglalkoztatásbővítés ösztönzői**. Utóbbi kapcsán fontos rámutatni, hogy a VP pályázatok értékelése során elsősorban **a foglalkoztatás mennyiségi vonatkozásai (foglalkoztatotti létszám, munkahelyteremtés költsége) kaptak hangsúlyt**, a foglalkoztatottak összetételére, minőségi jellemzőire vonatkozó szempontok csak néhány pályázati felhívásban jelentek meg.

A területi hátrány kiegyenlítését és ezáltal **a társadalmi befogadást** a 6A, 6B fókuszterülethez besorolt felhívások **a támogatási intenzitáson keresztül is érvényesítették**, amely a pályázó szervezeti formájához, háttéréhez igazodva akár 20 százalékkal is nagyobb támogatást biztosít, jelentősen javítva a hátrányos helyzetű járások és települések vidékfejlesztési forrásokhoz való hozzáférését. Fontos ugyanakkor rámutatni, hogy a deklaráltan társadalmi felzárkózást célzó 6A és 6B pályázati felhívásokba beépített indikátorok döntően a megvalósult fejlesztéseket számszerűsítő egyszerű kimeneti indikátorok, **a társadalmi befogadás szakpolitikai indikátorai** (pl. a foglalkoztatásbővítés által érintettek életkora, iskolai végzettsége, korábbi munkaerőpiaci státusza) **szűkített tartalommal jelennek meg a Közös Agrárpolitika kötelező indikátorkészletében, így a releváns felhívásokban is**.

Az Értékelési Terv alapján külön is vizsgált¹³ 6B fókuszterülethez sorolt LEADER beavatkozások az eddigi eredmények alapján a hátrányos helyzetű területeken **a társadalmi felzárkóztatás hatékony eszközeként működnek, a helyi problémákhoz és erőforrásokhoz igazított megoldások kialakítására teremtenek lehetőséget**. A vizsgált időszakban a LEADER HACS-októl kérdőíves felmérés keretében gyűjtött információk szerint a válaszadó 89 HACS képviselő harmada (30 db / 33,7 százalék) jelezte, hogy a vizsgált időszakban a támogatott LEADER projektekben megjelentek a szegénység, a hátrányos helyzet, a hátrányos megkülönböztetés csökkentésével kapcsolatos vállalatok, amelyek alapján a kedvezményezettek a tartalmi értékelés során pontot kaptak. A szegénységcsökkentést támogató projektek száma HACS-onként jelentős eltérést mutatott, az értékek 1-97 között szóródtak¹⁴. Az érintett HACS-ok túlnyomórészt hátrányos helyzetű járásokban helyezkednek el, ahol a szegénység és a hátrányos helyzet¹⁵ felerősödött szükségletként jelentkezik. A kifejezetten társadalmi felzárkóztatást

¹³ „A CLLD megközelítés hozzáadott értékének értékelése. HACS szintű értékelés” című tematikus értékelés. Elérhető a www.palyazat.gov.hu weboldalon

¹⁴ A szegénységcsökkentés szempontjából legtöbb támogatási kérelmet azonosító tíz Helyi Akciócsoport: Dél-borsodi LEADER Egyesület, Szatmári Síkság LEADER Egyesület, Göcsej - Zala mente Leader HACS, Jászszági Kistérségi Helyi Közösség Egyesülete, Szigetköz - Mosoni-sík LEADER Egyesület, Csengeri Járás Leader Egyesület, Dél-Baranya Határmenti Települések Egyesülete, HAJT-A Csoport Egyesület, Bükk-Térségi LEADER Egyesület, Baktalórántháza és Térsége LEADER Egyesület.

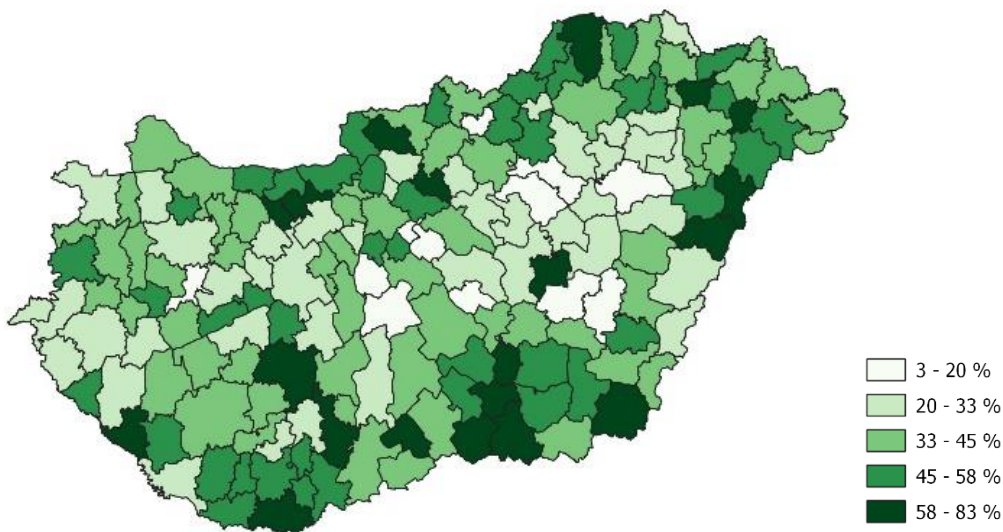
¹⁵ A hátrányos helyzetű térségek lehatárolása a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján történt egy 24 mutatóból álló rendszer alapján. A járások mutatóértékei a települési adatok aggregálásával állnak elő. Kedvezményezettnek, azaz hátrányos helyzetűnek az a járás minősül, amelynek számított komplex mutatója az összes járás komplex mutatójának átlaga alatt van. A hatályos kormányrendelet e küszöbérték használatával 109 járást minősített kedvezményezettnek, ebből 18 járás fejlesztendőnek, 36 járás komplex programmal fejlesztendőnek minősül. Forrás: https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_egyeb_teruletilehatarolasok

célul tűző LEADER projektek az eddigi eredmények alapján elsősorban a **képzéseken, készségfejlesztésen, valamint a foglalkoztatáson és a közösségfejlesztésen** keresztül fejtik ki felzárkóztató hatásukat.

(3) Milyen mértékű a hátrányos helyzetű lakosságcsoportok VP forrásaihoz való közvetlen és közvetett hozzáférése a 2014-2020 közötti időszakban?

A támogatások területi eloszlásának jelen értékelés keretében elvégzett vizsgálata megerősítette, hogy a 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetései többesége olyan térségekbe került, ami a VP társadalmi befogadási célkitűzéseivel összhangban áll. **A vizsgált kifizetések 67,6 százalékát vidéki besorolású településeken, 61,1 százalékát községekben és 25,6 százalékát 1000 fő alatti kistelepüléseken megvalósuló beavatkozások elindítására fordították.** A megvizsgált felhívások kifizetéseiből a kedvezményezettek átlagosan 8,7 millió forintos támogatásban részesültek. Az egy lakosra jutó kifizetések tekintetében minden térség- és településtípus esetében a **kiemelt, azaz komplex társadalmi hátrányokkal sújtott térségek¹⁶ előnye látszik.** A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető kifizetésekből a **legnagyobb arányban Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kedvezményezettek,** míg a legkisebb arányban Vas, Nógrád és Komárom-Esztergom megyei pályázók részesültek a VP forrásokból. A 6A és 6B fókuszterületekkel azonosított kifizetések arányát a teljes VP támogatás-kiáramlás összegéhez viszonyítva megállapítható, hogy jellemzően **ott kerültek többségbe az érintett kifizetések, ahol a járási kedvezményezettség besorolás ezt ténylegesen indokoltá tette (2. ábra).**

2. ábra: A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetései aránya a VP teljes támogatás kiáramlásához képest (2014-2020)

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A 6A, 6B fókuszterületen elsődleges hatással¹⁷ érintett pályázati felhívások településtípusok szerinti jelenlét-vizsgálata – amely azt elemzi, hogy egy településtípus egy pályázati felhívásban milyen arányban van jelen – arra mutatott rá, hogy **a térben leginkább szétterülő felhívás a LEADER kezdeményezés. A LEADER kifizetések (M19) által érintett 1 451 település túlnyomó többsége vidéki besorolású és községi**

¹⁶ A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet határolja le a fejlesztendő kedvezményezett járásokat, amelyeknek a gazdasági-társadalmi fejlettséget kifejező komplex mutatója kisebb, mint az összes járás komplex mutatójának átlaga.

¹⁷ A vidékfejlesztési beavatkozások fókuszterületi besorolását a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 11.3-as számú melléklete tartalmazza (Vidékfejlesztési Program 2014-2020. 7.0. verzió, 973. oldal).

jogállású, ezen belül harmada kedvezményezett, vagyis kiemelten fejlesztendő település. A településkép fejlesztését, valamint a külterületi utak fejlesztését célzó **M07 intézkedéshez tartozó felhívások** az M19-hez nagyon hasonló képet mutatnak, azzal, hogy ezek **szintén többségében vidéki besorolású községekben voltak jelen**, azonban az M19-nél nagyobb arányban járultak hozzá fejlesztésekhez a kedvezményezett településeken¹⁸ is.

Az értékelés kiemelt hangsúlyt fektetett annak vizsgálatára, hogy az értékelt időszakban mennyi forrás jutott az 1404/2019 Kormányhatározat alapján lehatárolt 300 legszegényebb településre a VP valamennyi, illetve a 6A és 6B fókuszterületekhez sorolt felhívásainak kifizetéseiből. A VP valamennyi intézkedését figyelembe véve **a települési szintű hozzáférés szinte teljes körű: a 300 legszegényebb településből csak két településre nem jutott vidékfejlesztési forrás**. 2020. december 31-ig a VP keretében kifizetett támogatások mintegy **7,4 százaléka jutott a 300 legszegényebb településre**. A kifejezetten szegénységcsökkentési fókuszú 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások kifizetéseiből a 300-ból összesen 273 db település részesült. **A 6A és 6B fókuszterülethez tartozó felhívások kifizetéseinek összességében 9 százalékát kötötték le a legszegényebb falvak kedvezményezettjei**.

Ügyfélkategóriák szerinti összevetésben a 6A és 6B fókuszterületen támogatott legnagyobb kedvezményezetti csoportot (46,3 százalékos részesedéssel) a mikro- és kisvállalkozások adják, akik túlnyomórészt az M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe, valamint az M19 - LEADER intézkedés keretében valósítanak meg fejlesztéseket. A második legnépesebb kedvezményezetti csoportot képező (22,2 százalékos részesedés) **belföldi természetes személyek**, vagyis az őstermelők, egyéni vállalkozók és magánszemélyek az eltelt időszakban elsősorban a beruházásokat támogató M04 - beruházások tárgyi eszközökbe intézkedés keretében kaptak támogatásokat. Ezzel szemben a nonprofit szervezetek, mint a harmadik legnépesebb kedvezményezetti csoport (19,3 százalékos részesedéssel) a 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások közül elsősorban az alapvető szolgáltatásokat és a falvak megújítását célzó M07 intézkedésben, valamint az M19 LEADER kezdeményezésben voltak aktívak. A 6A és 6B területen legkisebb részesedéssel (12,2 százalékos) rendelkező közép- és nagyvállalkozások szintén a valamilyen állattartó, kertészeti vagy feldolgozó beruházás megvalósulását támogató M04 intézkedésben voltak a leginkább érintettek.

(4) Hogyan érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó Operatív Programok (különösen TOP, GINOP, EFOP) és a VP között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?

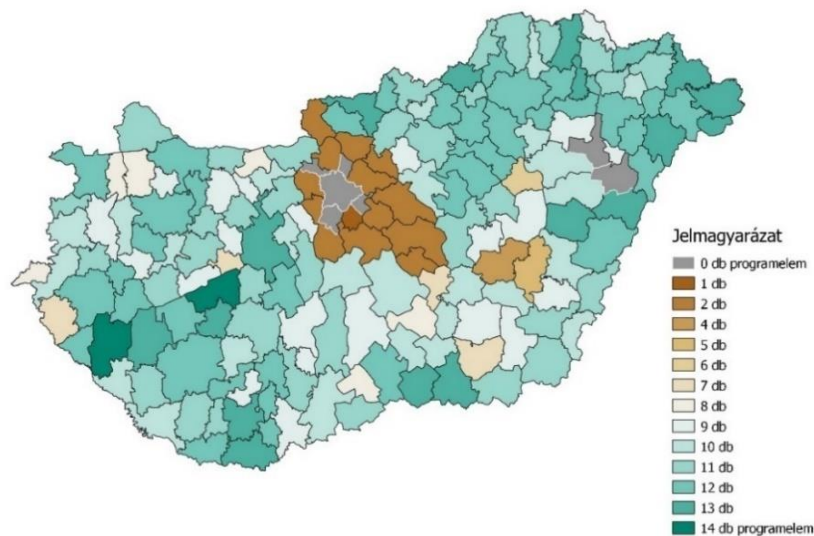
A különböző – szegénységcsökkentés szempontjából releváns – operatív programok beavatkozásainak pozitív kölcsönhatásaként azonosítható eredményeket, hatásokat feltáró szinergiavizsgálat alapján megállapítható, hogy **a szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott források kiáramlásának alakulását nem tisztán a rászorultsági körülmények határozzák meg**. Mind a földrajzi elhelyezkedés, mind a járási kedvezményezettség besorolás szempontú vizsgálat során megállapításra került, hogy **van együttjárás (korreláció) a leghátrányosabb helyzetű járások és a nagyszámú felhíváscsoportok között** (3. ábra). A VP 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások (a módszertani besorolás leírását ld. a 4.2. fejezetben) a vizsgált operatív programok közül **elsősorban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program támogatott projektjeivel mutattak összefüggést, nevezetesen az 1-es** (Térségi gazdasági környezet

¹⁸ A kedvezményezett települések besorolását és a besorolás feltételrendszerét a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet szabályozza. A *kedvezményezett települések* társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, illetve a jelentős munkanélküliséggel sújtott települések lehetnek.

fejlesztése, a foglalkoztatás elősegítése), a **2-es** (Vállalkozásbarát népességmegtartó településfejlesztés) és a **4-es** (A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése) **prioritások felhíváscsoportjaival**. Az eredmények szerint, ahol a VP és Terület- és Településfejlesztési Operatív Program felhíváscsoportból kifizetett támogatások egy főre eső összege magasabb volt, ott a rendelkezésre álló adatok alapján a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők aránya csökkent.

3. ábra: A szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott VP, GINOP, TOP és EFOP felhíváscsoportok jelenléte a járásokban (2014-2019)

Forrás: MÁK műveleti adatbázis, valamint TEIR adatbázis alapján, AKI Nkft.

(5) Milyen összefüggés állapítható meg a Covid-19 hatásai és a vidéki szegénységet jellemző trendek között?

Az értékelés szerves részét képezte a **Covid-19 járvány** vidéki szegénységet, társadalmi befogadást befolyásoló hatásainak vizsgálata. A Covid-19 járvány nyomán az OECD országokhoz hasonlóan **Magyarországon is jelentősen csökkent a foglalkoztatottak száma**. Noha a foglalkoztatáscsökkenés a fejlettebb gazdasággal rendelkező településeken/jársókban erőteljesebb volt, a munkahelyhez való hozzáférés egyenlőtlenségei továbbra is fennmaradtak, sőt, a legjobb (Budapest) és a legrosszabb (Dél-Dunántúl) helyzetű területek foglalkoztatási rátáinak különbsége még növekedett is a Covid-19 járvány időszakában. **A Covid-19 járvány hatásai a keresetek alakulására a foglalkoztatási hatásokhoz képest mérsékeltebben jelentkeznek, elsősorban a bérnövekedési dinamika lassulásában** érzékelhetők. A vidéki lakosság foglalkoztatásában releváns mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat területén az országos átlaghoz hasonló arányban, 9,2 százalékkal növekedtek a bruttó átlagkeresetek (320 167 forint) 2020-ban az előző év azonos időszakához képest. Az előrejelzések szerint ugyanakkor a Covid-19 járvány hatására a szektorban megszűnhet a korábbi években tapasztalt, munkaerőhiány miatt kialakult béremelési kényszer.

Az értékelés keretében alkalmazott **társadalmi hatásmonitoring** felmérésből származó eredmények a fentiek mellett arra hívták fel a figyelmet, hogy bár a statisztikai adatokban egyelőre nem mutatható ki

a jövedelmi helyzet rosszabbodása, a **lakosság jövedelmi viszonyaira erőteljes kihatással lesz a járvány**. Ezt jelzi, hogy az adatfelvétel időszakában a járvánnyal összefüggésben **a válaszadók bő 40 százaléka tapasztalt jövedelmi helyzetében kedvezőtlen változást**. A válaszadók közel harmadának a járvány kitörését követően csökkent a jövedelme, további közel tizedük súlyos krízishelyzetbe került, minden korábbi jövedelmét elveszítette. A társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei szerint a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból egyaránt **hátrányos helyzetű településeken a járvány jövedelmi hatásai egyelőre mérsékeltebben mutatkoznak**, vélhetően azzal összefüggésben, hogy a gyengén fejlett gazdasággal és a marginális munkaerőpiaccal rendelkező településeken a járvány kisebb kilengéseket tudott okozni. Fontos ugyanakkor rámutatni, hogy a **szélsőséges jövedelemvesztés a pályakezdők, valamint a jelentős munkanélküliséggel sújtott településeken élők körében magasabb**, ami jelzi e társadalmi csoportok pénzügyi tartalékok hiányával összefüggő nagyfokú kiszolgáltatottságát. Összefoglalóan elmondható, hogy a társadalmi hatásmonitoring felmérésből származó eredmények szerint a **Covid-19 járvány várhatóan a szegénységcsökkenés korábbi években tapasztalt dinamikáját jelentősen lassítani fogja**.

Milyen javaslatok fogalmazhatók meg annak érdekében, hogy a következő időszak KAP által elvárt eredményeit hatékonyabban érjük el?

Noha a szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett lakosság aránya jelentősen csökkent Magyarországon az elmúlt öt évben, a szegénység, kirekesztettség kockázata még jelenleg is több mint másfél millió embert érint, melynek bő 40 százaléka (687 ezer fő) él vidéki térségekben. Ez lényegében azt jelenti, hogy **a társadalmi befogadásnak és a felzárkóztatásnak a vidékfejlesztési célkitűzések között továbbra is prioritásként kell megjelennie**. Ennek során **szükséges a KAP források (EMGA, EMVA) fokozottabb együttműködése a szegénység csökkentésében** releváns egyéb fejlesztési alapokkal (ERFA, ESZA), a szinergikus hatások kiaknázása céljából.

Összességében eredményesnek tekinthető és a következő programidőszakban is követendő a Vidékfejlesztési Program felhívásaiban **a társadalmi befogadás szempontjait érvényesítő kiválasztási szempontrendszer alkalmazása**. A kiválasztási szempontrendszeren keresztül érvényre jutó társadalmi befogadási szempontok nem csupán közvetlen kihatásaik, hanem **közvetett, szemléletformáló, a kedvezményezettek és a társadalom érzékenyítésében betöltött szerepük** miatt is kiemelt jelentőséggel bírnak. A hozzáférés feltételeinek javítását elősegítendő, további alkalmazásra javasolt a **hátrányos helyzetű területek (települések, járások) kedvezményezettjeinek magasabb intenzitással történő támogatása** is.

Javasolt a pályázatok kiválasztási szempontrendszerének további finomítása, **a társadalmi befogadás potenciálisan érintett csoportjainak hangsúlyosabb megjelenítése**, a kedvezményezettek adminisztrációs terheinek, valamint az intézményrendszer kapacitásainak figyelembevételével. Pl. a pályázati felhívásokban megjelenő foglalkoztatásbővítés esetében javasolt **a foglalkoztatás minőségi paramétereire vonatkozó szempontok (pl. nők, romák, pályakezdők, fogyatékkal élők, megváltozott, munkaképességűek, munkanélküliek) megjelenítése**, valamint a felhívásokban jelenleg kisebb súllyal megjelenő **szakpolitikai indikátorok bővítése a társadalmi befogadás szempontjából releváns indikátorokkal**, melyhez a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. célrendszerének monitorozását szolgáló indikátorok rendszere adhat iránymutatást.

Tekintettel arra, hogy a **LEADER eszköz** alkalmas keretet kínál a társadalmi felzárkóztatási problémákat hatékonyan segítő lokális megoldások kialakítására, a következő programidőszakban megfontolandó a **felzárkóztatási tevékenység megerősített formában történő beépítése a beavatkozásokat megalapozó helyi fejlesztési stratégiákba**, különös tekintettel a mélyszegénység által érintett településeket integráló

Helyi Akciócsoportok esetében. A LEADER eszközön keresztül érvényesülő társadalmi felzárkóztatás eredményességének növelése érdekében javasolt **a területen már tapasztalatot szerzett helyi akciócsoportok jó gyakorlatainak minél szélesebb körű megismertetése**, a képzés, tanácsadás, tapasztalatmegosztás platformjainak (pl. kiadványok, honlapok, kisfilmek, workshopok stb.) létrehozása, fejlesztése.

A Közös Agrárpolitika által a támogatások társadalmi hatásainak mérésére alkalmazott I.15. Szegénységi arány (a vidéki térségekben) hatásindikátor a szegénységgel kapcsolatos átfogó és a társadalmi befogadás célcsoportjait jellemző folyamatok vizsgálatára alkalmas, azonban az alacsonyabb területi szinteken (járási, települési) zajló társadalmi folyamatok vizsgálatát nem teszi lehetővé, így az adatgyűjtés alapjául szolgáló **EU-SILC felmérés¹⁹ területi fókuszát, módszertanát a 2023-27 időszakban javasolt mélyíteni.**

A Közös Agrárpolitika hatásainak **ex post értékelésében jól alkalmazható a jelen értékelés keretében kialakított társadalmi hatásmonitoring eszköz**, tekintve, hogy lehetővé teszi a vidéki lakosság által jövedelmi, foglalkoztatási helyzetükben, életminőségükben érzékelt változások és a kifizetett vidékfejlesztési támogatások közötti összefüggések alacsonyabb területi szintekre irányuló, árnyalt vizsgálatát.

---

¹⁹ EU-SILC (European Union statistics on income and living conditions): az Európai Unió háztartási költségvetési és életkörülmény-felvétele.

EXECUTIVE SUMMARY

Introduction and objectives

For the period of 2014-2020, one of the European Union objectives was to reduce the proportion of Europeans living below the poverty line by 25 percent, lifting more than 20 million people out of poverty (EC, 2010a). In line with the objectives of the EU 2020 Strategy, Hungary has committed itself to reducing the number of people living in poverty²⁰ by 450,000 by 2020 compared to the 2008 baseline (Partnership Agreement, 2014-2020).

This Final Evaluation Report presents the contribution, results and impacts of Priority 6 of the Rural Development Program (RDP) for the promotion of social inclusion and poverty reduction in the 2014–2020 programming period and with its findings to support the development of the CAP Strategic Plan 2023-2027.

Why is this topic important?

In the pre-2014 programming periods, the promotion of poverty reduction and social inclusion did not appear as an explicit goal in the Common Agricultural Policy's rural development instrument system, indirectly primarily through job creation, service development and LEADER programs, which allow more space for local needs. Regulation (EU) No 1305/2013²¹, which lays down the legal basis for rural development for the 2014-2020 programming period, identified the promotion of social inclusion and the reduction of poverty as one of the six priorities for rural development (priority 6), based on the fact that poverty and its effects compromises less economically developed rural areas. According to Regulation 392 of the European Parliament and of the Council of 2018²², the promotion of social inclusion and local development in rural areas²³ will also play a key role in the Common Agricultural Policy after 2023.

What and how did we analyse?

The focus of the evaluation work was on examining the results and impacts of the RDP measures classified as Priority 6 on the basis of the criteria set out in the Evaluation Plan of the Rural Development Program, from the perspective of the institutional system, beneficiaries and potential stakeholders of social inclusion. During the evaluation, special attention was paid to the examination of the direct and indirect involvement of lagging social groups. In addition, the interdependence of the Rural Development Program and the different operational programs relevant to poverty reduction (HRDOP, EDIOP, and TSDOP) and the experiences of the implementation of integrated catch-up were examined.

---

²⁰ Based on three dimensions of poverty for EU statistical categories.

²¹ Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (17th December 2013) on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005.

²² Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the rules for support from the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) for a strategic plan to be drawn up by the Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plan) and repealing Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council and Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council.

²³ According to the preamble of the regulation, 'many rural areas in the Union face structural problems, such as the lack of attractive job opportunities and professionals, the neglect of investment in networks, infrastructure and basic services, the emigration of young people, it is essential to strengthen the socio-economic fabric of these areas, in line with the Cork 2.0 Declaration, in particular through job creation and generational renewal, the implementation of the Commission's strategy for growth and jobs in rural areas, the promotion of social inclusion and the creation of 'smart villages' in rural Europe' (COM (2018) 392/16).

The evaluation provided **statistical data on trends in rural poverty and social inclusion** for the period 2014-2020 (including the latest data on household budget and living conditions in the European Union for Hungary). The **operational data of the HST** (Hungarian State Treasury), which enables the monitoring of the progress of the rural development interventions classified in Priority 6, as well as the content evaluation **criteria of the RDP calls for proposals published in the period 2014-2020** were analysed in detail. The evaluation examined **the outcome and impact indicators relevant to rural poverty and social inclusion**, as well as other additional indicators. The evaluation also covered **statistical correlation studies between poverty indicators and Rural Development Program payments**. The analysis of the changes in the living conditions of the rural population was deepened by the social impact monitoring survey conducted between 12 November and 7 December 2020 through the social media platform, which measured the living conditions in a representative sample of 1,092 people by gender, age and place of residence (county) changes in the last 5 years. In order to validate the evaluation results, **expert interviews** (12 in total) were also conducted with the MÁK experts involved in the implementation (3 bit), policy actors (1 bit), tender writers (4 bit), researchers dealing with rural poverty (2 bit), and with other professionals working in the field of social inclusion (2 bit).

Results of measures under Priority 6 of the Rural Development Program in promoting social inclusion and reducing poverty:

(1) Contribution of VP interventions to the Europe 2020 headline targets for reducing the number of people living below the national poverty line:

There was a significant improvement in the indicators of poverty and social exclusion in Hungary, in the period 2014–2020. The **poverty index²⁴** used by the Common Agricultural Policy to monitor social impacts in Hungary **fell from 31.8 percent in 2014 to 19.4 percent in 2020**. Between 2014 and 2020, the number of people living below the poverty line in Hungary decreased from 3,096,000 to 1,701,000. In 2020, 1,395,000 fewer people at risk of poverty²⁵ lived in Hungary (a total of about 1,701,000) than in 2014 (Figure 1, see next page).

Based on the analysis of the statistical data with a lower territorial breakdown, it can also be stated that the exposure to the risk of poverty or exclusion follows a typical geographical and territorial pattern in Hungary, in connection with the territorially different possibilities of earning income. **In Hungary, the proportion of the population exposed to poverty, or the risk of social exclusion was 22.2 per cent in rural areas, 17.4 per cent in transition areas (towns and suburbs) and 13.7 per cent in urban areas (cities) of Hungary**. The indicator used by the Common Agricultural Policy as an impact indicator, the “poverty rate in rural areas” (I15), fell by around 15.6 percentage points between 2014 and 2020 (from 37.8 per cent to 22.2 per cent). In absolute terms, **in 2020 there were 770,000 less people living in rural areas of**

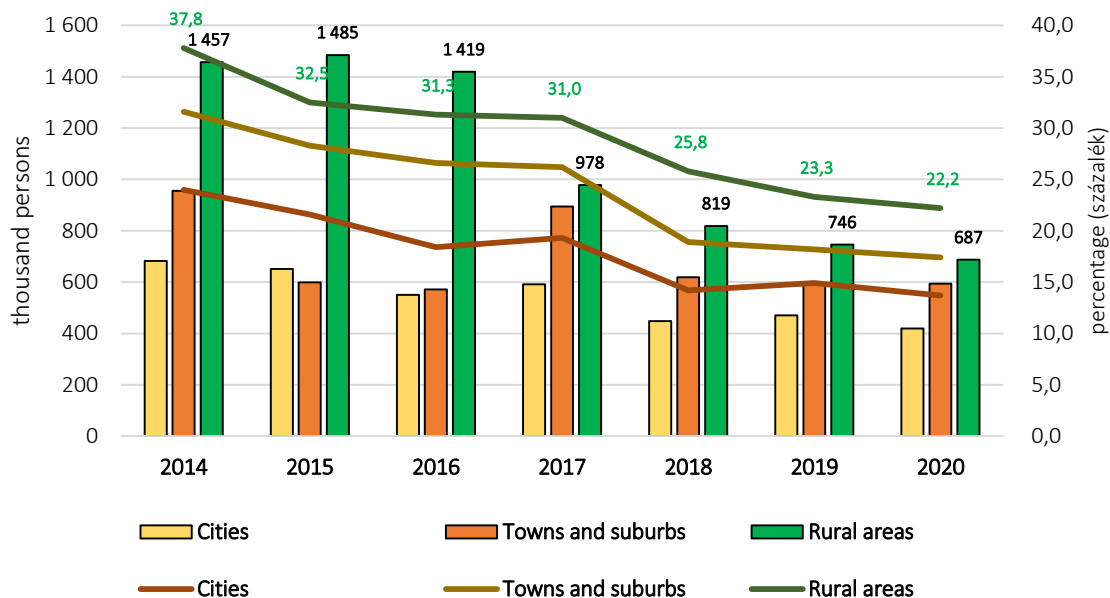
---

²⁴ The proportion of people living in poverty or social exclusion in the EU is measured by the AROPE indicator, which is defined using the following three sub-indicators: (1) at-risk-of-poverty (relative or income poverty) measures the percentage of people living in a household whose disposable net equivalent income does not reach the poverty line, i.e. 60 percent of national median income (after social transfers). (2) Severe material deprivation measures the proportion of people whose living conditions are adversely affected by a lack of resources and who cannot afford things that are generally related to decent living conditions in a given society. (3) The number of households with a very low work intensity measures the proportion of the population aged 0-59 living in a household in which people of working age have spent less than 20 percent of their full working potential in the last year. Source: https://commission.europa.eu/system/files/2018-06/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_hu.pdf

²⁵ People are at risk of poverty or social exclusion if they are characterized by at least one of the three dimensions of poverty described above. Source: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_hu.pdf

Hungary at risk of poverty and social exclusion than in 2014 (Figure 1). During the same period, the total number of people at risk of poverty and social exclusion in non-rural, i.e. urban and transitional areas decreased by 625,000 person.

Figure 1. Number and proportion of the population at risk of poverty or social exclusion in Hungary by type of region

Source: based on Eurostat, [ilc_peps13] editing IAE Ltd.

The correlation studies between the poverty indicators²⁶ and the payments of the Rural Development Program confirmed that **the Rural Development Program contributed to the reduction of poverty in the period 2014–2020**, based on the payments²⁷ made both in the RDP as a whole and in focus areas 6A²⁸, 6B,²⁹ which could be demonstrated on the basis of a positive statistical correlation measured by the change in the proportion of taxpayers in the lower band and the net income per capita. Based on the correlation studies carried out, it can be stated that **the measures classified as priority 6 of the Rural Development Program, which are aimed at poverty reduction³⁰, were properly targeted** in the period under review: the favourable change in the income situation related to the expansion of employment, the extension of the family support system and the increase of the minimum wage, thus the reduction of poverty was typically more significant where higher funding was mobilized in connection with the measures belonging to focus areas 6A and 6B.

²⁶ Examined income variables: Change in domestic income per capita PIT tax base 2014-2019 (percent), Change in the number of PIT taxpayers, 2014-2019 (percent), The rate of change in the proportion of taxpayers within the taxpayer in the lowest band of HUF 0-300,000 between 2014-2018 (percent), The rate of change in the proportion of taxpayers within the three highest bands above HUF 5,000,000 within the total taxpayer is 2014-2018 (percent).

²⁷ In correlation studies to identify the effects of measures under Areas 6A and 6B, we aggregated payments made in the focus areas, given that the explanatory power of payments in poverty reduction could only be interpreted and demonstrated in this way.

²⁸ Focus Area 6A: Facilitate diversification, the creation and development of small businesses and job creation.

²⁹ Focus area 6B: Promoting local development in rural areas.

³⁰ Priority actions for focus area 6A: M04 - Investments in physical assets; M06 - Development of agricultural holdings and enterprises; M08 - Investments to improve forest areas and improve the viability of forests; M16 - Cooperation. Priority actions for focus area 6B: M07 - Basic services and village renewal in rural areas; M19 - LEADER support for local development (community-led local development).

(2) How do the aspects of social inclusion and the reduction of rural poverty prevail in the measures of the Rural Development Program for the period 2014-2020?

In the period between 2014 and 2020, **the Rural Development Program enforced the aspects of social inclusion primarily through the content evaluation criteria system of the calls for proposals.** In the selection criteria of the calls for proposals classified in focus areas 6A and 6B, **the tools of territorial targeting and the incentives for employment expansion appeared more prominently** than in the other calls of the Rural Development Program. In connection with the latter, it is important to point out that during the evaluation of the RDP applications, **the emphasis was mainly on the quantitative aspects of employment (number of employees, cost of workplace creation),** and aspects concerning the composition and quality characteristics of the employees appeared in only a few calls for proposals.

The compensation for the territorial disadvantage and thus **the social inclusion was also validated in the calls classified in focus areas 6A, 6B through the aid intensity,** which, depending on the organizational form and background of the applicant, provides up to 20 per cent more support, significantly improving the access of disadvantaged districts and settlements to rural development resources. At the same time, it is important to point out that the indicators included in the 6A and 6B calls for proposals, which are declared to be socially inclusive, are mainly simple output indicators that quantify the improvements made, **policy indicators for social inclusion** (e.g. age, education, previous labour market status of those affected by employment expansion) **appear in a limited way in the mandatory set of indicators** of the Common Agricultural Policy, thus **in the relevant calls.**

Based on the results so far, the **LEADER interventions** classified in focus area 6B, which are also examined separately³¹ on the basis of the Evaluation Plan, act as **an effective tool for social inclusion in disadvantaged areas, creating opportunities adapted to local problems and resources.** According to the information collected from LEADER LAGs in the framework of the questionnaire survey in the examined period, one third of the 89 LAG representatives (30 bit/33.7 per cent) indicated commitments in connection to poverty, disadvantage and discrimination appeared in the supported LEADER projects during the examined period, based on this, the beneficiaries received points in the content evaluation. The number of projects supporting poverty reduction varied significantly between LAGs, with values ranging from 1 to 97³². The LAGs concerned are predominantly located in disadvantaged areas³³, where poverty and disadvantage are a growing need. Based on the results so far, the LEADER projects, which are specifically aimed at social inclusion, have a catching-up effect mainly through **training, skills development, as well as employment and community development.**

---

³¹ Assessing the added value of the CLLD approach. Thematic evaluation LAG level evaluation. Available on the website www.palyazat.gov.hu

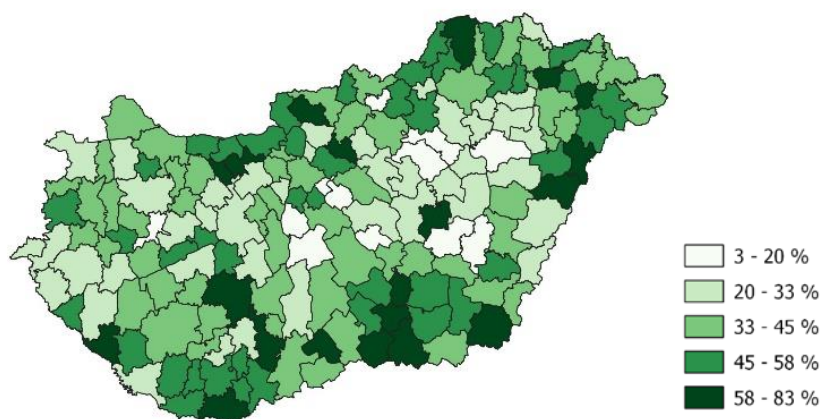
³² The ten LAGs that identified the most aid applications for poverty reduction are: South Borsod LEADER Association, Szatmár Plain LEADER Association, Göcsej - Zala mente Leader LAG, Jászság Micro-Regional Local Community Association, Szigetköz - Mosoni Plain LEADER Association, Csengeri District Leader Association, Association of Southern Baranya Border Settlements, HAJT-A Team Association, Bükk-Regional LEADER Association, Baktalórántháza and Region LEADER Association.

³³ The delimitation of less-favoured areas is governed by Decree 290/2014 on the classification of beneficiary districts. (XI. 26.) on the basis of a system of 24 indicators. The indicators of the districts are obtained by aggregating the settlement data. A beneficiary whose calculated complex indicator is below the average of the complex indicators of all districts is considered to be a beneficiary. The current government decree classifies 109 districts as beneficiaries using this threshold, of which 18 districts are to be developed and 36 districts are to be developed with a complex program. Source: https://www.ksh.hu/teruletiatlasz_egyeb_teruletilehatarolasok.

(3) To what extent is the direct and indirect access of disadvantaged groups to RDP resources in the period 2014-2020?

The examination of the territorial distribution of grants in the framework of the present evaluation confirmed that the majority of payments for calls for priority areas 6A and 6B went to areas that are in line with the RDP's social inclusion objectives. **67.6 per cent of the examined payments were spent on the implementation of interventions in rural settlements, 61.1 per cent in villages and 25.6 per cent in small settlements with less than 1,000 inhabitants.** The beneficiaries received an average grant of HUF 8.7 million from the payments of the examined calls. In terms of per capita payments, **the advantages of priority areas, i.e. those with complex social disadvantages³⁴, appear to be the case for all types of regions and settlements.** Of the payments related to focus areas 6A and 6B, **the largest proportions went to Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun and Borsod-Abaúj-Zemplén counties,** while the smallest proportions went to Nógrád and Komárom-Esztergom counties. The ratio of payments identified in focus areas 6A and 6B to the total outflow of VP support can be found to be the majority of the payments concerned where the district beneficiary classification actually justified this (Figure 2).

Figure 2: Proportion of payments for calls related to focus areas 6A and 6B compared to the outflow of total RDP support (2014-2020)

Source: Based on HST Operations Database, editing by IAE Ltd.

The examination of the presence of the calls for proposals affected by the primary impact³⁵ in focus areas 6A, 6B by type of settlement, which analyses the proportion of a type of settlement in a call for proposals, showed that **the most widespread call in space is the LEADER initiative (M19). The vast majority of the 1,451 settlements affected by LEADER payments are rural and have the status of municipalities,** of which a third are beneficiaries, i.e. settlements to be developed as a matter of priority. Similar to the M19 measure, the M07 measure's calls for the development of rural roads and rural landscape improvement were present in most rural municipalities; however, their share of improvements to the beneficiary settlements was higher than that of the M19 measure. ³⁶.

³⁴ The 290/2014. (XI. 26.) of the Government regulation delimits the beneficiary districts to be developed, the complex indicator of which expresses the socio-economic development is smaller than the average of the complex indicators of all districts.

³⁵ The focus area classification of rural development interventions is contained in Annex 11.3 of the Rural Development Program 2014-2020 (Rural Development Program 2014-2020, version 7.0, p. 973).

³⁶ The classification of the beneficiary settlements and the conditions of the classification are set out in Government Decree 105/2015. (IV. 23.). Beneficiary settlements can be socio-economically and infrastructural beneficiary settlements or those with significant unemployment is characteristic.

The evaluation paid special attention to examining how much funding was allocated to the 300 poorest settlements delimited by Government Regulation 1404/2019 from all payments of the RDP's calls as well as from the payments for calls in focus areas 6A and 6B. Taking into account all the measures of the RDP, access at the settlement level is almost complete: **out of the 300 poorest settlements, only two settlements did not have access to rural development resources.** By 31 December 2020, **about 7.4 percent of the subsidies paid under the VP went to the 300 poorest settlements.** A total of 273 municipalities out of 300 received payments for calls classified under focus areas 6A and 6B with a specific poverty reduction focus. **In total, 9 percent of the payments for calls for focus areas 6A and 6B were made by beneficiaries in the poorest villages.**

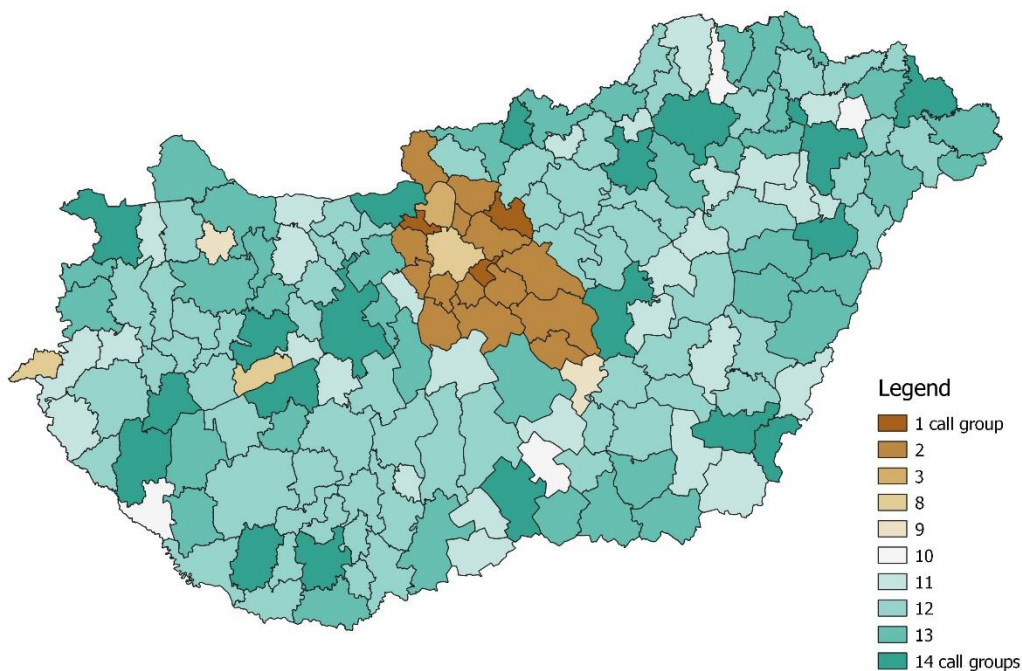
In terms of customer categories, **the largest group of beneficiaries supported in focus areas 6A and 6B (with a share of 46.3 percent) are micro and small enterprises, which mainly implement developments under measure M04- Investments in physical assets and M19 - LEADER support for local development.** **The second** most populous group of beneficiaries (with a share of 22.2 percent) are domestic natural persons, i.e. primary producers, sole proprietors and private individuals, received mainly in the framework of M04 investment measures supporting investment. In contrast, non-profit organizations, as the third most populous beneficiary group (with a share of 19.3 percent), were active in the M07 measure for basic services and village renewal, as well as in the M19 LEADER initiative, among the calls for focus areas 6A and 6B. The medium and large enterprises with the smallest share (12.2 percent) in areas 6A and 6B were also the most affected by measure M04, which supports the implementation of some livestock, horticultural or processing investment.

(4) How do the synergies between the Operational Programs for poverty reduction and social inclusion (especially HRDOP, EDIOP, TSDOP) and the RDP prevail in the period 2014-2020?

Based on the synergy study exploring the results and effects of the interventions of the different operational programs relevant to poverty reduction, it can be stated that **the development of the outflow of resources related to the reduction of poverty and social exclusion is not purely determined by need conditions.** An examination of both the geographical location and the district benefit classification found that there was a **correlation between the most disadvantaged districts and the large number of call groups** (Figure 3).

The calls identified for primary and secondary impacts related to RDP focal areas 6A and 6B (see chapter 4.2 for a description of the methodological classification) were related to projects supported by the Regional and Settlement Development Operational Programme, among other examined operational programmes, through the following thematic groups: 1) development of regional economic environment, promotion of employment; 2) entrepreneurship-friendly settlement development; 3) development of local community services and strengthening of social cooperation. According to the results, where the per capita amount of subsidies paid from the call group of the RDP and the Regional and Settlement Development Operational Program was higher, the proportion of recipients of employment replacement subsidies decreased based on the available data.

Figure 3: Presence of RDP, EDIOP, TSDOP and HRDOP call groups in the districts related to the reduction of poverty and social exclusion (2014-2019)

Source: Based on the HST operational database and the TEIR database, IAE Ltd.

(5) What is the relationship between the effects of Covid-19 and trends in rural poverty?

An integral part of the evaluation was the examination of the effects of the **Covid-19 epidemic** on rural poverty and social inclusion. **The number of employees in Hungary decreased significantly**, similarly to OECD countries following the Covid-19 epidemic. Although the decline in employment was stronger in settlements / districts with more developed economies, inequalities in access to employment persisted, and the gap between employment rates in the best (Budapest) and worst (Southern Transdanubia) areas even widened due to the Covid-19 epidemic period. **The effects of the Covid-19 epidemic on earnings are more modest than those on employment; they are mainly felt in the slowdown in wage growth dynamics.** In the field of agriculture, forestry and fishing, which are relevant for the employment of the rural population, gross average earnings (HUF 320 167) increased by 9.2 per cent in 2020 compared to the same period of the previous year. At the same time, the Covid-19 epidemic is projected to lead to an end to wage increases in the sector due to labour shortages in previous years.

In addition to the above, the results of **the social impact monitoring** survey used in the framework of the evaluation pointed out that although the statistics do not yet show deterioration in the income situation, **the epidemic will have a strong impact on the income situation of the population.** This is indicated by the fact that **40 per cent of the respondents experienced an unfavourable change in their income situation** in the context of the epidemic during the data collection period. Nearly a third of the respondents experienced a decrease in their income after the outbreak, another nearly a tenth went into a serious crisis, and lost all their previous income. According to the results of the social impact monitoring survey, **the income effects of the epidemic are more moderate in settlements with socio-economic and infrastructural disadvantages**, presumably in connection with the fact that the epidemic could cause

smaller fluctuations in settlements with poorly developed economies and marginal labour markets. At the same time, it is important to point out that **the extreme loss of income is higher among new entrants and those who living in settlements with significant unemployment**, indicating a high degree of vulnerability of these social groups due to a lack of financial reserves. In summary, the results of the social impact monitoring survey suggest that **the Covid-19 epidemic is expected to significantly slow down the dynamics of poverty reduction seen in previous years.**

What proposals can be made to achieve the results expected by the CAP in the next period more effectively?

Although the proportion of the population at risk of poverty and social exclusion has decreased significantly in Hungary over the past five years, the risk of poverty and exclusion still affects more than one and a half million people, more than 40 percent (687 000 people) of whom live in rural areas. In essence, this means that **social inclusion and catching up must remain a priority among rural development objectives.** In doing so, **there is a need for increased cooperation between CAP resources (ERDF, EAFRD) and other development funds relevant to poverty reduction (ERDF, ESF)** in order to exploit synergies.

Overall, the application of **a selection system validating the aspects of social inclusion** in the calls of the Rural Development Program can be considered effective and should be followed in the next programming period as well. The social inclusion aspects that prevail through the system of selection criteria are of paramount importance not only because of their direct effects, but also because of their **indirect, attitudinal, role in sensitizing the beneficiaries and society.** In order to facilitate the improvement of the conditions of access, it is also **recommended to support the beneficiaries of disadvantaged areas (settlements, districts) with a higher intensity for further application.**

It is recommended to further refine the selection criteria of the applications, **to place more emphasis on the potentially affected groups of social inclusion**, taking into account the administrative burden of the beneficiaries and the capacities of the institutional system. For example, in the case of employment expansion in the calls for proposals, it is **recommended to show the aspects related to the quality parameters of employment (e.g. women, Roma people, new entrants, the disabled, the changed, the disadvantaged, the unemployed), and the extension of the policy indicators** currently appearing less in the calls to indicators relevant to social inclusion, which may be guided by the system of indicators for monitoring the Objective of the National Strategy for Social Inclusion II.

Given that the **LEADER instrument** provides a suitable framework for developing local solutions that effectively address social inclusion problems, **the installation of inclusion in the local development strategies underpinning the interventions should be considered** in the next programming period, especially for local groups integrating municipalities affected by deep poverty. In order to increase the effectiveness of social inclusion through the LEADER instrument, it is **recommended to disseminate the best practices of LAGs already experienced in the field as widely as possible**, and to create and develop platforms for training, consulting and sharing experiences (e.g. publications, websites, short films, workshops, etc.).

The impact indicator I.15. Poverty rate (in rural areas) used by the Common Agricultural Policy to measure the social impact of subsidies is suitable for examining the processes related to poverty and the target groups of social inclusion, however, it does not allow the examination of social processes taking place at lower territorial levels (district, settlement), so it is **proposed to deepen the territorial**

focus and methodology of the EU-SILC survey³⁷, which is the basis of data collection, in the period 2023-27.

The **social impact monitoring tool** developed in the context of this evaluation **can be used to assess the impact of the Common Agricultural Policy ex post**, considering that it allows a nuanced examination of the correlations between the perceived changes in the income, employment and quality of life of the rural population and the rural development subsidies paid, with a view to lower territorial levels.

---

³⁷ EU-SILC (European Union statistics on income and living conditions): The European Union's household budget and living conditions survey

1. BEVEZETÉS

Háttér

Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) felhasználását szabályozó európai uniós jogszabályok (1303/2013/EU rendelet 56. cikk és 1305/2013/EU rendelet 76. cikk) előírják a támogatások eredményességének, hatásainak, tapasztalatainak rendszeres értékelését. Ennek megfelelően, a Magyarország - Vidékfejlesztési Program 2014-2020 (a továbbiakban: Vidékfejlesztési Program/VP/Program) Irányító Hatósága (IH) a Program Értékelési Tervének 9.3 fejezetében a 2020-ra előírt értékelési feladatai közül megrendelte a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorciumtól a következő témájú értékelési jelentés elkészítését az Értékelési Tervben és az Indító Jelentésben³⁸ definiált tartalommal és az abban foglalt keretek figyelembevételével:

„A VP 6. prioritás intézkedéseinek hozzájárulása a társadalmi befogadás elősegítéséhez és a szegénység csökkentéséhez”

A megbízás kerete a „A Vidékfejlesztési Program lebonyolítását támogató informatikai rendszerek fejlesztését támogató informatikai és közigazgatási szakértői tanácsadás, valamint a Közös Agrárpolitika (KAP) 2020-hoz kapcsolódó monitoring tervezői feladatok és szaktanácsadás ellátása” tárgyú keretszerződés.

Jelen dokumentum az értékelési feladat Záró Értékelési Jelentése.

Lehatárolás

Az értékelés az alábbi beavatkozásokat vizsgálja:

Téma: Az értékelés a vidéki szegénység csökkentésére gyakorolt hatások tématerületét foglalja magába.

Tárgy: A 4. fejezetben bemutatott, elsődlegesen a 6A (diverzifikálás, kisvállalkozások alapítása és fejlesztése, munkahelyteremtés megkönnyítése) és 6B (helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben) kiemelt területhez sorolt intézkedések és felhívások.

Időhorizont: 2014. január 1. –2020. december 31.

Szemponatok: A beavatkozások relevanciája, a végrehajtás hatékonysága, az intézkedések eredményessége és hatásossága. (Az egyes értékelési szempontok magyarázata a vizsgálati módszertan részletes ismertetésénél, a 2. sz. mellékletben, a konkrét értékelési kérdések a 2.4. fejezetben található.)

Célközönség: A vidéki térségek felzárkóztatását célzó eszközrendszer kialakításában résztvevő szakpolitikai döntéshozók, tervezők, a Vidékfejlesztési Program szegénységcsökkentés és társadalmi befogadás szempontjából releváns intézkedéseit nyomon követő Irányító Hatóság és Magyar Államkincstár munkatársai, a helyi társadalom fejlesztésében közreműködő szereplők, társadalomkutatók, a hátrányos helyzetű lakosságcsoportokat képviselő szakmai, érdekvédelmi szervezetek.

³⁸ Az értékelési feladat Indító Jelentését a Field Consulting és Collectivo konzorcium készítette az Agrárminisztérium részére 2020-ban. A dokumentum felhasználásáról és közzétételéről az Agrárminisztérium rendelkezik.

Jelen értékelés érintőlegesen tér ki a szegénységcsökkentés szempontjából egyébként releváns foglalkoztatási kérdésekre, tekintettel arra, hogy a Vidékfejlesztési Program Értékelési Tervében szereplő 6. Foglalkoztatási hatás értékelés ezt a témakört átfogóan feldolgozza. Jelen értékelés a 7. Területi kiegyenlítő hatásokkal foglalkozó értékeléstől elsősorban az értékelt intézkedések összetétele tekintetében tér el. Míg a 7. értékelési téma a Vidékfejlesztés területi kiegyenlítéshez való hozzájárulását tárja fel, jelen értékelés csupán a 6. prioritáshoz sorolt, kifejezetten szegénységcsökkentési célú beavatkozások eredményeit, hatásait vizsgálja. Jelen értékelés röviden tárgyalja a LEADER eszköz szegénységcsökkentésben betöltött szerepét, azonban a LEADER-rel kapcsolatos átfogó eredmények és hatások részletesen a „20.a/A CLLD megközelítés hozzáadott értékének értékelése. 20.b./ HACS szintű értékelés” című tematikus értékelésben kerülnek bemutatásra.

Szükségesség

A Vidékfejlesztési Programnak az értékelés szempontjából releváns 7.0 verziójában³⁹ foglalt Értékelési Terv 9.3 fejezete definiálja az egyes ellátandó értékelési feladatok tartalmát és kereteit.

A tematikus értékelések az Éves Végrehajtási Jelentések (ÉVJ) kiegészítéseként, a 2014-2020 programozási időszakra vonatkozó tapasztalatok összefoglalását teszik lehetővé, mely eredmények részben a jelen időszaki programvégrehajtás és főként a már folyamatban lévő, következő időszakra vonatkozó KAP Stratégiai Terv tervezés részére egyaránt értékes kiindulópontot, illetve kiegészítő, alátámasztó információkat szolgáltathatnak.

Cél

Az értékelés célja a Vidékfejlesztési Program vonatkozó intézkedéseinek relevancia, hatékonyság, eredményesség és hatásosság szempontokat figyelembe vevő vizsgálata az értékelési kérdések (ld. 2.4 fejezet) mentén a Program végrehajtása, valamint a következő időszaki tervezés továbbfejlesztése érdekében.

Az értékelés konkrét célja az egyes VP-intézkedések eredményességének, hatásosságának vizsgálata a vidéki szegénység csökkentésében és a társadalmi befogadás ösztönzésében az intézményrendszer, a kedvezményezettek, valamint az érintett társadalmi csoportok szemszögéből, a 2021 utáni időszak támogatáspolitikai beavatkozásainak megalapozása céljából.

Munkafolyamat

Az értékelés első eredménye az Indító Jelentés (IJ), mint szakmai és projektmenedzsment eszköz volt, melynek elkészítése és jóváhagyása 2020. szeptemberében valósult meg. A Köztes Jelentés (KÖJ) feladata a már elérhető értékelési eredmények tervezői felhasználásának elősegítése volt. Az Indító és Köztes Jelentés belső használatra készültek, azok közzétételéről az Agrárminisztérium rendelkezik. Az értékelés szakmai feladat-ellátásának eredménye jelen Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ). A ZÉJ elkészítéséhez kapcsolódó szakmai munkafolyamat ütemezése a következő volt:

---

³⁹ <https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=1090611>

Hónapok	2020 03	2020 04	2020 05	2020 06	2020 07	2020 08	2020 09	2020 10	2020 11	2020 12	2021 01	2021 02	2021 03	2021 04	2021 05	2021 06
Tevékenységek																
Szerződés																
Indító Jelentés (IJ)																
Köztes Jelentés (KÖJ)																
Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ)																

Együttműködés

Az értékelők a projekt megvalósítása során szorosan együttműködtek az értékelés tárgya és környezete szempontjából releváns intézményrendszerrel (AM, IH és MÁK munkatársaival) és további partnerekkel, nevezetesen a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint a Központi Statisztikai Hivatal Életminőség statisztikai Főosztály munkatársaival.

Az intézményrendszer részéről az értékelés két fő területen igényelt közreműködést: egyrészt az értékelés elvégzéséhez szükséges adatok, információk, dokumentumok rendelkezésre bocsátásában és az interjúalanyok elérésében, másrészt az elkészült szövegtervezetek és más értékelési outputok véleményezésében, iterációjában és végül jóváhagyásában (IH).

A MÁK, mint fő adatszolgáltató tevékenysége kapcsán az értékelés elvárása volt, hogy a megfelelő adatok átadása mellett egyúttal szóban is történjen egyeztetés az értékelést végző szakértőkkel annak érdekében, hogy az alkalmazott terminológia és módszertan megértése a MÁK és az értékelő számára is egyszerű legyen.

Partnerségi folyamat

Az értékelés a Vidékfejlesztési Program releváns érintettjeinek bevonásával készült. Ennek fő lépései a következők voltak:

1. Az értékelések témaköreinek kiválasztása: a főbb értékelési kérdések meghatározása a VP partnereinek bevonásával, a VP véleményezésének keretei között.
2. Az egyes értékelések pontos tartalmát, módszereit meghatározó Indító Jelentések (IJ) előkészítése az AM és az értékelők közös szervezésében lefolytatott műhelybeszélgetések és elektronikus véleményezés keretében.
3. A Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ) véglegesítése az AM által lefolytatott egyeztetéseket követően.

A partnerségi folyamat további lépései a következők lesznek:

1. Az értékelés Záró Értékelési Jelentésének (ZÉJ) bemutatása és megvitatása széleskörű partnerséget felölelő rendezvény (webinar) keretében.
2. A Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ) írásbeli véleményeztetése az értékelés szempontjából kiemelt partnerek bevonásával.
3. A Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ) kiegészítése a beérkező észrevételek figyelembevételével.

A véglegesített Záró Értékelési Jelentést (ZÉJ) az Agrárminisztérium publikálja a palyazat.gov.hu weboldalon.

Minőségbiztosítás

Az értékelő az értékelés folyamatába épített minőségbiztosítás keretében, minőségbiztosító szakember bevonásával gondoskodik arról, hogy az értékelési jelentés megfeleljen az elvárt szakmai és formai minőségi szempontoknak. A minőségbiztosítás célját, szempontjait, feladatait és illeszkedését az értékelési folyamatba az 1. sz. melléklet ismerteti részletesen. A minőségi elvárások teljesüléséről szóló *Minőségbiztosítási nyilatkozat* az értékelési jelentés fedőlapját követő oldalon található.

Felépítés

A Záró Értékelési Jelentés az alábbi fejezet-struktúrában készült:

Cím	Rövid tartalom
Vezetői összefoglaló	A Záró Értékelési Jelentés vezetői összefoglalója.
1. Bevezetés	Az értékelés háttere, lehatárolása, szükségessége, célja, módszerei, munkafolyamata, az együttműködésben részt vevő intézmények, a Záró Értékelési Jelentés felépítése és minőségbiztosítása.
2. Cél	Az értékelés célja az Értékelési Terv (ÉT) alapján és az értékelési kérdések.
3. Módszertan	Az értékelési kérdések megválaszolásához szükséges módszerek, mutatószámok, továbbá adatok és információk, illetve ezek rendelkezésre állásának ismertetése.
4. Vizsgált intézkedések	Az értékelés tárgyát képező intézkedések helye a stratégiai és a jogszabályi keretrendszerben, a kapcsolódó támogatási programok, illetve a 2023-2027-es időszak tervezési státuszának bemutatása. Az vizsgált intézkedések összefoglaló bemutatása. Pénzügyi előrehaladás és eljárásrendek ismertetése, monitoring és indikátorok.
5. Megállapítások, következtetések és javaslatok	Az értékelési kérdések kapcsán végzett elemzések, eredmények. Az értékelési kérdések kapcsán megfogalmazott válaszok és javaslatok.
6. Javaslatok összefoglalása	Javaslatok táblázatos összefoglalása

Cím	Rövid tartalom
1. sz. melléklet	A minőségbiztosítás célja, szempontjai, feladatai.
2. sz. melléklet	Az értékelés során vizsgált szempontok, az értékelési kérdések ismertetése, az értékelési kérdések megválaszolásához szükséges módszertan, vizsgálati eszközök és adatforrások.
3. sz. melléklet	Vizsgált intézkedések részletes bemutatása.
4. sz. melléklet	Felhasznált források.
5. sz. melléklet	A 6. prioritás intézkedéseit érintő 2019. évi félidei értékelés intézkedésszintű értékelési eredményei
6. sz. melléklet	Felhívásspecifikus eljárásrendi észrevételek.
7. sz. melléklet	A szegénységet jellemző főbb trendek az EU SILC felmérés szerint.
8. sz. melléklet	Társadalmi Hatásmonitoring felmérés eredményei.
9. sz. melléklet	Összefüggésvizsgálat eredményei.
10. sz. melléklet	A VP pályázati felhívásokban érvényesülő társadalmi befogadási szempontok.
11. sz. melléklet	A társadalmi befogadási szempontok érvényesülése a 6A, 6B fókuszterületen meghirdetett felhívásokban.
12. sz. melléklet	A DEGURBA és KSH település tipológiák átfedése a 2019-ben érvényes település besorolások szerint.

2. AZ ÉRTÉKELÉS CÉLJAI

2.1. Értékelési háttér

A Vidékfejlesztési Program Értékelési Tervével összefüggésben az értékelés célja a következő:

- A Vidékfejlesztési Programban foglaltak szerint „az Értékelési Terv (ÉT) célja, hogy a különböző értékelési feladatok egy komplex dokumentumban kerüljenek rögzítésre, ezzel segítve a végrehajtásban résztvevőket a tervezéshez és végrehajtás minőségének javításához szükséges, hasznos és használható értékelések elvégzésében.”
- Továbbá, „az Értékelési Terv biztosítja, hogy megfelelő és elegendő értékelési tevékenység elvégzésére kerüljön sor, valamint, hogy a program eredményei és hatásai mérhetőek legyenek” (VP, 2014a, o. 883).
- Az értékelés további, konkrét célja, hogy javítsa a VP végrehajtását az alábbi szempontok vizsgálatával:
  - Relevancia: a program beavatkozásai valóban a legfontosabb szükségletekre adnak-e választ
  - Hatékonyság és eredmények: a célkitűzések és a célok milyen mértékben teljesülnek
  - Eredményesség: elért eredmények és hatások összevetése a befektetett (különösen pénzügyi) erőforrásokkal
  - Hatás: a beavatkozások milyen mértékben járulnak hozzá a program területén elérni kívánt változásokhoz

2.2. Értékelési szempontok

A VP 7.0 verzió 9.3 Értékelési Terv szerint a Program társadalmi befogadáshoz és a szegénység csökkentéséhez való hozzájárulásának vizsgálata komplex elemzést kíván, melynek szempontjai a következők:

- az egyes VP-intézkedések eredményességének, hatásosságának vizsgálata a vidéki szegénység csökkentésében és a társadalmi befogadás ösztönzésében az intézményrendszer, a kedvezményezettek, valamint a társadalmi befogadás potenciális érintettjei szemszögéből;
- a leszakadó társadalmi csoportok közvetlen és közvetett érintettségének vizsgálata a VP intézkedései által;
- a VP és a különböző OP-k (EFOP, GINOP, TOP) egymásra épülésének, a több alapú, integrált felzárkóztatás eddigi megvalósítási tapasztalatainak átfogó vizsgálata.

2.3. Értékelési cél

Az értékelés célja a Vidékfejlesztési Program vonatkozó intézkedéseinek relevancia, hatékonyság, eredményesség és hatásosság szempontokat figyelembe vevő vizsgálata az értékelési kérdések (ld. 2.4 fejezet) mentén, a Program végrehajtása, valamint a következő időszak tervezés továbbfejlesztése érdekében.

Az értékelés eredményeképpen előálló értékelési zárójelentés eredményei becsatornázásra kerülnek a folyó 2023-27-es KAP Stratégiai Terv szakmai-tartalmi tervezési folyamatba a tényalapú tervezési

szemlélet további erősítése érdekében. Ennek megfelelően az értékelés fő fókuszai az eredmények, ezek elérésének hatékonysága, valamint a már rendelkezésre álló hatások értékelése (bővebben ld. 5. fejezet).

2.4. Értékelési kérdések

Az értékelés Indító Jelentésében elfogadott értékelési kérdései a következők:

1. A Vidékfejlesztési Program beavatkozásai hogyan járultak hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljainak teljesítéséhez, amely az országos szegénységi küszöb alatt élő lakosság számának a csökkentésére irányul?
2. Milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a társadalmi befogadás és a vidéki szegénység csökkentésének szempontjai?
3. Milyen mértékű a hátrányos helyzetű lakosságcsoportok Vidékfejlesztési Program forrásaihoz való közvetlen és közvetett hozzáférése a 2014-2020 közötti időszakban?
4. Hogyan érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó Operatív Programok (különösen TOP, GINOP, EFOP) és a Vidékfejlesztési Program között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?
5. Milyen összefüggés állapítható meg a Covid-19 hatásai és a vidéki szegénységet jellemző trendek között?

3. MÓDSZERTAN

Az értékelés kvantitatív és kvalitatív elemzési módszerek kombinációjával, az elemzési eredmények szintetizálásával történik. Az Értékelés módszertana nyolc módszer alkalmazásából tevődik össze, követve a CMEF és a vonatkozó ajánlások útmutatásait (EB 2018a, 2018b, 2018c). (4. ábra).

4. ábra Az értékelés során alkalmazott értékelési módszerek

Forrás: AKI Nkft.

Az egyes módszerek leírása alkalmazásuk célja alapján:

1) Szakirodalom feldolgozása: A vidéki szegénységet jellemző nemzetközi és hazai trendek azonosítása, valamint a téma kontextusának kidolgozása, beleértve a Covid-19 hatásait, tudományos közlemények, elemzések, nemzeti és EU-s stratégiák, szakajtó és egyéb források (lásd a hivatkozások jegyzékében) feldolgozásával. A feldolgozott szakirodalom megválasztásának elsődleges szempontja az értékelt tématerülethez való illeszkedés volt.

2) Szekunder adatelemzés: Szakstatisztikai adatbázisok statisztikai módszerekkel (leíró statisztikák, többváltozós statisztikai összefüggés-vizsgálatok) történő elemzése alapján (KSH, EUROSTAT, NFSZ, NAV, BM, ITM adatbázisok) a vidéki térségekben élőköt jellemző társadalmi trendek feltárása, valamint a VP MÁK Műveleti adatbázisából származó adatok és a hatáselemzés kontrollálása, kiemelt figyelemmel a Covid-19 hatásaira.

3) VP Műveleti adatbázis elemzése: A Magyar Államkincstár Vidékfejlesztési Támogatások Főosztálya Koordinációs Osztály, illetve a Horizontális Ügyekért Felelős Főosztály Monitoring Osztály által rendelkezésre bocsátott kérelem-kiegészítő, kötelezettségvállalási, kifizetési és horizontális adatbázisok leíró statisztikai elemzése, a Vidékfejlesztési Program releváns beavatkozásai közvetlen szegénységcsökkentő hatásának felmérése a kifizetések közvetlen kedvezményezettjeire, és potenciális hasznélvezőire kiterjedő elemzéssel.

4) Operatív Programok és egyéb hazai programok műveleti adatbázisainak elemzése: Az EU Kohéziós Politika, az Európa 2020 Stratégia és a Partnerségi Megállapodás alapján a VP és az egyéb Operatív Programok (EFOP, GINOP, TOP), illetve az egyéb nemzeti finanszírozású programok szinergikus hatásának feltárása a vidéki szegénység csökkentésének kontextusában. (A szinergiavizsgálat lépéseit részletesen a módszertant bemutató 2. sz. mellékletben ismertetjük).

5) Hatáselemzés: Az ajánlott értékelési módszertan alapján ökonometriai modellezéssel a szegénységnek kitettek számában bekövetkezett változások és a vidékfejlesztési beavatkozások közötti kapcsolat feltárása.

6) Társadalmi hatásmonitoring: A vidéki felnőttkorú lakosság VP-vel kapcsolatos közvetlen és közvetett tapasztalatainak és attitűdjeinek feltárásával a statisztikai módszerek magyarázó erejének növelése, valamint a Covid-19 értékelt tématerületre gyakorolt hatásainak felmérése. A társadalmi hatásmonitoring keretében végzett online, közösségi oldalak segítségével lebonyolított adatfelvétel mintanagysága 1 092 fő; a minta nemre, életkori csoportokra és a megyékre vonatkozóan reprezentatív.

8) Szakértői interjú: A döntéshozók, végrehajtásban közreműködők (Agrárminisztérium, Magyar Államkincstár) szakértők, pályázatírással foglalkozó szervezetek, érdekképviselők, illetve szakterületi szakértők tapasztalatukkal validálják az értékelés eredményét szakértői interjúk alkalmazásával. Az értékeléshez kapcsolódóan összességében 12 db szakértői interjú készült el (Lásd részletesen a 2. sz. mellékletben).

A módszertan részletes kifejtését ld. a 2. sz. mellékletben.

4. VIZSGÁLT INTÉZKEDÉSEK

4.1. Intézkedések háttere, jelenlegi környezete, várható jövője

4.1.1. Stratégiai, szakpolitikai, jogszabályi háttér

A 2014-2020 közötti időszakban az **Európai Unió célkitűzése volt**, hogy az országos **szegénységi küszöb alatt élő európaiak arányát 25 százalékkal csökkentse**, több mint 20 millió embert emelve ki a szegénységből (EC, 2010a), a 2008-as évhez képest.

A tématerület jelentőségét mutatja, hogy az **Európa 2020 Stratégia⁴⁰ 11 tematikus célkitűzése közül egy (9. célkitűzés) kifejezetten a társadalmi befogadás előmozdítására és a szegénység elleni küzdelem erősítésére irányul.**

A Bizottság a szegénység csökkentése érdekében a 2014-2020 közötti programidőszakban az alábbi **beavatkozási területeket** határozta meg:

- valamennyi politikai területre kiterjedő intézkedések;
- az uniós alapok nagyobb mértékű és hatékonyabb kihasználása a társadalmi befogadás elősegítésének érdekében;
- a tényeken alapuló szociális innováció felkarolása;
- partnerségekben való együttműködés és a szociális gazdaságban rejlő potenciál kiaknázása;
- megerősített politikai koordináció a tagállamok között.

Az Európa 2020 céljainak elérése érdekében az EU valamennyi szakpolitikája, így a **Közös Agrárpolitika II. pillére** is kiemelt figyelmet fordított a vidéki térségek fenntartható fejlődésének elérése érdekében a **társadalmi befogadás előmozdítására és a szegénység csökkentésére**. A tématerület jelentőségét mutatja, hogy míg korábban a szegénységcsökkentés nem jelent meg explicit célként a vidékfejlesztésben, illetve elsődlegesen a munkahelyteremtésen keresztül és a LEADER helyi programokon keresztül érvényesült, a 2014-2020-as időszakban a vidékfejlesztés jogszabályi alapjait lefektető uniós rendelet (1305/2013/EU rendelet) a hat vidékfejlesztési prioritás egyikeként (6. prioritás) a társadalmi befogadás előmozdítását, a szegénység csökkentését és a gazdasági fejlődés támogatását jelölte meg, amelyet elsősorban:

- a diverzifikálás ösztönzésével, a kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, a munkahelyteremtés megkönnyítésével (6A);
- a helyi fejlesztések előmozdításával (6B);
- valamint az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőbbé tételével, használatuk előmozdításával, és minőségük javításával kíván elérni a vidéki térségekben (6C)⁴¹.

⁴⁰ Forrás: https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf

⁴¹ Magyarország Vidékfejlesztési Programja nem tervezett a 6C kiemelt területre forrást, abból kiindulva, hogy a 6C kiemelt terület fejlesztését az ERFA biztosíthatja hatékonyabban, elegendő forrással és erősebb sinergiával más hasonló fejlesztési területekkel.

Az EU 2020 Stratégia célkitűzéseivel összhangban **Magyarország is a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élő népesség arányának csökkentését irányozta elő a programidőszakban.** A *Nemzeti Reform Programban*⁴², illetve a 2011-2020 közötti időszakra szóló *Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.-ben*⁴³ foglaltak szerint 2020-ra Magyarország 450 000 fővel kívánta csökkenteni a szegénységben élők számát a 2008-as bázisértékhez képest.

A Partnerségi Megállapodás értelmében lépéseket kellett tenni a szegénység újratermelődésének megakadályozására, javítani kellett a közszolgáltatások színvonalát és elérését, a társadalmi-gazdasági javak egyenlő esélyű hozzáférése érdekében erősíteni kellett a társadalmi összetartozást, az állami, az önkormányzati, a civil és az egyházi partnerek bevonásával.

A szegénységcsökkentés kiemelt területe az EU más tagállamaihoz hasonlóan Magyarországon is a **gyermekszegénység**, tekintve, hogy a három-, illetve több gyermekes, valamint az egyszülős háztartásokban élő gyermekek szegénységi kockázata az országos átlag többszöröse. További célcsoportot képez a **megváltozott munkaképességű, a fogyatékossgal élő**, valamint a **roma** népesség, amelyek jelentős része a gyenge munkaerőpiaci integráció miatt nem rendelkezik tartós jövedelemforrásokkal, így szegénységi kockázata tartósan magas (Partnerségi Megállapodás, 2014-2020⁴⁴).

A szegénység csökkentésének célja megjelenik a Nemzeti Fejlesztés 2030⁴⁵, vagyis az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)⁴⁶ specifikus célkitűzései között is. A hazai fejlesztés- és területfejlesztési politika kereteit, céljait és prioritásait lefektető Konceptió hét szakpolitikai és hat területi célt határoz meg. A hét szakpolitikai célkitűzés közül az 5. célkitűzés **az értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom megteremtésére irányul**, melynek egyik beavatkozási területét a szegénységi küszöb alatt élők számának csökkentése képezi. A hat területi specifikus cél közül az ötödik a **„Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés”**, melynek egyik beavatkozási területe a mélyszegénységben élő térségek és az etnikumok (pl.: romák) által sűrűn lakott térségek, települések felzárkóztatása, gazdasági alapjainak erősítése.

Az értékelt téma szempontjából irányadónak tekinthető a 2012-2020 közötti vidékfejlesztési célkitűzéseket deklaráló **Nemzeti Vidékstratégiában**⁴⁷ meghatározott hét stratégiai cél, különösen az alábbiak:

4. cél: A vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése: A Stratégiában megfogalmazott cél a vidéki térségek, települések, kiemelten a falvak és a tanyák gazdasági létalapjának megerősítése, újjászervezése, a vidéki gazdaság több lábra állítása, mindezzel a megélhetés biztosítása, a munkahelyek megőrzése és a foglalkoztatás növelése. Ehhez a Stratégia megfogalmazása szerint a helyi adottságokra, sajátosságokra, erőforrásokra építő helyi gazdaságfejlesztési programok nyújthatnak keretet, magukban foglalva a mező-, erdő- és élelmiszergazdaság, a helyi feldolgozás és értékesítés, a kézműves, kisipari és szolgáltatási tevékenységek, a helyi erőforrásokra és rendszerekre is támaszkodó helyi energiatermelés és ellátás szervezését, valamint a kulturális örökség érték alapú fejlesztése, bekapcsolása a turizmus rendszerébe. Különösen fontos a vidéki településeken élő romák számára megélhetést és jövedelmet biztosító gazdasági tevékenységek és vállalkozási formák létrehozása, erősítése, a romák bevonása a mezőgazdasági munkavállalók közé (NVS, 59. oldal).

⁴² Forrás: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/44/41000/Nemzeti%20Reform%20Program%202014.pdf>

⁴³ Forrás: http://www.ilo.org/dyn/youthpol/es/equest.fileutils.dohandle?p_uploaded_file_id=622

⁴⁴ Forrás: https://ec.europa.eu/info/publications/partnership-agreement-hungary-2014-20_hu

⁴⁵ Forrás: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a14h0001.OGY>

⁴⁶ Forrás: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a14h0001.OGY>

⁴⁷ Forrás: https://2010-2014.kormany.hu/download/3/70/70000/DIT_kiadvany_210x148mm_LEAD_kifut_nelkul.pdf

5. cél: A vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása: A stratégiai cél a vidékről történő elvándorlás megállítása, a fiatalok számára a helyben maradásra, az iskolák, az egyetem elvégzése után a hazatérésre ösztönző feltételek kialakítása, képzett, világlátott fiatalok vidékre költözésének segítése, a gazdálkodás és a vidéki élet vállalásával összekötött gyerekvállalás segítségével a demográfiai egyensúly helyreállítása. Kiemelt célként jelenik meg a vidéki népesség egészségi állapotának javítása, a területi különbségek csökkentése, a falu, a tanya korszerű lakóhellyé alakítása, a vidéken elérhető alapvető szolgáltatások fejlesztése, újrászervezése, a természeti és épített környezet minőségének javítása (NVS, 59. oldal).

Az értékelés hangsúlyt fektet a Vidékfejlesztési Program fentiekben bemutatott EU-s és hazai célkitűzéshez történő hozzájárulásának vizsgálatára. Ennek eredményeit lásd az 5. Megállapítások fejezetben.

4.1.2. Kapcsolódó támogatási programok

Az Európai Unió 2014-2020-as időszakra meghatározott Közös Stratégiai Kerete nyújt stratégiai iránymutatást a tagállamoknak az öt ESB alap (ERFA, ESZA, KA, EMVA, ETHA) felhasználásáról, annak érdekében, hogy fejlesztéseikkel hozzájáruljanak az Európa 2020 Stratégia megvalósításához. A strukturális alapokat szabályozó rendelet⁴⁸ a megfogalmazott célkitűzéseket 11 tematikus célkitűzésre⁴⁹ ülteti át, meghatározva azokat a területeket, ahol az ESB-alapok a legnagyobb hozzáadott értéket tudják elérni (EB, 2016).

A 11 tematikus célkitűzés közül a 9. célkitűzés a társadalmi befogadás és szegénység csökkentésére irányul, melynek megvalósulását az EMVA forrásból finanszírozott, 6. prioritáshoz sorolt VP intézkedések mellett számos, ESB alapokból finanszírozott Operatív Program elősegíti. Az érintett Operatív Programok a VP beavatkozásaival együttesen potenciális szinergikus hatást érnek el a vizsgált beavatkozási területen. Szinergiák alatt olyan horizontális, keresztirányú hatásokat értünk, amelyek a beavatkozások pozitív kölcsönhatásaként alakultak ki. A szinergikus hatások mechanizmusukat tekintve lehetnek szándékoltak vagy szándékolatlanok, közvetlenek vagy közvetettek. A Vidékfejlesztési Program beavatkozási logikája úgy került megtervezésre, hogy az szinergikusan kapcsolódjon a Partnerségi Megállapodás beavatkozási logikájához, vagyis a többi operatív program beavatkozásaihoz. Különböző fejlesztési programok közötti együttműködéséből nagyobb teljesítmény, jobb eredmény jön létre. Jelen értékelésben a VP Értékelési Tervében megjelöltek szerint az alábbi Operatív Programok releváns intézkedéseinek vizsgálatára került sor:

- **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP):** Különösen az intézményi fejlesztésekhez kapcsolódó kiegészítő tevékenységek (pl. egészségfejlesztést, korai iskolaelhagyás csökkentését, társadalmi befogadást célzó, valamint a szegénység-ellenes kiegészítő szolgáltatások és aktivitások).

⁴⁸ Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendelete (2013. december 17.)

⁴⁹ A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése; Az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, valamint azok használatának és minőségének javítása; A kkv - k versenyképességének javítása; Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása; Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása; A környezet megőrzése és védelme, valamint az erőforrás-hatékonyság előmozdítása; A fenntartható közlekedés előmozdítása és a hálózati infrastruktúrák fejlesztése; A fenntartható és minőségi foglalkoztatás előmozdítása és a munkaerő mobilitásának támogatása; A társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység és minden hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem; Befektetés az oktatásba, a képzésbe és az egész életen át tartó tanulásba; A közigazgatás hatékonyságának javítása.

- **Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP):** Különösen a helyi gazdaságfejlesztési akciók keretében megvalósuló helyi erőforrás áramok optimalizálása. Ilyenek különösen: élelmi-szertermelés és városi piac; közétkeztetés, jelentősebb turisztikai attrakciók és szolgáltatások kiszolgálása; lokális megújuló energetikai potenciál helyi felhasználása (elsősorban mező- vagy erdőgazdálkodásból származó biomassza-potenciál lokális felhasználása); foglalkoztatási és képzési szükségletek összehangolása, "foglalkoztatási paktumokban" való aktív közreműködés.
- **Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP):** Az egészen kis méretű induló vállalkozások segítése – amelyek a későbbi években "versenyképes" jogosultakká válnak a GINOP vállalkozásfejlesztési konstrukciókban. Az országos és regionális jelentőségű turisztikai attrakció-fejlesztésekhez – elsősorban a "Bejárható Magyarország" – kapcsolódó, a vidéki települések vonzerejét és szolgáltatási kínálatának fejlesztését és összehangolását célzó beavatkozások.

Hazai programok:

- **„Felzárkózó települések” hosszú távú programja:** A Kormány az 1404/2019. (VII. 5.) Kormányhatározat alapján a 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendeletben meghatározott települési körből a Központi Statisztikai Hivatal mutatói alapján kiválasztott, mintegy 300 településen 2019-ben hosszú távú fejlesztési programot indított. Az első szakaszban az 1404/2019. (VII. 5.) Kormányhatározat alapján a legrosszabb mutatókkal rendelkező 30 településen indult el a felzárkóztató program a Magyar Máltai Szeretetszolgálat bevonásával. 2020-ban az 1186/2020. (IV. 28.) Kormányhatározat alapján újabb 37 településen kezdődött meg a felzárkóztatást célzó szociális munka. 2021 februárjában a Kormány az 1057/2021. (II. 19.) Kormányhatározat alapján újabb 51 településre terjesztette ki a „Felzárkózó települések” hosszú távú programját.

Az értékelés hangsúlyt fektet a fenti programok, valamint a Vidékfejlesztési Program egymásra hatásának bemutatására, különös tekintettel a programok egymást kiegészítő és szinergikus hatásaira. Ennek eredményeit lásd az 5. Megállapítások fejezetben.

4.1.3. 2023-27 tervezési dokumentumok

Az Európai Bizottság 2017. március 1-jén terjesztett elő az Európa jövőjéről szóló **Fehér könyvet**⁵⁰, amely Európa szociális dimenziójának megerősítésére tett javaslatot (EC, 2017a). A Fehér könyv a szociális védelmi rendszerek megerősítésének fontosságát, valamint a változó körülményekhez igazodó új szociális jogok bevezetését sürgeti. Ennek megvalósulását célozza a 2017-ben elfogadott **Szociális jogok európai pillére**⁵¹ (2017. november), amely jelenleg az Európai Unióban a szegénység elleni küzdelem irányadó keretét képezi (EC, 2017b). Az ebben meghatározott 20 elv többsége közvetlenül a szegénységgel kapcsolatos fenntartható fejlődési célokra irányul, mint például a **szegénység minden formájának visszaszorítása, a nemzeti védelmi rendszerek megteremtése, valamint a szegénység felszámolását elősegítő beruházásokat támogató szilárd szakpolitikai keretek létrehozása**. További eszközként került alkalmazásra a **szociális eredménytábla (Social Scoreboard)** az egyes tagállamok teljesítményének figyelemmel kíséréséhez és a trendek követéséhez, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés kockázatának csökkentése érdekében. A szociális eredménytábla 3 kulcsterület (1. Esélyegyenlőség és munkavállalási jog; 2. Tisztességes munkafeltételek; 3. Szociális védelem és

⁵⁰ Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A52017DC2025>

⁵¹ Forrás: <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/downloads/KE0921008ENN.pdf>

társadalmi befogadás) 12 részterületén⁵² követi az EU és a tagállamok helyzetét és előrehaladását a pillérben megfogalmazott célkitűzések elérésének folyamatos nyomon követése érdekében (EC, 2017c).

Az Európai Tanács *„Fenntartható Európa 2030-ig”* című tanulmánya megerősíti, hogy a fenntarthatóság felé történő átmenetnek szociálisan igazságosnak és befogadónak kell lennie, ami megköveteli **az integrált szociális védelmi rendszerekbe történő hosszú távú befektetést** (EC, 2019). A foglalkoztatáshoz és a szociális hálózhoz kapcsolódó szakterületek különösen a következők: a szociális védelem és a társadalmi befogadás rendszerei, munkaerőpiaci politikák, a nemek közötti egyenlőség, iskolai végzettség, készség szintek, egész életen át tartó tanulás, egészségügyi ellátás, tartós ápolás-gondozás, egyenlő hozzáférés az új technológiákhoz, szociális innováció, fenntarthatósági finanszírozás, multilateralizmus, nyitott és méltányos kereskedelem, társadalmi szerepvállalás és részvételen alapuló politika, vállalati társadalmi felelősségvállalás/felelős üzleti magatartás, adórendszer.

A fentiekkel összefüggésben a **2023 utáni időszak Közös Agrárpolitikájában** is hangsúlyt kapott a foglalkoztatás, a növekedés, a társadalmi befogadás és a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben, a COM (2018) 392 rendelettervezet⁵³ értelmében.

A KAP rendelettervezet 5. cikkében foglaltak szerint a vidéki térségek fenntartható fejlődésének előmozdítása általános célként jelenik meg, az alábbiak szerint:

- a) az élelmezésbiztonságot garantáló intelligens, reziliens és diverzifikált mezőgazdasági ágazat előmozdítása;
- b) a környezetvédelem és az éghajlat-politikai fellépések előmozdítása, valamint hozzájárulás az Unió környezetvédelmi és éghajlattal kapcsolatos célkitűzéseinek teljesítéséhez; továbbá
- c) **a vidéki térségek társadalmi-gazdasági szerkezetének megerősítése.**

A fenti általános célkitűzéseket a **6. cikkben rögzített konkrét célkitűzések** teljesítése révén kell megvalósítani: A kilenc célkitűzés közül a 8. célkitűzés *„a foglalkoztatás, a növekedés, a társadalmi befogadás és a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben, ideértve a biogazdaságot és a fenntartható erdőgazdálkodást is”* (COM (2018) 392, 6. cikk, h) pont).

A rendelettervezet preambuluma megfogalmazásában *„az Unió sok vidéki térségét érintik strukturális problémák, például a vonzó munkalehetőségek és a szakemberek hiánya, a hálózatokba, infrastruktúrákba és az alapvető szolgáltatásokba történő beruházások elhanyagolása, a fiatalok elvándorlása, alapvetően fontos e területek társadalmi-gazdasági szerkezetének a Cork 2.0 nyilatkozattal összhangban történő megerősítése, különösen munkahelyteremtés és a generációs megújulás, a Bizottság növekedési és foglalkoztatási stratégiájának a vidéki térségekben való megvalósítása, a társadalmi befogadás ösztönzése és az európai vidék „intelligens falvainak” megteremtése révén”* (COM (2018) 392./16. bekezdés).

⁵² A szociális eredménytábla 12 részterülete: oktatás, készségek, élethosszi tanulás; nemek közti egyenlőtlenség a foglalkoztatásban; egyenlőtlenség és felső mobilitás; életkörülmények és szegénység; fiatalok helyzete; munkaerő szerkezete; munkaerőpiac dinamikája; jövedelmi helyzet; szociális transzferek hatása a szegénység csökkentésére; kisgyermek intézményi ellátása; egészségügyi ellátás digitális hozzáférés.

⁵³ Forrás: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2018\)392&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2018)392&lang=en)

A tervezési folyamat jelentésünk zárásakor az *ex ante* értékelés és az Európai Bizottság véleményezési szakaszában tart.

Az intézkedések pontos tervezését a KAP stratégiai rendelettervezet⁵⁴ szabályozza, amely alapján a hazai tervezői munkacsoportokban, jelen értékelés előzetes eredményeit is figyelembe véve megkezdődött a hazai tervdokumentumok kidolgozása és szakmai egyeztetése.

4.2. Értékelés alá vont felhívások

Az értékelés a VP Értékelési Tervének megfelelően elsődlegesen az alábbi, a 6A és 6B kiemelt területhez sorolt intézkedések és pályázati felhívások tématerülethez való hozzájárulását vizsgálja a 2014. január 1. - 2020. december 31. közötti időszakra kiterjedően. A fejezetben a vidéki szegénység csökkentése szempontjából releváns VP pályázati felhívások felsorolászerű ismertetésére kerül sor, tekintettel az értékelési témánál figyelembe veendő pályázati felhívások nagy számára. A felhívások részletes elemzését lásd a 3. sz. mellékletben.

6A) A diverzifikálásnak, a kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése

A Vidékfejlesztési Program a 6A kiemelt területhez négy intézkedést sorol, abból kiindulva, hogy **a szegénység csökkentéséhez nélkülözhetetlen a vidéki térségekben a belső erőforrásokra támaszkodó jövedelemszerzési lehetőségek bővítésének ösztönzése**. Ennek alapja, hogy a vidéki térségekben általában szerényebb a gazdasági aktivitás, kevesebb a vállalkozás, alacsonyabb a jövedelmezőség, magasabb a munkanélküliség (VP, 2014-2020: 7.0. 277. oldal). Mind a négy intézkedés esetében figyelembe vettük az ÚMVP determinációval érintett, releváns vidékfejlesztési beavatkozásokat is. Érintett intézkedések és felhívások:

M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk):

- VP-M04.2.1-Mezőgazdasági termékek értéknövelése
  - VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban
  - VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban
- VP-M04 Mezőgazdasági termékek értéknövelése (ÚMVP)

M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk):

- VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése
- VP2-6.3.1-20 Mezőgazdasági kisüzemek támogatása
- VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása
- VP-M06 Diverzifikáció (ÚMVP)

---

⁵⁴ COM/2018/392 final - 2018/0216 (COD). Az Európai Parlament és Tanács rendelete a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és az 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről

- VP-M06 Mikrovállalkozások (ÚMVP)
- VP-M06 Turisztika (ÚMVP)

M08 - Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)

- VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása
- VP5- 8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások
- VP-M08 Mezőgazdasági területek erdősítése támogatás (NVT)
- VP-M08 Mezőgazdasági területek erdősítése támogatás (ÚMVP)
- VP-M08 Erdőszerkezet átalakítása (ÚMVP) (+VP-M08 Erdei közjólét (ÚMVP))

M16 - Együttműködés (35. cikk)

- VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság

6B) A helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben:

A 6B kiemelt terület átfogó célja a vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóvá tétele. Ezt a Vidékfejlesztési Program a vidéki településeken elérhető szolgáltatások körének bővítésével, színvonalának és hozzáférhetőségének javításával, a szolgáltató kisléptékű infrastruktúra megerősítésével, valamint a lokális együttműködésekben (LEADER) rejlő belső erőforrások kihasználásával kívánja elérni. További cél a VP megfogalmazásában a munkavállalás, a munkaerő mobilitás feltételeinek javítása, a lokális gazdasági tevékenységek segítése, közreműködés a vidéki szegénység és kirekesztettség oldásában speciális megoldások által. A 6B fókuszterület esetében a két művelethez (M07, M19) besorolt, ÚMVP determinációval érintett beavatkozásokat is bevontuk a vizsgálatba.

Érintett intézkedések és felhívások:

M07 - Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk)

- VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés
- VP6-7.2.1.4-17 Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 - Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés
- VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése
- VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése
- VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése
- VP-M07 Falufejlesztés (ÚMVP)
- VP-M07 Integrált Községi Szociális Terek (IKSZT) kialakítása és működtetése (ÚMVP)
- VP-M07 Natura 2000 fenntartási terv (ÚMVP)
- VP-M07 Vidéki alapszolgáltatások (ÚMVP)
- VP-M07 Vidéki örökség (ÚMVP)

M19 - LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (az 1303/2013/EU rendelet 35. cikke)

- VP6-19.1.1-15 Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása
- VP6-19.2.1-15 LEADER - HFS megvalósítása
- VP6-19.3.1-17 LEADER - HACCS-ok együttműködési tevékenysége
- VP6-19.4.1-17 LEADER - Működési és animációs költségek támogatása
- VP-M19 Életminőség/Diverzifikáció (ÚMVP)
- VP-M19 Leader együttműködés (ÚMVP)
- VP-M19 Leader HACCS (ÚMVP)
- VP-M19 Versenyképesség (ÚMVP)
- VP-M19 Környezet/földgazdálkodás (ÚMVP)

Az értékelés keretében a fentiek mellett az értékelési kérdések megválaszolása során a szegénység csökkentésében és a társadalmi befogadás elősegítésében releváns **6A és 6B kiemelt területhez másodlagos hatással hozzájáruló intézkedések és pályázati felhívások vizsgálatára is sor kerül.** A beavatkozások körének lehatárolására a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 7.0 változata által megfogalmazottak, valamint szakértői megfontolás alapján, a szegénység csökkentésében, illetőleg a társadalmi befogadás elősegítésében való érintettség alapján került sor.

M01 - Tudásátadás és tájékoztatási tevékenységek (14. cikk)

- VP1-1.2.2-16 Tájékoztatási szolgáltatás
- VP1-1.1.1-17 Agrárgazdasági képzések és felkészítő tréningek
- VP1-1.3.1-17 Szakmai tanulmányutak és csereprogramok
- VP-M01 Bemutató üzemi programok (ÚMVP)
- VP-M01 Komplex tájékoztatás (ÚMVP)
- VP-M01 Szakképzés (ÚMVP)

M02 - Tanácsadási szolgáltatások, üzemvezetési és helyettesítési szolgáltatások (15. cikk)

- VP1-2.1.1-2.1.2-17 Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és élelmiszer-feldolgozáshoz kapcsolódó egyéni és csoportos szaktanácsadás
- VP1-2.3.1-17 Szaktanácsadók továbbképzése
- VP-M02 Szaktanácsadás (ÚMVP)

M03 - A mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszerei (16. cikk)

- VP3-3.1.1-19 Mezőgazdasági termelők minőségrendszerhez történő csatlakozásának támogatása
- Min. rendszerekhez kapcsolódó csoportosulások (tájékoztatási és promóció)

M04 - Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk):

- VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- VP2-4.1.1-20 Állattartó telepek fejlesztésének támogatása
- VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése

- VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- VP2-4.1.1.7-20 Baromfi- és sertéstartó telepek járványvédelmi rendszereinek fejlesztése
- VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló korszerűsítése
- VP2-4.1.3.1-16 Üveg- és fóliaházak létesítése
- VP2-4.1.3.2-16 Ültetvénytelepítés
- VP2-4.1.3.3-16 Gyógynövény termesztés
- VP2-4.1.3.5-16 Kertészeti gépbeszerzés
- VP2-4.1.3.6-17 Borszőlőültetvény telepítés
- VP2-4.1.3.7-20 Csemetekertek gépbeszerzése
- VP2-4.1.3-20 Kertészeti üzemek korszerűsítése
- VP2-4.1.4-16 A mezőgazdasági vízgazdálkodási ágazat fejlesztése
- VP3-16.1.1-4.1.5-17 EIP mg-i beruházás megvalósítása
- VP3-16.1.1-4.2.1-17 EIP ÉLIP beruházás megvalósítása
- VP3-16.1.1-4.2.2-17 EIP borászat beruházás megvalósítása
- VP3-4.2.2-16 Borászat
- VP5-4.1.1.6-15 Az állattenyésztési ágazat fejlesztése - trágyatárolók építése
- VP5-4.1.3.4-16 Gombaházak - hűtőházak létrehozására, korszerűsítése
- VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása
- VP-M04 Állattartó telepek korszerűsítése (ÚMVP)
- VP-M04 Kertészet korszerűsítése (ÚMVP)
- VP-M04 Kertészet korszerűsítése (ÚMVP) (+VP-M04 Kertészeti gépek (ÚMVP))
- VP-M04 Kertészeti gépek (ÚMVP)
- VP-M04 Öntözés (ÚMVP)
- VP-M04 Szárítók támogatása (ÚMVP)

M06 - A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk):

- VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése
- VP2-6.3.1-20 Mezőgazdasági kisüzemek támogatása

M08 - Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)

- VP4-8.5.2-17 Erdei ökoszisztémák (közjóléti funkciók)
- VP3-16.1.1-8.5.2-17 EIP erdészeti beruházás megvalósítása
- VP-M08 Erdei közjóléti létesítmények (ÚMVP)

M16 - Együttműködés (35. cikk)

- VP3-16.1.1-17 EIP csoport létrehozása
- VP3-16.4.1-17 Együttműködések támogatása (REL és a helyi piacok)
- 16.5.1 Tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései

4.3. Intézkedésekre vonatkozó korábbi értékelési megállapítások

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program ex post értékelése megállapította, hogy a településkategóriák és fejlettségi szintek szerinti támogatás elosztás még a legmegengedőbb mérlegeléssel is csak a

támogatások népességarányos kiegyenlítéséhez elegendő, hátrányokat ellensúlyozó transzferként a Program beavatkozásai nem értelmezhetők.

Az ex post értékelési jelentés hangsúlyos megállapítása volt az is, hogy a beavatkozásokkal elérhető egyszerű támogatás vagy képzés nem képes a több évtizede halmozódó, elsősorban a tőke, a humán erőforrás és az innovációs képesség hiányából fakadó hátrányokat felszámolni. Ugyanakkor az értékelők egyes területeken látták a fenntartható foglalkoztatás és stabil jövedelemtermelő képesség megteremtésének lehetőségét. Ilyen területként azonosították az állattenyésztést, kertészetet, élelmiszer-előállítást és a falusi turizmust. Ezekben a területeken az értékelés támogató szolgáltatások kialakítását javasolta (AAM Consulting, AKI, és Collectivo 2016).

A **VP 2019. évi Éves Végrehajtási Jelentése** szerint a Vidékfejlesztési Program megvalósításának adott fázisában az ökonometriai modellezésen alapuló hatásvizsgálat a vidékfejlesztési támogatások és a szegénységnek / kirekesztettségnek kitett népesség arányának csökkenése közötti oksági kapcsolatot gyenge kapcsolódással tudta kimutatni. A vidékfejlesztési támogatásokra vonatkozó hatásvizsgálat eredményei szerint az egy főre jutó támogatás növelésével csökken a szegénységi ráta, azonban **a becsült hatások a vizsgált időszakban még alacsonyok voltak.** Az értékelő jelentés hangsúlyozta, hogy megbízhatóan hivatkozható oksági kapcsolat kimutatására a megfigyelések számának növelésével, azaz a Vidékfejlesztési Program előrehaladásával lesz majd lehetőség az ex post értékelésben.

A **2019-es félidei értékelés** során elvégzett, proxy indikátorokon (adózők számának változása, egy főre eső nettó jövedelem változása) alapuló elemzés⁵⁵ ugyanakkor alátámasztotta, hogy **van összefüggés a vidékfejlesztési támogatások fajlagos mértéke és a legalacsonyabb sávban adózők számának csökkenése, illetve az egy főre jutó nettó jövedelem mértéke között,** amelyek a szegénység csökkenéséről áttételesen adnak információt. A településszinten rendelkezésre álló releváns adatsorok bevonásával számított mutatók és az egy lakosra jutó kifizetett támogatási összegek kapcsolatának vizsgálata a 2019-es értékelés során korreláció-analízis alkalmazásával történt. A korreláció-analízis összefüggést mutatott a VP egy lakosra jutó kifizetése és a vizsgált adósávokon adózők arányában történt változás, valamint az egy főre jutó nettó jövedelem változása között. Az értékelés felhívta a figyelmet arra, hogy a változók közötti kapcsolat vélhetően nem függvényszerű, a jövedelmi viszonyok változását több tényező együttes hatása is okozhatja (pl. makrogazdasági környezet változásai), amelynek feltárása további kutatást igényel a Program ex post értékelésének időszakában.

Ezzel együtt megállapítható volt, hogy a VP fajlagos támogatási összege azokon a településeken volt magasabb, ahol az 5.000.000 forint feletti sávban adózők összes adózón belüli aránya csökkent a vizsgált időszakban. A legalacsonyabb sávban adózők aránya szintén fordított arányosságot mutatott a VP kifizetések egy lakosra jutó mértékével, az egy főre jutó nettó jövedelem növekedése pedig azokon a területeken volt nagyobb mértékű, ahol több forrás jutott a települések egy lakosára. Ez azt jelenti, hogy a 2018. december 31-ig teljesült kifizetések **alapján a Vidékfejlesztési Program a szegénység mérsékléséhez hozzájárult a legalsó sávban adózők aránya és az egy főre jutó nettó jövedelem változásával való pozitív összefüggése alapján.**

A 2019. évi félidei értékelés intézkedésszintű eredményei a jelentés 6. sz. mellékletében olvashatóak.

A Közös Agrárpolitika 2021 utáni reformjával foglalkozó, Európai Bizottság által készített összefoglaló a mezőgazdaság és a vidéki térségek egyik fő kihívásaként jelöli meg a növekvő szegénységet, a lassuló

⁵⁵ Forrás: 6. értékelés: Hozzájárulás a szegénység csökkentéséhez. Elérési út: <https://www.palyazat.gov.hu/2017-vi-vp-rtkelsi-feladatok#>

gazdasági növekedés, az alulfoglalkoztatottság, a generációs megújulás, a térben egyenlőtlenül rendelkezésre álló infrastruktúrák és szolgáltatások, valamint a területi egyensúlyhiány mellett (EC, 2017d). Ezzel összefüggésben a VP 2019. évi tematikus értékelése⁵⁶ hangsúlyozta, hogy a jövőben a KAP vidékfejlesztési intézkedései vonatkozásában szükséges a területi célzás erősítése, a régiók (illetve az alacsonyabb területi egységek) gazdasági fejlettségének korábban hangsúlyosabb figyelembevételével. A fentiek mellett az értékelés arra is felhívta a figyelmet, hogy **szükséges az EMVA alapok fokozottabb együttműködése a szegénység csökkentésében releváns egyéb fejlesztési alapokkal (ERFA, ESZA)**, a városi és vidéki területek közötti kölcsönös függőség megteremtését alapelveként rögzítő integrált tervezés, nyomon követés és értékelés révén a szinergikus hatások kiaknázása céljából (Field Consulting, 2019). Lényegében erre, azaz a szinergikus hatások fontosságára mutatott rá az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2021-ben megjelent, a KAP vidéki térségek fejlődésére kifejtett hatásait értékelő tanulmánya is. Az öt tagország, köztük Magyarország összehasonlító vizsgálatán alapuló elemzés hangsúlyozza, hogy **a különböző szakpolitikák és az alapok közötti koordináció a jelenlegi programidőszakban nem valósult meg kellő mértékben**, és ez a vizsgált országokban a szakpolitikák közti koherencia hiányához vezetett (EGSZB, 2021).

4.4. CMEF és PMEF indikátorok

A 2014-2020 közötti időszakban érvényes Közös Monitoring és Értékelési Keretrendszer (CMEF)⁵⁷ a következő programozási időszakban a Teljesítmény Monitoring és Értékelési Keretrendszer (PMEF) fogja felváltani. Jelen fejezet célja, hogy bemutassa a két programozási időszak jelen értékelési témájához kapcsolódó indikátorait, feltárja a hasonlóságokat és különbségeket, valamint a PMEF indikátorok esetében a jelentés leadásáig rendelkezésre álló információk alapján azonosított esetleges kihívásokat és az azok megoldására vonatkozó javaslatokat.

CMEF indikátorok:

A vidéki szegénység értékelése szempontjából három output-, négy eredményindikátor és egy hatásindikátor vizsgálata bír relevanciával.

1) O1: Közkiadások összesen

Az indikátor összességében azt mutatja meg, hogy a 6. prioritás keretében támogatott projektekre EUR-ban számolva mekkora összeg került kifizetésre (1. táblázat).

1. táblázat Az O1 mutató teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték*	Teljesülés értéke	A teljesülés mértéke
O1	Közkiadások összesen: P6 (EUR)	680 265 835,9	360 445 433	52,98 százalék

*VP 7.0. szerint

Forrás: VP Eredményességmérési keret, 2020. december

⁵⁶ Forrás: 6. értékelés: Hozzájárulás a szegénység csökkentéséhez. Elérési út: <https://www.palyazat.gov.hu/2017-vi-vp-rtkelsi-feladatok#>

⁵⁷ https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2018-10/technical-handbook-monitoring-evaluation-framework_june17_en_0.pdf

Az indikátorteljesülés mértéke a 2020. decemberi állapot szerint 52,98 százalék volt, azaz a 6. prioritásra tervezett összeg bő fele került a vizsgált időszakban hasznosításra.

2) O3 - A vidéki térségek alapszolgáltatásainak és infrastruktúrájának javítását célzó, támogatott műveletek száma (db)

Az O3 indikátor azt számszerűsíti, hogy hogyan alakult a vidéki térségek alapszolgáltatásainak és infrastruktúrájának javítását célzó, támogatott műveletek száma a vizsgált időszakban (2. táblázat)

2. táblázat Az O3 mutató teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték	Teljesülés értéke	A teljesülés mértéke
O3	A vidéki térségek alapszolgáltatásainak és infrastruktúrájának javítását célzó, támogatott műveletek száma (6B és 6C kiemelt terület)	3 900,00	4 585	117,56 százalék

Forrás: VP Eredményességmérési keret, 2020. december

Az indikátor célértéke a vizsgált időszakban teljesült, sőt, 2020. december 31-ig meg is haladta a tervezett célértéket.

3) O18: A helyi akciócsoportok által lefedett népesség (6B kiemelt terület)

Az O18 indikátor a LEADER beavatkozás (6B fókuszterület) keretében létrehozott helyi akciócsoportok által lefedett területen élő népesség számát mutatja meg (3. táblázat)

3. táblázat Az O18 mutató teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték*	Teljesülés értéke	A teljesülés mértéke
O18	A helyi akciócsoportok által lefedett népesség	5 530 000	5 365 000	97,01 százalék

*VP 7.0. szerint

Forrás: VP Eredményességmérési keret, 2020. december

Az O18 indikátor célértékének teljesítése 2020. december 31-én 97,01 százalékos teljesítést mutatott.

4) R21/T20: A támogatott projektek által létrehozott munkahelyek

A mutató definíciója szerint összességében mutatja meg, hogy a támogatott projektek révén mennyi új munkahely került létrehozásra. A mutató mértékegysége nem abszolút darabszám, hanem FTE (full time equivalent), azaz teljes munkaidő egyenérték. A mutatót nemek szerinti bontásban kell meghatározni. Az indikátor előállításakor csak a 4. (17. cikk, Beruházások tárgyi eszközökbe), a 6. (19. cikk, Mezőgazdasági üzemek és vállalkozások fejlesztése) és a 8.6 (21. cikk, Az erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására, mozgatására és forgalmazására irányuló beruházások) intézkedések keretében támogatott, valamint a 6A kiemelt területre allokált forrásokból részesülő projektek által létrehozott, tehát nem a megtartott munkahelyek száma kerül beszámításra.

Az indikátor előállításához szükséges adatok forrása a támogatási kérelemben vagy az üzleti tervben rögzített létszámbővítő vállalás. A vállalás adat a projektek kiválasztása során kerül rögzítésre, majd a

befejezett projektek mintáján keresztül szükséges ezt validálni. Csak a ténylegesen létrejött (vállalt) új munkahelyeket lehet beszámolni oly módon, hogy duplikációra ne kerüljön sor. A megtartott munkahelyek nem számítanak bele az indikátorba. Az önkéntes munka nem kerülhet beszámításra, azonban az önfoglalkoztatás⁵⁸ (pl. fiatal gazdák támogatása esetében⁵⁹) beszámítható az indikátor értékebe.

4. táblázat Az R21 / T20 indikátor várható teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték	2019	2020	2021	Lezárt összesen	A teljesülés mértéke
R21/T20	A támogatott projektek által létrehozott munkahelyek	4000	0	91	327,6	274	6,85 százalék

Forrás: MÁK Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A MÁK művelési adatokon alapuló eredmények szerint az R21/T20 intézkedés számításánál figyelembe veendő három pályázati felhíváshoz (Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban (VP3-4.2.1-4.2.2-18, Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban (VP3-4.2.1-15, Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása (VP6-6.4.1-16)) kapcsolódóan a lezárt projektekben **összesen 274 db új munkahely jött létre**, azaz a vállalt célérték teljesülése a vizsgált időszakban még nem történt meg.

A folyamatban lévő projektekhez kapcsolódóan összesen 4306 új munkahely létrehozásával lehet kalkulálni. Az M04 intézkedés alá sorolt egyéb felhívások keretében tett vállalásokat is figyelembe véve a Vidékfejlesztési Program eredményeként további 7355 új munkahely létrejött valószínűsíthető, amely a vidéki szegénység csökkentése szempontjából jelentőséggel bíró eredményként értelmezhető (lásd részletesen a Vidékfejlesztési Program 6. Foglalkoztatási hatásokkal foglalkozó értékelésének eredményeit).

A VP további intézkedéseit is vizsgálva (M04, M06, M07, M08, M09, M16, M19 - összesen 37 felhívását), valamint az ÚMVP determinációs jogcímekeket is figyelembe véve **14.647 új munkahely** létrehozására lehet számítani a Program közvetlen hatásaként.

5) R22 / T21: a helyi fejlesztési stratégiák által érintett vidéki népesség százalékos aránya (6B kiemelt terület)

Az R22/T21 mutató definíciója szerint megadja a Vidékfejlesztési Programban érintett teljes vidéki népességen belül a LEADER helyi fejlesztési stratégiákkal érintett népesség arányát. A mutató kiszámításához adott a nevező, amely a Bizottság város – vidék tipológiája alapján lehatárolt túlnyomóan vidéki és köztes területek népessége. A számláló az O18 A helyi fejlesztési stratégiák által érintett vidéki népesség. A mutatót a helyi fejlesztési stratégiák kiválasztását követően kell számszerűsíteni.

A mutató kiszámítási módja: $O18 / ((\text{vidéki népesség aránya} + \text{köztes népesség aránya}) * \text{Magyarország teljes népessége} = 100) * 100$. A képlet adatai és forrásai:

⁵⁸ Önfoglalkoztatás: minden olyan, a jogszabályok szerint önállóan végezhető, és az egyéni vállalkozásról szóló törvény hatálya alá nem tartozó gazdasági tevékenység, amelynek gyakorlója az egészségbiztosítási, illetve a nyugdíjbiztosítási szolgáltatások gondoskodni felelősségéről szóló jogszabályok szerint maga köteles. (Forrás: 1998. évi LXXII. törvény)

⁵⁹ A VP2-6.1.1-16 felhívás esetében a foglalkoztatás vállalás esetében az önfoglalkoztatás nem vehető figyelembe, illetve nem írja elő a felhívás az új munkarőt (felhívás 4.4.2. pont 3. Tartalmi értékelési szempont 7. Foglalkoztatás hatása)

- O18: 5 365 000 fő (2014 lakónépesség, KSH)
- vidéki népesség aránya: 46,7 százalék (VP 4.1.6 fejezet kontextus mutató)
- köztes népesség: 35,6 százalék (VP 4.1.6 fejezet kontextus mutató)
- Magyarország teljes népessége: 9 877 365 (VP 4.1.6 fejezet kontextus mutató)

A VP 4.1.6 fejezet népesség adatainak forrása a Bizottság város – vidék tipológiája⁶⁰. Ettől némi eltérést mutat a VP vidéki és köztes népesség aránya, de ezek összege megegyezik az EUROSTAT adat összegével (EUROSTAT vidéki népesség arány 19,1 százalék, köztes népesség arány: 63,2 százalék, összesen 82,3 százalék) így a végeredményt az eltérés nem befolyásolja (5. táblázat).

5. táblázat Az R22 / T21 mutató teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték	Teljesülés értéke	A teljesülés mértéke
R22 / T21	A helyi fejlesztési stratégiák által érintett vidéki népesség százalékos aránya	68,03 százalék	66 százalék	97 százalék

Forrás: VP Eredményességmérési keret alapján (2020. decemberi állapot)

6) R23/T22: A javított szolgáltatás / infrastruktúra előnyeit élvező vidéki népesség százalékos aránya

A mutató definíciója szerint az értékét szolgáltatásból/infrastruktúrából részesülő térségbeli lakosság nagyságának (például az önkormányzat, önkormányzatok csoportja stb.) és a Vidékfejlesztési Program térségében a projekt hatálya alá tartozó vidéki népesség aránya mutatja meg. Az indikátor célértékének eléréséhez a 20. cikk (Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben) alá tartozó intézkedés (M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben) keretében megvalósuló projektek által érintett vidéki népesség aránya járul hozzá.

Az indikátor előállításához szükséges adatok forrása a művelési adatbázisból, valamint a nemzeti területi statisztikai adatkörökből elállítható. Az indikátor előállításának fontos módszertani kikötése, hogy az érintett populációt csak egyszer szabad figyelembe venni, tehát amennyiben különböző tevékenységek azonos földrajzi területen támogatottak, az adott terület lakosságát csak egyszer lehet beszámolni (6. táblázat).

6. táblázat Az R23 / T22 mutató teljesülése

Indikátor száma	Indikátor megnevezése	Célérték	Teljesülés értéke	A teljesülés mértéke
R23/T22	A javított szolgáltatás / infrastruktúra előnyeit élvező vidéki népesség százalékos aránya:	68,03 százalék	59,86 százalék	87,99 százalék

Forrás: MÁK Művelési adatok alapján AKI Nkft. számítás

7) R24/T23: A támogatott projektek (LEADER) által létrehozott munkahelyek

⁶⁰ EUROSTAT Demographic balance and crude rates by other typologies [urt_gind3]).

Az R24/T23 – A létrehozott munkahelyek száma (LEADER) mutató számításának módszere megegyezik az R21/T20 kiszámításával, de kizárólag a LEADER keretében létrejött munkahelyeket számszerűsíti.

A mutató definíciója szerint összegezően mutatja meg, hogy a LEADER keretében támogatott projektek révén mennyi új munkahely jön létre, teljes munkaidő egyenértékben (FTE) kifejezve. A mutatót nemek szerinti bontásban kell meghatározni. Javasolt továbbá a mutató szektorok szerinti megbontása is. Az indikátor értékébe csak az újonnan létrehozott munkahelyek számíthatók be, beleértve az önfoglalkoztatást. A megtartott munkahelyek és az önkéntes munka nem kerülhet beszámításra.

Az indikátorra vonatkozó fiche alapján a mutató előállításához szükséges adatok forrása a támogatási kérelemben vagy az üzleti tervben rögzített létszámbővítő vállalás. Az útmutató szerint ezt az adatot a HACs-ok rögzítik és továbbítják az IH felé. Ez Magyarországon azért nem alkalmazandó, mert a pályázó a támogatási kérelmeket az IIR-ben rögzíti, így a vállalás a MÁK számára a pályázat feltöltésétől fogva elérhető (7. táblázat).

7. táblázat Az R24 / T23 mutató teljesülése

Vállalt létszámváltozás / első fenntartási év	Célérték	2014-2019	2020	2021-től várható
LEADER helyi felhívások	500 db	0	1 db	1 497 db

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A Műveleti adatbázisban szereplő, 2020. 12. 31-i támogatotti státuszban lévő kérelmek bázisévi értékéhez képest a várható vállalt foglalkoztatás mértéke: 1 497 db új munkahely. A prognózis részletes számítási módszertana a VP 20.b./ Helyi akciócsoportok szintjén végzett tematikus értékelésében kerül részletes bemutatásra.

8) Kapcsolódó hatásindikátor: (I15) Szegénységi arány a vidéki térségekben

Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést célzó Európa 2020 stratégia bevezetése óta a szegénységet az Európai Unió valamennyi tagállamában egységes mutatószámrendszer alapján méri. A fő indikátor a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (AROPe: At Risk of Poverty or Social Exclusion) mérőszám, amely együttesen vizsgálja a jövedelmet, az anyagi nélkülözést, valamint a munkaerőpiaci kirekesztődést. Ezek alapján az összetett szegénységi mutató három részindikátort foglal magában: súlyos anyagi deprivációban érintettek aránya, relatív jövedelmi szegénységi arány, nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (munkaszegénység).

- relatív jövedelmi szegénység⁶¹: olyan háztartásban élők aránya, ahol a nettó jövedelem nem éri el a medián jövedelem 60 százalékát,
- súlyos anyagi depriváció: olyan személyek aránya, akik a meghatározott kilenc fogyasztási tétel⁶² közül legalább négyről anyagi okok miatt lemondani kényszerülnek,

⁶¹ A relatív jövedelmi szegénység azokat érinti, akiknek jövedelme nem éri el a szegénységi küszöböt, azaz a medián ekvivalens jövedelem 60 százalékát. Medián ekvivalens jövedelem: a teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorba rendezése után a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, vagyis hozzá képest pontosan ugyanannyinak van kevesebb, illetve több jövedelme. A mutató arról ad képet, hogy az adott személy jövedelme hogyan viszonyul a társadalom többi tagjának jövedelméhez, ezért relatív és nem abszolút szegénységet mér.

⁶²A 9 dimenzió: (1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék, (2) lakás megfelelő fűtésének hiánya, (3) váratlan kiadások fedezetének hiánya, (4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya, (5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya, (6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival, (7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel, (8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval, (9) anyagi okból nem rendelkezik telefontal.

- nagyon alacsony munkaintenzitás: olyan háztartásban élők aránya, amelyekben a munkaképes korú /18–59 éves/ háztartástagok a lehetséges munkaidejüknek csak kevesebb, mint ötödét töltik munkavégzéssel.

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettnek azokat tekintjük, akik a fenti három dimenzió közül legalább egyben érintettek.

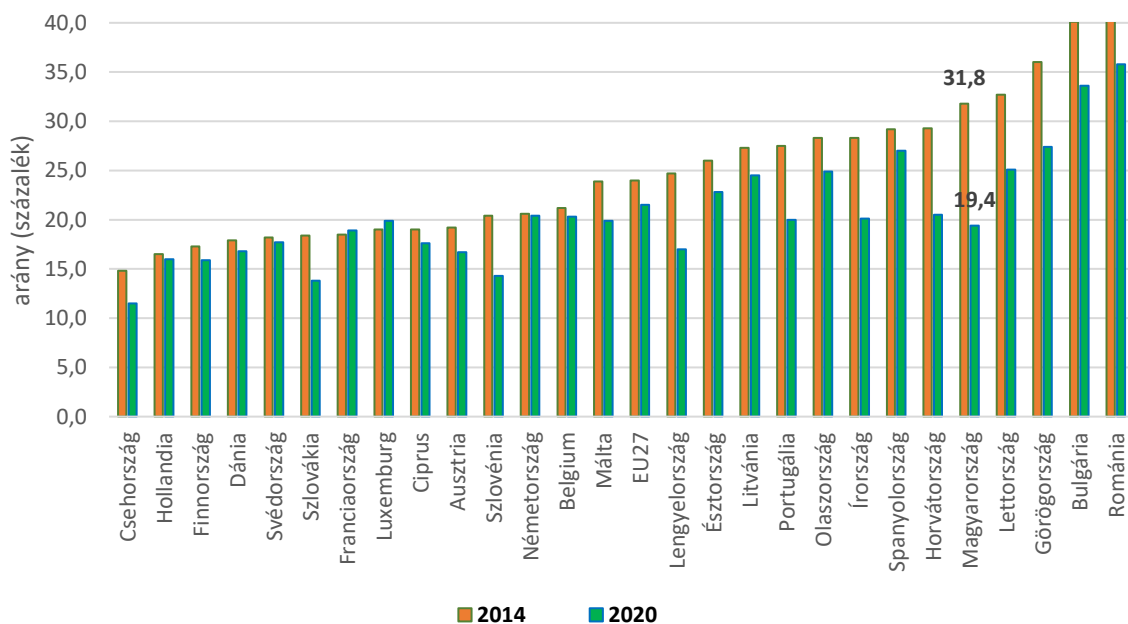
A Közös Agrárpolitika társadalmi indikátorainak egyike az I15 Szegénységi ráta a vidéki térségekben. E mutató az AROPE meghatározást és módszertant alapul véve a ritkán lakott területeken (a vidéki területekre vonatkozó helyettesítőként használva) számszerűsíti a szegénység és a társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett lakosokat.

Kiszámítása: a szegénység kockázatának kitett (a), vagy súlyos nélkülözésben élő (b), vagy alacsony munkaintenzitású háztartásokban élő személyek (c) százalékos aránya a teljes népességhez képest, a vidéki területeken.

Az alábbiakban az I15 indikátor értékében a 2014-2020 közötti időszakban bekövetkezett változásokra térünk ki, a vidéki szegénység által érintettek részletesebb elemzésére a vonatkozó értékelési kérdések megválaszolásánál az 5. fejezetben kerül sor. Az elemzésben a mutató az összegzett adatok tekintetében 2020-ig kerül értékelésre. (5. ábra).

A 2014-2020 közötti időszakban a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett népesség aránya Magyarországon jelentős mértékben csökkent. Míg 2014-ben a teljes népesség 31,8 százaléka, addig 2020-ban már csak 19,4 százaléka tartozott az érintett csoportba. A csökkenésnek köszönhetően **Magyarország Európai Unión belüli pozíciója az érintett indikátor vonatkozásában jelentősen javult.** Míg 2014-ben az Európai Unió belül Magyarország az ötödik legrosszabb pozíciót foglalta el, 2020-ra a középmezőnybe került.

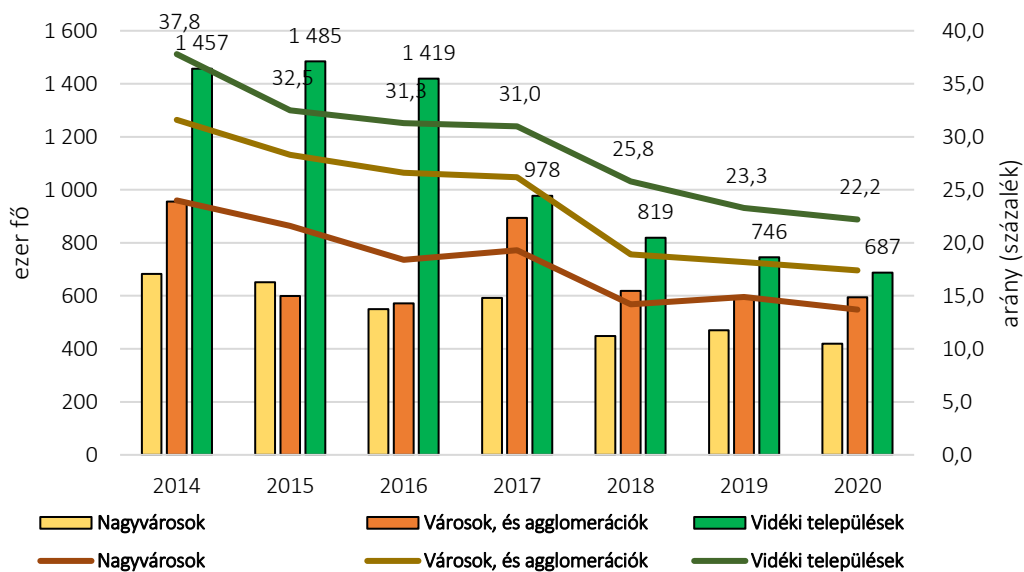
5. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség aránya az EU-27 országokban (2014-2020)

Forrás: Eurostat (TIPSLC10) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A 2014-2020 közötti időszakban összességében mintegy 1 millió 395 ezer fővel csökkent a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség száma Magyarországon. Az éves csökkenés mértéke erős kilengéseket mutatott a vizsgált időszakban: a legszámottevőbb csökkenés 2018-ban mutatkozott, amikor 578 ezer fővel lett kevesebb a szegénység vagy kirekesztettség kockázatának kitett népesség száma. Az alacsonyabb területi bontású adatok elemzése alapján az is megállapítható, hogy a szegénység vagy kirekesztettség kockázatának való kitettség Magyarországon jellegzetes területi mintázatot követ, összefüggésben a jövedelemszerzés területileg eltérő lehetőségeivel. A szegénységnek vagy társadalmi kirekesztés veszélyének kitett népesség aránya Magyarország vidéki térségeiben (vidéki településeken) 22,2 százalék, az átmeneti térségekben (városokban és agglomerációkban) 17,4 százalék, míg a városi térségekben (nagyvárosokban) 13,7 százalék volt 2020-ban (6. ábra és 7. ábra).

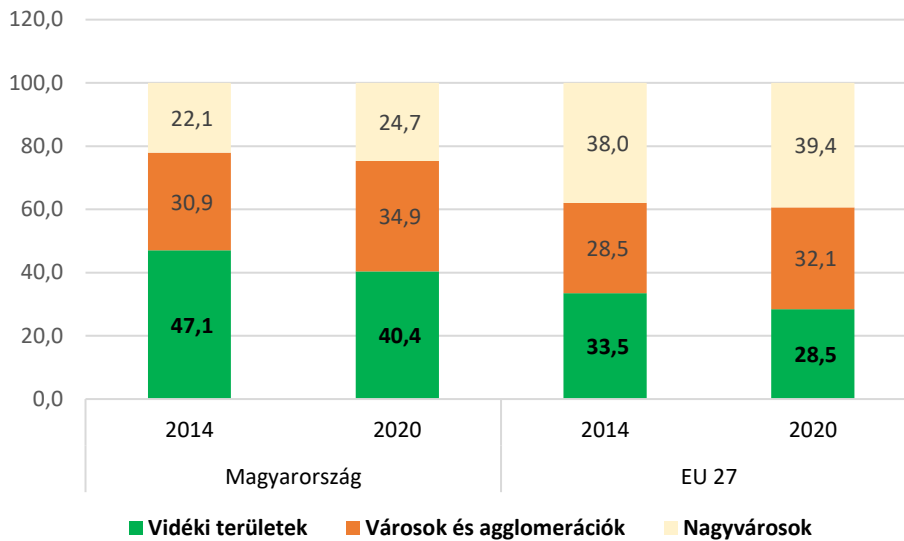
6. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség száma és aránya Magyarországon térségtípusok szerint (2014-2020)

Forrás: Eurostat alapján, [ilc_peps13] AKI Nkft. szerkesztés.

A vizsgált időszakban a szegénység vagy társadalmi kirekesztettség által veszélyeztetett népesség számának csökkenése jelentős átrendeződést eredményezett a mutató térségtípusok szerinti jellemzőiben. Míg 2014-ben a szegénység által fenyegetett népesség majdnem fele (47,1 százalék) Magyarországon vidéki térségeiben élt, addig 2020-ra 40,4 százalékra csökkent, ugyanakkor az átmeneti és különösen a városi térségek részesedése növekedett. Ezzel végeredményben csökkent a különbség az EU-27 és Magyarország között a szegénység területi mintázata tekintetében (7. ábra).

7. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség térségtípusok szerinti megoszlása Magyarországon és az EU-ban (2014-2020)

Forrás: Eurostat alapján, [ilc_peps13] AKI Nkft. szerkesztés.

Az EUROSTAT felületén 2021. áprilisában publikált adatok szerint **2020-ban Magyarországon összességében 1 millió 701 ezer fő volt kitéve a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség kockázatának.** A legtöbb érintett, mintegy 687 ezer lakos a vidéki térségekben élt, míg 594 ezer fő a városokban és agglomerációkban, 420 ezer fő pedig a nagyvárosokban. **A vidéki térségekben élő népesség 22,2 százalékát fenyegette közvetlenül a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség,** ez az arány városokban és agglomerációkban 17,4 százalék, a nagyvárosokban pedig csak 13,7, százalék volt.

PMEF indikátorok⁶³:

A PMEF indikátorok közül jelen értékelési témához három output, két eredmény és egy hatásindikátor kapcsolható, az alábbiak szerint:

- 1) **O.22: A támogatásban részesülő, infrastrukturális beruházásokra irányuló műveletek vagy egységek száma**

Indikátor definíciója: A vidéki térségekben az infrastrukturális és alapszolgáltatások terén támogatott olyan beruházások teljes száma, amelyekre vonatkozóan kifizetésre került sor (támogatások, pénzügyi eszközök⁶⁴ vagy ezek kombinációja⁶⁵) az érintett pénzügyi évben.

Kapcsolódó beavatkozás típusok: Beruházások (SPR rendelet 73. cikk)

Kapcsolódó beavatkozások:

- RD42_R01_RAN_73 - Vidéki infrastruktúra fejlesztés tanyákon
- RD43_R02_LOC_73 - Vidéki infrastrukturális fejlesztés kistelepüléseken

63 A PMEF indikátorok bemutatása az Európai Bizottság által kiadott következő dokumentumokon alapul: Output indicators 12/09/2023 - Version 13.0; Result indicators 12/09/2023 – Version 16.0; Context and Impact indicators 14/02/2023 – Version 8.0

64 Garancia típusú pénzügyi eszközök esetében a garanciális kötelezettségvállalások mögöttes hitelekhez kapcsolódnak.

65 Magyarország esetében pénzügyi eszközök használatára nem kerül sor, így ez nem releváns.

Az O.22 indikátor tervezésénél előzmény indikátorként figyelembe vehető a 2014-2020-as időszak CMEF - O.3-as számú, korábbiakban már említett kimeneti indikátora, amely a vidéki térségek alapszolgáltatásainak és infrastruktúrájának javítását célzó, támogatott műveletek számát adja meg.

2) O.25: Tevékenységkezdési támogatásban részesülő fiatal mezőgazdasági termelők száma

Indikátor definíciója: Fiatal gazdálkodók száma, akik a KAP tervben meghatározott egy vagy több beavatkozásból tevékenység megkezdéséhez nyújtott támogatásban (vissza nem térítendő támogatások, pénzügyi eszközök⁶⁶ vagy ezek kombinációja⁶⁷) részesültek az adott pénzügyi évben.

Kapcsolódó beavatkozás típusok: Fiatal mezőgazdasági termelők és új mezőgazdasági termelők, valamint a vidéki induló vállalkozások tevékenységének megkezdése (75.cikk): fiatal mezőgazdasági tevékenységek megkezdése (75. cikk (2) bekezdés a) pontja).

Kapcsolódó beavatkozás:

- RD05_B01_YFS_75 - Generációs megújulás fiatal mezőgazdasági termelők induló támogatásával

3) O.27: Vállalkozásindításhoz nyújtott támogatásban részesülő vidéki vállalkozások száma

Indikátor definíciója: Vidéki vállalkozások száma, amelyek az indulásukhoz nyújtott támogatásban (támogatások, pénzügyi eszközök⁶⁸ vagy ezek kombinációja⁶⁹) részesülnek az adott pénzügyi évben.

Kapcsolódó beavatkozás típusok: Fiatal mezőgazdasági termelők és új mezőgazdasági termelők, valamint a vidéki induló vállalkozások tevékenységének megkezdése (75. cikk): a vidéki induló vállalkozások mezőgazdasághoz vagy erdészethez kapcsolódó tevékenységének megkezdése, új mezőgazdasági termelők tevékenységének megkezdését is beleértve, vagy a gazdaságok háztartási jövedelmének nem mezőgazdasági tevékenységekkel történő diverzifikációja. 75. cikk (2) bekezdés b) pont.

Kapcsolódó beavatkozások:

- RD06_B02_YFY_75 - Generációs megújulás gazdaságátvevő támogatásával
- RD08_B04_BIS_75 - Generációs megújulás induló vidéki és fiatal erdőgazdálkodó vállalkozók támogatásával

4) R.37: Növekedés és munkahelyteremtés a vidéki térségekben: KAP-projektek keretében támogatott új munkahelyek

Indikátor definíciója: A támogatott projektekben létrehozott és megőrzött (pl. a generációs megújulás támogatásával) munkahelyek számának számszerűsítése.

A létrehozott munkahelyek számát teljes munkaidő egyenértékben (FTE⁷⁰) kell megadni.

Kapcsolódó beavatkozás típusok: A következő beavatkozástípusokról lehet szó, ha a beavatkozáshoz kapcsolódó speciális követelmények vagy feltételek ezt indokolják:

⁶⁶ Magyarország esetében nem releváns, mert nincs pénzügyi eszköz a KAP-ban.

⁶⁷ Garancia típusú pénzügyi eszközök esetében a garanciális kötelezettségvállalások mögöttes hitelekhez kapcsolódnak.

⁶⁸ Garancia típusú pénzügyi eszközök esetében a garanciális kötelezettségvállalások mögöttes hitelekhez kapcsolódnak.

⁶⁹ Magyarország esetében pénzügyi eszközök használatára nem kerül sor, így ez nem releváns.

⁷⁰ Full Time Equivalent

- Fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő jövedelemtámogatás (CIS-YF) (30. cikk)
- Fiatal mezőgazdasági termelők és új mezőgazdasági termelők, valamint a vidéki induló vállalkozások tevékenységének megkezdése (75. cikk)
- Beruházások (73. cikk)
- Együttműködés (77. cikk)
- Ágazati típusú beavatkozások

Ágazati típusú beavatkozások esetén tartalmazhat pl. beruházások (47. cikk (1) bekezdés a) pont és 58. cikk (1) bekezdés b) pont).

- Az indikátor magában foglalja mind az I. pillér szerinti fiatal gazdálkodói kifizetéseket, mind a betelepítési támogatásban részesülő fiatal gazdálkodókat (II. pillér). Ennek oka, hogy mindkét típusú támogatás a generációs megújulást ösztönzi, a II. pillér az új gazdálkodók letelepedését, míg az I. pillér az újonnan induló gazdálkodók gazdasági életképességét.

Indikátor meghatározása:

Duplikáció-mentesítés szükséges! A munkahelyek száma az évek során kumulatív, duplikáció nélkül.

A munkahely az utolsó fizetéstől számítva 1-nek számít.

- Beruházási, együttműködési és ágazati jellegű beavatkozások esetén: a támogatott projekt keretében létrehozott munkahelyek száma FTE-ben kifejezve.
- Üzemlétesítési és induló támogatások esetén: a projekt teljes megvalósulása esetén az új munkahelyek száma (FTE-ben).
- A fiatal mezőgazdasági termelők esetében a tagállamok használhatják az R.36 értékét, jóllehet azt az első kifizetéskor jelentették.

További információk:

Kizárólag a ténylegesen létrejövő új álláshelyeket és a megőrzött munkahelyeket (például generációs megújulás támogatásával, amely a munkahelyteremtés támogatásának egyik formája) kell figyelembe venni. A beszámított munkahelyek a megvalósult projekt működési szakaszára értendők, tehát például egy gazdaságon belüli bolt tervezési/építési szakaszában nem lehet beszámítani a tanácsadó/tervező/kivitelező munkahelyét, viszont az üzletet működtető személyzetét (üzletvezető, eladó stb.) igen.

Az önkéntes munka nem számítható be, az önfoglalkoztatás viszont igen.

Az indikátort FTE-ben kell megadni. Ez azt jelenti, hogy amennyiben egy már létező félállású munkahely teljes munkaidőssé válik, akkor az indikátor értéke 0,5 lesz. Ahol ez az információ nem áll rendelkezésre (a CIS-YF esetében), ott a gazdálkodót 1 FTE értéken kell beszámítani.

Egy teljes munkaidőben létrehozott munkahely számításához a szerződés időtartamának legalább egy évnek kell lennie (például a 100 százalékos hat hónapos szerződés 0,5).

Az indikátor a KAP stratégiai terveiben szereplő támogatás révén teremtett munkahelyekre vonatkozik, ide tartoznak az agrárágazaton belül, vagy a vidéki területeken azon kívül létrejött munkahelyek.

Az indikátor ún. előzmény indikátora a fentiekben ismertetett R21/T20 és az R24/T23 CMEF indikátor. Fontos különbség azonban, hogy az adatok rögzítése az utolsó kifizetés után történik meg, tehát a már létrehozott munkahelyeket kell rögzíteni, nem a tervezetteket, amely a kedvezményezettnek részéről adatszolgáltatást igényel.

R.42: A társadalmi befogadás elősegítése: A társadalmi befogadást célzó, támogatásban részesülő projektekkel érintett személyek száma

Indikátor definíciója: A támogatott társadalmi befogadási projektek résztvevőinek számszerűsítése.

Kapcsolódó beavatkozás típusok:

A következő beavatkozás típusokról lehet szó, ha a beavatkozáshoz kapcsolódó speciális követelmények vagy feltételek ezt indokolják:

- Beruházások (73.cikk)
- A fiatal mezőgazdasági termelők és új mezőgazdasági termelők, valamint a vidéki induló vállalkozások tevékenységének megkezdése (75. cikk)
- Együttműködés (77. cikk)

Egyes esetekben a beavatkozáson belül csak bizonyos műveletekről lehet szó.

Kapcsolódó beavatkozások:

- RD50_R10_SEC_77 – Vidékfejlesztési együttműködés a társadalmi vállalkozások fejlesztéséért
- RD56_D03_SVC_77 - Vidékfejlesztési együttműködések a kistelepülések digitális átállásának támogatásért (okos falu)

Indikátor meghatározása:

A kiválasztott műveletek támogatási kérelmében szereplő várható résztvevők száma. (Vagyis a tervezett eredmény).

A szolgáltatások fejlesztéséhez nyújtott beruházási támogatáshoz meg kell adni a létrehozott szolgáltatások potenciális kedvezményezettjeinek számát.

A kisgazdaságok fejlesztésének támogatásához a támogatás közvetlen kedvezményezettjeinek számát kell elszámolni.

A személyek számát az első kifizetéstől kell beszámítani.

További információk:

Ez az indikátor kiterjed a kisgazdaságok fejlesztésének támogatására. A tagállamnak kell döntenie azokról a csoportokról, amelyek speciális támogatásra szorulnak, az ország helyzetétől és a SWOT-elemzés eredményétől függően. A konkrét kihívásokkal szembesülő releváns csoportok lehetnek idős emberek, vidéki nők, migránsok, munkanélküliek, fogyatékkal élők, kisebbségek (beleértve a marginalizált közösségeket is) stb.

5) I.24: Hozzájárulás a munkahelyteremtéshez a vidéki térségekben: A foglalkoztatási ráta alakulása a vidéki térségekben, nemek szerinti bontással együtt

- C.06: Foglalkoztatási ráta a vidéki térségekben

A 15–64 éves és 20–64 év közötti foglalkoztatottak a vidéki térségekben az azonos korcsoportba tartozó teljes népesség arányában:

A foglalkoztatottak azok a 15–64 éves (vagy 20–64 év közötti) személyek, akik a referenciahét alatt legalább egy órát dolgoztak bérért vagy nyereségért, vagy ideiglenesen távol voltak ilyen munkától. A foglalkoztatottak közé tartoznak az alkalmazottak, az önálló vállalkozók és a nem fizetett családi munkavállalók.

A népesség a magánháztartásban élő 15–64 éves (vagy 20–64 év közötti) személyeket fedi le. Ez tartalmazza a referenciahét során vizsgált háztartásokban élő valamennyi személyt. Ez a meghatározás magában foglalja azokat a személyeket is, akik tanulmányok, szabadság, betegség, üzleti út stb. miatt rövid időre távol vannak a háztartásuktól (de magánháztartással kapcsolatot tartottak fenn). Nem tartoznak ide a kötelező katonai szolgálatot teljesítő személyek.

Három konkrét almutatóra bontható:

1. teljes foglalkoztatási ráta és korcsoportok szerinti ráta
2. teljes foglalkoztatási ráta nemek és korcsoportok szerint
3. teljes foglalkoztatási ráta korcsoportok szerint a vidéki térségekben

Módszertan:

A munkaerő-felmérés (LFS⁷¹) alapján az egyes országok teljes foglalkoztatási rátája az urbanizáció foka szerint lebontható. Ez a fokú urbanizáció a területet (helyi közigazgatási egységek (LAU⁷²)) vidéki térségekbe, városokba és elővárosokba sorolja. Ezt követően az egyes tagállamok vidéki foglalkoztatási rátáját össze lehetne hasonlítani a másik két terület foglalkoztatási rátájával vagy az egész ország foglalkoztatási rátájával. Emellett a foglalkoztatási ráták férfiakra és nőkre, sőt más korcsoportokra is kiszámolhatók.

Megjegyzés: Bár a „vidéki foglalkoztatási ráta” mutató esetében az urbanizáció fokát választották a legmegfelelőbbnek, a városi/vidéki tipológiát kell használni, ha az információ a NUTS 3. szintjén rendelkezésre áll (például az egy főre jutó vidéki GDP mutató esetében).

6) I.25: Hozzájárulás a növekedéshez a vidéki térségekben: Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) alakulása a vidéki térségekben

- C.09: Egy főre jutó GDP

Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) a vidéki régiókban vásárlóerő-standardban (PPS⁷³) kifejezve.

---

⁷¹ Labour Force Survey

⁷² Local Administrative Units

⁷³ Purchasing Power Standard

Az egy főre jutó GDP vásárlóerő-szabványban (PPS) kifejezett indexe az Európai Unió 100-as átlagához viszonyítva van kifejezve.

Különösen a következő 2 specifikus mutatót számítják ki:

Különösen a következő két konkrét almutatót számítják ki:

1. Nemzeti szinten az egy főre jutó GDP-index PPS-ben kifejezve (mértékegység: a PPS egy főre jutó GDP indexe)
2. Az egy főre jutó GDP-index a vidéki területek uniós átlagának százalékában kifejezve. (mértékegység: a PPS egy főre jutó GDP indexe)

Megjegyzés: Ez a mutató átlagosan nem méri az adott földrajzi területen belüli jövedelemeloszlást. Ezenkívül a nem pénzbeli cseréket (saját fogyasztásra termelés; közjavak és externáliák; barter; nem fizetett családi munkaerő) nem veszik figyelembe, de egyes szektorokban (különösen a mezőgazdaságban) és régiókban jelentősek lehetnek.

7) I.26: Igazságosabb közös agrárpolitika: A KAP- támogatások elosztása

A mutató két konkrét almutatóból áll:

1. A KAP legnagyobb kedvezményezettjeinek 20 százaléka által kapott támogatás aránya; (mértékegység: százalék)
2. A KAP-támogatás interkvartilis tartománya kedvezményezettenként. (mértékegység: EUR/kedvezményezett)

E mutató fő célja a támogatások elosztásának ellenőrzése a méltányosság szempontjából. Különösen a kis- és közepes méretű gazdaságoknak nyújtott átcsoportosítással nyújtható támogatás hatását.

Módszertan/formula: Elosztási elemzés kedvezményezettenként a jövedelemtámogatás rangsorolt szintje alapján.

A KAP-támogatás a következőket tartalmazza: valamennyi közvetlen kifizetés, a természeti vagy egyéb területspecifikus hátrányokra nyújtott támogatás, valamint a területspecifikus hátrányokra nyújtott támogatás – Natura 2000 és vízügyi keretirányelv.

Megjegyzés: A számításhoz egyedi adatokra van szükség (anonimizált adatokra, kedvezményezetti szinten).

A kedvezményezettek egyedi azonosítójára van szükség.

8) I27. A befogadás előmozdítása vidéki térségekben: A szegénységi index alakulása a vidéki térségekben

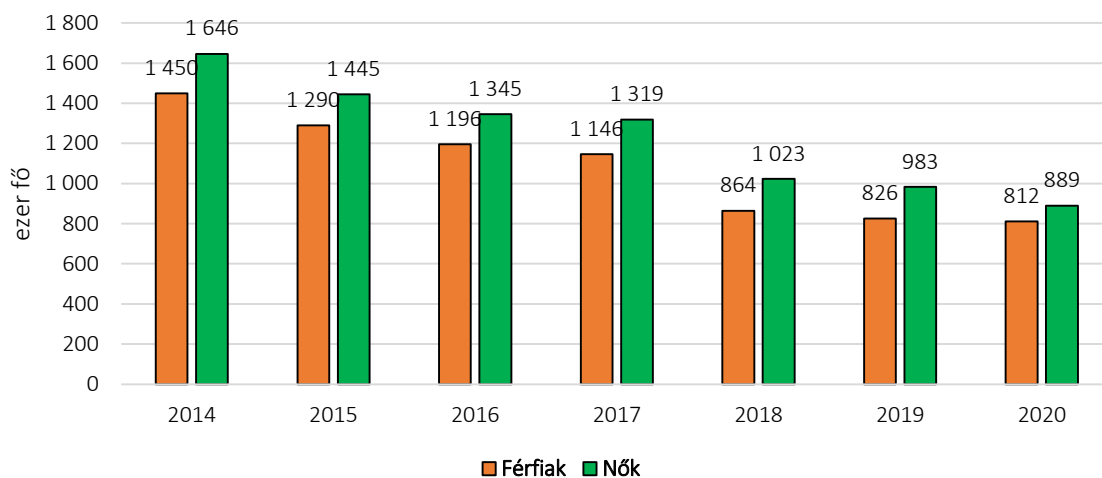
- C.10: Szegénységi ráta

Fogalom: A mutató a szegénység vagy társadalmi kirekesztés által veszélyeztetett népesség részarányát mutatja meg a vidéki területeken, a DEGURBA besorolás szerint. Ezt a mutatót használják az EU fenntartható fejlődési céljairól szóló uniós jelentések elkészítéséhez is. Az indikátor lényegében a CMEF I15-ös indikátorának feleltethető meg.

Módszertan: Az indikátor kiszámítása során a szegénység kockázatának kitett, súlyosan rászoruló vagy alacsony munkaintenzitású háztartásban élők számát kell viszonyítani a teljes népességhez. A szegénységi ráta azon személyek aránya, akik (szociális transzfer után) a szegénységi küszöb alatt vannak, amely a szociális transzferek után rendelkezésre álló nemzeti medián jövedelem 60 százalékában van meghatározva. A vidéki szegénység mértéke (a szegénység által veszélyeztetett népesség aránya) összevethető az EU átlagával, az adott ország átlagával, vagy az adott ország átmeneti és / vagy városi területeinek átlagával. A nehézséget az adja, hogy az EUROSTAT a három DEGURBA területi besorolásra (Cities, Rural areas, Towns and suburbs) aggregáltan közli az adatokat, így részletesebb számításokra az alacsonyabb területi szinteken nincsen lehetőség.

A mutató 3 specifikus almutatóból áll, a teljes népesség arányában kifejezve: (1) teljes szegénységi ráta, (2) szegénységi ráta régióként, (3) a szegénység aránya nemenként (csak nemzeti szinten). Mindhárom almutató mértékegysége százalék. Új elem az indikátor nemek szerinti bontásban történő megjelenítése. Az EUROSTAT 2003-tól közli a szegénység vagy társadalmi kirekesztettségnek kitett népesség számát nemek szerinti bontásban. A közölt adatok a nemek vonatkozásában részletesebb, akár részletes korcsoportonkénti bontásban megjelenített adatfeldolgozását is lehetővé tesznek (8. ábra). Ugyanakkor **az egyes DEGURBA területtípusok szerint a nemek szerinti adatok nem kerülnek közlésre az EUROSTAT felületén**, ez az indikátor későbbi meghatározása során szükségessé válik.

8. ábra A szegénység vagy társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett népesség száma Magyarországon nemek szerinti bontásban, 2014-2020

Forrás: Eurostat alapján, [ilc_peps01] AKI Nkft. szerkesztés

4.5. Folyamatok, eljárásrendek, intézményrendszer

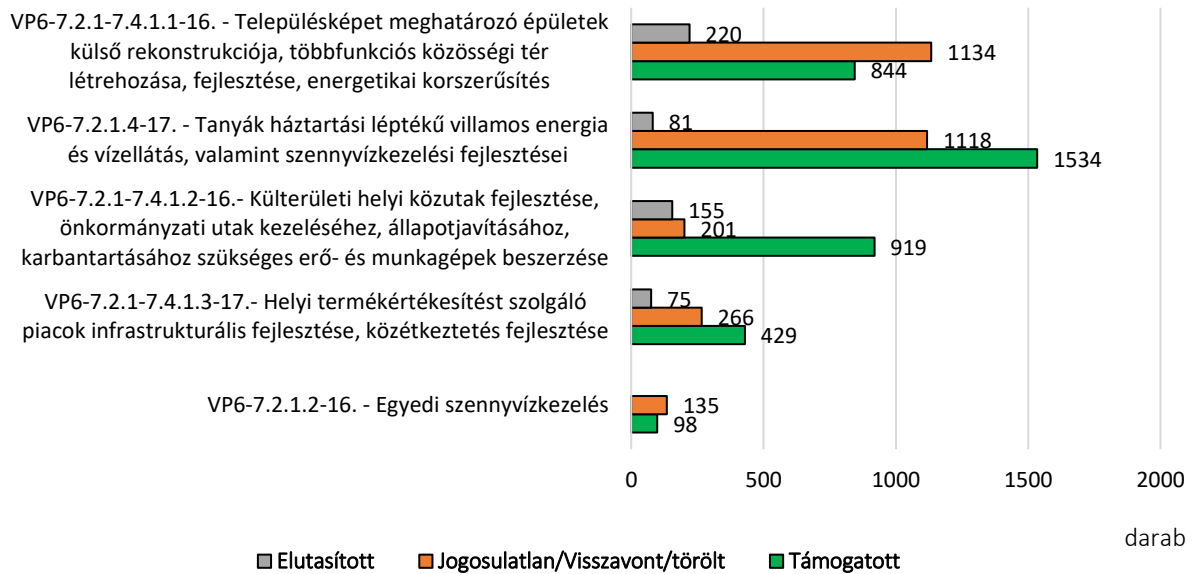
A pályázatok lebonyolításával kapcsolatos tapasztalatokat a Magyar Államkincstár szakértőivel készített csoportos interjúk (3 db), valamint a pályázatóró cégek szakértőivel (4 db) folytatott szakértői interjúk alapján összegeztük. Emellett áttekintettük a Magyar Államkincstár webfelületén elérhető, a pályázati felhívások kapcsán közzétett információkat, gyakran ismételt kérdéseket és válaszokat, továbbá a pályázat.gov.hu honlapon a pályázati felhívásokkal kapcsolatban megjelent közleményeket. Jelen fejezetben az általános tapasztalatokat összesítjük, a felhívásspecifikus, részletes eljárásrendi sajátosságokat pedig a 7. sz. mellékletben mutatjuk be.

A 6A, 6B fókuszterületen érintett pályázatok benyújtását, későbbi elbírálását a tapasztalatok szerint jelentősen megnehezítette a kitöltő felület. A kedvezményezettekől **bekért információk jelentős része egyedi, szöveges tartalom volt**, ami a pályázatok elektronikus feldolgozását, illetve a későbbi értékelést jelentősen lassította. Az ügyfelekkel közvetlen kapcsolatban álló pályázatíróktól érkezett visszajelzések szerint a 6A, 6B fókuszterülethez sorolt, **kisebb támogatási keretösszeggel rendelkező pályázati felhívások terjesztése, népszerűsítése kis hangsúlyt kapott**. Az Agrárminisztérium, az Irányító Hatóság, MNVH, illetve egyéb szervek által tartott road show-kon, eseményeken inkább a nagyobb összegű támogatással járó és ismertebb, több programozási időszakban is bevált felhívások népszerűsítése kapott nagyobb teret.

A beérkezett **pályázatok minőségét általában gyengének ítélték** a pályázatokra rálátással rendelkező szakemberek. Ez összefüggött a meghirdetett pályázatok összetettségével, valamint a hiánypótlórendszer sajátosságaival. Ez a probléma hatványozottan jelentkezett a 6A, 6B fókuszterülethez sorolt pályázati felhívásoknál, ahol speciális ügyfélként jelentek meg a kistélepülési önkormányzatok, egyházi szervezetek, amelyek a pályázatbenyújtás, projektmegvalósítás terén általában kevés tapasztalattal rendelkeznek. E pályázói kör esetében a jogosultsági vizsgálatok az elbírálási folyamatot elnyújtották a hiánypótlórendszer igények miatt. A MÁK szakértőinek visszajelzése szerint **a pályázatok minőségi javulását eredményezte a megvalósíthatósági terv benyújtásának kötelezettsége**. Pl. a szennyvíz pályázatoknál, ahol a megvalósíthatósági tanulmány 100-ból 65 pontot ért, az volt a tapasztalat, hogy mire egy település eljutott oda, hogy a pályázatát benyújtsa, megfelelően kidolgozott, megalapozott, megvalósítható fejlesztési tartalommal rendelkező koncepciót állított össze.

A 6A, 6B fókuszterülethez sorolt kisebb költségvetésű pályázati felhívások nagy számban mozgattak meg olyan igénylői kört, amely **nem rendelkezett kellő pályázatírói tapasztalattal** és jellemzően pályázatírói szolgáltatást sem vett igénybe. E pályázatok gyakorta már a jogosultsági feltételeknek sem feleltek meg, így a jogosultságellenőrzési fázisban elutasításra kerültek. Ez a probléma hatványozottan jelentkezett az M07-es intézkedéshez tartozó pályázati felhívások esetében, különösen a településkép és a tanyák fejlesztését célzó felhívások esetében (9. ábra). Az érintett **pályázatok előszűrése jelentősen csökkenthette volna az intézményrendszerre nehezedő, a jogosultságellenőrzéssel összefüggő többletfeladatokat**.

9. ábra A benyújtott pályázatok státusza az M07-es intézkedés esetében

Forrás: MÁK Művelleti adatbázis alapján (2020. december 31.), AKI Nkft. szerkesztés.

Az ügyintézési folyamatot a programidőszak első fázisában lassította az uniós és a hazai agrár- és vidékfejlesztési támogatások kifizető ügynökségeként működő Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) átszervezése, a regionális kirendeltségek helyébe lépő megyei szintű kirendeltségek felállítása. Mindemellett a szakértői interjúk szerint időigényes volt a **projektértékelés új rendszerének kialakítása** is. A különböző állami nyilvántartások összekapcsolása az ellenőrzés hatékonyságát jelentősen javíthatta volna.

A 6A, 6B fókuszterülethez sorolt felhívások esetén **speciális problématerületet jelentett a konzorciumok létrehozása**. A kedvezményezettek gyakorta a többletpontszám megszerzése érdekében szerveződtek konzorciumokba, az együttműködést azonban nem tudták tartalommal megtölteni, pl. sok esetben a konzorciumi tagok teljesen különálló, az együttműködés gyakorlatát nélkülöző beruházásokat terveztek.

A konzorciumban történő pályázás gyakorlatának elterjedését azonban a Vidékfejlesztési Program érintett pályázati felhívásai ezzel együtt is elősegítették, a pályázókat közös tervezésre és cselekvésre készítették. Ezt támasztja alá, hogy **az M07-es intézkedés alatt összesen 958 db kollektív pályázat valósult meg 2020. december 31-ig**, amelynek túlnyomó része, 61,4 százaléka (588 db projekt) a településképet meghatározó épületek külső rekonstrukcióját, többfunkciós közösségi tér létrehozását, fejlesztését, energetikai korszerűsítését támogatta. Az érintett felhívás keretében a támogatott projektek kimagasló aránya, mintegy 69,7 százaléka valósult meg kollektív beruházásként. Emellett jelentős (366 db) még a külterületi helyi közutak fejlesztését, illetve önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzését támogató felhívásokon belül a kollektív fejlesztésként megvalósul projektek száma. A felhívás keretében támogatott projektek közel 40 százaléka valósult meg konzorciumi beruházás formájában.

Ügyféloldalon problémát jelentett a **megvalósítás elhúzódása**, amely részben a makrogazdasági környezetben bekövetkezett változásokkal (pl. forint árfolyam változás, munkaerőhiány), a beruházások megdrágulásával függött össze, ez pedig számos esetben a pályázatok műszaki tartalmának megváltoztatását tette szükségessé. A Covid-19 járvány eljárásrendi hatásait tekintve elmondható, hogy

végrehajtói oldalról gyorsan reagált az intézményrendszer. Igyekeztek mielőbb forrásokhoz juttatni a kifizetési kérelmet benyújtókat, a szükséges ellenőrzéseket pótlólagosan végezték el, illetve pótlólagosan kérték be az alátámasztó dokumentumokat.

A foglalkoztatás-bővítéssel érintett projektek esetében kedvezményezetti visszajelzések szerint **nehézségként jelentkezett a munkaerőpiac kínálati oldalának beszűkülése**, erre reagálva az Irányító Hatóság a létszám-bővítést érintően enyhítést vezetett be. Ennek értelmében azon kedvezményezetteknek, akik a létszám-bővítés tekintetében vállalást tettek, a vállalást nem a záró kifizetési kérelem benyújtásakor, hanem először a fenntartási időszak kezdetétől számított 12 hónap átlagában vagy - bizonyos felhívások esetében - annak letelte után kell igazoltan megvalósítaniuk.

Az intézményrendszer szereplőinek visszajelzése alapján **nehézkés volt a változásbejelentés alkalmazott gyakorlata**. Az ügyfeleknek az ütemezett forráslehívás érdekében mérföldköveket kell meghatározniuk, amit a megvalósítás során be kell tartaniuk. Bizonyos pályázatoknál a mérföldkőhöz rendelt teljesítés gyakorlata többszöri módosítást teszi szükségessé. Pl. a VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településkép pályázatoknál 10 változásbejelentésből 7-8 db mérföldkő módosításhoz kapcsolódott. Ezeknél a típusú fejlesztéseknél **a jövőben nem életszerű a mérföldkőhöz rendelt megvalósítás gyakorlata**, tekintve, hogy mind a kedvezményezettre, mind az intézményrendszerre komoly terhet ró.

Ügyféloldalról megfogalmazott vélemény, hogy **a pályázati felhívásokban nincs világosan rögzítve, hogy az egyes vállalásoknál milyen szempontok vagy dokumentumok alapján történik a későbbiekben a teljesülés** (pl. foglalkoztatás, látogatottság növekedés stb.) **vizsgálata**. Ez nemcsak a kedvezményezettek előzetes felkészülése szempontjából lenne kiemelten fontos, hanem az intézményrendszerre a fenntartási időszakban nehezedő, a vállalások ellenőrzésével kapcsolatban felmerülő többletfeladatok csökkentése szempontjából is.

Összességében a 6A, 6B fókuszterülethez sorolt pályázatok kapcsán fontos kiemelni, hogy kifejezetten **magas volt az érdeklődés a meghirdetett pályázati konstrukciók iránt**, ami megerősíti, hogy **valós igényekre reagáltak a 6. prioritás keretében meghirdetett pályázati lehetőségek**. A benyújtott pályázatok elutasítására túlnyomórészt jogosultsági problémák miatt került sor, visszalépések a 6A, 6B fókuszterületen érintett pályázatoknál elenyésző számban fordultak elő.

5. MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

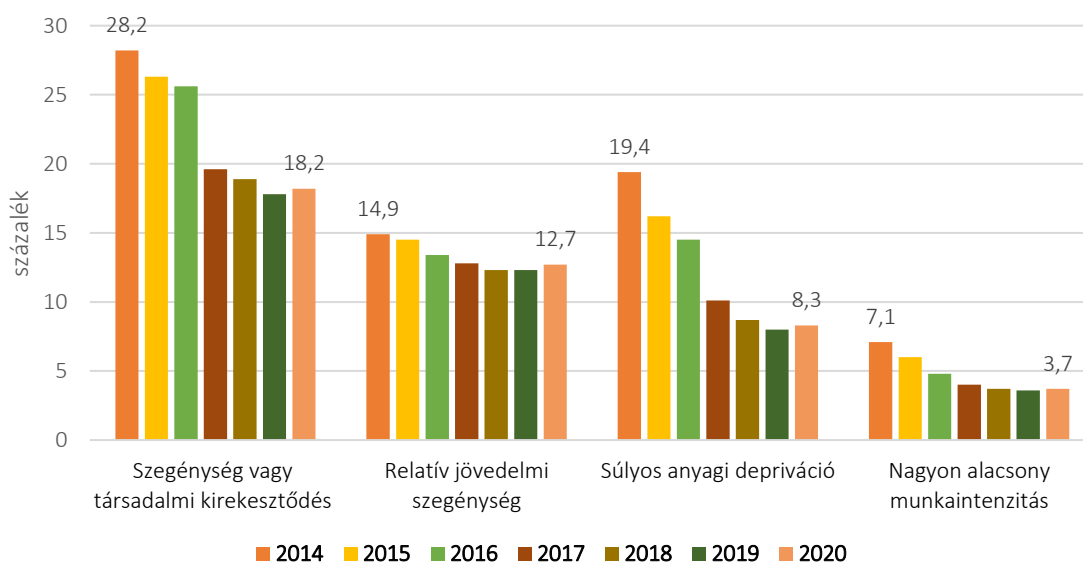
5.1. A Vidékfejlesztési Program beavatkozásai hogyan járultak hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljainak teljesítéséhez, amely az országos szegénységű küszöb alatt élő lakosság számának a csökkentésére irányul?

Az értékelési kérdés megválaszolását első lépésben a szegénységet Magyarországon 2014-2020 között jellemző trendek ismertetésével kezdjük. Ezt követően bemutatjuk az értékelés keretében alkalmazott, 2020 decemberében elvégzett társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményeit, majd az egyes szegénységet kifejező változók és a Vidékfejlesztési Program kifizetései közötti statisztikai összefüggésvizsgálatok eredményeit. Az ilyen módon rögzített megállapítások és következtetések alapján a fejezet végén rögzítjük az értékelési kérdésre adott választ és a kapcsolódó javaslatainkat.

5.1.1. Szegénységgel kapcsolatos trendek alakulása Magyarországon az AROPE index⁷⁴ alapján 2014-2020

A 2014-2020 közötti időszakban a szegénység és a társadalmi kirekesztődés mérőszámaiban jelentős javulás következett be Magyarországon⁷⁵. A KSH adatközlése⁷⁶ szerint a csökkenés eredményeként 2020-ban összességében mintegy 1 millió 752 ezer fő volt érintve a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata által Magyarországon (10. ábra).

10. ábra A szegénység vagy kirekesztettség veszélyének kitétek aránya Magyarországon, 2014-2020 (százalék)

Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A legnagyobb mértékű (közel 60 százalékos) csökkenés a súlyos anyagi deprivációval érintett lakosság arányában következett be, de felére csökkent az alacsony munkaintenzitású háztartásokban élők aránya

⁷⁴At risk of poverty or social exclusion (AROPE): [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROPE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROPE))

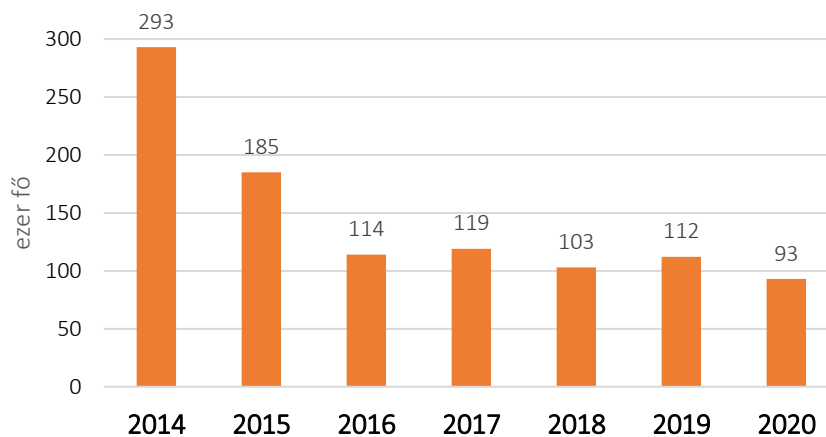
⁷⁵ A Közös Agrárpolitika által használt I.15.indikátor (AROPE mutató) fogalmát, összetevőit a 4.4.-es fejezetben mutattuk be részletesen.

⁷⁶ A KSH adatközlése az arányokat és az abszolút számokat tekintve is kisebb eltérést mutat az Eurostat által közölt adatoktól, mely vélhetően az eltérő időpontokban publikált, és időközben korrigált adatokkal magyarázható.

is, összefüggésben az országosan tapasztalható foglalkoztatásbővüléssel. A szegénységi indexet alkotó három változó közül a relatív jövedelmi szegénység arányában, azaz az olyan háztartásban élők arányában történt csak kisebb mértékű csökkenés, ahol a nettó jövedelem nem éri el a medián jövedelem 60 százalékát. A szegénységi mutató egyes dimenzióit tekintve **a súlyos anyagi depriváció 795 ezer főt, a nagyon alacsony munkaintenzitás 353 ezer főt, a relatív jövedelmi szegénység pedig 1 millió 219 ezer főt érintett Magyarországon 2020-ban.**

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek többségét (70,2 százalék) csak egy, 24,5 százalékát két szegénységi dimenzió érintette 2020-ban, 5,3 százalékukat pedig mindhárom szegénységi dimenzió sújtotta. Fontos hangsúlyozni, hogy **a mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek számában 2014 óta folyamatos a csökkenés, és a Covid-19 járvány negatív hatásai ellenére 2020-ban ez tovább folytatódott. Ennek eredményeként 2020-ban 93 ezer főt érintett mindhárom szegénységi dimenzió (11. ábra).**

11. ábra Mindhárom szegénységi dimenzióban érintettek száma Magyarországon, 2014-2020

Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A szegények számában és arányában bekövetkezett csökkenés az egyes lakosságcsoportokat különbözőképpen érintette, amelynek pontosabb vizsgálatára a KSH által elvégzett EU SILC felmérésből származó adatok kínálnak lehetőséget (KSH, 2021h). Az eredményeket részletesen a 8. sz. mellékletben mutatjuk be, az alábbiakban a legfontosabb megállításokat foglaljuk össze.

- A szegénységi mutatókban országosan tapasztalható javulás ellenére az alacsonyabb területi szinteken a különbségek fennmaradtak, sőt kismértekben erősödtek. **A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata Észak-Magyarországon (28,1 százalék) volt a legnagyobb 2020-ban, amelyet Észak-Alföld (25,0 százalék) és Dél-Dunántúl (24,9 százalék) követett.**
- Az egyes életkori csoportokat tekintve 2020-ban a szegénységnek legkevésbé a gazdaságilag aktív 18-64 éves korosztály volt kitéve (17,5 százalék), **a legnagyobb szegénységi kockázatú csoportot a 0-17 évesek (20,2 százalék) képezték**, ettől nem sokkal maradt el a 65 éves vagy idősebb népesség a 19,0 százalékos értékével.
- **A nők és a férfiak körében a szegénység kockázatának való kitettségben kisebb eltérés figyelhető meg a nők hátrányára (nők: 18,9 százalék, férfiak: 17,5 százalék).**

- Az alapfokú végzettségűek körében átlag fölötti a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés által fenyegetettek aránya (38,9 százalék), szemben a felsőfokú végzettségűek 5,0 százalékos érintettségével.
- A foglalkoztatottak körében a vizsgált periódusban közel **megfeleződött (11,1 százalék) a szegénység kockázatának kitétek aránya**. Ugyanakkor a munkanélküliek körében 2020-ban is 60 százalék fölött (60,9 százalék) volt a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya. Őket az egyéb inaktívak követették, 30,0 százalékos részarányal.
- A roma népesség körében 2020-ra a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya jelentősen, a 2014. évi 83,7 százalékról 66,6 százalékra csökkent. Az éves adatok vizsgálata alapján ugyanakkor arra is fontos kitérni, hogy – vélhetően a Covid-19 járvánnyal összefüggésben – a javulás tendenciája 2020-ban megtorpant, és a roma népesség szegénységi mutatói a 2018. évi szintre estek vissza. A súlyosan depriváltak aránya 2019 és 2020 között a másfélszeresére nőtt (30,9 százalékról 46,3 százalékra), és minden ötödik roma személy élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban. A jövedelmi szegénység növekedése kisebb mértékű volt (34,7 százalékról 36,4 százalékra), de a szegénységi küszöb alatt élő romák aránya így is 2,9-szerese volt 2020-ban az országos átlagnak.

5.1.2. A jövedelmi szegénységet jellemző trendek a NAV adatok alapján

A szegénységet jellemző trendek mélyebb megismerése érdekében a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) által biztosított személyi jövedelemadó adatok alapján részletesebben is **megvizsgáltuk a jövedelmek 2014-2019 közötti időszakban bekövetkezett változását**⁷⁷. Ennek során kiemelt hangsúlyt fektettünk a szegénység potenciális érintettjei, nevezetesen a mediánjövedelem⁷⁸ 60 százaléka alatt lévő adófizetők⁷⁹ számában bekövetkezett változások vizsgálatára, tekintettel arra, hogy ez a mutató a Közös Agrárpolitika által is alkalmazott AROPE indexnek is egyik összetevője.

A 2014-2019 közötti időszakban az SZJA adófizetők számában jelentős bővülés történt Magyarországon, melynek eredményeként **2019-ben 338 ezer fővel több adófizető volt az országban, mint öt évvel korábban. A növekmény túlnyomó része a foglalkoztatásbővüléssel összefüggésben a főállású adófizetők számának emelkedéséből (+247 ezer fő) származott**, emellett jelentős volt a növekedés a társas vállalkozásként személyi jövedelemadót fizetők számában is (+55,3 ezer fő). Mindeközben a vidékfejlesztési beavatkozások szempontjából releváns csoportok, nevezetesen **a mezőgazdasági kistermelőként és egyéni vállalkozóként adózók számában – vélhetően az ágazatban tapasztalható koncentrációs folyamatokkal összefüggésben – számottevő csökkenés következett be** a vizsgált időszakban. Előbbiek száma felére esett vissza (-32,5 ezer fő), utóbbiak esetében bő 10 százalékos volt a csökkenés (-15,2 ezer fő) (8. táblázat).

A vizsgált 5 évben az országos mediánjövedelem forintban kifejezett értéke jelentősen, közel 1 millió forintra (164,3 százalékkal) 1,5 millió forintról 2,5 millió forintra emelkedett. Ugyanezen időszakban a mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévő, azaz **a szegénységi kockázatának potenciálisan kitétt adófizetők száma összességében 154 ezer fővel emelkedett**. A területi hovatartozást tekintve a mediánjövedelem

⁷⁷ Az értékelés időpontjában a 2020. évi NAV-jövedelemadatok még nem kerültek publikálásra.

⁷⁸ A medián egy adatsor középső értéke, amelynél az ennél kisebb és nagyobb adatok száma azonos. A középérték az átlagértéknél jobban jellemzi a nem normális eloszlásokat.

⁷⁹ A mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévő adófizetői létszámokat a NAV azon érvényes bevallások alapján számolja, amelyeknél az összevont adóalapba tartozó jövedelem értéke nagyobb, mint nulla.

60 százaléka alatt lévők legnagyobb része (63,2 százalék, 885,0 ezer fő) Magyarország köztes térségeiben, bő ötöde (288,3 ezer fő) a vidéki térségekben, 16,2 százaléka (226,5 ezer fő) a városi térségekben él. Ez a megoszlás nem mutat kiugró területspecifikus sajátosságokat, lényegében a különböző térségtípusok lakosságszám szerinti eloszlását követi.

8. táblázat Az SZJA adófizetők számának alakulása, 2014-2019 között

Változó	2014	2017	2019	Változás 2014-2019 (2014=100 százalék)	Változás 2014-2019
	ezer fő				ezer fő
Összes SZJA adófizető	4585,6	4942,0	4923,6	107,4	338,0
Összes főállásúként SZJA adófizető	3933,2	4169,5	4180,3	106,3	247,0
Összes egyéni vállalkozóként SZJA adófizető	114,7	96,8	99,5	86,8	-15,1
Összes társas vállalkozóként SZJA adófizető	101,3	156,7	156,6	154,6	55,3
Összes mezőgazdasági kistermelőként SZJA adófizető	60,4	27,4	27,9	46,2	-32,5
Mediánjövedelem 60 százaléka alatti SZJA adófizetők	1245,5	1429,1	1399,8	112,4	154,3

Forrás: TEIR adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A jövedelmi szegények összlakosságszámhoz viszonyított aránya a vidéki térségekben a legmagasabb, mintegy 15,9 százalék, a városi térségekben a legalacsonyabb, 12,9 százalék, míg a köztes térségekben az országos aránnyal (14,3 százalék) megegyező. A mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévő adófizetők összes SZJA adófizetőkhez viszonyított aránya lényegében ezzel megegyező területi sajátosságokat mutat: a vidéki térségekben 31,2 százalékkal a legmagasabb, a városi térségekben a legalacsonyabb 27,7 százalékkal (9. táblázat).

9. táblázat A mediánjövedelem 60 százaléka alatti jövedelemmel rendelkezők aránya a különböző térségtípusokban

Térségtípus	Lakónépesség		Mediánjövedelem 60 százaléka alatt élők		Jövedelmi szegények aránya (százalék)	
	száma (fő)	megoszlása (százalék)	száma (fő)	megoszlása (százalék)	lakosság egészén belül	SZJA adófizetőkön belül
Jellemzően vidéki	1813,276	18,6	288,3	20,6	15,9	31,2
Jellemzően városi	1750,216	17,9	226,5	16,2	12,9	27,7
Köztes térség	6206,034	63,5	885,0	63,2	14,3	27,8
Összesen	9769,526	100,0	1399,8	100,0	14,3	28,4

Forrás: NAV adatszolgáltatás és KSH adatok alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A megyék szerinti sajátosságokat figyelembe véve az is megállapítható, hogy a vizsgált 2014-2019 közötti időszakban Magyarország minden megyéjében növekedett az SZJA adófizetők száma. A legnagyobb mértékű növekedés Pest megye mellett Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun és Fejér megyében következett be. Legkevésbé az ország nyugati megyéiben, Vas, Zala és Győr-Moson-Sopron megyében emelkedtek az SZJA adófizetői létszámok. Az SZJA adófizetők számának emelkedésével párhuzamosan a

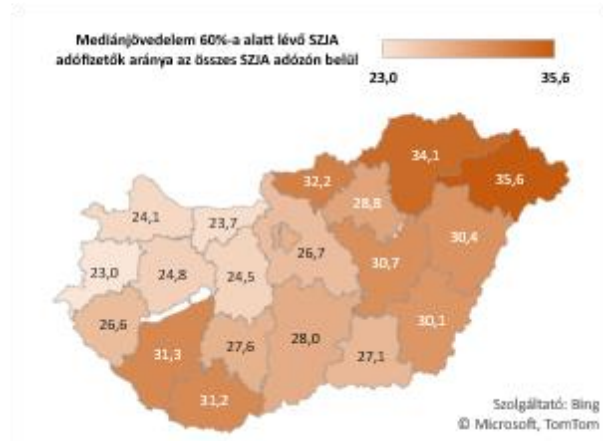
mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévő adófizetői létszámok is emelkedtek, összefüggésben a mediánjövedelem és a foglalkoztatottként adózók számának növekedésével (12. ábra és 13. ábra).

12. ábra Az összes SZJA adófizető számának változása 2014-2019 között

Forrás: NAV adatszolgáltatás (2020) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

13. ábra A mediánjövedelem 60 százaléka alatt lévők számának változása a megyékben, 2014-2019 között

Forrás: NAV adatszolgáltatás (2020) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A mediánjövedelem 60 százaléka alatti jövedelemmel rendelkező SZJA adófizetők, azaz a szegénységi kockázatnak nagyobb mértékben kitettek aránya a fejletlenebb gazdasággal rendelkező Észak-Magyarországi és Észak-Alföldi, valamint Dél-Dunántúli megyékben jóval magasabb az országos átlagnál (28,7 százalék). **A szegénységi kockázatnak kitett adófizetők aránya 2019-ben Szabolcs-Szatmár-Bereg (35,6 százalék), Borsod-Abaúj-Zemplén (34,1 százalék), valamint Nógrád megyében (32,2 százalék) volt a legmagasabb.**

5.1.3. A társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei

A szegénységgel kapcsolatos trendek mögött meghúzódó folyamatok megismerése érdekében a meglévő statisztikai adatok mellett a Vidékfejlesztési Program tematikus értékelése keretében alkalmazott **társadalmi hatásmonitoring** felmérésből származó adatokat is feldolgoztuk. Jelen elemzés elsősorban a **jövedelmi, foglalkoztatási státuszban bekövetkezett változásokkal kapcsolatos eredmények bemutatására** fektet hangsúlyt, tekintettel arra, hogy a Vidékfejlesztési Program eredményeit és hatásait bemutató egyéb tematikus értékelések (6. *Foglalkoztatási hatások vizsgálata*) a társadalmi hatásmonitoring keretében megvalósult lakossági felmérés eredményeire részletesebben kitérnek. A jelen témakör szempontjából releváns részletes információkat a 9. sz. mellékletben helyeztük el, a legfontosabb eredményeket pedig az alábbiakban foglaljuk össze.

A társadalmi hatásmonitoring keretében 2020. decemberében felvett lakossági kérdőív három kérdés keretében tárta fel a válaszadók élethelyzetében az elmúlt 5 évben bekövetkezett változásokat, a **munkalehetőségeket, a kereseteket, valamint a lakóhely fizikai állapotát érintően**. A válaszadók ötfokozatú skálán értékelték a változásokat, ahol az 1-es azt jelentette, hogy jelentősen rosszabbodtak, az 5-ös pedig azt, hogy jelentősen javultak a feltételek az adott területen. Az eredmények könnyebb értelmezhetősége céljából a válaszokat a feldolgozás során három kategóriába (javulás – stagnálás – romlás) vontuk össze.

- Mind a munkalehetőségek, mind a keresetek vonatkozásában azon válaszadók voltak túlsúlyban, akik szerint lakókörnyezetükben rosszabbodott a helyzet az elmúlt 5 évben.
- Különösen a munkalehetőségek terén tapasztaltak rosszabbodást a válaszadók: 52,3 százalék szerint lakóhelyükön az elmúlt 5 évben csökkentek a munkalehetőségek. A keresetek értékelésénél a válaszadók 42,1 százaléka tapasztalt rosszabbodást.
- A fejlettebb, azaz nem kedvezményezett településeken élők jóval nagyobb része (63 százalék) szerint rosszabbodtak lakóhelyén a munkalehetőségek az elmúlt 5 évben, mint a vélhetően eleve szűkös kínálattal rendelkező kedvezményezett településeken élő válaszadók szerint (51 százalék).
- A keresetek rosszabbodását tapasztalók aránya a városi területeken élők körében magasabb (nagyvárosokban 43 százalék, a városokban és agglomerációkban 44 százalék), mint a vidéki településeken (39 százalék). Ugyanakkor az utóbbi településtípusban a többi kategóriához képest jóval több az olyan válaszadó, aki a keresetek vonatkozásában érdemi változást az elmúlt 5 évben nem tapasztalt.
- A fejlett településeken élők nagyobb része érzékelt javulást a lakókörnyezete fizikai állapotában, mint a fejletlenebb településeken élők.
- A vizsgált dimenziókban bekövetkezett változások lakossági megítélése és a VP fajlagos (1 lakosra jutó) kifizetései között gyenge korreláció mutatkozott. Ez lényegében azzal magyarázható, hogy a Vidékfejlesztési Program keretében megvalósult fejlesztések a vizsgált területeken a lakosság számára érzékelhető formában még nem fejtették ki hatásukat, a megvalósult beavatkozások keresetekre, munkalehetőségekre, illetve a lakókörnyezet állapotára gyakorolt hatásai akár több évvel elnyújtva, áttételesen jelentkezhetnek.

5.1.4. Statisztikai összefüggésvizsgálatok eredményei

A Vidékfejlesztési Program 6. prioritásának hozzájárulása a szegénység mérsékléséhez egyéb összefüggésvizsgálatok bevonásával is értékelésre került. A településszinten rendelkezésre álló releváns adatsorok bevonásával számított mutatók és a települések egy lakosára jutó kifizetett támogatási összegei kapcsolatának vizsgálata **korreláció-analízis alkalmazásával** történt. A vizsgálatba három, az adott település lakosságának jövedelmi helyzetéről képet adó mutatót vontunk be, valamint két további, a szegénységnek való kitettséget befolyásoló, a munkaerőpiaci státuszról képet adó változót (10. táblázat). Az összefüggésvizsgálat során a vidéki szegénység csökkentésében releváns 6A, 6B fókuszterülethez sorolt elsődleges és másodlagos hatású intézkedésekre kifizetett támogatási összeget, valamint ezek összesített értékét is vizsgálatba vontuk.

A jövedelmi változókat tekintve az elvégzett **Pearson-féle korreláció-analízis⁸⁰ összefüggést mutatott a VP 6A és 6B fókuszterülethez kapcsolódó egy lakosra jutó kifizetései és a vizsgált adósávokban adózók arányában történt változás, valamint az egy főre jutó nettó jövedelem változása között.** A változók közötti kapcsolat vélhetően nem függvényyszerű, a jövedelmi viszonyok változását több tényező együttes hatása

⁸⁰ A korreláció arra a kérdésre ad választ, hogy van-e kapcsolat két vagy több mennyiségi változó között, és ha igen, az mennyire szoros. Az ismérvek együttes változását a Pearson-féle korrelációs együttható (r) jellemzi, amely -1 és 1 közötti értékeket vehet fel. A korrelációs együttható előjele a kapcsolat irányára utal. Ez mutatja meg azt, hogy az összefüggést jellemző egyenes emelkedő, vagy süllyedő jellegű. Ha $r = 0$, akkor a két változó között nincs lineáris kapcsolat. Ha $r > 0$, akkor magasabb x értékekhez általában magasabb y értékek párosulnak. Ha $r < 0$, akkor magasabb x értékekhez általában alacsony y értékek tartoznak. (Forrás: Barna Ildikó – Székelyi Mária, 2004)

is okozhatja (pl. makrogazdasági környezet változásai), ennek feltárása a Vidékfejlesztési Program ex post értékelésének szakaszában további vizsgálatokat igényel.

Az eredmények alapján az is megállapítható, hogy a VP 6A, 6B fókuszterületen kifizetett fajlagos támogatási összegei azokon a településeken voltak magasabbak, ahol az 5.000.000 forint feletti sávon adózók összes adózón belüli aránya csökkent a vizsgált időszakban. A legalacsonyabb, azaz 300 ezer forint alatti sávbán adózók aránya szintén fordított arányosságot mutatott a VP 6A, 6B kifizetések egy lakosra jutó mértékével, **az egy főre jutó nettó jövedelem növekedése pedig azokon a területeken volt nagyobb mértékű, ahol több forrás jutott a települések egy lakosára.** A fentieket összegezve megállapítható a statisztikai együttmozgás a vizsgált jövedelmi változók és a 2020. december 31-ig a 6A, 6B fókuszterületen teljesült kifizetések között, ami arra enged következtetni, hogy a Vidékfejlesztési Program a legalsó sávbán adózók aránya és az egy főre jutó nettó jövedelem változásával való pozitív összefüggése alapján hozzájárult a szegénység mérsékléséhez. **Az elvégzett összefüggésvizsgálatok mindhárom jövedelmi változó esetében gyenge szignifikáns összefüggést mutattak** (10. sz. melléklet).

Az összefüggés vizsgálatot elvégeztük a 6A, 6B fókuszterülethez tartozó elsődleges, illetve másodlagos hatású intézkedésekre szűkítve is. Mindhárom vizsgált jövedelmi változó esetében elmondható, hogy szignifikáns összefüggések a 6A és 6B fókuszterülethez elsődlegesen hozzárendelt intézkedések alapján voltak kimutathatóak, a másodlagos hatású intézkedésekkel azonban nem mutatkozott összefüggés. Ez lényegében azt jelenti, hogy a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásához elsődlegesen besorolt, szegénységcsökkentést célzó intézkedések jól céloztak, **a szegénységcsökkenés ott volt jelentősebb, ahol nagyobb forrásbevonás történt az adott intézkedéscsoporthoz kapcsolódóan.**

Az értékelés során vizsgáltuk a teljes VP kifizetések és a nem vidékfejlesztési támogatások (GINOP, TOP, EFOP, VEKOP) egy lakosra jutó kifizetéseinek kapcsolatát a szegénység mérséklését kifejező változókkal. Az értékelés keretében vizsgált három jövedelmi változóval nem volt kimutatható, szignifikáns kapcsolat.

Az összefüggésvizsgálat foglalkoztatási változókat érintő eredményeit tekintve elmondható, hogy a regisztrált álláskeresők számában bekövetkező változás és a VP 6A, 6B fókuszterülete keretében történő kifizetések nagyságrendje között fordított irányú kapcsolat mutatkozik, azaz **azokon a településeken, ahol magasabb az 1 lakosra jutó VP fajlagos támogatás, a regisztrált álláskeresők számában nagyobb mértékű a csökkenés, mint a kisebb fajlagos támogatással rendelkező településeken.** Hasonló eredményt

mutatott a 180 napon túli álláskeresők számában bekövetkezett változás és a VP kifizetések egy lakosra jutó támogatásai között. Az összefüggés azonban egyik esetben sem szignifikáns (10. táblázat).

10. táblázat Proxy indikátorok értékének alakulása

Indikátor neve	Mértékegység	Indikátor értéke	VP hozzájárulás
Legalacsonyabb, 0-300.000 Ft sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke (2014, 2018)	százalékpont	-1,82	Feltételezhetően pozitív
Három legmagasabb, 5.000.000 Ft fölötti sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke (2014, 2018)	százalékpont	2,9	Feltételezhetően negatív
Egy főre jutó nettó jövedelem változása százalékban kifejezve (2014, 2019)	százalék	36,01	Feltételezhetően pozitív
180 napon túli nyilvántartott álláskeresők arányának változása az aktív korú népességben belül, 2014-2019	százalék	-0,62	Nem szignifikáns összefüggés
Nyilvántartott álláskeresők arányának változása az aktív korú népességben belül, 2014-2019	százalék	-2,45	Nem szignifikáns összefüggés

Forrás: NAV és KSH adatok alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

5.1.5. Az értékelési kérdésre adott válasz

A 2014-2020 közötti időszakban a szegénység és a társadalmi kirekesztődés mérőszámaiban jelentős javulás következett be Magyarországon. A Közös Agrárpolitikai által használt szegénységi index, az AROPE mutató 2020-ra 37,8 százalékról 22,2 százalékra esett vissza a vidéki területeken, amely feltehetően a szegénység által veszélyeztetettekre kiterjedő társadalompolitikai intézkedéseknek, valamint a munkalehetőségek bővülésének együttesen köszönhető. A **szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának** kitettek aránya azonban a csökkenés ellenére is jelentős, bő másfél millió főt érint (2020-ban **1 millió 752 ezer főt**) Magyarországon, ami rámutat arra, hogy a vidéki szegénység és társadalmi kirekesztettség problémájának a fejlesztéspolitikai célok között továbbra is prioritásként szükséges megjelennie. **A jövőbeni társadalmi felzárkóztatási eszközöknek különösen a vidéki térségek mélyszegénységben élő népességére és a romák integrációjára kell kiemelt hangsúlyt fektetnie, melyek helyzete a javuló tendenciák ellenére is aggasztó.**

A társadalmi hatásmonitoring felmérésből származó adatok statisztikai összefüggésvizsgálatának eredményeiről összefoglalóan elmondható, hogy az életkörülmények szubjektív megítélése és a VP egy lakosra jutó kifizetései között gyenge, pozitív irányú kapcsolat volt kimutatható. Ez az eredmény vélhetően összefügg azzal, hogy a **Vidékfejlesztési Program keretében megvalósult fejlesztések az érintett területek lakosságát csak áttételesen érintik, a megvalósult vidékfejlesztési beavatkozások keresetekre, munkalehetőségekre, illetve a lakókörnyezet állapotára gyakorolt hatásai a beavatkozások megtörténte után várhatóan több évvel elnyújtva jelentkeznek.**

A szegénységet kifejező mutatók és a VP kifizetések között elvégzett összefüggés vizsgálatok megerősítették, hogy a **vizsgált időszakban mind a VP egésze, mind a 6A, 6B fókussterületen teljesült kifizetések alapján a Vidékfejlesztési Program hozzájárult a szegénység mérsékléséhez, mely a legalsó sávban adózók aránya és az egy főre jutó nettó jövedelem változásával való pozitív összefüggése alapján volt kimutatható.** Az elvégzett vizsgálatok szerint a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásához elsődlegesen besorolt, azaz kifejezetten szegénységcsökkentést célzó intézkedések a vizsgált időszakban abban a tekintetben jól céloztak, hogy a jövedelmi helyzet kedvező irányú változása, ily módon áttételesen a szegénységcsökkenés jellemzően ott volt jelentősebb, ahol az érintett intézkedéscsoportokhoz kapcsolódóan nagyobb forrásbevonás történt.

5.1.6. Javaslatok

- A vidéki szegénység és társadalmi kirekesztettség problémájának a fejlesztéspolitikai célok között továbbra is prioritásként szükséges megjelennie, különös tekintettel a vidéki térségek mélyszegénységben élő népességére és a romák integrációjára.
- A Közös Agrárpolitika által a támogatások társadalmi hatásainak mérésére alkalmazott **AROPE index** a szegénységgel kapcsolatos átfogó és a társadalmi befogadás célcsoportjait jellemző folyamatok mélyreható vizsgálatára alkalmas, azonban az alacsonyabb (megyei, járási szintű) területi szinteken zajló folyamatok vizsgálatát nem teszi lehetővé, így az **adatgyűjtés területi fókuszát javasolt a 2023-2027 közötti időszakban járási vagy LAU1-es szintre mélyíteni.**
- Javasoljuk a következő ciklusban a szegénységi index mellett a jövedelmi egyenlőtlenségeket kifejező egyéb mutatók, nevezetesen a **NAV személyi jövedelemadó adatok bevonását a KAP társadalmi hatásainak vizsgálatába, tekintettel arra, hogy az AROPE index egyik pillérét jelentő jövedelmi szegénység változásainak vizsgálatát az alacsonyabb területi szinteken is lehetővé tenni.**
- A vidékfejlesztési beavatkozások hatásainak ex post értékelésében a jövőben alkalmazásra javasolt a lakossági megkérdezésen alapuló társadalmi hatásmonitoring eszköz, tekintve, hogy lehetővé teszi a vidéki lakosság által érzékelt változások és a kifizetett vidékfejlesztési támogatások közötti összefüggések alacsonyabb területi szintekre szűkített vizsgálatát.

5.2. Milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a társadalmi befogadás és a vidéki szegénység csökkentésének szempontjai?

A támogatott pályázatok vonatkozásában **viszonylag kevés a társadalmi befogadás szempontjából releváns műveleti adat**, így az értékelési kérdésre a vizsgált időszakban megjelent VP felhívások átfogó vizsgálatával adunk választ. Az elemzést nem kizárólag a 6A, 6B fókuszterülethez sorolt intézkedésekre szűkítettük, hanem kiterjesztettük a vizsgált időszakban megjelent valamennyi VP-pályázati felhívásra, abból kiindulva, hogy a **Vidékfejlesztési Program társadalmi befogadásban, szegénységcsökkentésben betöltött szerepe túlmutat a 6. prioritáshoz sorolt intézkedéseken.** Első lépésben a pályázati felhívások kiválasztási szempontrendszerét tekintettük át, beazonosítva a társadalmi befogadás szempontjából releváns tényezőket. Második lépésben a 6A és 6B fókuszterülethez sorolt intézkedések pályázati felhívásait vizsgáltuk meg részletesebben, kiterjesztve az elemzést a pályázatok által megfogalmazott célokra, célcsoportokra, tartami kiválasztási szempontokra, valamint a területen alkalmazott indikátorokra.

5.2.1. A vidékfejlesztési program pályázati felhívásainak tartalmi elemzése

A pályázati felhívásokra kiterjedő dokumentumelemzés során a Vidékfejlesztési Program 2020. december végéig megjelent, a www.palyazat.gov.hu felületen elérhető pályázati felhívásainak átfogó elemzésére került sor. Az elemzés keretében valamennyi VP-pályázat esetében áttekintettük a **tartalmi értékelési szempontokat**, beazonosítottuk a **társadalmi befogadás szempontjából releváns változókat**, valamint rögzítettük az azokra adható **maximális pontszámokat**.

A tartalmi értékelési szempontok vizsgálata alapján elmondható, hogy a pályázati felhívásokban jellemzően három területhez kapcsolódóan jelentek meg a társadalmi befogadás érvényre jutását segítő szempontok. **A legnagyobb súlyt a projektek megvalósítási helye(i)nek fejlettsége kapta, amit a**

foglalkoztatással, munkahelyteremtéssel összefüggő kiválasztási szempontok követtek. A harmadik változócsoporthoz az élelmiszergazdaság/vidékgazdaság szegénység által potenciálisan érintett csoportokat, ezen belül a mikro- és kisvállalkozásokat előnyben részesítő tartalmi értékelési szempontok képezték. Az egyes területek kapcsán a főbb megállapításokat az alábbiakban foglaljuk össze, a 11. sz. mellékletben pedig a részletes eredményeket ismertetjük.

A területi hátrány megjelenítése a VP felhívásokban

A 2014-2020 közötti időszakban megjelent felhívások (összesen 83 db) közül mintegy **41 db felhívásnál érvényesül valamilyen, a területi hátránnyal összefüggő megközelítés**, legtöbbször ezek egymással kombinált formái (11. sz. melléklet).

A VP 41 db pályázati felhívásánál a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet, illetve az azt módosító 106/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján besorolt kedvezményezett járásokban megvalósuló projektek kedvezményezettjei juthatnak többletpontszámhoz. Az érintett felhívásokban megszerezhető többletpontszám jelentős szórást mutat: **a kedvezményezettek az összpontszám maximum 30 százalékát szerezhetik meg**, ha a megvalósítás helye valamely, jogszabály által fejletlennek minősített járásban található.

A fentiek mellett a Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban a leggyakrabban megjelenő területi kiválasztási szempont a 105/2015. (VI.23.) Kormányrendelettel megcélzott települési körhöz kapcsolódik. **A társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, és jelentős munkanélküliséggel sújtott településeken** projektet megvalósító pályázók összességében 13 pályázati felhívásban az összpontszám maximum 20 százalékát szerezhetik meg.

A fentiek mellett a vidéki szegénység, társadalmi befogadás szempontjából értelmezhető még a tanyás települések, tanyagazdaságok, illetve aprófalvak támogatása, mely a VP öt pályázati felhívásában jelent meg. Amennyiben a projekt ebben a települési körben valósul meg, a pályázat az összpontszám maximum 15 százalékát szerezheti meg.

Munkahelyteremtés megjelenése a VP felhívásokban

A projekt által létrehozott munkahelyek száma összesen 11 db pályázati felhívás kiválasztási szempontrendszerében jelent meg, az összpontszám maximum 15 százalékáig terjedően. Három pályázati felhívásnál (VP5-8.1.1-16 Erdősítés támogatása; VP-5-8.6.2-16 Erdei termelési potenciál mobilizálását szolgáló tevékenységek; VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság) a többletpontszám a létrehozott munkahelyek számához igazodott. Három fő vállalása esetén az elérhető maximális pontszámból (100 pont) legfeljebb 15 ponthoz juthattak a pályázók. (11. sz. melléklet).

A Vidékfejlesztési Program pályázataiban nem csupán a foglalkoztatotti létszámvállalás, hanem **az újonnan létrehozott munkahelyekre eső vállalt támogatási összeg** alapján is többletpontot kaphattak a pályázók. A felhívások kiválasztási szempontrendszerében leggyakrabban megjelenő elem a kevesebb, mint 10 millió forintból megvalósuló új munkahely teremtés volt, amely összesen 20 db pályázati felhívásban jelent meg az összpontszám 3-20 százalékáig terjedően. A legtöbb ponthoz (100-ból 20 pont) az VP5-8.6.1-17 Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások keretében munkahelyteremtést vállaló pályázók juthattak.

A kötelezően vállalt foglalkoztatáson felüli foglalkoztatási hatás egy pályázati felhívásban (VP2-6.1.1-16 A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás) jelent meg a kiválasztási

szempontrendszerben. Amennyiben a pályázó az önfoglalkoztatáson kívül legalább 1 teljes munkaidő egyenértéknek (TME) megfelelő állandó alkalmazotti állás biztosítását vállalta a működtetési időszak második évének január 1. napjától, plusz 6 pontot kaphatott az elérhető 100 pontból. Részidős foglalkoztatás megvalósítása esetén ez a vállalás 3 pontot ért.

Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása egyetlen pályázati felhívásban ért pontot (VP2-6.1.1-16 A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás felhívás), ez teljes munkaidős foglalkoztatás esetén az összpontszám maximum 2 százalékáig, részidős foglalkoztatás esetén 1 százalékáig terjedhetett.

Közfoglalkoztatottak felvétele a Vidékfejlesztési Program szintén egy pályázati felhívásánál (VP-5-8.6.2-16 Erdei termelési potenciál mobilizálását szolgáló tevékenységek) ért többletpontot, az összpontszám 4 százalékáig terjedően.

A vidékgazdaság szegénységi kockázatnak kitett szereplőinek megjelenése a VP felhívásokban

A Vidékfejlesztési Program vizsgált időszakban meghirdetett pályázati felhívásainak kiválasztási szempontrendszerében a társadalmi befogadás további, az élelmiszergazdaság szegénységi kockázatnak jobban kitett csoportjai is megjelentek, nevezetesen **a mikro- és kisvállalkozások**. Összességében e két kedvezményezett csoport a Vidékfejlesztési Program **15 pályázati felhívásának kiválasztási szempontrendszerében került többletponttal támogatásra**. Amennyiben a kedvezményezett mikrovállalkozásként pályázott, minimum 8, maximum 15 többletpontot szerezhettek meg a 100-ból. A kisvállalkozásként pályázók minimum 4, maximum 10 többletpontot szerezhettek az érintett pályázatokban (26. táblázat).

Mindemellett két pályázati felhívás (VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése, valamint a VP2-6.3.1-20 Mezőgazdasági kisüzemek támogatása) kiválasztási szempontrendszerében megjelent a társadalmi felzárkóztatásban deklaráltan szerepet vállaló **szociális szövetkezetekben fennálló tagi jogviszony**, amely a 2016-os felhívás esetén maximális 102 pontból mindkét felhívásban 2 pontot ért.

A mikro- és kisvállalkozások hozzáférést többletponttal támogató pályázati felhívások közül **6 felhívás az állattenyésztési ágazatban működő mikro- és kisvállalkozásokat támogatta**, a többi felhívás a növénytermesztés, ezen belül elsősorban a kertészet területén működő kisebb vállalkozások pályázati forrásokhoz való nagyobb mértékű hozzáférést segítette.

Általános esélyegyenlőségi szempontok érvényesülése

A Vidékfejlesztési Program valamennyi felhívásába beépültek általános esélyegyenlőségi elvárások is, amelyek a kedvezményezetteket a projekt tervezése és megvalósítása során a releváns esélyegyenlőségi jogszabályok betartására, valamint a felmerülő, az esélyegyenlőség szempontjából jogszabályba ütköző nem-megfelelőség megszüntetésére kötelezték. Általános érvényű, valamennyi pályázati felhívással szembeni **elvárásként fogalmazódott meg a támogatást igénylők esélytudatossága**, a szegregáció- és a különböző társadalmi csoportokra vonatkozó meglévő előítéleteket nem közvetítő kommunikáció és viselkedés. Ezen felül a VP infrastrukturális fejlesztéseinek a létesítmények, közlekedési kapcsolatok tervezésekor a támogatást igénylőnek figyelembe kellett vennie és érvényesíteni kellett a nők és férfiak, az idősek, a fogyatékkal élő személyek és a gyermekek igényeit, és pályázatában bemutatni ennek módját. Az infokommunikációs fejlesztések esetén kötelező feladatként jelenik meg az infokommunikációs akadálymentesítés. Abban az esetben, ha a támogatást igénylő települési önkormányzat, az igénylőnek igazolnia kell a **helyi esélyegyenlőségi program** meglétét az egyenlő

bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 31 §. (6) bekezdésének megfelelően.

5.2.2. A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások értékelése

A felhívások elemzését a 2014-2020 között megjelent, **6A, 6B fókuszterülethez tartozó VP felhívásokra szűkítve is elvégeztük, figyelembe véve a felhívások célrendszerét, célcsoportjait, szakpolitikai indikátorait.**

Az M04-es felhívások (VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban, valamint VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban) kapcsán kiemelhető, hogy **a vidéki mikro- és kisvállalkozásokat magasabb (+20 százalékos) támogatási intenzitással kerülnek támogatásra** más kedvezményezett csoportokhoz képest, olyan fejlesztések megvalósításában, amelyek tevékenységük gazdaságos folytatásához, továbbá az önfoglalkoztatás, foglalkoztatás fenntartásához segítik hozzá őket.

A 6A, 6B felhívásokban a területi szempont más pályázatokhoz képest megerősített formában került megjelenítésre. Akad olyan felhívás (VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése), ahol **a területi célzás ötféle szintje került beépítésre**, melyek együttesen az összpontszám maximum 22 százalékát adhatták. Leggyakrabban a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet, a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján besorolt, társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott járások és települések kedvezményezettjei juthattak többletpontszámhoz.

Bizonyos 6A és 6B fókuszterülethez sorolt pályázati felhívások esetében területi korlátozás érvényesül, azaz csak a vidéki térségekben található településeken használhatók fel a felhívás keretében rendelkezésre álló források (Pl. M06: VP6-6.4.1–16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása felhívás esetében).

A társadalmi befogadás szempontjából jelentőséggel bír, hogy **néhány pályázati felhívás** (Pl. VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése) **kiválasztási szempontrendszerében megjelennek a szolgáltatásokhoz való nagyobb mértékű hozzáférést befolyásoló szempontok** (pl. nyitvatartási idő), illetve a kínált szolgáltatások innovativitására vonatkozó vállalások (pl. speciális élelmiszerek, bio- és öko élelmiszerek árusítása, termékkóstoltatások szervezése, infokommunikációs fejlesztések, információs táblák kihelyezése, honlap).

5.2.3. A LEADER beavatkozás hozzájárulása a szegénységcsökkentéshez

A Vidékfejlesztési Program LEADER intézkedésének szegénységcsökkentéshez, társadalmi befogadás növeléséhez való hozzájárulását az értékelés során külön is vizsgáltuk, abból kiindulva, hogy a korábbi programidőszakok tanúsága szerint **a LEADER eszköz beavatkozási logikája alapján nagyobb teret enged a helyi sajátosságokhoz és problémákhoz illeszkedő megoldások kialakítására.**

A vizsgálat alapját egyfelől a Helyi Akciócsoportok képviselői körében 2021. áprilisában lebonyolított online adatgyűjtés, másfelől a MÁK művelési adatbázis releváns adatainak (pályázati felhívások címe, projektek címe, rövid tartalma, a fejlesztés szakmai tartalma), valamint a HACS 2020. évi IV. negyedéves beszámoló vizsgálat képezte. Tekintettel arra, hogy a LEADER beavatkozás helyi fejlesztésben betöltött szerepét külön tematikus értékelés tárta fel, jelen elemzés csupán **a társadalmi felzárkóztatási**

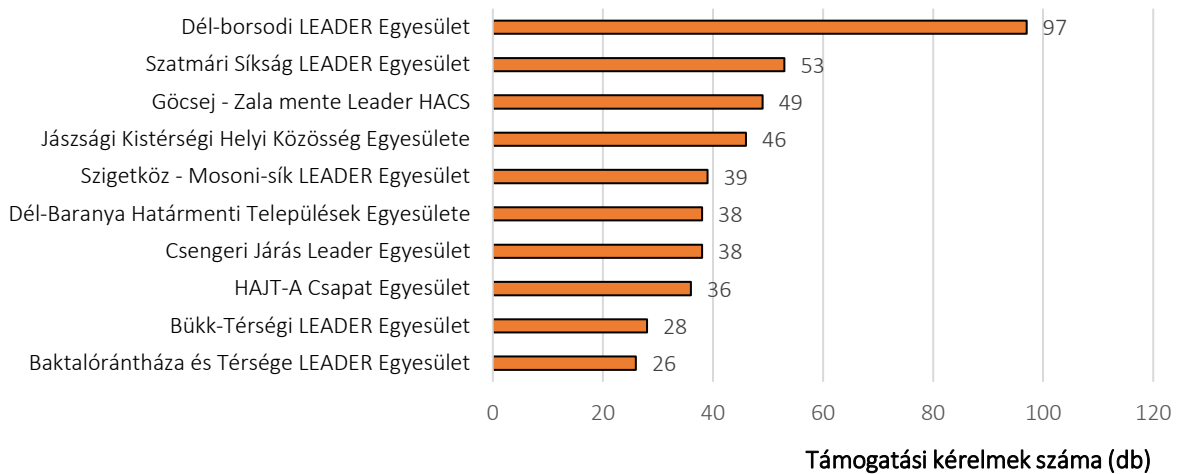
szempontok LEADER projekteken keresztüli érvényesülésének bemutatására fókuszál. A LEADER tematikus értékelés (lásd a 20.a és 20.b. tematikus értékeléseket) releváns tapasztalatainak becsatornázása érdekében a vonatkozó tematikus értékelést készítő szakértőkkel szakmai együttműködés történt.

A Vidékfejlesztési Program 2021. évi tematikus értékelése keretében a Helyi Akciócsoportok körében 2021. áprilisában online adatgyűjtés lebonyolítására került sor a 2014-2020 közötti időszak LEADER beavatkozásokkal kapcsolatos megvalósítási tapasztalatainak feltárása érdekében. A kérdőív önálló kérdés keretében tárta fel, hogy a 2020. december 31-ig támogatott **LEADER projektek közül melyek foglalmaztak meg kifejezett szegénységcsökkentési, társadalmi felzárkóztatási célokat**. A Helyi Akciócsoportoknak a kérdés megválaszolásával azonosított kérelmek iratazonosítóját is fel kellett tüntetni, amelyek esetében a kedvezményezettek a tartalmi értékelés során pontot kaptak a szegénység, a hátrányos helyzet, vagy a hátrányos megkülönböztetés csökkentésével kapcsolatos vállalásaikra.

Összefoglalóan elmondható, hogy a vonatkozó kérdésre választ adó 89 HACS képviselő harmada (30 db / 33,7 százalék) nyilatkozott úgy, hogy a vizsgált időszakban a támogatott LEADER projekteken megjelentek a szegénység, a hátrányos helyzet, vagy a hátrányos megkülönböztetés csökkentésével kapcsolatos vállalások, amelyek alapján a kedvezményezettek a tartalmi értékelés során pontot kaptak. A fennmaradó 59 HACS képviselő (66,3 százalék) az értékelt időszakban nem azonosított kifejezetten a szegénységcsökkentést, vagy a társadalmi felzárkóztatás támogató projektet. E válaszadói körből ugyanakkor többen jelezték, hogy a LEADER pályázati felhívásokban a pontozási szempontrendszeren keresztül érvényesülnek a társadalmi befogadási szempontok (pl. 25 év alatti fiatalok, nők, hátrányos helyzetűek, 65 évnél idősebbek, mozgáskorlátozottak, fogyatékkal élők projektbe történő bevonása alkalmazottként, résztvevőként), a felmérés időszakában azonban még nem voltak támogatotti státuszban lévő projektjeik.

A szegénységcsökkentést deklaráltan támogató projektek száma HACS-onként jelentős eltérést mutatott, az értékek 1-97 között szóródtak. A szegénységcsökkentés szempontjából legtöbb támogatási kérelmet azonosító tíz Helyi Akciócsoport együttesen 450 db szegénységcsökkentési célú támogatási kérelmet sorolt fel. Ezen Helyi Akciócsoportoknál koncentrált a szegénységcsökkentési tartalmú támogatási kérelmek (744 db) mintegy 60,4 százaléka. **Fontos rámutatni, hogy a szegénységcsökkentést pontszámmal támogató HACS-ok jórészt olyan, társadalmi, gazdasági szempontból hátrányos helyzetű járásokban helyezkednek el, ahol a társadalmi felzárkóztatás és a szegénységcsökkentés szüksége más térségekhez képest hangsúlyosabban jelentkezik** (14. ábra).

14. ábra Közvetlen szegénységcsökkentési, felzárkóztatási célokat megfogalmazó támogatási kérelmek száma a tíz legnagyobb támogatási kérelemmel érintett Helyi Akciócsoportnál

Forrás: HACS felmérés (2021. április)

A LEADER beavatkozáson keresztül érvényesülő szegénységcsökkentési, társadalmi felzárkóztatási célok beazonosítása érdekében az értékelési munka során megvizsgáltuk a Magyar Államkincstár művelési adatbázisában 2014-2020 között „támogatott” státuszba került LEADER támogatási kérelmeket is, a pályázati felhívások témája, a projektek címe, a fejlesztések rövid összefoglalója, valamint részletes szakmai tartalma alapján (összesen 8286 db kérelem rendelkezett a szükséges információval).

A támogatotti státuszban lévő projektek tartalmát tekintve megállapítható, hogy **a pályázatok legnagyobb része** (az összes besorolható fejlesztés 50,7 százaléka) **gazdaságfejlesztési célokat valósít meg, amelyet a települési infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztések (37 százalék) követnek, beleértve a civil szervezetek fejlesztését célzó projekteket.** Rendezvényszervezési célokat a besorolt projektek 13,3 százaléka valósít meg, míg a kizárólag képzésre és kapacitásfejlesztésre irányuló projektek jóval kisebb részarányt képviselnek (0,48 százalék).

A projektek tartalmi leírásainak és a kedvezményezettek által vállalt indikátorainak áttekintése alapján az is megállapítható, hogy **a szegénységcsökkentés, illetve a társadalmi befogadás szempontjai indirekt jelleggel más felhívásokban is megjelennek, különös tekintettel a gazdaságfejlesztési, települési infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztést célzó, valamint a képzési, kapacitásfejlesztési pályázati felhívásokra.** Például a pályázatok egy része a hátrányos helyzetű munkavállalók munkakörülményeinek javításához járult hozzá (öltöző, melegedő, jobb szerszámok), másrészt a célcsoportot érintő munkahelyteremtést eredményeztek. Ennélfogva a Vidékfejlesztési Program ex post értékelésének időszakában a LEADER beavatkozások szegénységcsökkentéshez, felzárkóztatáshoz való hozzájárulását mindenképpen javasolt részletesebben, az egyes HACS-ok szintjén megvizsgálni.

Az értékelési folyamat során a támogatott státuszba került, kifejezetten szegénységcsökkentést célzó projekteket a művelési adatbázisban rendelkezésre álló projektleírások, valamint a fejlesztés szakmai tartalma és a projektek indikátorháttéré alapján részletesebben is megvizsgáltuk. Ezek alapján **a támogatott státuszban lévő LEADER-projektek közül 27 kifejezetten felzárkóztatási fókuszú projekt volt beazonosítható. További 32 db kérelem tartalmaz a közmunkára épülő önkormányzatok vagy civil fejlesztéseket, amelyek mezőgazdasági, élelmiszerfeldolgozó, asztalosipari tevékenységekre irányulnak.**

A szakértői besorolás alapján azonosított, társadalmi felzárkóztatási fókuszú 59 projekt összesen 25 Helyi Akciócsoport 57 településére terjed ki, melyek összesített lakosság száma eléri a 98,995 ezer főt. Az 59 projekt összköltsége 333,0 millió forint, azaz egy projekt átlagosan 5,6 millió forinttal támogatja a társadalmi felzárkózást, azonban a projektek mérete jelentős szórást mutat, a projektek összköltsége 320 ezer és 55 millió forint között szóródik.

A MÁK műveleti adatbázisából származó, a kedvezményezettek által vállalt indikátorok összesítése alapján megállapítható, hogy a **27 felzárkóztatási célú LEADER projekt elsősorban a foglalkoztatáson, rövid távú képzéseken és eseti jellegű készségfejlesztésen keresztül fejt ki hatását, szolgáltatásfejlesztést mindössze egy projektben vállaltak a kedvezményezettek.** A 27 társadalmi felzárkóztatási célokat követő projekt megvalósulása esetén az alábbi számszerűsíthető eredményekkel lehet számolni (11. táblázat):

11. táblázat A társadalmi felzárkóztatási fókusszal rendelkező LEADER projektek várható eredményei

Terület	Eredménymutató
Foglalkoztatás	<ul style="list-style-type: none"> A vállalt új munkahelyek száma 2,01 db.
Képzés, tudásátadás	<ul style="list-style-type: none"> 15 fő hátrányos helyzetű lakos gombafelismerő, gombagyűjtő alapfokú képesítést szerez. 15 fő hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású lakos a munkaerőpiacra lépést segítő egyéni fejlesztésben részesül. Megszervezésre kerül egy faragó tanfolyam 13 fővel, helyi kézműves bevonásával. Megvalósul 3 db, a résztvevők számítógépes alapismereteit bővítő rendezvény. Megvalósult 4 db, a résztvevők vállalkozási ismereteit bővítő rendezvény.
Készségfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> 5 napos rajz és festő készségfejlesztő tanfolyam valósul meg 30 helyi fiatalt érintően, a helyi identitás erősítése céljából. A sajátos nevelési igényű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésére kerül sor innovatív pedagógiai módszerekkel, 8 főt érintően. 750-1000 fő, elsősorban hátrányos helyzetű fiatal társadalmi beilleszkedést segítő közösségfejlesztő programokban vesz részt. Hátrányos helyzetű csoportok részére 3 településen ismeretátadás történik. Megvalósul 6 rendezvény, melynek témája a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok megítélése, társadalmi integrációjuk támogatása. Megvalósul 4 db, a különféle irodai munkákat, adminisztrációt, hivatalos levelek kezelését, önéletrajzok szerkesztésének elsajátítását elősegítő esemény. A rendezvények részeként az alapvető életvezetési kérdések körbejárása, mentálhigiénés foglalkozások valósulnak meg (napirend, pénzbeosztás, hivatalos ügyek intézése, higiénia, munkavállalás). Megvalósul 1 db, az SNI-s gyermekek könnyebb társadalmi beilleszkedését segítő rendezvény.
Szolgáltatásfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> Létrejön egy, a hátrányos helyzetűekkel foglalkozó, a szociális szakemberek és a célcsoport tagjainak tájékozódását elősegítő honlap.

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis/TK adatok (2020. december 31-i állapot)

A további, jobbára közmunkán alapuló, gazdasági tevékenység fejlesztését tartalmazó 32 db projekt várható eredményei:

- 14 db mezőgazdasági beruházás összesen 31,056 millió forint értékben. A vállalt foglalkoztatás növekedés: 10 db új munkahely.
- 17 db élelmiszer feldolgozást tartalmazó projekt (zöldség-gyümölcs és húsfeldolgozás) összesen 101,139 millió forint értékben. A vállalt foglalkoztatás növekedés: 8 db új munkahely.

- 1 db asztalosipari fejlesztés összesen 55 millió forint értékben. A vállalt foglalkoztatás növekedés: 1 db új munkahely.

A HACS-ok 2020. IV. negyedéves beszámolóinak adatai egybecsengenek az esettanulmányok alapján tett megállapítással. Összességében **a HACS-ok relatíve kevés (összesen 11 db) mutatóban célozták kifejezetten a hátrányos helyzetű lakosságot, ez a cél tehát kevéssé volt a HACS-ok fejlesztési stratégiájának fókuszában.** A kitűzött célok elérésében egyedül a programokba, képzésekbe, akciókba bevont hátrányos helyzetű résztvevők száma, illetve az elért hátrányos helyzetű csoportok (mint célcsoport-típusok) száma esetében vállalták eddig a kedvezményezettek a HACS által indikált célértékeket, de figyelembe véve a Covid-19 járvány rendezvényeket ellehetetlenítő hatását, elképzelhető, hogy a későbbiekben még növekedni fog a többi cél elérésének mértéke (12. táblázat).

12. táblázat: A társadalmi felzárkóztatási fókusszal rendelkező LEADER projektek várható eredményei

Eredménymutató	HACS által vállalt célérték	Kedvezményezettek által vállalt célérték
Programokba, képzésekbe, akciókba bevont hátrányos helyzetű résztvevők száma (fő)	9 586	10 438
A programokkal, akciókkal érintett hátrányos helyzetű lakosság száma (fő)	355	50
Társadalmi befogadás elősegítése, új szolgáltatás létrejötte (db)	8	0
Elkövetett bűncselekmények számának csökkenése (százalék)	5	3.35
Elért hátrányos helyzetű csoportok száma (db)	2	7

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020. december 31-i állapot)

A HFS tervezési útmutatója a tervezés fázisában felhívta a HACS-ok figyelmét az EFOP 1.7 intézkedésre (Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése), amelyben a HACS-ok és az általuk kijelölt kedvezményezetti kör (helyi és területi költségvetési szervek, államháztartáson kívüli nonprofit szervezetek) jelenhetett volna meg a lehetséges kedvezményezettek között. Az EFOP 1.7. intézkedés összességében 7 milliárd forint kiegészítő jelleggel támogatta volna a hátrányos helyzetű és a leghátrányosabb helyzetű járásokban működő helyi akciócsoportok (HACS-ok) által kidolgozott stratégiák társadalmi felzárkózási céljainak megvalósítását. Azok a HACS-ok lettek volna jogosultak az EFOP forrásokra, amelyekben a kedvezményezett járások és/vagy településein élő állandó népesség aránya meghaladja a HACS teljes népességének 15 százalékát (75 db HACS). Az EFOP 1.7-es intézkedés forrása az alábbi tevékenységi körök támogatására lett volna fordítható:

- Helyi felzárkózást szolgáló tudás bővítése
- Többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetése
- Kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatok megtörése (pl. fiatalok helyben tartása, helyi tudástőke növelése)
- Közösségépítés és -megtartás, építve az 1.3 intézkedésben kialakított módszertanra és mentorhálózatra
- A környezeti fenntarthatósági szempontoknak való megfelelés (kizárólag ESZA fejlesztés)

A 75 jogosult HACS 64 százaléka (48 db) említette a HFS tervezetében, hogy szándékában áll pályázni erre a lehetőségre. A felhívást röviddel a megjelenése után visszavonták. A HACS-ok nagy része ekkor már nem tervezett saját fejlesztési forrásból kimondottan erre a célra intézkedést.

A LEADER tematikus értékelésben részletesen is bemutatásra kerülő esettanulmányok alapján összefoglalóan megállapítható, hogy a szegénység által érintett, vagy más módon kirekesztett **társadalmi csoportok támogatása a Vidékfejlesztési Program korlátozott erőforrásainak, illetve az eredetileg tervezett, majd visszavont EFOP forrás következtében jórészt kimaradt a LEADER helyi fejlesztési stratégiák fő prioritásai közül.** Ugyanakkor a nagyobb beágyazottsággal és tapasztalattal rendelkező munkaszervezetek és HACS-ok a társadalmi animáció során figyelmet fordítottak a leszakadó települések, társadalmi csoportok támogatására. Pl.: szerepet vállaltak a kedvezményezettek érzékenyítésében, rendelkezésre álltak, fórumokat szervezetek stb. Ennek köszönhetően számos helyi fejlesztési stratégiában és a pályázati kiírásokban, illetve a megvalósuló projektekben tetten érhető a társadalmi felzárkóztatási cél.

5.2.4. Az értékelési kérdésre adott válasz

A pályázati felhívások tartalmi értékelési szempontrendszerének áttekintése alapján kijelenthető, hogy a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programja **a társadalmi befogadás elősegítését a kiválasztási szempontrendszeren keresztül több területre kiterjedően érvényesítette.** A felhívásokban megjelent gyakoriság alapján a leghangsúlyosabb elem **a szegénység által leginkább veszélyeztetett járásokban vagy településeken megvalósuló pályázatok (41 db) előnyben részesítése.** Ezt követte **a munkahelyteremtéssel kapcsolatos szempontok megjelenítése,** amelyek azonban elsősorban mennyiségi vállalásokat és nem minőségi, azaz a foglalkoztatottak összetételére vonatkozó elvárásokat fogalmaztak meg. Társadalmi befogadás szempontjából a foglalkoztatási mutatók nem kerültek finomításra. Mindemellett a vidékgazdaság bizonyos, a szegénységi kockázatnak jobban kitett csoportjainak, nevezetesen a **kisüzemek, vidéki önfoglalkoztató mikrovállalkozások** előnyben részesítése került beépítésre a Vidékfejlesztési Program felhívásainak szempontrendszerében.

A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt pályázati felhívások részletesebb vizsgálata alapján az is megállapítható, hogy célrendszerükben a társadalmi befogadási szempontok a fejlesztés fókuszától függően elsősorban a vidéki infrastruktúrához, szolgáltatásokhoz, a munkahelyteremtéshez, illetve jövedelmi helyzet javításához kapcsolódóan jelennek meg. **Kiválasztási szempontrendszerükben a Vidékfejlesztési Program többi felhívásához képest nagyobb súllyal, megerősített formában jelennek meg a területi célzás eszközei és a foglalkoztatásbővítés ösztönzői.** A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások esetében is elmondható, hogy a foglalkoztatás mennyiségi vonatkozásai kaptak hangsúlyt, a foglalkoztatottak összetételére, minőségi jellemzőire vonatkozó prioritások azonban nem kerültek megjelenítésre. A 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások további, a társadalmi befogadás szempontjából értelmezhető, a kiválasztási szempontrendszerben is érvényesített eleme **a szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, a minél szélesebb körű elérésre, valamint a szolgáltatások minőségére vonatkozó vállalások** (pl. speciális élelmiszerek, bio- és öko élelmiszerek árusítása, infokommunikációs fejlesztések, információs táblák kihelyezése, honlap) érvényesítése, összesen négy pályázati felhívásban.

A területi hátrányt és ezáltal a társadalmi befogadást a **6A, 6B fókuszterülethez besorolt felhívások a támogatási intenzitáson keresztül is érvényesítik,** amely a pályázó szervezeti formához, háttéréhez igazodva 10-20 százalékkal magasabb, mint a nem kedvezményezett járásokban és településeken megvalósuló fejlesztések esetében. Fontos hangsúlyozni, hogy a deklaráltan társadalmi felzárkóztatást célzó 6A és 6B pályázati felhívásokba beépített indikátorok döntően a megvalósult fejlesztéseket számszerűsítő egyszerűbb kimeneti indikátorok, **a társadalmi befogadás indikátorai azonban nem kerültek a pályázati felhívásokban markánsan megjelenítésre.**

A 6A fókuszterülethez besorolt intézkedések közül a VP5-8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák felhívás esetében a társadalmi befogadáshoz való hozzájárulás csak áttételesen jelenik meg, ezért a jövőben megfontolandó a társadalmi befogadási szempontok beépítése a kiválasztási szempontrendszerbe.

A vizsgált időszakban a LEADER HACS-októl származó információk alapján a LEADER fejlesztéseket megvalósító kedvezményezettek **harmada követ deklaráltan szegénységcsökkentést, társadalmi felzárkóztatást elősegítő célokat**. Az érintett HACS-ok túlnyomórészt hátrányos helyzetű járásokban helyezkednek el, ahol a szegénység és a hátrányos helyzet felerősödött szükségleteket támaszt. Fontos rámutatni, hogy az EFOP forrásaira tervező LEADER HACS-ok magas száma alapján a Helyi Akciócsoportok részéről lenne hajlandóság a társadalmi felzárkóztatással kapcsolatos tevékenységek felvállalására, az ehhez szükséges dedikált források rendelkezésre állása esetén.

Az eddigi eredmények és a támogatásra került projektek várható hatásai alapján a LEADER beavatkozások a hátrányos helyzetű területeken a források rendelkezésre állása és a kedvezményezettek érzékenyítése esetén a társadalmi felzárkóztatás hatékony eszközeként működhetnek, a helyi problémákhoz és erőforrásokhoz igazított megoldások kialakítására kínálnak lehetőséget. A kifejezetten társadalmi felzárkóztatást célul tűző LEADER projektek az eddig tapasztalatok alapján elsősorban **a képzéseken, készségfejlesztésen, a foglalkoztatáson keresztül fejtik ki felzárkóztató hatásukat**, a társadalmi felzárkóztatás szempontjából kulcsfontosságú szolgáltatások bővítéséhez, fejlesztéséhez való hozzájárulásuk azonban a bevonható források nagyságrendjével összefüggésben csak mérsékelt.

5.2.5. Javaslatok

A következő programidőszakban is követendő a Vidékfejlesztési Program felhívásaiban a **társadalmi befogadás szempontjait érvényesítő kiválasztási szempontok alkalmazása**. A kiválasztási szempontrendszeren keresztül érvényre jutó társadalmi befogadási szempontok **nem csak közvetlen kihatásaik, hanem közvetett, szemléletformáló, a kedvezményezettek és a társadalom érzékenyítésében betöltött szerepük miatt is kiemelt jelentőséggel bírnak**.

- Javasolt a kiválasztási szempontrendszer további finomítása, a **társadalmi befogadás különböző csoportjainak hangsúlyosabb megjelenítése**, a kedvezményezettek adminisztrációs terheinek, valamint az intézményrendszer kapacitásainak figyelembevételével.
- A pályázati felhívásokban nagy hangsúllyal megjelenő **foglalkoztatásbővítés** esetében javasolt a **foglalkoztatás minőségi, társadalmi befogadás szempontjából értelmezhető paramétereire vonatkozó szempontok** (pl. nők, romák, pályakezdők, fogyatékkal élők, megváltozott, munkaképességűek, munkanélküliek) **erőteljesebb megjelenítése**.
- Javasolt a felhívásokban jelenleg alkalmazott **szakpolitikai indikátorok körének kibővítése** a társadalmi befogadás szempontjából releváns indikátorokkal, amelyhez szempontokat adhat a 2011-2020 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II.⁸¹ indikátorrendszere.
- Tekintettel arra, hogy a LEADER beavatkozás alkalmas kerete a társadalmi felzárkóztatási problémákat hatékonyan segítő, lokális megoldások kialakításának, a következő programidőszakban **javasolt a felzárkóztatási szempontok megerősített formában való beépítése a helyi fejlesztési**

⁸¹ https://www.ilo.org/dyn/youthpol/es/equest.fileutils.dochandle?p_uploaded_file_id=622, 147. oldal

stratégiákba, különös tekintettel a mélyszegénység által érintett, jelentős roma népességgel rendelkező településeket integráló Helyi Akciócsoportok helyi fejlesztési stratégiáiba.

- A LEADER eszközön keresztül érvényesülő tudatosabb és hatékonyabb társadalmi felzárkóztatás érdekében javasolt a területen már tapasztalatot szerzett helyi akciócsoportok és más, a témában gyakorlati tapasztalattal bíró szervezet **jó gyakorlatainak megismertetése**, a **tapasztalatmegosztás** platformjainak (pl. kiadványok, honlapok, kisfilmek, workshopok stb.) létrehozása, megerősítése.
- Tekintettel arra, hogy a szegénységcsökkentés, illetve a társadalmi befogadás szempontjai indirekten a LEADER egyéb, nem kifejezetten szegénységcsökkentést célzó (pl. gazdaságfejlesztési, települési infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztést célzó, illetve képzési, kapacitásfejlesztési) pályázati felhívásaiban is megjelennek, az ex post értékelés időszakában **a megvalósult LEADER beavatkozások szegénységcsökkentéshez való hozzájárulását indokolt** valamennyi LEADER felhívásra kiterjedően, **átfogóan értékelni**.

5.3. Milyen mértékű a hátrányos helyzetű lakosságcsoporthoz – Vidékfejlesztési Program forrásaihoz való közvetlen és közvetett hozzáférése a 2014-2020 közötti időszakban?

A vidéki szegénység mérséklésének előmozdítását a 6A és 6B fókuszterülethez besorolt felhívások alapján többféle hatásmechanizmus is szolgálhatja. A munkahelyteremtésnek, a versenyképesség növelésének, a termelő beruházásoknak vagy a vidéki szolgáltatások fejlesztésének számos olyan direkt és indirekt hatása lehet, amely a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkenése felé hat. A VP előzetes szükségletfelmérése, valamint célrendszere alapján azt várjuk, hogy azok a beavatkozások, amelyek hozzájárulhatnak a vidéki szegénység és a társadalmi kirekesztettség mérsékléséhez, elsősorban, de nem kizárólag olyan falvakban vagy alacsony lakosságszámú kistelepüléseken valósulnak meg, amelyek társadalmi vagy gazdasági fejlettség alapján elmaradott, felzárkóztatásra szoruló térségekben helyezkednek el.

A fentiekből kiindulva az értékelés során hangsúlyt fektettünk a szegénység és társadalmi kirekesztettség mérsékléséhez hozzájáruló felhívások **forrás kiáramlásának területi fókuszú felmérésére**, annak vizsgálatára, hogy a Program ténylegesen mennyire érzékeny a célrendszerében megjelölt tértípusokra. A forrás kiáramlás célzásának felmérését a megjelölt felhívások település alapú kifizetések területi eloszlás leírásával végeztük el. A területi eloszlás leírását három különböző eljárás alkalmazása tette teljessé.

1) Először a 6A és 6B fókuszterületekhez a program és szakértői döntés alapján köthető felhívások összevont kifizetések **területi szempontú elemzését** végeztük el **három település- és egy járástípusalkalmazásával**. Először az Eurostat urbanizáltság foka szerinti klasszifikációja (DEGURBA), majd a települések jogállása és a települések lakosságnagysága, végül a járások kedvezményezettségi besorolása szerint alkotott csoportjai képezték az összehasonlítások alapját. A felsoroltakon kívül a támogatás kiáramlás területi eloszlását megvizsgáltuk megyei és járási szinten is.

2) A következőkben megvizsgáltuk az egyes felhívások jelenlétét a VP célrendszere alapján kiemelt településtípusoknál, valamint felmértük a célcsoportok potenciális elérhetőségét.

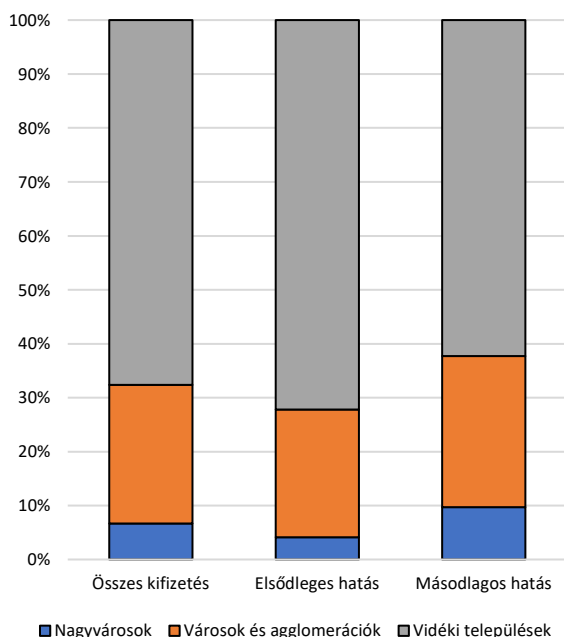
3) Végül a műveleti adatbázis ügyféléadataira támaszkodva meghatároztuk a legjellemzőbb kedvezményezetti csoportokat.

5.3.1. 6A és 6B fókuszterületi felhívások kifizetések területi eloszlás vizsgálata

A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások településsoros kifizetéseit két csoportra bontva vizsgáltuk meg. Az elsődleges hatással hozzájáruló felhívásokat a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 7.0 verzió 11.3.-as fejezete alapján, a másodlagos hatással azonosított felhívásokat részben a Program iránymutatása, részben szakértői döntés alapján határoztuk meg.

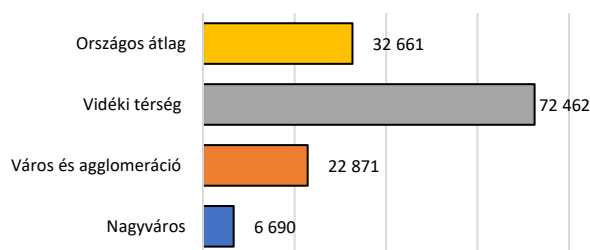
Az Eurostat DEGURBA tipológiája település alapon határoz meg nagyvárosokat, városokat és agglomerációkat, valamint a vidéki térségek településeit. A tipológia jelentőségét az adja, hogy számos CMEF és PMEAF kontextus indikátor számolási metodikája erre a területi klasszifikációra támaszkodik. **A szegénységcsökkentő hatással azonosított felhívásokhoz tartozó kifizetések túlnyomó többsége vidéki településekre került, ami összhangban áll a VP általános célkitűzéseivel.** Az elsődleges hatással azonosított kifizetések 72 százaléka, a másodlagos hatással azonosított kifizetések 62 százaléka került ezekre a településekre (15. ábra). Ezek alapján **együttesen 215 milliárd forint támogatás került kifizetésre a vidéki településeken** projektet megvalósító kedvezményezettekhez. A kedvezményezettekre számolt átlagos kifizetés országos átlaga 8 millió 700 ezer forint volt. Ezt a szintet csak a vidéki települések csoportja nem haladta meg, hiszen mind a városok és agglomerációk, mind a nagyvárosokban magasabb volt az átlagos kifizetés (16. ábra).

15. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek eloszlása települések urbanizáltság foka szerint

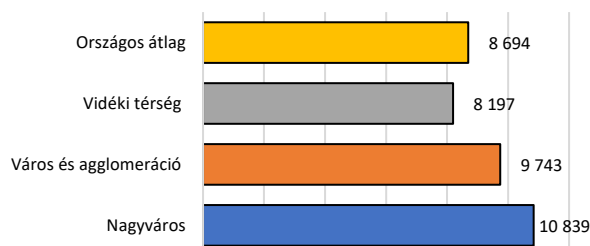

Forrás: MÁK Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

16. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy lakosra jutó átlagos összege települések urbanizáltság foka szerint (forint)

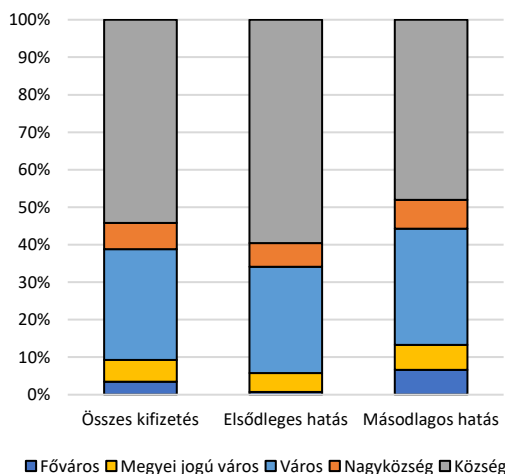
17. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy kedvezményezettre jutó átlagos összege települések urbanizáltság foka szerint (ezer forint)

Jogállás tekintetében a KSH nomenklatúrája öt települési jogállást különböztet meg: községek, nagyközségek, városok, megyei jogú városok és a főváros. A Vidékfejlesztési Program céljaival összhangban elsősorban a falvakban megvalósuló projektek és az általuk generált direkt és indirekt hatások állnak. **Az értékelés keretében vizsgált felhívásokhoz köthető kifizetések 60 százalékot is meghaladó része került a községekbe vagy nagyközségekbe.** Ez összességében 195 milliárd forintnyi fejlesztési forrást jelent. Az

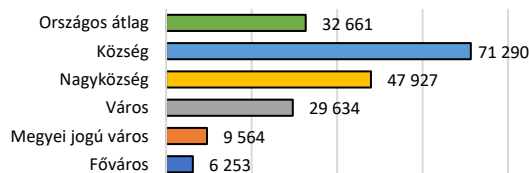
átlagos kifizetés kedvezményezettekre számolt összege a fővárosban volt a legmagasabb, ami a kevés számú kedvezményezettel indokolható (a kedvezményezetteknek nem egészen 1 százaléka valósít meg projektet a fővárosban). A többi település kategória között nincs kiugró különbség: 8 és 9 millió forint közötti átlagos kifizetéseket találtunk.

18. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek eloszlása a települések jogállása szerint

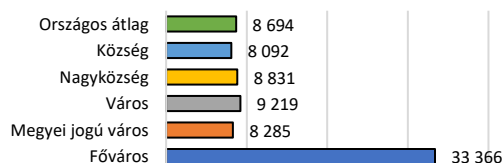

Forrás: MÁK Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

19. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy lakosra jutó átlagos összege a települések jogállása szerint (forint)

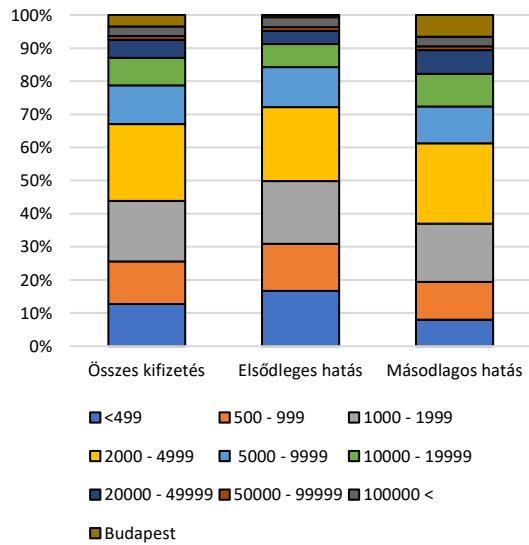

20. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy kedvezményezettre jutó átlagos összege a települések jogállása szerint (ezer forint)

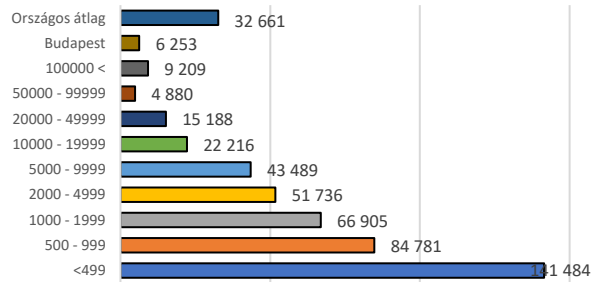
A harmadik településhierarchia a lakónéesség alapján osztályozza a településeket. A tíz kategória az 500 fő alatti apró falvaktól egészen a településhierarchia csúcsát jelentő Budapestig sorolja csoportokba a településeket. **Az 1000 fő alatti településekre került a 6A és 6B kifizetések negyede, de ha az 5000 fős településekig tekintünk, akkor a szegénységmérskléssel azonosított források 67 százaléka járult hozzá valamilyen fejlesztéshez ezeken a településeken. Ez összesen 214 milliárd forintnyi támogatás kiáramlást jelent a legkisebb települések felé.** Az elsődleges hatással azonosított felhívások kifizetéseinek 72, míg a másodlagos hatással azonosított felhívások 61 százaléka került ezekre a településekre. **A legkisebb lélekszámú, vagyis 5000 fő alatti településeken a kedvezményezettekre számolt átlagos kifizetések összege csekély mértékben elmaradt az országos átlagtól.**

21. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek eloszlása települési lakosságszám szerint

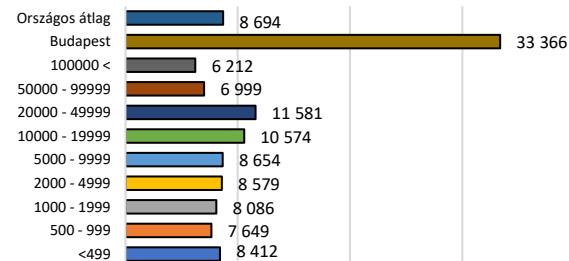

Forrás: MÁK Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

22. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy lakosra jutó átlagos összege települési lakosságszám szerint

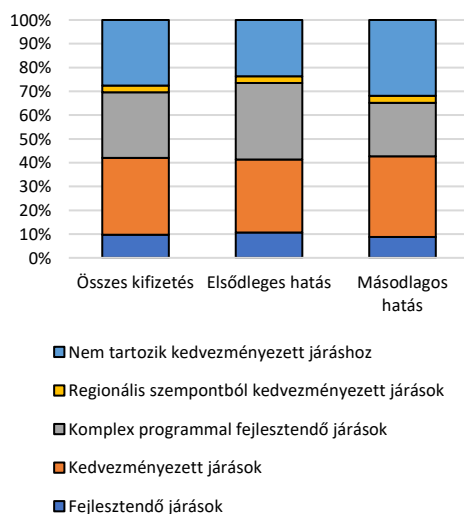

23. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy kedvezményezettre jutó átlagos összege települési lakosságszám szerint (ezer forint)

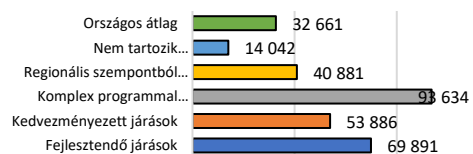
A legnagyobb arányban (32 százalék) a kedvezményezett járásokba kerültek fejlesztési források. Az elsődleges hatással azonosított felhívások kifizetéseiben még nagyobb a kedvezményezett vagy fejlesztendő járások részesedése, összesen 76,3 százalék. A fejlesztendő és a regionális szempontból kedvezményezett járások esetében látunk az országos átlagot meghaladó egy kedvezményezettre eső átlagos kifizetést. **A komplex programmal fejlesztendő járásokra a kalkulált fajlagos érték 600 ezer forinttal kevesebb az országos átlagnál, a fejlesztendő járások kedvezményezettjeire jutó támogatás összege pedig az országos átlagot több mint 500 ezer forinttal meghaladja.**

24. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek eloszlása a járások kedvezményzettsége szerint

Forrás: MÁK Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés

25. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy lakosra jutó átlagos összege a járások kedvezményzettsége szerint

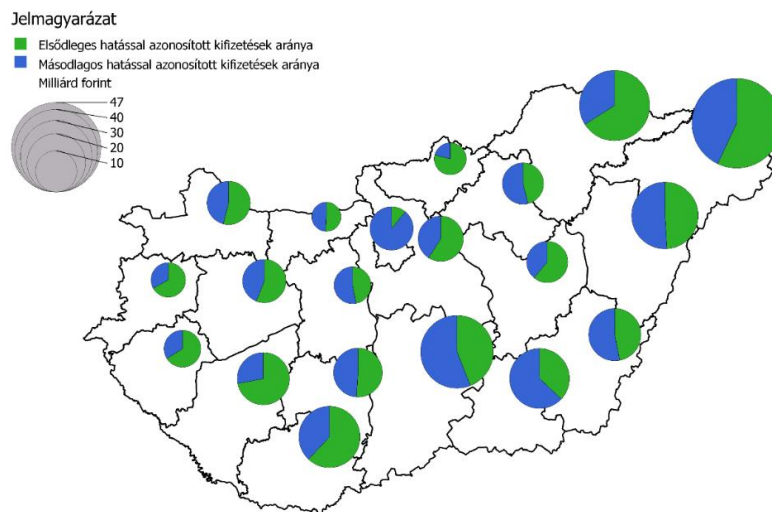
26. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások 2014 és 2020 közötti kifizetéseinek egy kedvezményezettre jutó átlagos összege a járások kedvezményzettsége szerint (ezer forint)

Kifizetések eloszlása megyei szinten vizsgálva

A 6A és 6B fókuszterületekkel azonosított kifizetések megyei eloszlásáról a következőket lehet megállapítani. A **legtöbb ilyen forrás Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében hasznosult**, ami az összes kifizetés 15 százalékát jelenti. **A legkisebb részesedést Zala, Vas, Nógrád és Komárom-Esztergom megyék esetében látjuk**, egyenként kb. 2 százalékot. Érdekeség, hogy Zala, Vas és Nógrád megyék esetében a legnagyobb az elsődleges hozzájárulású kifizetések aránya is. A 6A és 6B fókuszterületekkel azonosított források 55 százalékán hat megye osztozott (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Baranya, Csongrád-Csanád megyék) (27. ábra).

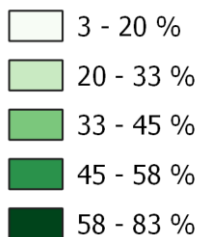
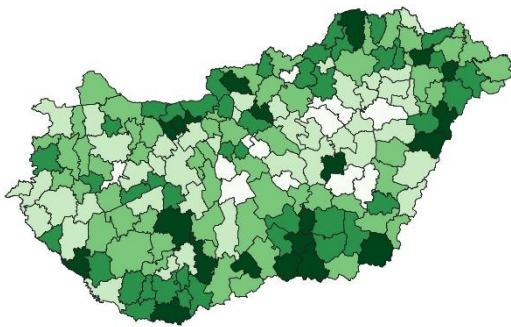
27. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetéseinek (2014-2020) megyei eloszlása

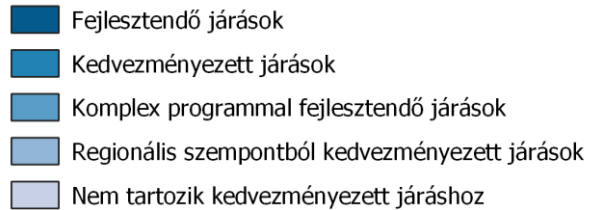
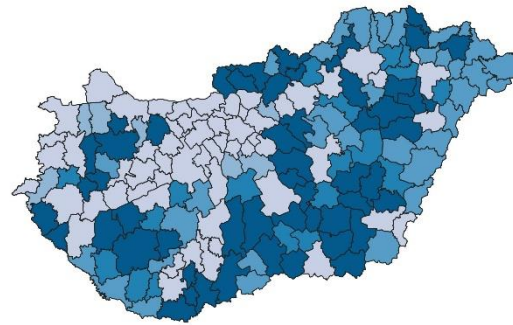
Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Következő lépésként megvizsgáltuk a 6A és 6B fókuszterületekkel azonosított kifizetések arányát a teljes VP támogatás kiáramlás összegéhez viszonyítva. Az összehasonlítást járás szinten végeztük el. A 28. ábra zöld árnyalatának mélyülése jelzi azokat a járásokat, ahol a vidéki szegénység mérséklésével azonosított kifizetések kerülnek túlsúlyba a teljes VP támogatás kiáramlásához képest. A 29. ábra sötétkék színei azokat a járásokat jelzik, amelyek valamilyen szempontból fejlesztendő vagy kedvezményezett besorolást kaptak. A két ábra összevetése alapján megállapítható, hogy az értékelésben vizsgált felhívások kifizetéseinek, az összes VP támogatáshoz képesti aránya bizonyos mértékig követi a járások kedvezményezettségi besorolását. Vagyis **ott kerülnek többségbe a 6A és 6B fókuszterülethez köthető kifizetések, ahol a kedvezményezettségi besorolás alapján arra számítani lehet**. Jól követhető ez az átfedés az olyan hátrányos helyzetű térségekben, mint az észak- és kelet magyarországi perifériák vagy a déli és dél-nyugati határszélek.

28. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetéseinek aránya a VP teljes támogatás kiáramlásához képest (2014-2020)

29. ábra KSH kedvezményezett járások besorolása

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A fentiekhez kapcsolódóan azt is vizsgáltuk, hogy az 1404/2019. (VII. 5.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról alapján lehatárolt 300 legszegényebb település milyen mértéken részesült a VP valamennyi, illetve a 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívásainak kifizetéseiből. A 2014-2020 közötti időszakban a VP keretében kifizetett támogatási összeg 7,4 százaléka jutott a legszegényebb falvakba. A 6A és 6B fókuszterülethez tartozó felhívások kifizetéseinek 9 százalékát kötötték le a legszegényebb falvak kedvezményezettjei. A települési szintű hozzáférés a VP valamennyi intézkedését figyelembe véve szinte teljes körű: a 300 legszegényebb településből két településre nem jutott vidékfejlesztési forrás. A kifizetések egy lakosra jutó összegei azonban rendkívül nagy szórást mutatnak: 249 - 1 795 789,58 forint között szóródnak. A kifejezetten szegénységcsökkentési fókuszú 6A és 6B fókuszterülethez sorolt felhívások kifizetéseiből a 300-ból összesen 28 település nem részesült. A 6A és 6B fókuszterületen kifizetett, egy lakosra jutó támogatási összegek 104 és 406 530 forint között szóródtak.

5.3.2. A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges hatással azonosított felhívások jelenlét vizsgálata

Az értékelési kérdés megválaszolásának fontos eleme, hogy az egyes felhívások milyen mértékben voltak jelen a VP szempontjából kiemelten fontos településtípusokban. A vizsgálatok elvégzéséhez a 6A és 6B fókuszterülethez köthető, elsődleges hatással azonosított felhívások településsoros, 2014 és 2020 közötti kifizetési adataira támaszkodtunk. Ennek során összesen kilenc VP felhívást, valamint a LEADER kezdeményezés keretében megjelent három felhívást összevonva vontunk be a vizsgálatba. A VP szempontjából kiemelten fontos településtípusok közül a DEGURBA⁸² klasszifikáció vidéki települések, községek, valamint a KSH település kedvezményezettségi besorolása alapján a kedvezményezett

⁸² Az Eurostat DEGURBA tipológiája település alapon határoz meg nagyvárosokat, városokat és agglomerációkat, valamint a vidéki térségek településeit.

települések összevont csoportja került be a vizsgálatba⁸³. A **célcsoportok elérés vizsgálatát** a lakosság-szám, a nyilvántartott álláskeresők, az egy éven túl nyilvántartott álláskeresők, valamint a közfoglalkoztatottak települési adatainak figyelembevételével végeztük el.

Az érintett települések klasszifikációja alapján elmondható, hogy **átlagosan 82 százalékban vidéki települések, 78 százalékban községek, 38 százalékban pedig kedvezményezett településeken történtek a fejlesztések a kiválasztott felhívások keretében.** Az egyes felhívások települési jelenléte kapcsán az értékelés legfontosabb megállapítása, hogy a **LEADER kezdeményezés keretében megvalósuló beavatkozások 1451 településen vannak jelen**, ami ebben az összevetésben a legmagasabb szám. A **külterületi helyi közutak fejlesztését célzó beavatkozások 993 településen történtek** vagy kezdődtek el 2020 végéig. Az egyedi szennyvízkezelés fejlesztését célzó beruházások mindössze 47 települést érintettek, ami ebben az összehasonlításban a legalacsonyabb szám.

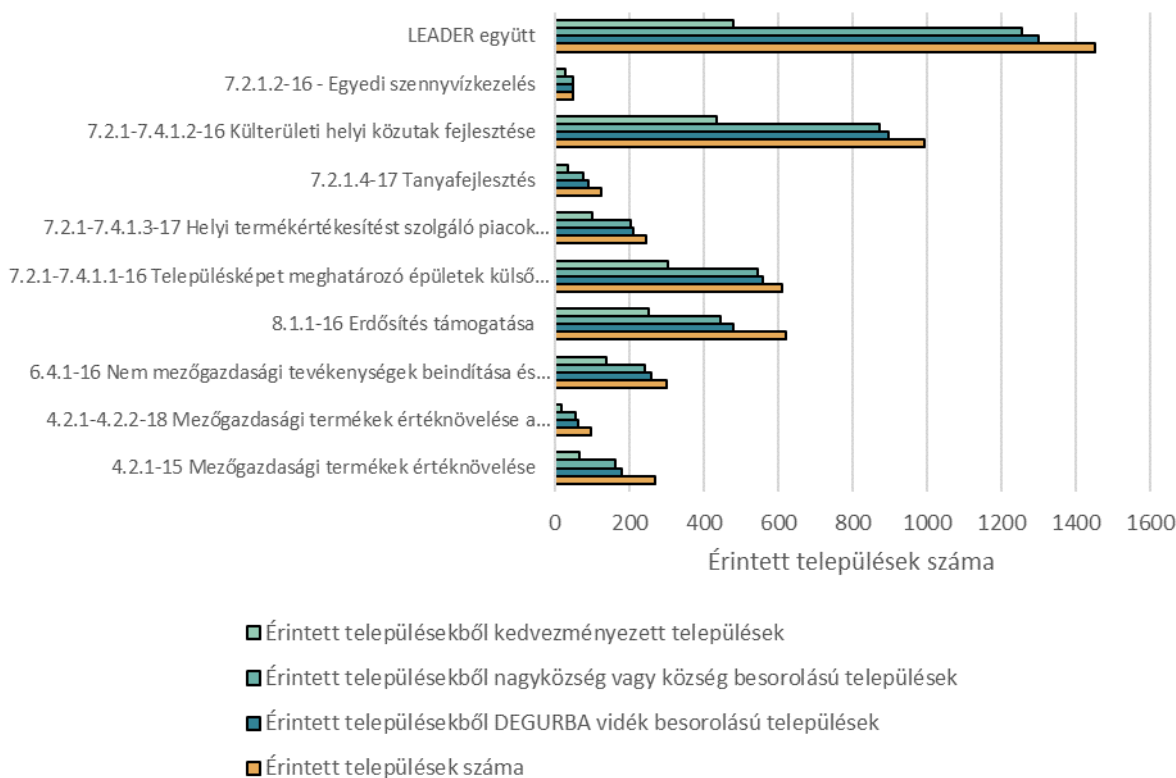
Az egyes felhívások kapcsán az alábbi megállapításokat lehet tenni. A LEADER kezdeményezés kapcsán elmondható, hogy ugyan magas a vidéki (90 százalék) és községi besorolású (86 százalék) települések aránya az érintett települések között, ebben az összevetésben átlag alatti a kedvezményezett települések aránya (33 százalék). Habár a szennyvízfejlesztés kevés településen volt jelen, az érintett települések mindegyike vidéki besorolású község volt. Ez egyébként összhangban áll a felhívás leírásában foglalt területi korlátozással, ami csak a vidéki besorolású településeken engedett fejlesztéseket megvalósítani. Hasonlót egyetlen másik felhívás esetében sem látunk. Az ebben a felhívásban érintett települések 60 százaléka a KSH település kedvezményezettségi besorolása alapján is valamilyen szempontból kedvezményezett, ami ebben az összevetésben szintén a legmagasabb arány.

A két M04 intézkedéshez tartozó felhívás - *a Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban*, valamint a *Mezőgazdasági termékek értéknövelése* - esetében a legalacsonyabb a vidéki besorolású, a községek és a kedvezményezett települések aránya. Ebben az összevetésben tehát ezek a felhívások jelentek meg a legalacsonyabb arányban a VP célrendszere által kiemelt településeken. Kiemelendő még **a településkép fejlesztést és többfunkciós közösségi tér létrehozását, fejlesztését, valamint energetikai korszerűsítést célzó felhívás**, amely **610 településen segített beavatkozásokat elindítani.** Ezeknek a településeknek 92 százaléka vidéki besorolású, 90 százaléka község, 50 százaléka pedig kedvezményezett. Ehhez hasonló megoszlást látunk a külterületi utak fejlesztését célzó felhívások esetében, habár a kedvezményezett települések aránya itt egy kicsit alacsonyabb, 44 százalék (30. ábra).

---

⁸³ DEGURBA és KSH település tipológiák közötti átfedéseket a 12. sz. melléklet keresztábrája demonstrálja.

30. ábra 6A és 6B fókuszterülethez köthető elsődleges hatású VP felhívások jelenléte a program célkitűzései alapján kiemelt település típusokon

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

5.3.3. A vidéki szegénység mérséklésében közreműködő kedvezményezetti (ügyfél) csoportok elemzése

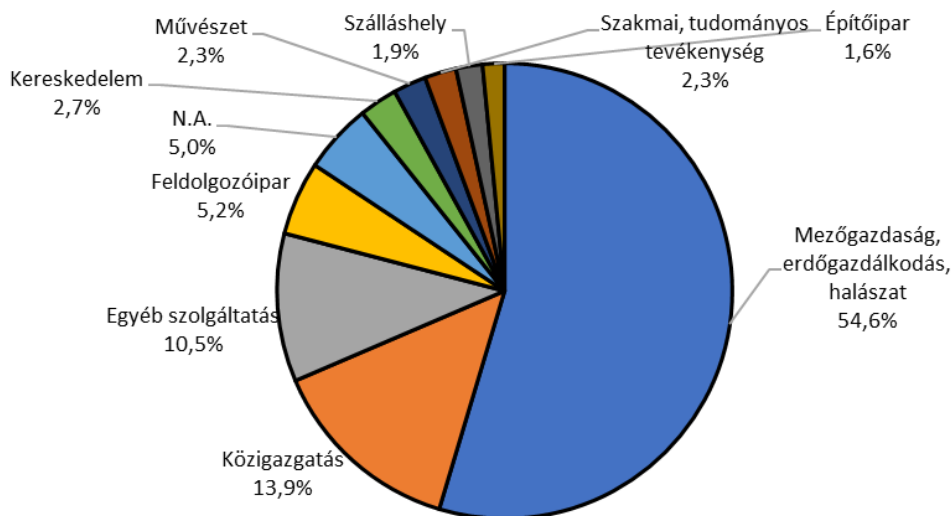
Ahogy erre az 5.3. bevezető fejezetben kitértünk, az értékelési kérdés megválaszolását a 6A és 6B fókuszterületekhez kapcsolódó VP felhívások ügyféladatainak vizsgálata is segítette. A kifizetések területi eloszlásának vizsgálata a projektek megvalósítási hely adatain keresztül történt. Az ügyféladatokon keresztül ugyanakkor lehetőség nyílt a kedvezményezettek egyéb tulajdonságainak vizsgálatára is. Jelen értékelés a Műveleti adatbázis két ügyfél minősítő változót vont be a vizsgálatba: elsőként a **kedvezményezettek főtevékenységének TEÁOR besorolása alapján** nyújt betekintést a kedvezményezettek tevékenységének ágazati megoszlására, majd az **ügyfél kategóriák eloszlását** ismerteti. Az ügyféladatok ismerete képet ad azokról a kedvezményezetti csoportokról, akik a 6A és 6B fókuszterülethez köthető felhívások keretében hajtanak végre fejlesztést és ezáltal közvetve vagy közvetlenül hozzájárulnak a vidéki szegénység és a társadalmi kirekesztettség mérsékléséhez.

Az ügyféladatok vizsgálatakor csak azokat a VP felhívásokat⁸⁴ vettük figyelembe, amelyek fókuszterületi allokációjuk vagy szakértői döntés nyomán köthetők a 6A vagy 6B fókuszterületekhez, valamint

⁸⁴ VP-M01.2.2-Tájékoztatási szolgáltatás, VP-M02.1.1-Egyéni szaktanácsadás, VP-M04.1.1.1-Állattenyésztés-állattartó telepek, VP-M04.1.1.2-Állattenyésztés-baromfi, VP-M04.1.1.3-Állattenyésztés-szarvasmarha, VP-M04.1.1.4-Állattenyésztés-juh és kecske, VP-M04.1.1.5-Állattenyésztés-sertés, VP-M04.1.1.6-Állattenyésztés-trágyatárolók, VP-M04.1.2-Kisméretű terménytároló, szárító, tisztító, VP-M04.1.3.1-Kertészet-üvegház, VP-M04.1.3.2-Kertészet – ültetvény, VP-M04.1.3.3-Kertészet – gyógynövény, VP-M04.1.3.4-Kertészet - gombaház-hűtőház, VP-M04.1.3.5-Kertészeti gépbeszerzés, VP-M04.1.3.6-Borszőlőültetvény, VP-M04.1.4-Vízgazdálkodás, VP-M04.1.5-Az agrár-innovációs operatív csoportok innovatív beruházásai, VP-

esetükben 2014 és 2020 között rögzített kifizetést a Műveleti adatbázis. Ennek értelmében az ügyfél adatok vizsgálatába az ÚMVP determinációs felhívások nem kerültek bevonásra, mivel az ÚMVP célrendszere nem feleltethető meg a VP célrendszerének. A kedvezményezettek azonosítását az egyedi TK iratazonosítókon keresztül végeztük el, vagyis minden TK iratazonosítót egy kedvezményezettnek, illetve egy projektnek tekintettünk. Ennek értelmében **a 6A vagy 6B fókuszterületekhez köthető VP felhívások kifizetési adatain keresztül 14 272 kedvezményezettet azonosítottunk.** A VP fő célkitűzéseivel, küldetésével összhangban a kedvezményezettek főtevékenysége alapján a **legnagyobb arányú csoportot a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban és halászatban tevékenykedők** alkotják. A 6A-6B fókuszterületekhez köthető felhívások keretében több, mint minden második (54,6 százalék) kedvezményezett ehhez az ágazathoz tartozott. **A második legnépesebb (13,9 százalék) csoport a közigazgatást jelölte meg főtevékenysége ágazatának.** Esetükben szinte kivétel nélkül települési önkormányzathoz köthető pályázókat találunk, elsősorban az M07 és az M19 intézkedéshez köthető beavatkozással. **A harmadik legnagyobb arányú csoport (10,5 százalék) az egyéb szolgáltatásokat** összevontan lefedő csoport. Ebbe a csoportba kerültek azok az ágazatok, amelyek kis számmal képviseltették magukat az ügyfél adatbázisban: oktatási, szálláshely-vendéglátás, építőipari, szakmai és tudományos tevékenységek. A kereskedelemben érintett pályázók 5,2 százalékot tettek ki az összes kedvezményezett közül (31. ábra).

31. ábra 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos felhívások kedvezményezettjeinek megoszlása főtevékenységük TEÁOR kódja alapján

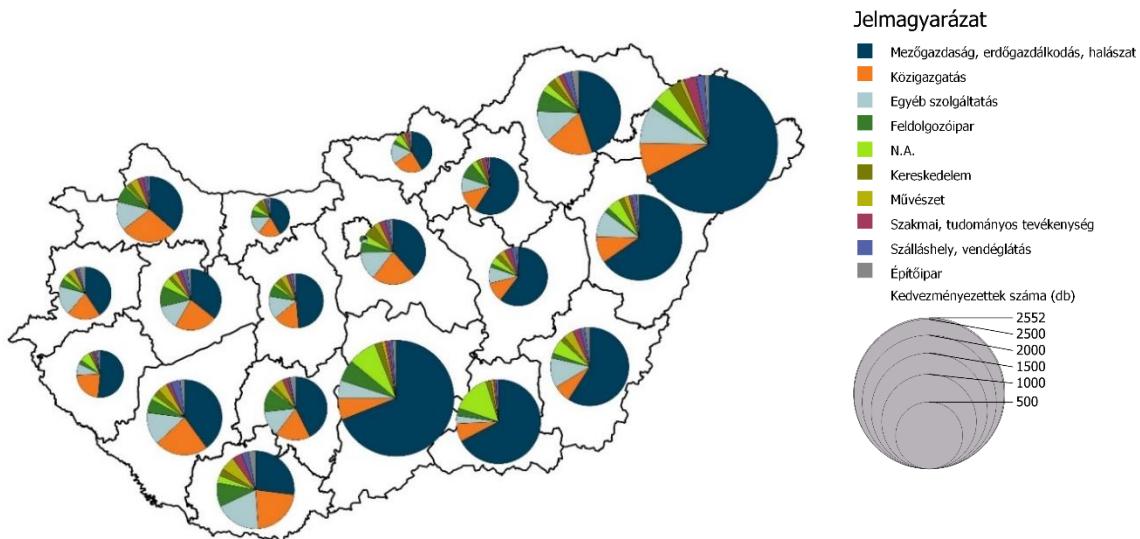
Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Az ágazati eloszlás területi különbségeit vizsgálva **hat alföldi megyében, valamint Heves és Zala megyékben kerültek többségbe a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat ágazatban tevékenykedő**

M04.1.6-Energiahatékonyság javítása-mg-i üzemek ,VP-M04.2.1-Mezőgazdasági termékek értéknövelése, VP-M04.2.1-Mgi termékek értéknövelése-Élelmiszer-feldolgozó üzemek, VP-M04.2.2-Borászat, VP-M04.2.2-Innovatív csoportok beruházása – borászat, VP-M04.2.2-Mgi termékek értéknövelése-Borászati üzemek, VP-M04.2.3-Energiahatékonyság javítása-feldolgozó üzemek, VP-M06.3.1-Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése, VP-M06.4.1-Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése, VP-M07.2.1.2-Szennyvízkezelés, VP-M07.2.1.4-Tanyák infrastruktúra fejlesztései, VP-M07.2.1-Helyi piacok fejlesztése, VP-M07.2.1-Külterületi helyi közutak fejlesztése, VP-M07.2.1-Településkép fejlesztése, VP-M07.4.1.1-Településkép, közösségi tér fejlesztése, VP-M07.4.1.3-Helyi közétkeztetés fejlesztése, VP-M08.1.1-Erdősítés, VP-M08.5.1-Erdőszerkezet-átalakítás, VP-M16.1.1-Innovációs operatív csoportok létrehozása, VP-M19.1.1-Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítése, VP-M19.2.1 - Helyi Fejlesztési Stratégiák megvalósítása, VP-M19.3.1-LEADER Együttműködés – FH, VP-M19.4.1-HACS finanszírozás

kedvezményezettek. Ebben az összevetésben **Bács-Kiskun megye az első**, ott a kedvezményezettek 69,3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy ehhez az ágazathoz tartozik. A közigazgatásban dolgozó, tehát önkormányzati kedvezményezettek megyei eloszlása ellenkező képet mutat: éppen azokban a megyékben a legkisebb az arányuk, ahol a legmagasabb a mezőgazdaságban dolgozó kedvezményezettek aránya. **A legtöbb önkormányzati kedvezményezett Győr-Moson-Sopron, Nógrád, Somogy, Veszprém, Zala, Baranya, Pest és Vas megyékben kezdett fejlesztésbe a 6A és 6B fókusz területéhez kapcsolódóan.** A feldolgozóiparban tevékenykedik megközelítőleg minden tizedik kedvezményezett Tolna, Veszprém, Baranya és Heves megyékben.

32. ábra A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kedvezményezettjeinek főtevékenysége TEÁOR besorolás alapján megyénként

Megjegyzés: A kedvezményezettek a 2014-2020 közötti kifizetések TK azonosítói alapján kerültek leválogatásra.
 Forrás: MÁK Műveleti adatbázisa alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Ügyfél-kategória szerint vizsgálva **a legnépesebb (46,3 százalék) kedvezményezetti csoport a mikro- és kisvállalkozások csoportja.** A belföldi természetes személyek köre 22,2 százalékot tesz ki. Őket követik a nonprofit szervezetek 19,3 százalékkal. A mikro- és kisvállalkozások csoportjában találjuk az egyéni és társas vállalkozások zömét. **Fejlesztéseik alapvetően két irányban valósultak meg: vagy az M04 intézkedés, vagy a LEADER kezdeményezés keretében.** A belföldi természetes személyek csoportjába sorolódnak az őstermelőként, egyéni vállalkozóként vagy magánszemélyként pályázók. Ez a kedvezményezetti kör többségében az M04 intézkedés keretébe tartozó felhívások által érintett. A közép- és nagyvállalkozások kivétel nélkül a beruházások megvalósulását támogató M04 intézkedésben voltak érintettek. Elmondható tehát, hogy **az egyéni vagy társas vállalkozások hozzájárulása a 6A és 6B fókuszterülethez elsősorban valamilyen állattartó, kertészeti vagy feldolgozó beruházás közvetlen vagy közvetett hatásaként várható.** A nonprofit szervezetek között találjuk az önkormányzatokat, valamint kisebb számban egyesületeket, alapítványokat és egyházközségeket. Ebben a csoportban a beavatkozások többségében a településfejlesztést célzó M07 és a LEADER kezdeményezést takaró M19 intézkedés keretében valósultak meg.

A megyei eloszlások tekintetében kiemelhető, hogy Csongrád-Csanád megyében minden második kedvezményezett természetes személyként pályázott, ezzel szemben Baranya és Somogy megyékben csak minden tizedik kedvezményezetttről mondható ez el. Szabolcs-Szatmár-Bereg, Komárom-Esztergom, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyékben a mikro- és kisvállalkozások aránya meghaladta az 50

százalékot. A nonprofit szervezetek legnagyobb arányát Győr-Moson-Sopron, Baranya, Vas és Somogy megyékben találtuk.

5.3.4. Az értékelési kérdésre adott válasz

A 6A és 6B fókuszterülethez köthető elsődleges és másodlagos hatású felhívások kifizetéseinak és kedvezményezettjeinek területi eloszlása kapcsán az alábbi megállapításokat teszi az értékelés:

- **A Vidékfejlesztési Program azonosítja a vidéki térségek apró falvainak, tanyás településeinek vagy alacsony lakosságszámú településeinek kedvezőtlen helyzetét, valamint elismeri, hogy a társadalmi-gazdasági hátrányok általában halmozódnak ezeken a településeken.**
- A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások hatásmechanizmusának közvetlen és közvetett kimenetei között a Program a társadalmi befogadás előmozdításához, a szegénység csökkentéséhez, valamint a gazdasági fejlődéshez való hozzájárulást is célul tűzte ki.
- A támogatás kiáramlás területi eloszlásának vizsgálata rámutatott arra, hogy **a 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívások kifizetéseinak többsége olyan járásokba, településekre került, amelyek a társadalmi felzárkóztatás közvetlen érintettjei.** A vizsgált kifizetések 67,6 százaléka vidéki besorolású településekre, 61,1 százalék községekbe és 25,6 százaléka 1000 fő alatti településeken megvalósuló beavatkozások elindítására fordítódott.
- **A megvizsgált felhívások kifizetéseiből a kedvezményezettek átlagosan 8 millió 700 ezer forint támogatásban részesültek.** Településtípusok szerint vizsgálva nem látszik a VP célrendszerében foglalt térségek kiemelt támogatása. Az országos átlagot meghaladó átlagos kifizetést csak a fejlesztendő járások településein és a nagyközségekben projektet megvalósító kedvezményezettek esetében találtunk.
- **Az egy lakosra jutó kifizetések tekintetében minden településtípus esetében a kiemelt, azaz fejlesztésre szoruló térségek előnye látszik.**
- A 6A és 6B fókuszterületekhez köthető kifizetésekből a **legnagyobb arányban Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kedvezményezettek** részesedtek, míg a **legkisebb arányban Vas, Nógrád és Komárom-Esztergom megyei pályázók** részesültek a forrásokból.
- A 6A és 6B fókuszterületekkel azonosított kifizetések arányát a teljes VP támogatás kiáramlás összegéhez viszonyítva azt találtuk, **hogy ott kerültek többségbe ezek a kifizetések, ahol a járási kedvezményezettségi besorolás alapján arra számítani lehet.**
- Az elsődleges hatással azonosított felhívások településtípusok szerinti jelenlét vizsgálata rámutatott, hogy **a térben leginkább szétterülő felhívás a LEADER kezdeményezés.** 1451 érintett település túlnyomó többsége vidéki besorolású és községi jogállású, azonban csak harmada számít kedvezményezett, vagyis kiemelten fejlesztendő településnek. **A településkép fejlesztését, valamint a külterületi utak fejlesztését célzó felhívások** ezzel szemben nem csak többségben vidéki besorolású községekben voltak jelen, de **nagyobb arányban járultak hozzá fejlesztésekhez a kedvezményezett településeken** is. A VP célrendszere által kiemelt településeken ebben az összevetésben a két M04 intézkedés alá tartozó felhívás jelent meg a legkisebb számban.

- **Ügyfélkategóriák összevetésében a legnagyobb csoportot a mikro- és kisvállalkozások adják.** Esetükben vagy az M04 intézkedés, vagy a LEADER keretében látunk beavatkozásokat megvalósulni. A bel-földi természetes személyek, vagyis az őstermelők, egyéni vállalkozók és magánszemélyek már szinte kizárólag a beruházásokat támogató M04 intézkedés keretében kaptak támogatásokat. A nonprofit szervezetek, mint a harmadik legnépesebb csoport a 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívásokban, elsősorban az M07 intézkedésben, vagyis az alapvető szolgáltatásokat és a falvak megújítását célzó, valamint a LEADER kezdeményezésben voltak aktívak.

12. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetései (2014-2020) megoszlása települések urbanizáltsági foka szerint

Kategória	Összes kifizetés		Kifizetések (Ft)		Kifizetések (százalék)		Egy főre eső átlag kifizetés (Ft)		Egy kedvezményezettre eső átlag kifizetés (Ft)	
	Ft	százalék	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás
Nagyváros	21 461 013 219	6,7 százalék	7 043 864 523	14 417 148 696	4,12 százalék	9,73 százalék	2 196	4 494	4 230 549	45 768 726
Város és agglomeráció	82 020 612 837	25,7 százalék	40 570 403 753	41 450 209 084	23,74 százalék	27,97 százalék	11 313	11 558	6 881 005	16 435 452
Vidéki település	215 604 490 520	67,6 százalék	123 260 589 655	92 343 900 865	72,14 százalék	62,31 százalék	41 426	31 036	6 191 821	14 440 016
Országos	319 086 116 576	100,0 százalék	170 874 857 931	148 211 258 645	100,00 százalék	100,00 százalék	17 491	15 171	6 220 870	16 054 079

Forrás: Műveleti adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

13. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetései (2014-2020) megoszlása települések jogállás szerint

Kategória	Összes kifizetés		Kifizetések (Ft)		Kifizetések (százalék)		Egy főre eső átlag kifizetés (Ft)		Egy kedvezményezettre eső átlag kifizetés (Ft)	
	Ft	százalék	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás
Főváros	10 944 147 329	3,4 százalék	1 183 165 334	9 760 981 995	0,7 százalék	6,6 százalék	676	5577	3 904 836	390 439 280
Megyei jogú város	18 608 540 110	5,8 százalék	8 706 800 338	9 901 739 772	5,1 százalék	6,7 százalék	4475	5089	4 983 858	19 843 166
Város	94 368 390 379	29,6 százalék	48 382 358 860	45 986 031 519	28,3 százalék	31,0 százalék	15193	14441	6 658 734	15 483 512
Nagyközség	22 175 211 469	6,9 százalék	10 850 166 263	11 325 045 206	6,3 százalék	7,6 százalék	23450	24477	5 951 819	16 460 822

Község	172 989 827 288	54,2 százalék	101 752 367 135	71 237 460 153	59,5 százalék	48,1 százalék	41933	29357	6 231 390	14 106 428
Országos	319 086 116 576	100,0 százalék	170 874 857 931	148 211 258 645	100,0 százalék	100,0 százalék	17491	15171	6 220 870	16 054 079

Forrás: Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

14. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetései (2014-2020) megoszlása települések népességszáma szerint

Kategória	Összes kifizetés		Kifizetések (Ft)		Kifizetések (százalék)		Egy főre eső átlag kifizetés (Ft)		Egy kedvezményezettre eső átlag kifizetés (Ft)	
	Ft	százalék	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás
<499	40 513 916 772	12,7 százalék	28 592 694 553	11 921 222 220	16,7 százalék	8,0 százalék	99853	41632	7 162 499	14 467 503
500 - 999	41 104 231 776	12,9 százalék	24 287 155 471	16 817 076 305	14,2 százalék	11,3 százalék	50095	34687	5 726 752	14 842 962
1 000 – 1 999	58 342 811 391	18,3 százalék	32 224 519 394	26 118 291 997	18,9 százalék	17,6 százalék	36954	29951	6 042 475	13 877 945
2 000 – 4 999	74 132 179 921	23,2 százalék	38 221 482 726	35 910 697 195	22,4 százalék	24,2 százalék	26674	25062	6 090 102	15 184 227
5 000 – 9 999	37 187 116 401	11,7 százalék	20 673 725 685	16 513 390 716	12,1 százalék	11,1 százalék	24177	19312	6 800 568	13 137 145
10 000 – 19 999	26 529 844 569	8,3 százalék	11 936 467 945	14 593 376 624	7,0 százalék	9,8 százalék	9996	12221	7 404 757	16 269 093
20 000 – 49 999	17 395 151 037	5,5 százalék	6 737 307 678	10 657 843 359	3,9 százalék	7,2 százalék	5882	9305	6 459 547	23 219 702
50 000 – 99 999	3 569 254 866	1,1 százalék	1 968 157 318	1 601 097 548	1,2 százalék	1,1 százalék	2691	2189	5 152 244	12 508 575
100 000 <	9 367 462 513	2,9 százalék	5 050 181 827	4 317 280 686	3,0 százalék	2,9 százalék	4965	4244	4 053 115	16 478 171
Budapest	10 944 147 329	3,4s százalék	1 183 165 334	9 760 981 995	0,7 százalék	6,6 százalék	676	5577	3 904 836	390 439 280
Országos	319 086 116 576	100,0 százalék	170 874 857 931	148 211 258 645	100,0 százalék	100,0 százalék	17491	15171	6 220 870	16 054 079

Forrás: Művelési adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

15. táblázat 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatással azonosított felhívások kifizetések (2014-2020) megoszlása járások kedvezményezettségi besorolása alapján

Kategória	Összes kifizetés		Kifizetések (Ft)		Kifizetések (százalék)		Egy főre eső átlag kifizetés (Ft)		Egy kedvezményezettre eső átlag kifizetés (Ft)	
	Ft	százalék	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás	Elsődleges hatás	Másodlagos hatás
Fejlesztendő járások	31 166 535 598	10 százalék	18 198 222 072	12 968 313 526	10,65 százalék	8,75 százalék	40810	29082	7 385 642	14 111 331
Kedvezményezett járások	102 785 264 901	32 százalék	52 431 139 766	50 354 125 135	30,68 százalék	33,97 százalék	27487	26399	6 048 119	15 107 748
Komplex programmal fejlesztendő járások	88 215 609 496	27,5 százalék	54 950 756 629	33 264 852 867	32,16 százalék	22,44 százalék	58326	35308	6 340 228	14 837 133
Regionális szempontból kedvezményezett járások	9 151 045 702	3 százalék	4 826 871 303	4 324 174 399	2,82 százalék	2,92 százalék	21563	19318	5 908 043	23 248 249
Nem tartozik kedvezményezett járáshoz	87 767 660 880	27,5 százalék	40 467 868 161	47 299 792 718	23,68 százalék	31,91 százalék	6475	7568	5 906 856	18 534 402
Országos	319 086 116 576	100 százalék	170 874 857 931	148 211 258 645	100,00 százalék	100,00 százalék	17491	15171	6 220 870	16 054 079

5.4. Hogyan érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó Operatív Programok (különösen TOP, GINOP, EFOP) és a Vidékfejlesztési Program között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?

A Vidékfejlesztési Program és egyéb operatív programok tervezése során nagy hangsúlyt kapott az a tervezői szempont, hogy az egyes beavatkozások kiegészítsék egymást és/vagy szinergikus hatást generálva járuljanak hozzá fejlesztések megvalósulásához. Szinergiák alatt olyan horizontális, kereszt-irányú hatásokat értünk, amelyek a beavatkozások pozitív kölcsönhatásaként alakultak ki. A szinergikus hatások mechanizmusukat tekintve lehetnek szándékoltak vagy szándékolatlanok, közvetlenek vagy közvetettek. A Partnerségi Megállapodás szerint Magyarország területének szinte egésze vidékies térség, vagyis **minden operatív programtól várható hozzájárulás a vidékfejlesztés előmozdításában**. Ugyanakkor azt a megállapodás is elismeri, hogy a heterogén összetételű vidékies térségek gyakran differenciáltan részesülnek a forrásokból, ezáltal pedig a közvetlen hatásokból is.

A **vidéki szegénység és társadalmi kirekesztés mérséklésének céljához kapcsolódóan** a Partnerségi Megállapodás azonosítja azokat a kiemelt tématerületeket, ahol a VP és egyéb Strukturális Alapokból működő operatív programok koncentráltan tudnak hatni:

- **„Ágazati SA:** A leghátrányosabb helyzetű (LHH) kistérségek – amelyek szinte kivétel nélkül vidékies kistérségek – fejlesztését több SA alapú OP (gazdaságfejlesztési és innovációs OP, humán fejlesztési OP) is szolgálja, az OP-k e térségekbe felzárkózási, foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési többletforrásokat juttatnak (ld. 3.1.5-ös fejezet). Fontos kiemelni még az elsősorban hátrányos helyzetűek számára helyi foglalkoztatást biztosító társadalmi célú gazdasági (alapvetően ESZA) kezdeményezések támogatását (gazdaságfejlesztési OP) az egész országra kiterjedően.
- **Térségileg decentralizált SA (területi OP):** A területi OP esetében a minden (nem csak LHH) vidékies térségre is (és a kisvárosi központokra is) kiterjedő várostérségi léptékű települési infrastruktúrafejlesztési, közszolgáltatási (elsősorban egészségügyi és szociális alapellátás), közösségszervezési, foglalkoztatási és földrajzi mobilitási (ESZA) fejlesztések hozzájárulása emelhető ki (ld. még 3. fejezetben).
- **EMVA (vidékfejlesztési program):** Az EMVA fejlesztésekből különösen a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását biztosító társadalmi célú gazdaság (kiemelten agrártevékenységet ellátók) eszközellátása, valamint a közösségi terek azon fejlesztései emelhetők ki, amelyek a közszolgáltatások ellátását is segítik.
- **EMVA CLLD (vidékfejlesztési program):** A kedvezőtlen szocio-demográfiai helyzetű térségek közösségvezérelt helyi fejlesztéseinek (CLLD) keretében törekvés a szociális munka, a nevelés javításának támogatása, valamint a közösségszervezés (a közösségek kísérleti jelleggel a város-vidék kapcsolatok fejlesztése, ill. LHH térségi pozíció esetén még kiegészítő SA forrásokból is részesülhetnek).” (Partnerségi Megállapodás, 2014. 124.)

Jelen értékelés az ágazati Strukturális Alapokból működő operatív programok és a vidékfejlesztési programok együttes hatását vizsgálja meg a vidéki szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésének kontextusában. A vizsgálatban azok a programok kaptak kiemelt szerepet, amelyek célkitűzéseik és prioritásaik tekintetében a Vidékfejlesztési Programot kiegészítve vagy azzal szinergiában potenciálisan generálhatnak olyan közvetlen és közvetett hatásokat, amelyek elősegíthetik a vidéki szegénység és társadalmi kirekesztés mérséklését. Ez alapján a következő felhíváscsoportok kerültek bevonásra a vizsgálatba:

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP)

- GINOP 1. prioritás: Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása (2015-2019)
- GINOP 5. prioritás: Foglalkoztatás (2015-2019)
- GINOP 6. prioritás: Versenyképes munkaerő (2015-2019)
- GINOP 7. prioritás: Turizmus - kifizetés (2015-2019)

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)

- TOP 1. prioritás: Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére (2015-2019)
- TOP 4. prioritás: A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése (2015-2019)
- TOP 2. prioritás: Vállalkozásbarát, népesség-megtartó település-fejlesztés (2015-2019)

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program

- EFOP 1. prioritás: Együttműködő társadalom (2015-2019)
- EFOP 2. prioritás: Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében (2015-2019)
- EFOP 3. prioritás: Gyarapodó tudástőke (2015-2019)
- EFOP 4. prioritás: Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében (2015-2019)
- EFOP 5. prioritás: Pénzügyi eszközök alkalmazása a társadalmi együttműködés erősítése érdekében, valamint társadalmi innováció és transznacionális együttműködések (2015-2019)

A szinergia hatásvizsgálatban a Vidékfejlesztési Program 6A és 6B fókuszterülethez kapcsolódó felhívásai lettek bevonva, külön kezelve az elsődleges és a másodlagos hatással azonosított felhívásokat. Ez összességében 14 felhíváscsoport vizsgálatba vonását jelentette.

A **hatásvizsgálat módszertana az alábbi adatokra** támaszkodik:

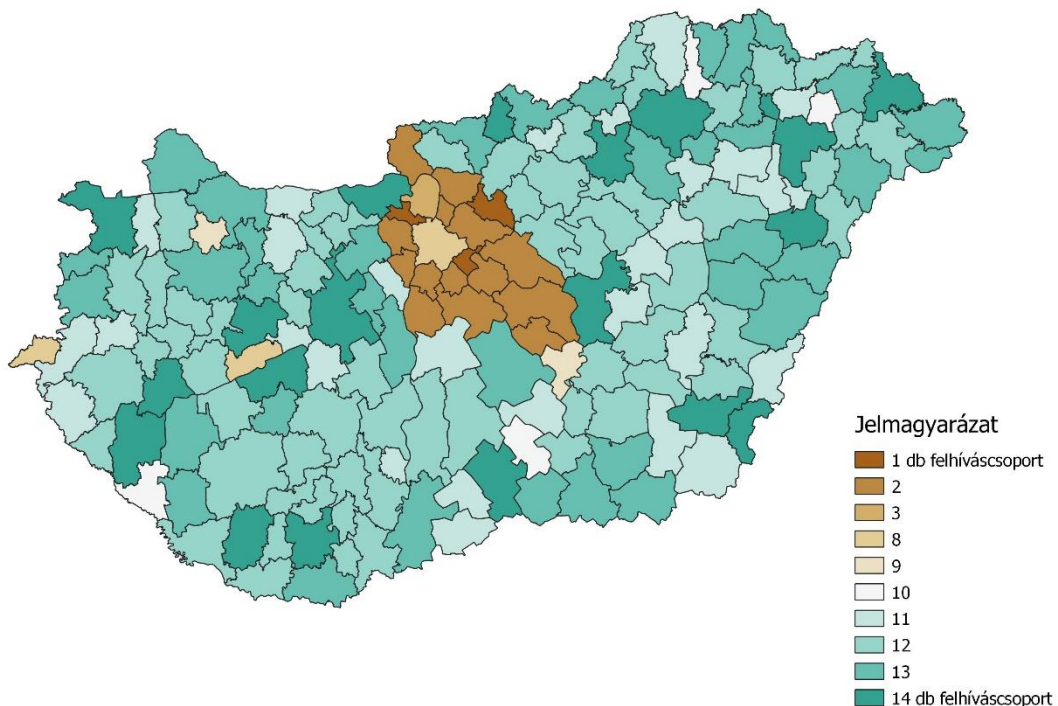
A hatáselemzések magyarózott oldalán járási szinten aggregált, a szegénységet áttételesen leíró változásmutatók kerültek felhasználásra. A változásmutatók a 2014 és 2019 közötti évek átlagos változását fejezik ki. A hatáselemzések magyarózó oldalán egyrészt a fentebb bemutatott operatív programok kiemelt prioritásaihoz tartozó összevont kifizetéseinek, másrészt a 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos hatású VP felhívások összevont kifizetéseinek egy főre jutó átlagos összegei álltak. Az egy főre jutó összegek kalkulációja során a programok kifizetéseinek 2014 és 2019 közötti időszakát vettük alapul, tekintetbe véve, hogy a járási változásmutatók előállítására is csak ezen az időszíkon volt lehetséges az adatok rendelkezésre állása miatt.

Mind a változásmutatók, mind a vizsgált programok fajlagos mutatóinak előállításakor **csak a vidékies településeket vettük figyelembe**. A lehatárolást az Eurostat urbanizáltság foka szerint tipizáló település alapú klasszifikációja alapján végeztük. Ez alapján 168 olyan járást azonosítottunk, ahol volt legalább egy vidékies település, ahol történt támogatás kiáramlás legalább az egyik megjelölt felhíváscsoportból.

A **hatásvizsgálat három lépésből tevődött össze**. Első lépésként megvizsgáltuk, mi jellemzi a 14 felhíváscsoport eloszlását a járásek között. Ehhez járásonként összesítettük, hány felhíváscsoport van jelen az egyes járásekban. Második lépésként összefüggés vizsgálatot végeztünk a felhíváscsoportok száma és a járásek kedvezményezettségi besorolása között. Utolsó lépésként az egyes felhíváscsoportok egy főre eső kifizetése és változásmutatók közötti összefüggések feltárására végeztünk korreláció analízist.

Első lépésként megvizsgáltuk, hogy **látható-e markáns különbség a járások között a vizsgált programok jelenléte alapján**. Ehhez megszámláltuk, hogy a vizsgálatba vont programok felhíváscsoportjai közül mennyi volt jelen az egyes járásokban. Felhíváscsoportok alatt értjük a fentebb felsorolt programelemeket. A jelenléte pedig az határozta meg, hogy az egyes felhíváscsoportból történt-e kifizetés a járások településein. A vizsgálat tehát arról nem ad képet, hogy pontosan mely felhíváscsoportokból áll össze egy-egy járás forrásallokációja, azt azonban megmutatja, hogy egy-egy járásban meg vannak-e a feltételei annak, hogy a programok és programelemek együttesen fejtsék ki hatásukat. Ennek logikusan az az alap feltétele, hogy minél több különböző felhíváscsoport legyen jelen a járásokban. Tekintetbe véve, hogy 14 különböző felhíváscsoportot vontunk be a vizsgálatba, ezért ennek a számnak az elméleti maximuma 14, elméleti minimuma pedig 1. Az előbbi esetében minden vizsgált programelem jelenlétét mutatja, míg utóbbi arról tájékoztat, hogy csak egyetlen programelem volt jelen az adott járásban.

33. ábra A szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott VP, GINOP, TOP és EFOP felhíváscsoportok jelenléte a járásokban (2014-2019)

Forrás: MÁK műveleti adatbázis, valamint TEIR adatbázis alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A 33. ábra alapján megállapítható, hogy a **jársók többségében nagy számban voltak jelen a vizsgált programelemek és azok beavatkozásai**. A maximumot és a minimumot is két-két járás képviseli. A Nagykanizsai és Siófoki járásokban minden vizsgált programelemből történt forrás kiáramlás 2019-ig, míg a Gyáli járásban csak egyetlen vizsgált programelemből történt forráskiáramlás. Tíz vagy annál több programelem volt jelen 119 járásban, ami a vizsgált járások 70 százaléka. Az ábrán nyomon követhető, hogy a határmenti perifériák járásai között több olyan is megjelenik, ahol a vizsgált felhíváscsoportok nagy számban vannak jelen, például a Csengeri, Derecskei, Nyírbátori, Ózdi, Vásárosnaményi és Siklói

járásokban. Ennek ellenére **nem jelenthető ki, hogy csak a kedvezőtlen gazdasági-társadalmi mutatók húznának nagy számban programokat a járásokba.** Számos nagyváros központú járás is megjelenik azok között a járások között (pl. Nagykanizsai, Székesfehérvári, Szegedi és Pécsi járások), ahol nagy számban találtunk szegénység csökkentéssel összefüggésbe hozott beavatkozásokat. Ez feltételezhetően a nagyvárosok jobb forrásallokációs képességével magyarázható.

A lehetséges összefüggést megvizsgáltuk a járások kedvezményezettségi besorolásának bevonásával, annak érdekében, hogy megállapíthassuk, van-e **összefüggés a kedvezményezettségi besorolás és a járásokban jelenlévő felhíváscsoportok száma között.** Azt feltételeztük, hogy a kedvezményezettségi besorolás a vizsgált felhíváscsoportok nagy számával jár együtt. A vizsgálatot **korrespondencia analízis alkalmazásával végeztük el.** A korrespondencia analízis lényege, hogy két nominális vagy ordinális változó és azok kategóriái közti különbségeket egy kis dimenziószámú térben megjelenítsük. A grafikus megjelenítés elősegíti a változók és kategóriák közti kapcsolatok leírását és értelmezését. Az analízis elvégzéséhez a felhíváscsoportok számát leíró változót újrakódolva létrehozunk egy 3 kategóriás ordinális változót. Az így létrejött változó megoszlását 16. táblázat tartalmazza.

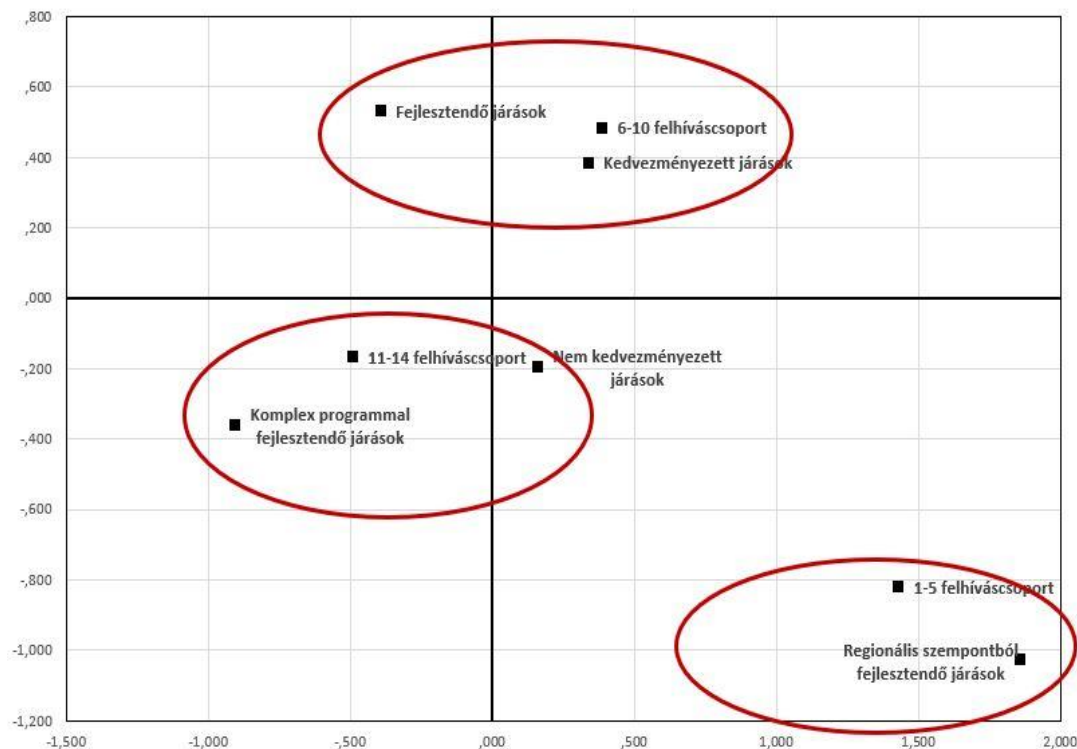
16. táblázat Felhíváscsoportok száma és aránya járásonként

	Járások száma	Százalék
1-5 felhíváscsoport	16	9,5
6-10 felhíváscsoport	59	35,1
11-14 felhíváscsoport	93	55,4
Összesen	168	100

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AI Nkft. szerkesztés.

A korrespondencia analízis szignifikáns összefüggést mutatott, vagyis van kapcsolat a két vizsgált változó között. Az egyes kategóriák közötti összefüggéseket a pontok közötti távolságok jelzik (34. ábra). **A fejlesztendő és kedvezményezett járások egyértelműen a felhíváscsoportokkal közepesen „ellátott” járások közé tartoznak.** Ez az eredmény a hipotézisünk felé mutató összefüggés. **A legnagyobb számú felhíváscsoporttal a komplex programmal fejlesztendő járásoknál találkozunk.** Meg kell azonban jegyezni, hogy a nem kedvezményezett járásoknak hasonlóan erős a kapcsolata ezzel a csoporttal, ami a hipotézisünknek éppen ellentétes összefüggésre mutat. **A legkevesebb felhíváscsoporttal azonosított járások nagyobb valószínűséggel a regionális szempontból fejlesztendő járások köréből kerültek ki.**

34. ábra Járások kedvezményzettségi besorolása és a felhíváscsoportok száma közötti korrespondencia elemzés eredményének kétdimenziós ábrázolása⁸⁵

Forrás: MÁK Műveleti adatbázisa alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Következő lépésként korrelációs vizsgálatot végeztünk azzal a céllal, hogy a **járások változásmutatói és a vizsgált felhíváscsoportok szerint kalkulált egy főre eső átlagos kifizetések közötti kapcsolatokat** feltárjuk. A Pearson féle korrelációs vizsgálatban a kapcsolat meglétét és szorosságát kifejező korrelációs együttható mínusz 1 és plusz 1 közötti értéket vehet fel. Ha az együttható értéke pozitív, akkor egyenes arányú, ha negatív, akkor fordított arányú kapcsolatról beszélünk. Az értékelés számára a vizsgálat célja, hogy azonosítsa a legtöbb szignifikáns kapcsolatot a változás mutatók és a fajlagos kifizetés mutatók között. Potenciális szinergiák jelenlétére utalhat az, ha a változásmutatók pozitív irányú mozgását minél több fajlagos kifizetés mutató magyarázza.

A korrelációs együtthatókat és a szignifikancia tesztek eredményét a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** foglalja össze. Szignifikáns korrelációkat legnagyobb számban a vizsgált két VP felhíváscsoport esetében látunk. Mind az **elsődleges, mind a másodlagos hatással azonosított 6A és 6B fókuszterületű felhívások egy főre jutó kifizetései együtt mozogtak a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban résztvevők, valamint az egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem 2014 és 2019 közötti éves változásával.** Előbbi esetben fordított arányú összefüggést feltételezhetünk, vagyis a kifizetések összegének növekedésével párhuzamosan csökkent a foglalkoztatást helyettesítő ellátásban részesülők aránya az aktív korúakhoz képest. Utóbbi esetben pedig egyenes arányú kapcsolatot feltételezhetünk, vagyis a kifizetések összegének növekedésével párhuzamosan nőtt a lakosság SZJA jövedelem alapja. A további adózással kapcsolatos változásmutatók esetében csak a másodlagos hatással azonosított 6A és 6B felhíváscsoport mutatott szignifikáns kapcsolatokat. Ezek mindegyike pozitív korrelációt takar. A

⁸⁵ Az analízis során végzett Khi négyzet próba eredmény: Chi²=28,812; p= 0,000.

vállalkozások számát leíró változásmutatókkal szignifikáns kapcsolatot szintén a másodlagos hatású felhívások mutattak, ezek azonban negatív előjelű korrelációk.

Programok együttes hatásaként fellépő lehetséges szinergikus kapcsolatot egyetlen változásmutató kapcsán feltételezhetünk. A foglalkoztatást helyettesítő ellátásban részesülők aktív korúakhoz képesti arányának változása három vizsgált felhíváscsoport esetében is szignifikáns és negatív korrelációt mutatott. **A VP 6A és 6B fókuszterületekhez köthető elsődleges és másodlagos felhívások csoportjaival, valamint a TOP 1-es, 2-es és 4-es prioritásainak felhíváscsoportjával állapítható meg ez a korreláció.** Ez tehát azt jelenti, hogy ha a három felhíváscsoportból kifizetett támogatások egy főre eső összege nőtt, akkor az ellátásban részesülők aktív korúakhoz képesti aránya csökkent a rendelkezésre álló adatok alapján. Ez az összefüggés abba az irányba mutat, hogy a **három felhíváscsoportból megvalósuló beavatkozások egymással párhuzamosan hozzájárulhattak a foglalkoztatás helyettesítő támogatásban részesülők arányának csökkenéséhez.**

17. táblázat Korreláció analízis eredménye a vizsgált felhíváscsoportok egy főre jutó kifizetéseinek összege és járási változásmutatók között

	Nyilvántartott álláskeresők aktív korú népességen belüli arányának éves átlagos változása, 2014-2019	Egy éven túl nyilvántartott álláskeresők arányának éves átlagos változása, 2014-2019	Ellátásban részesülő nyilvántartott álláskeresők arányának éves átlagos változása, 2014-2019	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek havi átlagos létszáma az aktív korúak arányában, átlagos éves változás, 2014-2019	Egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem éves átlagos változása (százalék), 2014-2019	SZJA adófizetők aktív korú népességen belüli arányának éves átlagos változása, 2014-2019	Egy adófizetőre jutó SZJA éves átlagos változása (százalék), 2014-2019	Regisztrált vállalkozások 100 lakosra jutó számának éves átlagos változása (százalék), 2014-2019	Mikrovállalkozások 100 lakosra jutó számának éves átlagos változása (százalék), 2014-2019	Internet-előfizetések 100 lakásra vetített számának éves átlagos változása, 2014-2019
VP 6A 6B elsődleges hatású felhívások	-0,08	-0,019	0,044	-0,277**	0,265**	0,151	0,103	0,15	0,149	-0,299**
VP 6A 6B elsődleges és másodlagos hatású felhívások	-0,122	-0,09	0,109	-0,196*	0,222**	0,153*	0,163*	-0,220**	-0,219**	-0,228**
GINOP 1,5,6,7, prioritások	-0,001	0,004	-0,034	-0,057	0,001	-0,103	0,065	0,021	0,019	-0,083
EFOP 1,2,3,4,5 prioritások	-0,058	-0,053	-0,123	-0,07	0,022	0,007	0,083	0,032	0,036	-0,03
TOP 1,2,4 prioritások	-0,103	0,042	-0,152*	-0,284**	0,121	0,158*	0,082	0,056	0,061	-0,092

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis alapján, AKI Nfkt. szerkesztés.

** a korreláció szignifikáns 0,01 szinten.

* a korreláció szignifikáns 0,05 szinten

Az alkalmazott módszertannal kapcsolatban fontos **két korlátozó tényezőt is megemlíteni**.

- Egyrészt a kimutatott összefüggések még nem bizonyítják egyértelműen a szinergikus kapcsolatokat. Ugyanakkor a három felhíváscsoport párhuzamossága alapján rámutatnak egy olyan körülményre, ami megteremthette a lehetőséget arra, hogy ezeknek a programelemeknek a hatásmechanizmusa új minőséget, vagyis szinergiát hozzon létre a vidéki szegénység és társadalmi kirekesztettség mérséklésének területe között.
- Fontos megjegyezni azt is, hogy a korreláció analízis korlátja, hogy a hatásmechanizmusra vonatkozólag nem állapítható meg egyértelmű összefüggés. Ennek értelmében nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a kifizetések növekedése járult hozzá az egyes változásmutatók javulásához, hiszen a kapcsolat akár fordítva is működhet. A kedvezőtlen adottságok javítását célozva is növekedhet egyes járások forrásallokációja.

5.4.1. Az értékelési kérdésre adott válasz

- Összefoglalásként megállapítható, hogy **a vizsgált felhíváscsoportok számát sem a járások földrajzi elhelyezkedése, sem a kedvezményezettségi besorolásuk nem magyarázza egyértelműen**. Az egyértelmű összefüggés megállapítását nem teszi lehetővé, hogy az elvégzett vizsgálatok két ellentétes irányú összefüggésre mutatsanak rá. Mind a földrajzi elhelyezkedés, mind a járási kedvezményezettség besorolás szempontú vizsgálat során megállapításra került, hogy **van együttjárás a leghátrányosabb helyzetű járások és a nagyszámú felhíváscsoportok között**. Ezzel ellentétes trendként azonban a nem kedvezményezett járások között is sok olyat találtunk, ahol nagy számban valósultak meg beavatkozások a vizsgált felhíváscsoportokból. Az eredmények alapján **feltételezhető, hogy a szegénység és a társadalmi kirekesztettség mérséklésével összefüggésbe hozott források kiáramlásának alakulását nem tisztán a rászorultsági körülmények határozták meg**.
- Megállapítható továbbá, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján **szinergikus hatásokat a VP 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívásainak, valamint a TOP 1-es, 2-es és 4-es prioritásaihoz köthető felhívásainak párhuzamos működésétől várhatunk**.

5.4.2. Javaslatok

- Az egyes operatív programok szinergikus hatásmechanizmusának feltárása a Műveleti Adatbázisra támaszkodva csak korlátozottan végezhető el. A programok együttműködéséről, közös eredményeiről akkor lehetne pontosabb értékelést adni, ha az értékelésbe beépülne a **mintaterület alapú terepi esettanulmányok készítése**. Ezek az esettanulmányok a programok párhuzamos működésének előnyeit, hátrányait, jó gyakorlatait, valamint a kiaknázatlan lehetőségeket a helyi körülményeket figyelembe véve tudnák felmérni.

5.5. Milyen összefüggés állapítható meg a Covid-19 hatásai és a vidéki szegénységet jellemző trendek között?

A Covid-19 járvány hatásait jelen értékelési téma keretében két aspektusból vizsgáltuk. Egyfelől a makrokörnyezetben bekövetkezett változások vidéki szegénységre gyakorolt közvetett és közvetlen hatásait azonosítottuk szekunder adatok alapján, másfelől az értékelés részeként megvalósult társadalmi hatásmonitoring (THM) keretében elvégzett kérdőíves felmérés azon adatait elemeztük, amelyek kifejezetten a Covid-19 járvány hatásainak feltárására irányultak.

5.5.1. Makroszintű hatások

A Covid-19 járvány vidéki szegénységet befolyásoló hatásai elsődlegesen a lakosság foglalkoztatási és jövedelmi helyzetében bekövetkezett változásokon keresztül ragadhatóak meg.

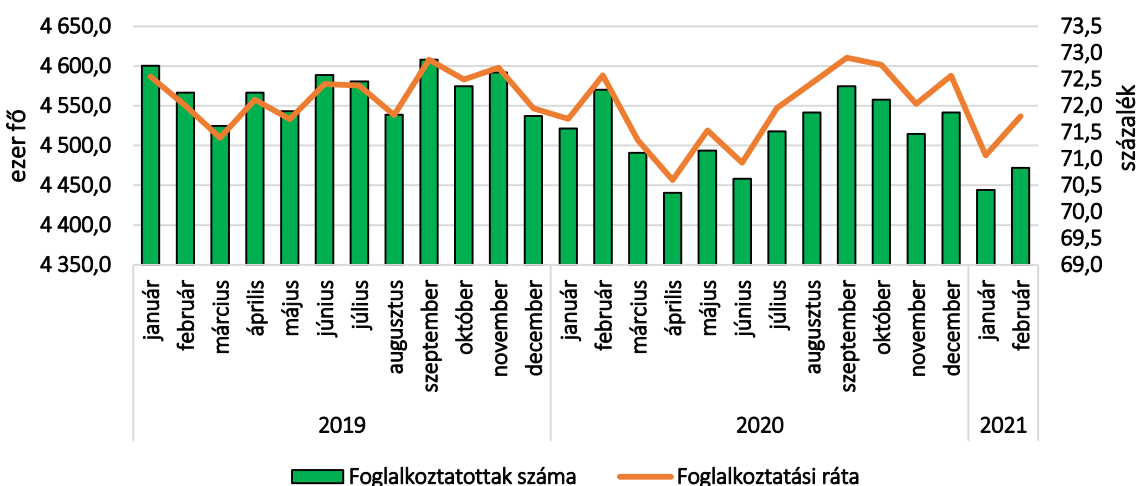
A Covid-19 járvánnyal összefüggésben a foglalkoztatottak száma világszerte jelentősen csökkent. Az **OECD országok foglalkoztatási rátája** (azaz a munkaképes korú népesség részaránya) a 2013 óta tartó folyamatos növekedés után **2020 első negyedétől kezdve ismét csökkenésnek indult**. A járvány hatása már 2020. március hónapban kezdett mutatkozni, a második negyedévre vonatkozó adatok pedig már erőteljes változásokat tükröznek (OECD, 2020a). Az OECD országok foglalkoztatási rátája 2020 második negyedévére 4,0 százalékkal 64,6 százalékra csökkent, ami 2010 óta a legalacsonyabb szint. Az OECD országokban összesen 560 millió ember volt foglalkoztatott 2020 második negyedévében, 34 millióval kevesebb, mint az előző negyedévben. A visszaesés nagyobb része az USA-ban és Kanadában következett be, előbbiben a foglalkoztatási ráta 8,9 százalékponttal (62,5 százalékra) csökkent, utóbbiban 8,5 százalékponttal (64,7 százalékra). Ugyanezen időszakban az euróövezetben a foglalkoztatási ráta 1,9 százalékponttal, 66,2 százalékra esett vissza. Ennél nagyobb mértékű 3,0 százalékos vagy ezt meghaladó csökkenés az EU tagországok közül Észtországban, Írországban és Spanyolországban következett be. A Covid-19 járvány OECD országok munkaerőpiacaira gyakorolt hatásait vizsgáló **OECD jelentés szerint a járvány kezdeti hatásai** – jelentős országonként eltérések mellett – **a 2008-as globális pénzügyi válság hatásaihoz képest jóval erőteljesebbek**. Ezt támasztja alá, hogy a ledolgozott munkaórák száma már a Covid-19 járvány első három hónapjában mintegy 12,2 százalékkal csökkent, a 2008-as 1,2 százalékhoz képest (OECD, 2020b).

A foglalkoztatási ráta csökkenése az egyes munkavállalói csoportokat különbözőképpen érintette az OECD országokban. A férfiak és a nők foglalkoztatási aránya egyaránt kb. 4,0 százalékponttal csökkent (72,0 százalékra, illetve 57,3 százalékra), **a fiatalok foglalkoztatási rátája erőteljesebben**, 5,6 százalékkal **esett vissza** (36,3 százalékra), a 25–54 éves korosztály esetében 4,0 százalékpontos (74,7 százalékra), az 55–64 éves korosztályban pedig ehhez képest mérsékeltebb, 2,8 százalékpontos (59,3 százalékra) csökkenés következett be (OECD, 2020c).

A Covid-19 járvány nyomán az OECD országokhoz hasonlóan **Magyarországon is csökkent a foglalkoztatottak száma, amely már rövid távú hatásait tekintve is növeli a szegénység kockázatát**. 2020. március–májusban 4 475 ezer fő volt foglalkoztatott a 15-64 éves korosztályban, ami az egy évvel korábbi létszámnál 1,5 százalékkal (69 ezer fővel) volt alacsonyabb (KSH, 2020b, 2020c). Júniusban tovább folytatódott a csökkenés, ebben a hónapban 130 ezer fővel volt kevesebb a foglalkoztatottak száma, mint a megelőző év azonos időszakában. Nyár közepétől (július) enyhe növekedésnek indult a foglalkoztatotti létszám, azonban az előző év azonos hónapjához képest így is 62,7 ezer fővel kevesebb embernek volt munkája. Kora őszig kis mértékben javultak a foglalkoztatási mutatók, az év utolsó negyedévében

ugyanakkor – a Covid-19 járvány második hullámával összefüggésben – ismét csökkenés mutatkozott. 2020 utolsó negyedében 30 ezer fővel maradt el a foglalkoztatottak átlagos havi létszáma az előző év azonos időszakától. A csökkenés 2021-ben folytatódott, januárban 77 ezer fővel, februárban 98,4 ezer fővel kevesebb foglalkoztatott volt Magyarországon, mint az előző év azonos hónapjaiban. A foglalkoztatási ráta 2021 januárjában bő 2 százalékkal maradt el (71,1 százalék) a 2019 ugyanezen hónapjában mért értéktől (35. ábra).

35. ábra A foglalkoztatottak havi létszáma és a foglalkoztatási ráta alakulása a 15–64 éves népességben, 2019-2021 között

Forrás: KSH, STADAT alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A foglalkoztatottak számán belül az elsődleges munkaerőpiacon dolgozók száma 2020. április-júniusban 55 ezer fővel (-1,3 százalék), a magukat közfoglalkoztatottnak vallóké 28 ezerrel (-25,8 százalék) csökkent az előző év azonos időszakához képest. A magyarországi háztartások külföldön dolgozó tagjainak száma ugyanezen időszakban 19,2 ezer fővel (-16,4 százalék) lett kevesebb, a külföldön végzett munka elvesztése miatt (KSH, 2020b, 2020c). 2020 utolsó negyedévére a külföldi munkavállalók száma tovább csökkent (-20,9 százalék), ugyanakkor a hazai elsődleges munkaerőpiacon dolgozók száma az előző év azonos időszakához képest 3,9 ezer fővel emelkedett (KSH, 2020d, 2020e, 2020f, 2020g). A trend 2021. januárjában folytatódott, ekkorra az elsődleges munkaerőpiacon dolgozók száma 21 ezer fővel nőtt (+0,5 százalék), miközben a közfoglalkoztatottaké 10 ezer fővel (-9,6 százalék), a magyarországi háztartások külföldön dolgozó tagjaié pedig 36 ezer fővel (-29,9 százalék) csökkent az előző év azonos időszakához képest (KSH, 2021a, 2021b, 2021c).

A Covid-19 járvány időszaka alatt bekövetkezett foglalkoztatás csökkenés mindkét nemet érintette. 2021 februárjában a 15-64 éves korosztályban 67,6 ezer fővel kevesebb nőnek és 30,8 ezer fővel kevesebb férfinak volt munkája, mint az előző év azonos időszakában, amikor a Covid-19 járvány hatásai még nem jelentkeztek a munkaerőpiacon. A munkahelyvesztést a középfokú vagy annál alacsonyabb iskolai végzettségűek szenvedték el elsősorban. Emellett a fiatal felnőttek átlagnál nagyobb érintettsége tűnik ki (Tóth-Hudácskó, 2020⁸⁶).

A foglalkoztatottságban bekövetkező változások eltérően érintették az egyes régiókat. Míg Budapesten és Pest megyében minimálisan nőtt az előző évihez képest, addig a többi régióban csökkent a

⁸⁶ https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-10/553_572_Toht_Hudacsko_web.pdf

foglalkoztatottság. **A legnagyobb mértékben, 2,2 százalékponttal Dél-Dunántúlon volt alacsonyabb a ráta értéke**, de jelentősen csökkent Észak- és Dél-Alföldön is, és a korábban stabilan növekvő dunántúli régiók sem tudták elkerülni a visszaesést. A **területi különbségek fokozódtak**, a legjobb (Budapest) és a legrosszabb (Dél-Dunántúl) helyzetű régiók foglalkoztatási rátáinak különbsége 8,0-ról 10,5 százalékpontra nőtt (KSH, 2021d).

A foglalkoztatási formák változása

A Covid-19 járvány hatására bevezetett járványügyi korlátozások nem csak a foglalkoztatotti létszámra, hanem a foglalkoztatási formákra is hatást gyakoroltak. A Kormány által elindított gazdaságvédelmi akcióterv részeként azon vállalkozások, amelyek munkavállalóikat a leépítés helyett csökkentett munkaidőben foglalkoztatták tovább, a kieső munkaidőre arányosan járó jövedelem kompenzációjaként az év végéig bértámogatást igényelhettek. Ennek eredményeként **2020 II. negyedévében 21 százalékkal nőtt a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma az előző év azonos időszakához képest**, azonban a foglalkoztatottakon belüli arányuk továbbra is alacsony (6,5 százalék).

Mindemellett a Covid-19 járvány kirobbanásakor ugrásszerűen megnőtt az otthonról dolgozók száma. 2020 februárjáig még 100 ezer körüli létszám márciusban több mint a háromszorosára nőtt, majd **2020. májusában elérte a csúcspontját, amikor közel 760 ezer ember, a foglalkoztatottak 17 százaléka dolgozott otthonról**. Bár a járvány második hulláma nem eredményezett a 2020 tavaszához hasonló mértékű kiugrást, **2021 februárjában az otthonról dolgozók aránya az egy évvel korábbinak közel ötszöröse volt, mintegy 482 ezer munkavállalót érintett**. A távmunkában, home office-ban dolgozók között felülreprezentáltak a szellemi foglalkozásúak, a nők, a 25-44 évesek, a városban élők, valamint a 15 éven aluli gyermekeket nevelők, összefüggésben az online oktatás bevezetésével (KSH, 2021e).

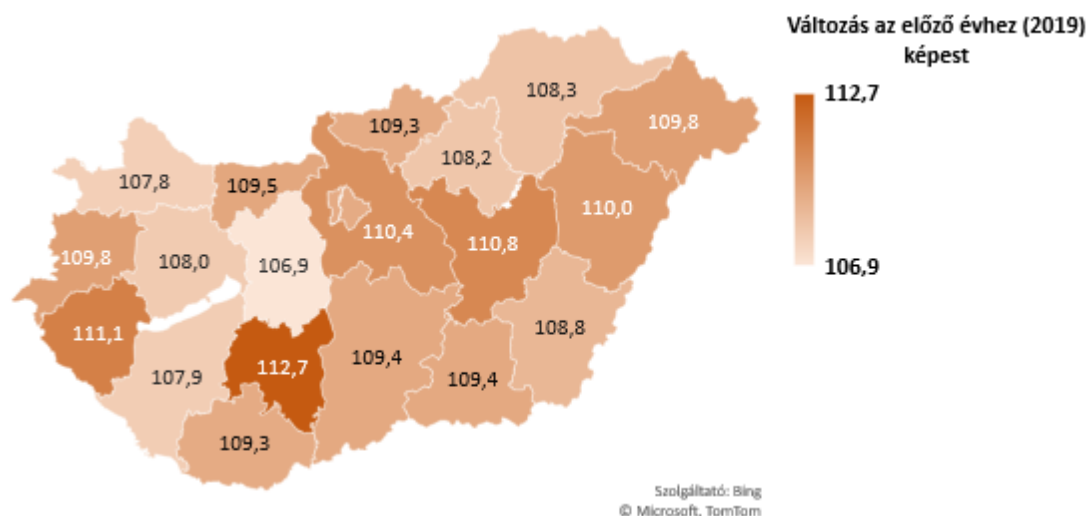
Keresetek változása

A Covid-19 járvány a rendelkezésre álló adatok szerint **a keresetek alakulására egyelőre kisebb hatást gyakorolt. 2021 januárjában a teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete** – a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél – **9,5 százalékkal növekedett a megelőző év azonos időszakához képest**. A kedvezmények figyelembevételével számított nettó keresetek ugyanezen időszakban 9,2 százalékkal emelkedtek. A reálkereset 6,6 százalékkal emelkedett, a fogyasztói árak előző év azonos időszakához mért, 2,7 százalékos növekedése mellett (KSH, 2021f). **Ez a korábbi évekhez képest csökkenő ütemű béremelkedésre utal**, 2019-ben a növekedési dinamika még 10,6 százalékos, 2018 első hónapjaiban pedig 13,8 százalékos volt. Az átlagkeresetek elmúlt években tapasztalható emelkedése mögött elsősorban a minimálbér és a garantált bérminimum emelése állt, de a munkaerőhiány is felfelé húzta a béreket.

A bruttó átlagkeresetek a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan 2020-ban is a pénzügyi és biztosítási tevékenység gazdasági ágban voltak a legmagasabbak (714 900 forint), a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén pedig a legalacsonyabbak (247 500 forint). **A vidéki lakosság foglalkoztatásában kulcsfontosságú mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat területén az országos átlaghoz hasonló arányban, 9,2 százalékkal növekedtek a bruttó átlagkeresetek** (320 167 forint). A bruttó átlagkereset a teljes munkaidőben alkalmazásban álló férfiaknál 447 200, a nők esetében 375 500 forintot ért el 2020-ban, ami a férfiaknál 9,2, a nőknél 10,2 százalékos növekedést jelent egy év alatt.

A keresetek alakulása az országosan tapasztalható emelkedés ellenére erőteljes területi kilengéseket mutatott. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresetének növekedése Tolna, Zala, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Vas megyében meghaladta az országos átlagot, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Veszprém, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Békés megyében elmaradt attól. **A legnagyobb arányú (112,7 százalék) növekedés Tolna megyét jellemezte, azonban itt a bruttó bérek a növekedés ellenére is elmaradtak (4,9 százalékkal) az országos átlagtól.** A legkisebb mértékű növekedés (6,9 százalék) Fejér megyében történt, ahol az országos átlagtól 2020-ban 2,7 százalékkal maradt el a teljes munkaidős alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete (36. ábra).

36. ábra A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresetének változása 2019-2020 között

Forrás: KSH, STADAT alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Az átlagkeresetek országosan tapasztalható növekedése ellenére a keresetek terén tapasztalható területi különbségek fennmaradtak. **A legalacsonyabb bruttó átlagkeresettel rendelkező Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2019-ben 35 százalékkal, 2020-ban pedig 34 százalékkal maradt el a legmagasabb bruttó átlagkeresettel rendelkező Győr-Moson-Sopron megyétől.** A legalacsonyabb átlagkeresettel rendelkező öt megye sorrendben: Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Zala megye volt 2020-ban.

Az előrejelzések szerint a Covid-19 járvány keresetekre gyakorolt várható hatásait tekintve **számos szektorban megszűnhet a korábbi években tapasztalt, munkaerőhiány miatt kialakult béremelési kényszer.** Ugyanakkor a járvány leküzdésében kulcsszerepet játszó ágazatokban – az egészségügyben, az élelmiszer-kereskedelemben, az egészségügyi termékeket gyártó szektorokban – a bérek további emelkedése várható.

Munkanélküliségi mutatók alakulása

A Covid-19 járvány nyomán jelentkező munkaerő kereslet csökkenését jelzi az üres álláshelyek⁸⁷ számának visszaesése, amely az előző év azonos időszakához képest 2020 első két negyedében jelentősen (27,7, illetve 26,2 százalékkal), az utolsó két negyedévben mérsékeltebben (19,6 és 17,7 százalékkal) csökkent (KSH, 2020h). **A munkaerő-kereslet visszaesésének mértéke a versenyszférában volt jelentősebb**, a költségvetési szerveknél ezzel szemben 2020 első két negyedében még kisebb mértékű növekedés is mutatkozott. **A munkavállalók iránti igény a legnagyobb arányban a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás területén esett vissza.** Ebben a nemzetgazdasági ágban a 2019 negyedik negyedévi 2,2 százalékról 2020 negyedik negyedévére 0,9 százalékra csökkent a munkaerő-kereslet, ugyanezen időszakban a mezőgazdaságban kisebb mértékű, 0,3 százalékpontos, az élelmiszeriparban pedig 0,1 százalékpontos volt a csökkenés mértéke (KSH, 2020h) (18. táblázat).

18. táblázat Üres álláshelyek számának változása, 2020

Időszak	Üres álláshelyek száma, db			Változás mértéke az előző év azonos időszakához képest (2019=100 százalék)		
	Nemzetgazdaság összesen	Versenyszféra	Költségvetés	Nemzetgazdaság összesen	Versenyszféra	Költségvetés
2020. I. negyedév	58233	34343	21147	72,3	59,4	111,1
2020. II. negyedév	59698	35072	21571	73,8	62,2	101,8
2020. III. negyedév	63172	40284	19697	80,4	75,0	94,4
2020. IV. negyedév	61573	38285	20290	82,3	74,9	97,6

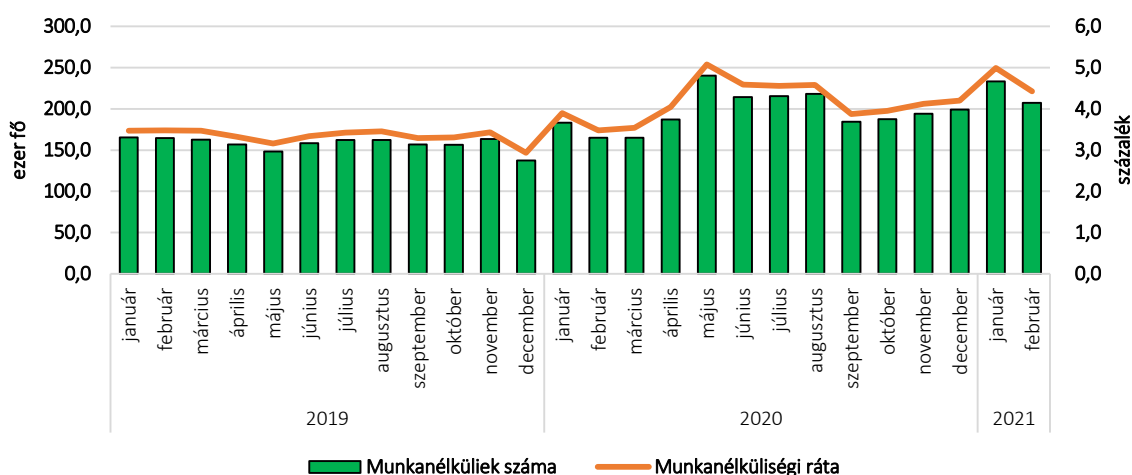
Forrás: KSH, STADAT alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A Covid-19 járvány hatásai a munkaerőpiac kínálati oldalán hamar mutatkoztak. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adminisztratív adatbázisokból származó adatai szerint **az elbocsátások nyomán a nyilvántartott álláskeresők száma 2020-ban átlagosan havi 316 055 főre nőtt**, ami 26 százalékkal volt magasabb a 2019. évi havi átlagos létszámhoz képest (250 947 fő). **Csúcspontját 2020 júniusában érte el (376 290 főt), amikor az előző év azonos időszakához képest bő másfélszeresére nőtt a nyilvántartott álláskeresők száma.** Noha az év második felében javultak a munkanélküliségi mutatók, az előző év azonos hónapjaihoz képest így is mintegy 24-47 százalékkal volt magasabb a munkanélküliek havi létszáma. 2021 első negyedében a regisztrált munkanélküliek számában javulás következett be, ennek eredményeképpen márciusra a nyilvántartott álláskeresők száma (303 631 fő) 8,9 százalékkal haladta meg a 2019-es év azonos hónapjában regisztrált értéket.

A munkanélküliek számának növekedése nyomán a 2019-ben még tartósan 4 százalék alatt mozgó munkanélküliségi ráta 2020 nyári hónapjaiban 5 százalék fölé emelkedett a 15-64 éves korosztályban. A Covid-19 járvány munkaerőpiacra gyakorolt erőteljes hatását mutatja, hogy **Magyarországon utoljára 2016-ban volt ilyen magas a ráta értéke.** Noha 2021. februárjára országosan 4,5 százalékra csökkent a 15-64 évesek körében a munkanélküliségi ráta, így is 1,0 százalékponttal haladta meg az egy évvel korábbi értéket (37. ábra).

⁸⁷ Üres álláshelynek számít az adott munkáltatónál újonnan létesített, megüresedett, illetve olyan, a közeli jövőben (3 hónapon belül) megüresedő álláshely, amelynek betöltésére a munkáltató aktív lépéseket tesz. Nem tekintendő üres álláshelynek az, amit munkaerő-kölcsönzéssel, egyszeri (eseti) megbízással vagy vállalkozói szerződéssel, saját dolgozó áthelyezésével, munkadíjban nem részesülő gyakornokkal, közfoglalkoztatottal kívánnak betölteni. Nem tekintendő továbbá üres álláshelynek a munkavégzésre irányuló jogviszonyban állók, de munkavégzésre nem kötelezettek részére fenntartott álláshelyek (KSH, 2021).

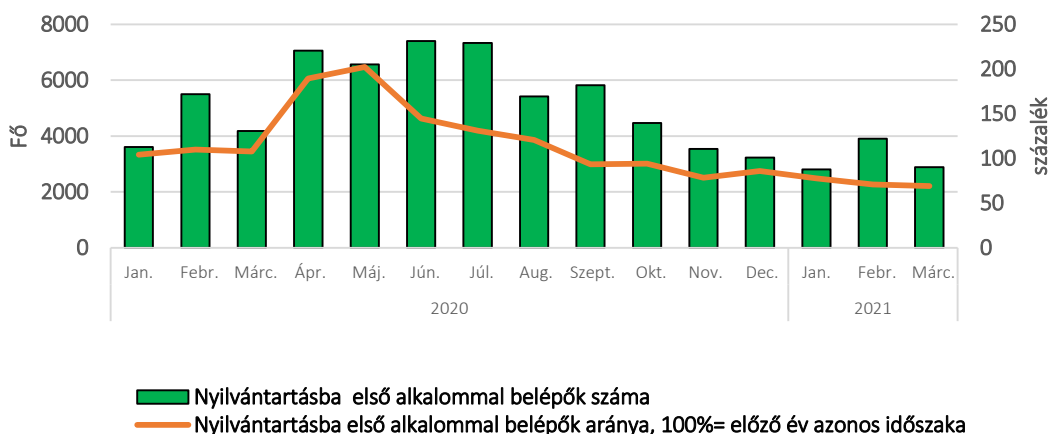
37. ábra A munkanélküliek havi létszáma és a munkanélküliségi ráta alakulása a 15–64 éves népességben, 2019-2021 között

Forrás: KSH, STADAT alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A Covid-19 járvány következtében fellépő munkanélküliség leginkább a 25-34 éves korosztályt érintette, ahol a növekedés a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint 2020 júniusában érte el a csúcst, 165 százalékot. A nem pályakezdeként nyilvántartásba vett álláskeresők száma áprilisban volt a csúcson, ebben a hónapban több mint kétszer annyian (összesen 69 444 fő új belépő) regisztrálták magukat, mint 2019 áprilisában. A legerőteljesebb változás a kereskedelmi és vendéglátás ágazatot sújtotta (16758 fő új belépő), ahol az előző év azonos hónapjához képest közel ötszörös volt a nyilvántartásba lépők száma, míg a mezőgazdaságban a változás 160 százalékos volt, amely 5341 fő új belépőt jelentett.

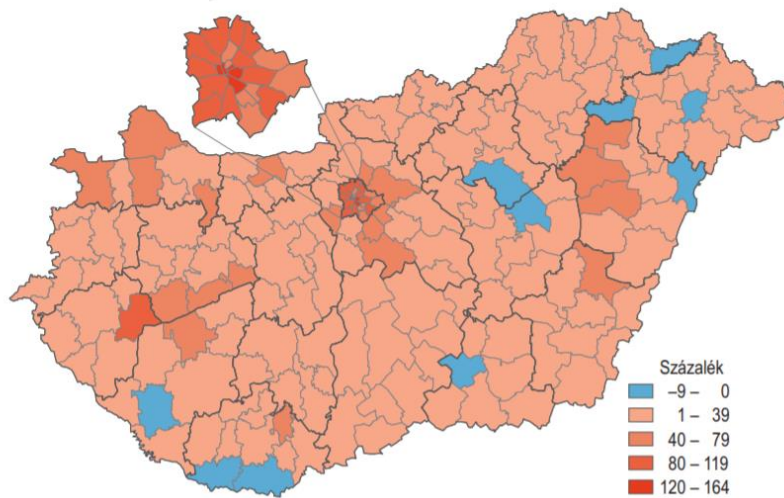
38. ábra A nyilvántartásba első alkalommal belépők száma és aránya, 2020.január-2021. március között

Forrás: NSZF (2021) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A Covid-19 járvány következtében állásukat veszítők körében felülreprezentáltak voltak a középiskolai végzettséggel rendelkezők. A nem pályakezde munkanélküliek körében az új belépők száma 2020 áprilisában csaknem megháromszorozódott az előző év azonos időszakához képest. Emellett a szakmunkás, illetve szakiskolai végzettséggel rendelkező újbelépők számában történt a vizsgált időszakban ugrásszerű növekedés, körükben 2020 áprilisában két és félszer annyian váltak regisztrált álláskeresővé, mint a megelőző év azonos hónapjában.

39. ábra A nyilvántartott álláskeresők számának változása a járásokban, 2020. december (az előző év azonos hónapjához képest)

Forrás: KSH (2021) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A területi folyamatokat tekintve a **nyilvántartott álláskeresők számában a legintenzívebb növekedés Győr-Moson-Sopron és Vas megye járásaiban, a főváros kerületeiben, valamint a Balaton környékén** volt tapasztalható (39. ábra). A jelentős emelkedés háttérében a munkakeresés megindulása mellett helyi és ágazati sajátosságok is szerepet játszottak. A nyugati országrész járásaiban az állásukat elvesztett külföldre ingázók regisztrációi erősítették a folyamatot, Budapesten és a Balatonnál pedig a turizmus iránt megcsappant kereslet. Fontos ugyanakkor felhívni a figyelmet arra, hogy a **hagyományosan magas munkanélküliséggel sújtott területeken a járvány hatására nem változott lényegesen a nyilvántartott álláskeresők száma**. A nyilvántartott álláskeresők lakosságszámhoz viszonyított értéke változatlanul egyes északkeleti és keleti, valamint délnyugati járásokban volt a legmagasabb, és az ország központi és északnyugati területein, valamint néhány Csongrád-Csanád megyei járásban a legalacsonyabb (KSH, 2021g).

5.5.2. Társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei

A Covid-19 járvány hatásainak vizsgálatát a meglévő statisztikák mellett a Vidékfejlesztési Program tematikus értékelése keretében alkalmazott **társadalmi hatásmonitoring eszköz eredményeire alapoztuk**. Jelen elemzés elsősorban a jövedelmi, foglalkoztatási státuszban a Covid-19 járvánnyal összefüggésben bekövetkezett változásokkal kapcsolatos eredmények bemutatására fektet hangsúlyt, tekintettel arra, hogy a Vidékfejlesztési Program eredményeinek és hatásainak vizsgálatát célzó egyéb tematikus értékelések (6. *Foglalkoztatási hatás vizsgálata*) a társadalmi hatásmonitoring keretében megvalósult lakossági felmérés eredményeire részletesen kitérnek.

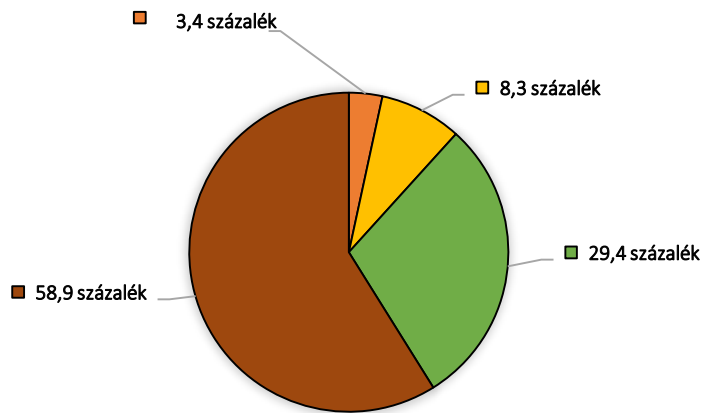
Jövedelmek változása a Covid-19 járvánnyal összefüggésben

A Covid-19 járvány életminőségre gyakorolt erőteljes hatását mutatja, hogy az adatfelvétel időszakában **a járvánnyal összefüggésben a válaszadók bő 40 százaléka tapasztalt a jövedelmi helyzetében változást**. Az érintett válaszadók közel harmadának (29,4 százalék) a járvány kitörését követően csökkent a jövedelemszintje, további **8,3 százalékuk súlyos krízishelyzetbe került**, minden korábbi jövedelmét elveszítette. A válaszadók alig valamivel több, mint 3 százalékánál a jövedelmek a Covid-19 járvány előtti

szinthez képest növekedtek, közel 60 százalékuknál pedig a jövedelmi helyzet tekintetében az adatfelvétel időszakáig nem történt érdemi változás (40. ábra).

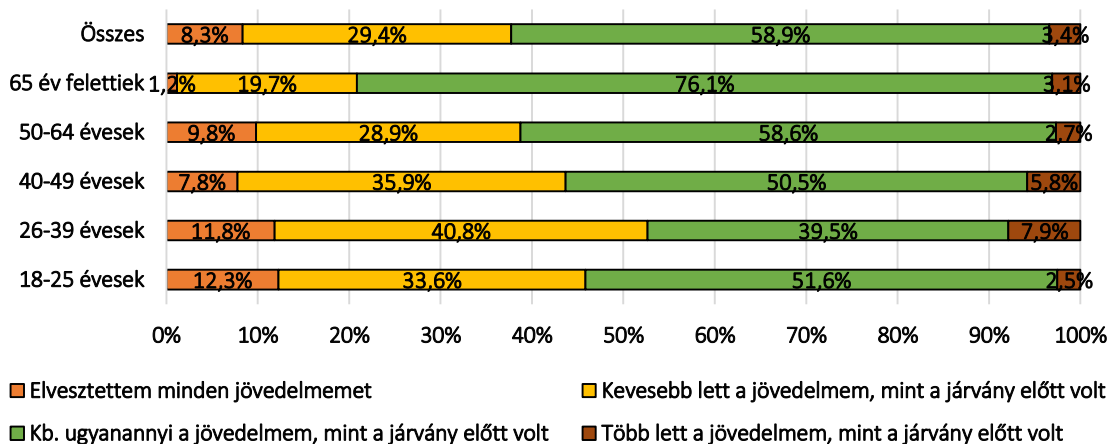
40. ábra Jövedelmi helyzet változása a Covid-19 járvány időszakában, N=1092

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A jövedelemcsökkenés legerőteljesebben a 26-39 éves korosztályt érintette, bő felük jövedelmi helyzetében kritikus vagy jelentős jövedelemcsökkenés következett be. A 18-25 éves korosztály esetében pedig a minden jövedelmet elvesztők aránya volt minden más korcsoportokhoz képest magasabb arányú, amely vélhetően azzal magyarázható, hogy az érintett korcsoportnak korlátozottan vannak felhalmozott, krízishelyzetekben mozgósítható tartalékai. A felmérés eredményei szerint a Covid-19 járvány legkevésbé a 65 év feletti korosztály jövedelmi helyzetében eredményezett változásokat, összefüggésben a korcsoport munkaerőpiaci inaktivitásával. Az elvégzett Khi négyzet teszt szerint a válaszadó életkora és a jövedelmi helyzetében bekövetkezett változás között szignifikáns összefüggés mutatkozik ($p < 0,05$). Azaz minél idősebb a válaszadó, a Covid-19 járvány annál kevésbé érintette jövedelmi helyzetét (41. ábra).

41. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelmváltozás a különböző korcsoportokban, N=1092

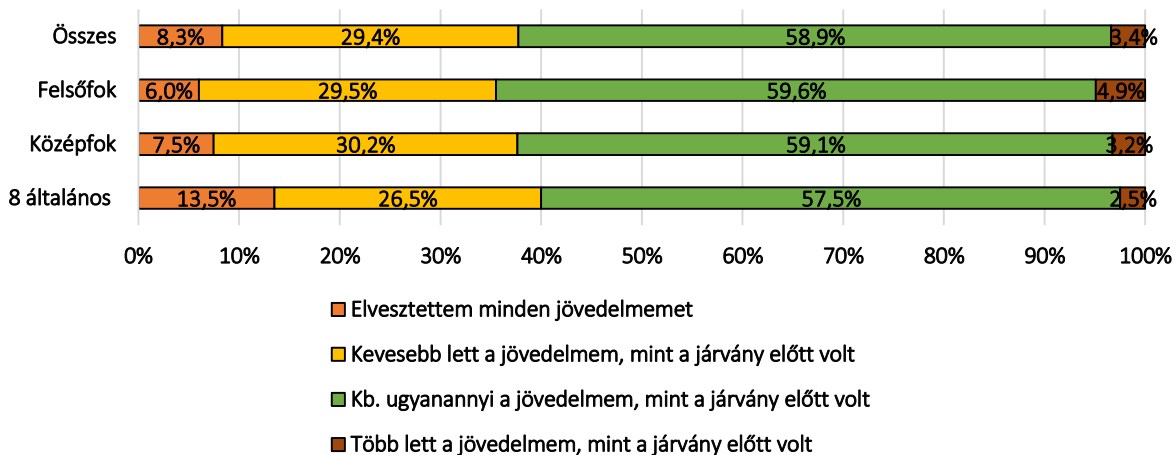

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A jövedelmváltozásnak való kitettség a nemekkel nem mutatott összefüggést, az iskolai végzettség tekintetében ugyanakkor elmondható, hogy a járvány szélsőséges jövedelmi hatásai leginkább a 8

általános vagy az alatti végzettséggel rendelkezőket érintette. Körükben a mintaátlagnak majdnem duplája volt (13,5 százalék) a szélsőséges jövedelemvesztéssel érintettek aránya. A jövedelmi helyzet kedvező irányú változása ugyanakkor inkább a magasabban képzett válaszadók körében volt tapasztalható (42. ábra). Emellett a képzettek körében a mintaátlagnál kis mértékben magasabb volt a jövedelemváltozással nem érintettek aránya is.

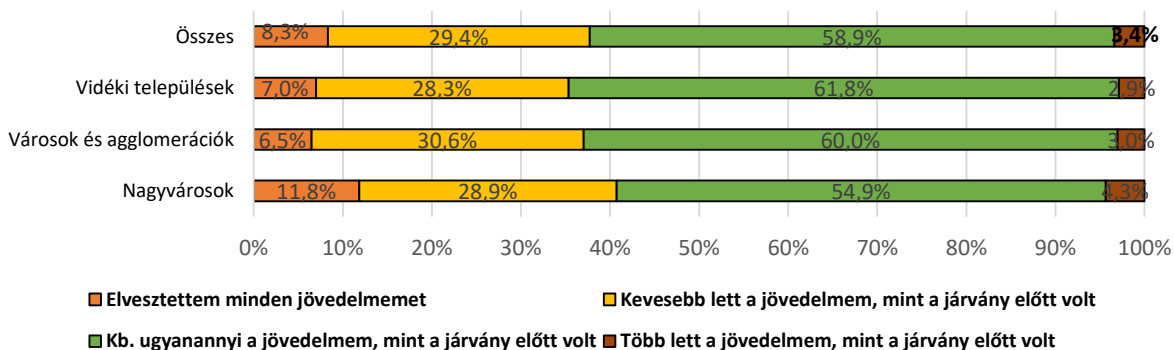
42. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelemváltozás és az iskolai végzettség összefüggései, N=1092

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelemváltozás településtípusok szerinti eltéréseket mutatott. A Covid-19 járvány miatti szélsőséges jövedelemvesztés (11,8 százalék), és a jövedelemnövekedés (4,3 százalék) is inkább a nagyvárosokban élők körében volt jellemzőbb, a kisebb városok és agglomerációk az átlaghoz hasonló sajátosságokat mutattak. A vidéki településeken élők körében ugyanakkor a mintaátlagnál magasabb azok aránya (61,8 százalék), akik jövedelmi helyzetükben a felmérés időszakában nem tapasztaltak érdemi változást (43. ábra).

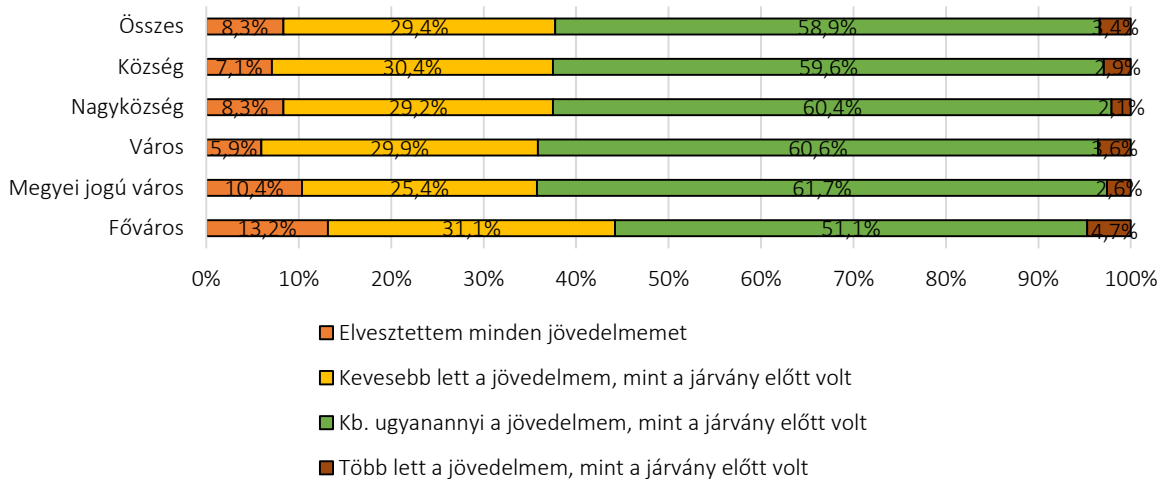
43. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelemváltozás a válaszadó lakóhelyének típusa szerint, N=1092

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Lényegében hasonló eredményt hozott a válaszadók lakóhelyének közigazgatási besorolása és a jövedelemváltozás közötti összefüggés vizsgálat is. A megyei jogú városokban, illetve a fővárosban élők körében magasabb a szélsőséges jövedelemvesztéssel érintettek aránya, mint a községi jogállású településeken. Ugyanakkor itt a Covid-19 járványnak köszönhetően kedvezőbb jövedelmi státuszba kerülők aránya is magasabb a mintaátlagnál (44. ábra).

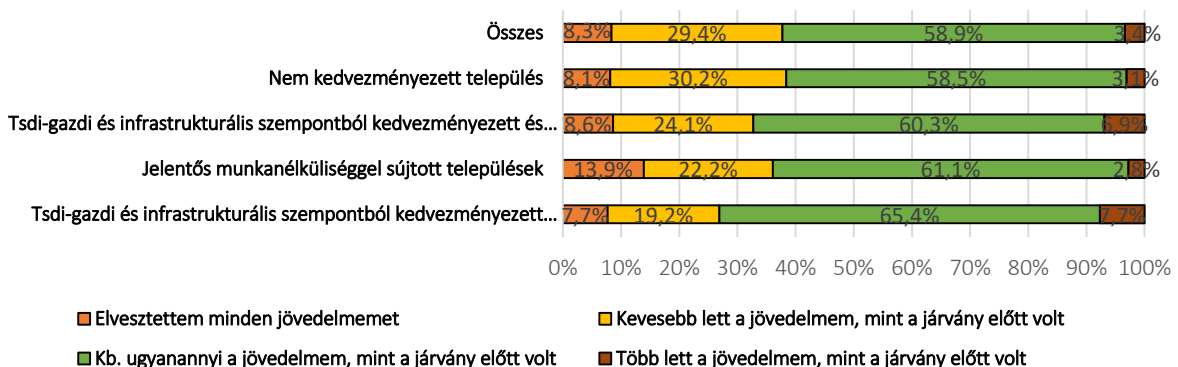
44. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelemváltozás a válaszadó közigazgatási jogállása szerint szerint, N=1092

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A felmérés eredményei szerint a **Covid-19 járvány nyomán jelentkező jövedelmi változás összefüggést mutat a lakóhelyként szolgáló települések gazdasági-társadalmi fejlettségével**. A hátrányos helyzetű településeken élők körében magasabb azok aránya, akik jövedelmi helyzetükben a Covid-19 járvánnyal összefüggésben nem tapasztaltak érdemi változást. A **változást nem érzékelők aránya a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból egyaránt hátrányos helyzetű településeken volt a legnagyobb (65,4 százalék)**, 6,5 százalékponttal haladta meg a mintaátlagot (59,9 százalék). Ez vélhetően azzal magyarázható, hogy a járvány a gyengén fejlett gazdasággal rendelkező településeken egyelőre nem tudott markáns kilengéseket okozni. Hozzá kell tenni, hogy a járvány következtében minden jövedelmüket elvesztők aránya a jelentős munkanélküliséggel sújtott településeken élők körében majdnem duplája (13,9 százalék) a mintaátlagnak (8,3 százalék), ami jelzi az ilyen környezetben élők pénzügyi tartalékok és rendszeres jövedelmek hiányával összefüggő nagyfokú kiszolgáltatottságát (45. ábra).

45. ábra A Covid-19 járvánnyal összefüggő jövedelemváltozás a különböző fejlettségű településeken élő válaszadók körében, N=1092

Forrás: THM, Lakossági attitűdfelmérés (2020. december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A válaszadók lakóhelyének megyéjét alapul véve **Hajdú-Bihar (50,0 százalék) és Győr-Moson-Sopron megyében (48,0 százalék) volt a legnagyobb azok aránya, akiknek csökkent a jövedelme a Covid-19 járvány**

5.5.3. Az értékelési kérdésre adott válasz:

A Covid-19 járvány vidéki szegénységet **befolyásoló hatásai az értékelés időpontjában elsősorban a foglalkoztatási és jövedelmi viszonyokban mutatkoztak meg.** A Covid-19 járvány nyomán az OECD országokhoz hasonlóan Magyarországon is jelentősen csökkent a foglalkoztatottak száma. Noha a **foglalkoztatás csökkenés a fejlettebb gazdasággal rendelkező településeken/járásokban volt kifejezettebb,** a munkahelyhez való hozzáférés **egyenlőtlenségei továbbra is fennmaradtak,** sőt, a legjobb (Budapest) és a legrosszabb (Dél-Dunántúl) helyzetű területek foglalkoztatási rátáinak különbsége még növekedett is a Covid-19 járvány időszakában 8,0-ról 10,5 százalékpontra.

A Covid-19 járvány hatására bekövetkező elbocsátások nyomán a **nyilvántartott álláskeresők száma jelentősen megugrott:** 2020-ban átlagosan havi 316 055 főre nőtt, ami 26 százalékkal volt magasabb a 2019. évi havi átlagos létszámhoz képest. Csúcspontját 2020 júniusában érte el (376 290 főt), amikor az előző év azonos időszakához képest bő másfélszeresére nőtt a nyilvántartott álláskeresők száma.

A Covid-19 járvány hatásai a **keresetek alakulására a foglalkoztatási hatásokhoz képest mérsékeltebbnek mutatkoztak,** elsősorban a **bérnövekedési dinamika lassulásában** voltak megragadhatóak. A vidéki lakosság foglalkoztatásában releváns mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat területén az országos átlaghoz hasonló arányban, 9,2 százalékkal növekedtek a bruttó átlagkeresetek (320 167 forint) 2020-ban az előző év azonos időszakához képest. Az előrejelzések szerint ugyanakkor a Covid-19 járvány hatására számos szektorban megszűnhet a korábbi években tapasztalt, jórészt munkaerőhiány miatt kialakult béremelési kényszer. Ezzel párhuzamosan a járvány leküzdésében főszerepet játszó ágazatokban, beleértve a vidéki foglalkoztatásra kiható élelmiszer-kereskedelmet, a bérek további emelkedése prognosztizálható.

A **társadalmi hatásmonitoring felmérésből származó eredmények** arra mutatnak rá, hogy bár a statisztikai adatokban még nem kimutatható a jövedelmi helyzet rosszabbodása, a lakosság jövedelmi helyzetére jelentős kihatással lehet a járvány. A **Covid-19 járvány életminőségre gyakorolt negatív hatásait** mutatja, hogy az adatfelvétel időszakában a járvánnyal összefüggésben a lakossági **válaszadók bő 40 százaléka tapasztalt jövedelmi helyzetében változást.** A válaszadók közel harmadának a járvány kitörését követően csökkent a jövedelme, további közel tizedük súlyos krízishelyzetbe került, minden korábbi jövedelmét elveszítette.

Úgy tűnik, hogy a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból egyaránt **hátrányos helyzetű településeken a járvány jövedelmi hatásai mérsékeltebben mutatkoznak,** ami vélhetően azzal függ össze, hogy a járvány e gyengén fejlett gazdasággal és marginális munkaerőpiaccal rendelkező településeken kevésbé tudott markáns kilengéseket okozni. Fontos ugyanakkor rámutatni, hogy a **szélsőséges jövedelemvesztés a pályakezdők, valamint a jelentős munkanélküliséggel sújtott településeken élők körében erőteljesebb,** mint más lakossági csoportoknál, ami felhívja figyelmet ezen társadalmi csoportok pénzügyi tartalékok hiányával összefüggő nagymértékű kiszolgáltatottságára.

Javaslatok:

- Figyelembe véve, hogy a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat havi rendszerességgel gyűjt részletes, az alacsonyabb területi szintekre is elérhető foglalkoztatási adatokat, javasolt a **munkaerőpiaci folyamatok rendszeres követése,** tekintettel arra, hogy a Vidékfejlesztési Program

keretében megvalósuló fejlesztések kimenetelét, beleértve a foglalkoztatással kapcsolatos vállalásokat, a helyi munkaerő rendelkezésre állása alapvetően meghatározza.

- A jövedelmi helyzet Covid-19 járvánnyal összefüggő megrendülésének a Vidékfejlesztési Program kedvezményezettjei is elszenvedői, így a fejlesztések megvalósításánál **számolni kell a kedvezményezetti oldalon felmerülő likviditási problémákkal és az egyéb megvalósítási nehézségekkel**. A projektmegvalósítás kockázatainak mérséklését elősegítendő, szükséges a forráskihelyezés ütemének felgyorsítása és a potenciálisan felmerülő kockázatok folyamatos monitorozása, az ügyféloldalon felmerülő problémák gyors és hatékony kezelése.

6. JAVASLATOK ÖSSZEFOGLALÁSA

Megállapítások	Következtetések	Javaslatok
<p>A szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a 2014-2020 közötti időszakban jelentősen, mintegy 1 millió 395 ezer fővel csökkent Magyarországon, azaz a 2020-ra tervezett célérték teljesült. Azonban a szegénység és a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a csökkenés ellenére továbbra is magas, különösen Magyarország vidéki térségeiben (2020-ban 22,2 százalék).</p>	<p>A vidéki szegénység, társadalmi kirekesztődés komplex problematikájával hosszú távon kell számolni, a szegénység újratermelődésének megakadályozása a szakpolitikák szintjén összehangolt, egymásra épülő, több alapú, a tervezési programidőszakokon átívelő, konzekvens fejlesztéspolitikai eszközökkel érhető el.</p>	<p>A 2023-2027 közötti időszakban is szükséges hangsúlyt kapnia Magyarország KAP Stratégiai Tervében a vidéki szegénység csökkentésének és a társadalmi felzárkóztatásnak, különösen a KAP Stratégiai Terv 7. és 8. célkitűzését, valamint az átfogó (tudás-átadási) célkitűzés megvalósulását támogató beavatkozások alkalmazásán keresztül.</p>
<p>A Vidékfejlesztési Program 6A és 6B fókuszterületeihez köthető felhívások kifizetéseinek döntő többsége a 2014-2020 közötti időszakban Magyarország azon járásaiba és településeire került, ahol a társadalmi felzárkóztatás igénye nagyobb. A 6A, 6B fókuszterületen történt kifizetések 67,6 százaléka vidéki besorolású településekre, 61,1 százalék községekbe került és 25,6 százalék 1000 fő alatti kistelepüléseken megvalósuló beavatkozásokat támogatott.</p>	<p>A Vidékfejlesztési Program 6A és 6B fókuszterületéhez kapcsolódóan 2014-2020 között kifizetett források területi célzása alapján kijelenthető, hogy a pályázati felhívások kiválasztási szempontrendszerén és a támogatási intenzitáson keresztül érvényesített felzárkóztatás a területi forrásallokáció szempontjából eredményesnek és a jövőben is követendőnek tekinthető.</p>	<p>A jelenleg a VP által alkalmazott eszközök (kiválasztási szempontrendszer, támogatásintenzitás) megtartása mellett javasolt a jövőbeni pályázatok kiválasztási szempontrendszerének további finomítása, érzékenyítése (a társadalmi befogadás potenciálisan érintett csoportjainak hangsúlyosabb megjelenítése, pl. a foglalkoztatás minőségi paramétereire vonatkozó szempontok), a társadalmi befogadás indikátorainak markánsabb megjelenítése.</p>
<p>A 2014-2020 közötti időszakban LEADER fejlesztéseket megvalósító kedvezményezettek harmada követ deklaráltan szegénységcsökkentési, társadalmi felzárkóztatási célokat, túlnyomórészt olyan hátrányos helyzetű járáásokban, ahol a szegénység és a hátrányos helyzet felerősödött szükségleteket támaszt.</p>	<p>A 6B fókuszterülethez sorolt LEADER beavatkozások az eddigi eredmények alapján a hátrányos helyzetű területeken a társadalmi felzárkóztatás hatékony eszközeiként tudtak működni, a helyi problémákhoz és erőforrásokhoz jobban illeszkedő megoldások kialakítására teremtve lehetőséget.</p>	<p>Javasolt a társadalmi felzárkóztatás terén elkötelezett, és sok esetben már felhalmozott tapasztalatokkal, adaptálható jó gyakorlatokkal is rendelkező Helyi Akciócsoportok erőteljesebb bevonása a szegénység-csökkentéssel és a társadalmi felzárkóztatással kapcsolatos feladatokba.</p>

Megállapítások	Következtetések	Javaslatok
<p>Az elvégzett vizsgálatok alapján kijelenthető, hogy a Program 6. prioritásához elsődlegesen besorolt, azaz kifejezetten szegénységcsökkentést célzó intézkedések a vizsgált időszakban jól céloztak: a jövedelmi helyzet kedvező irányú változása, ily módon áttételesen a szegénységcsökkenés ott volt jelentősebb, ahol a 6A és 6B intézkedéscsoporthoz kapcsolódóan nagyobb forrásbevonás történt.</p>	<p>A szegénységet kifejező mutatók és a 2014-2020 közötti VP kifizetések között elvégzett statisztikai összefüggés-vizsgálatok megerősítették, hogy mind a VP egésze, mind a 6A, 6B fókussterületen teljesült kifizetések alapján a Program hozzájárult a szegénység mérsékléséhez, mely a legalsó sávban adózók aránya és az egy főre jutó nettó jövedelem változásával való pozitív összefüggése alapján volt kimutatható.</p>	<p>A következő program-időszakban is javasolt a társadalmi felzárkóztatás, szegénységcsökkentés szolgálatába állított intézkedéscsoport kialakítása és alkalmazása a hátrányos helyzetű területek kedvezményezettjei fejlesztési forrásokhoz való hozzáféréseinek javítása érdekében.</p>
<p>A 6A, 6B fókussterülethez sorolt kisebb költségvetésű pályázatok (M06, M07) tömegesen mozgattak meg olyan kedvezményezetti kört, amely nem rendelkezik pályázói tapasztalatokkal, így az elbírálás folyamata a felmerülő hiánypótlások és a jogosultságellenőrzések miatt időben elhúzódott, illetve magas volt a jogosulatlanság miatti visszautasítások száma.</p>	<p>A pályázók és a kedvezményezettek száma alapján a 6A és 6B fókussterületen meghirdetett pályázatok valós társadalmi szükségleteket elégitenek ki, alkalmazásuk indokolt, azonban az intézményrendszer számára jelentős megterhelést jelentenek a pályázói kör tapasztalatlanságával összefüggő adminisztrációs feladatok.</p>	<p>A jövőben javasolt a kisebb költségvetésű, nagyszámú igénylői kört megmozgató pályázati felhívások esetében az előszűrés, tanácsadás gyakorlatának bevezetése, amely javíthatná a pályázatok minőségét, egyúttal mérsékelné az intézményrendszerre nehezedő, hiánypótló és jogosultság-ellenőrzésekből fakadó adminisztrációs terheket.</p>
<p>A 6A, 6B fókussterülethez sorolt, a társadalmi felzárkóztatásban jelentőséggel bíró, de előzmény nélküli, VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság támogatását célzó felhívás iránt mérsékelt volt az érdeklődés.</p>	<p>A Vidékfejlesztési Program gyakorlatában új, korábban nem alkalmazott pályázati konstrukciók esetében kiemelten fontos a népszerűsítés, tájékoztatás, nagyobb hangsúllyal történő beépítése az eljárásrendbe.</p>	<p>A 2023-2027 közötti időszakban a társadalmi befogadás szempontjából relevanciával bíró pályázati konstrukciók esetében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a népszerűsítésre, a már működő hazai jó gyakorlatok bemutatásán keresztül.</p>
<p>A Közös Agrárpolitika által a támogatások társadalmi hatásainak mérésére alkalmazott I15 mutató a szegénység átfogó trendjeinek követésére alkalmas, azonban az alacsonyabb (járás települési) területi szinteken zajló folyamatok vizsgálatát és ezáltal a KAP támogatások hatásainak hasznosulására</p>	<p>A KAP társadalmi hatások vizsgálatában a jelenleg használt hatásmutató csak erős korlátokkal alkalmazható, az alacsonyabb területi szinteken (járásokban, településeken) zajló folyamatok követéséhez a mutató háttérében lévő adatgyűjtést fejleszteni kell.</p>	<p>A 2023-27 közötti időszakban javasolt tovább mélyíteni az AROPE mutatót megalapozó EU-SILC felmérésből származó adatgyűjtés területi fókuszát, a járási szintű adatgyűjtés irányába. Emellett a jövedelmi szegénység terén zajló változások követéséhez</p>

Megállapítások	Következtetések	Javaslatok
<p>vonatkozó vizsgálatok elvégzését nem teszi lehetővé.</p>		<p>javasolt addicionális indikátorként beépíteni a NAV személyi jövedelemadó adatokat, melyek települési szintű bontásban való rendelkezésre állása is biztosított.</p>
<p>A járási társadalmi-gazdasági változásmutatók elmozdulás alapján, a VP 6A és 6B fókuszterületekhez köthető felhívásainak, valamint a TOP 1-es, 2-es és 4-es prioritásaihoz köthető felhívásainak párhuzamos működésétől várható közvetett szinergikus hatás.</p>	<p>Az értékelés a rendelkezésére álló MÁK Műveleti Adatbázis alapján a VP és egyes egyéb operatív programok együtt járásából generálódó közvetlen vagy közvetett szinergikus hatásmechanizmusokat sikerült azonosítani, melyek alapján ezek további vizsgálata indokolt.</p>	<p>Javasolt, hogy a programok együttműködése és közös eredményei mintaterület alapú terepi esettanulmányok keretében kerüljenek feltárássra. Ezek az esettanulmányok a programok párhuzamos működésének előnyeit, hátrányait, jó gyakorlatait, valamint a kiaknázatlan lehetőségeket, a helyi körülményeket figyelembe véve tudnák felmérni.</p>
<p>A műveleti adatbázis jelenlegi adattartalma alapján a Vidékfejlesztési Program szegénységcsökkentés és társadalmi befogadás terén elért eredményei elsősorban a területi és a foglalkoztatási mutatókban ragadhatóak meg, noha az eredmények e területeken túlmutatnak.</p>	<p>A Vidékfejlesztési Program szegénységcsökkentés és társadalmi felzárkóztatás terén elért valós eredményeinek feltárása a műveleti adatbázisban jelenleg nem gyűjtött, társadalmi befogadási változókkal valószínűsíthető meg kielégítően.</p>	<p>Javasolt a 2023-2027 közötti időszakban a műveleti adatbázisban gyűjtött adatkör társadalmi befogadás szempontjából értelmezhető változókkal (pl. nem, életkor, iskolai végzettség) történő megerősítése.</p>
<p>A társadalmi hatásmonitoring felmérésből származó eredmények szerint a Covid-19 járvány várhatóan a szegénységcsökkenés korábbi években tapasztalt dinamikáját jelentősen lelassíthatja Magyarországon.</p>	<p>A jövedelmi és foglalkoztatási helyzet Covid-19 járvánnyal összefüggő negatív irányú változásaival a Vidékfejlesztési Program megvalósítása során mind a kedvezményezett, mind a célcsoport oldalán számolni kell.</p>	<p>A VP beavatkozások megvalósítási kockázatainak mérséklését elősegítendő, javasolt a forráskihelyezés ütemének felgyorsítása és a felmerülő problémák ütemezett, egyedi, ügyfélre szabott kezelése.</p>

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet: Minőségbiztosítás célja, szempontjai, feladatai és illeszkedése az értékelési folyamatba

A minőségbiztosítás célja, hogy a minőségbiztosításba bevont dokumentumok

- megfeleljenek a minőségbiztosításra vonatkozó feladat meghatározásban megadott minőségi követelményeknek,
- tényekkel és módszertannal kellően alátámasztott megállapításokat tartalmazzanak.

A minőségbiztosítás az értékelési munka szerves része, amelyben az értékelést végző valamennyi kolléga részt vesz, a kialakított minőségi szempontokat megismeri és törekszik azok érvényesítésére a munkája során. A formai követelmények teljesülését az értékelő munkatársak végzik.

A *minőségbiztosító feladata* a minőségi szempontok egységes vizsgálata a minőségbiztosításba bevont dokumentumokban: az értékelés tervezése során az Indító Jelentés tervezetének készítésekor az első olvasatról ad véleményt, majd a Záró Értékelési Jelentés (ZÉJ) első olvasatáról készít írásbeli véleményt, szöveges javaslatot. A minőségbiztosító a ZÉJ tervezetében ellenőrzi, hogy az értékelések módszertana, megközelítésmódja megfelel-e az Európai Bizottság által közreadott útmutatóknak és szabályoknak, a nemzetközi és hazai értékelési standardoknak, illetve a nemzetközi legjobb gyakorlatnak. Az értékelő a felvetett kérdésekről egyeztet a minőségbiztosítóval, a minőségbiztosító észrevételei alapján a ZÉJ-t átdolgozza.

A minőségbiztosító által az értékelés ZÉJ tervezetében vizsgált minőségi szempontok:

1. Az értékelés az elfogadott Indító Jelentésben meghatározott kérdéseket teljesszűrésűen megválaszolja.
2. Az értékelési kérdések relevánsak, vizsgálhatók, és kitérnek legalább az alábbiakra:
  - a. a VP eredményeinek, nettó hatásának kimutatása
  - b. a LEADER hozzájárulásának értékelése (ahol releváns)
  - c. a szakpolitikai környezet időközi változásai
  - d. szinergiák a többi operatív programmal
  - e. hatás- és kiegészítő eredményindikátorok előállítása
  - f. a KAP Stratégia tervezését, az indikátorok előállítását segítő előzmény-adatok vizsgálata (pl.: 14-20 lefutás, egységköltségek)
  - g. javaslatok megfogalmazása a felhívás feltételrendszerének, a kiválasztási szempontoknak olyan továbbfejlesztésére, amelyek az eredményességet, az indikátorok teljesíthetőségét növelik
  - h. a VP hozzájárulása a hazai és EU stratégiai célokhoz, továbbá a várt és nem várt gazdasági, társadalmi, környezeti/fenntarthatósági hatások kimutatása
3. A megállapításokat az értékelésben bemutatott tények az adott speciális szakterületen nem feltétlenül jártas olvasó számára is meggyőzően alátámasztják.
4. A felhasznált adatforrások kezelése, az alkalmazott módszertan szakszerű.
5. Megvalósul a megállapítások, következtetések javaslatok koherenciája.
6. A javaslatok kidolgozottsága, gyakorlatiassága megfelelő.
7. A jelentés szakszerű, közérthető, áttekinthető.

A minőségbiztosító észrevételeinek figyelembevételével véglegesített ZÉJ-ről minőségbiztosítási nyilatkozat készül, amelyet az értékelés fedőlapját követő oldalon tesz közzé az értékelő.

2. sz. melléklet: Részletes vizsgálati módszertan

Értékelési szempontok

Az értékelés keretében az alábbi szempontok kerültek vizsgálatra:

Szempont	Tartalmi kérdés a VP célok relációjában
Relevancia	A beavatkozások a fontos és ésszerű szükségletekre reagáltak?
Hatékonyság	Az elért eredmények és hatások milyen relációban vannak a befektetett (különösen pénzügyi) erőforrásokkal?
Eredményesség	A célkitűzések és a célok milyen mértékben teljesültek?
Hatásosság	A beavatkozások milyen mértékben járultak hozzá az elérni tervezett változásokhoz?

Az értékelés során alkalmazott módszerek

Az értékelés keretében feldolgoztuk a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozóan a vidéki szegénység és társadalmi felzárkóztatás trendjeiről képet adó statisztikai adatokat (az Európai Unió háztartási költségvetési és életkörülmény-felvételének Magyarországra vonatkozó legfrissebb adatait).

Részletesen elemeztük a 6. prioritáshoz sorolt vidékfejlesztési beavatkozások előrehaladásának nyomon követésére lehetőséget adó MÁK műveleti adatokat, valamint vizsgáltuk a 2014-2020 közötti időszakban megjelent VP pályázati felhívások tartalmi értékelési kritériumait.

Az értékelés keretében meghatároztuk a vidéki szegénység, társadalmi befogadás szempontjából releváns eredmény- és hatásindikátorokat, valamint egyéb addicionális mutatókat. Az értékelés a szegénységet kifejező mutatók és a Vidékfejlesztési Program kifizetései között elvégzett statisztikai összefüggés vizsgálatokra is kiterjedt. Ennek részét képezte a szinergia hatásvizsgálat, amely három lépésből tevődött össze. Első lépésként megvizsgáltuk, mi jellemzi a vizsgált 14 felhíváscsoport eloszlását a járások között. Ehhez járasonként összesítettük, hány felhíváscsoport van jelen az egyes járásokban. Második lépésként összefüggés vizsgálatot végeztünk a felhíváscsoportok száma és a járások kedvezményezettségi besorolása között, vagyis azt vizsgáltuk meg, hogy a kedvezményezettségi besorolás, hogyan hat az egyes járásokban jelenlevő felhíváscsoportok számára. Utolsó lépésként az egyes felhíváscsoportok egy főre eső kifizetései és társadalmi-gazdasági változásmutatók közötti összefüggések feltárására végeztünk Pearson-féle korreláció analízist.

A vidéki lakosság életkörülményeiben bekövetkezett változások vizsgálatát a közösségi média platformon keresztül 2020. november 12. és december 7. között lebonyolításra került társadalmi hatásmonitoring felmérés mélyítette el, mely 1 092 fős, nemre, életkorra és lakóhelyre (megye) reprezentatív mintán mérte fel az életkörülményekben az elmúlt 5 évben bekövetkezett változásokat. Az adatok feldolgozása a leíró statisztika eszköztárával történt, valamint a változók közötti összefüggések feltárását statisztikai összefüggésvizsgálatok segítették.

Az eredmények validálása céljából szakértői interjúk (összesen 12 db) is készültek a végrehajtásban közreműködő MÁK-szakértőkkel (3 db), szakpolitikai szereplőkkel (1 db), pályázatírókkal (4 db), a vidéki szegénység témakörével foglalkozó kutatókkal (2 db), továbbá a felzárkóztatás területén dolgozó szakemberekkel (2 db).

Adatforrások

[adatforrásonként: lekérdezések és felmérések lezárásának időpontjai, célcsoportjai, elemszámai stb.]

Műveleti adatbázisok: A kifizetési adatok mellett valamennyi, a kedvezményezettek jellemzőinek beazonosítására lehetőséget adó kedvezményezetti adat igénylése megtörtént az értékelés szempontjából releváns beavatkozások esetében. (Különösen: Kérelmező születési éve; Üzemméret (STÉ); Nettó jövedelem; Főtevékenység; Székhely; Megvalósítási hely; Alkalmazottak átlagléttszáma; Vállalt teljes alkalmazotti átlagléttszám a fejlesztést követően; Projekt teljes költsége (Ft); Önerő - Egyéb támogatás (Ft); Önerő - Saját forrás (Ft)

Szakstatisztikák szekunder adatelemzéshez: KSH EU-SILC, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Személyi Jövedelemadó adatbázis adatbázisa, Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat munkanélküliségi adatai, OP-k és egyéb nemzeti finanszírozású programok kifizetési adatbázisai, egyéb, az Országos Településfejlesztési és Településrendezési Információs Rendszerből származó adatkörök

Társadalmi hatásmonitoring eszköz bemutatása és használata

A vidékfejlesztési beavatkozásokkal szemben kiemelt elvárása a döntéshozóknak, hogy javítsák a vidéki lakosság életminőségét, illetve az életminőség javításához hozzájáruló tényezőket (képzettség, innovativitás, együttműködés stb.). Ezen tényezők változásának vizsgálata az értékelések során jellemzően nehézkes, mert a releváns célcsoportok megkeresése interjúkkal, fókuszcsoportokkal, vagy kérdőívvezéssel túlzottan költséges a rendelkezésre álló keretekhez képest, vagy nem biztosít reprezentatívnak tekinthető eredményeket. Ennek a kihívásnak a kezelése érdekében a VP értékelői a piackutatásban már bevált innovatív megoldás, a közösségi platformok (social media), mint kommunikációs közeg alkalmazását választották. Az előzetes elkészített koncepció⁸⁸ által kijelölt technológiai, módszertani alapok mentén jelen értékelésben is sor került a közösségi platformon keresztül kérdőívzésre.

A magyarországi 18 éves és idősebb állandó lakosok elérését a közösségi médián – Facebook és Instagram – keresztül valósítottuk meg. A Facebook és az Instagram a lakossági kérdőíves adatfelvételhez nem biztosít informatikai támogatást, de a felhasználó elérését lehetővé teszi hirdetések, kampányokon keresztül. A kampányok által elért, a válaszadási lehetőség iránt érdeklődő személyeket átirányítjuk arra a speciális felületre, amelyen a kampány tárgyát képező kérdőív kitölthető. A SayIt felülete biztosítja a válaszadók szűrését (pl. életkori szűrő, vagy bármely más, egy adott értékelés szempontjából fontos sajátosság), majd kérdésről kérdésre vezeti az adatfelvétel számára megfelelő válaszadót a kérdőív kitöltése során. A SayIt felület biztosítja a felmérés státuszának követését is, a minta egyes szegmenscsoportjainak telítettségét folyamatosan jelzi, így a kérdéshez kapcsolódó kampány célzása szükség esetén módosítható. A SayIt a kampány zárását követően az értékelést végző kutatók számára jól használható .xlsx formátumban biztosítja az adatokat, szöveges és kódolt formában is, külön munkalapon.

⁸⁸ Társadalmi Hatásmonitoring Koncepció, 2019. Collectivo Intelligence.

Érintett témák:

1. a lakosság VP-vel kapcsolatos tapasztalatainak felmérése az életminőség változás relációjában
2. a lakosság VP-vel kapcsolatos ismeretszintjének és attitűdjeinek felmérése
3. a Covid-19 hatásainak felmérése a VP releváns beavatkozásainak megvalósítására, a vidéki életminőség és jövedelmi helyzet relációjában

Kérdőív a koronavírus-járvány megélhetésre és a lakosság jövedelmi helyzetére vonatkozó hatásairól

Tisztelet Hölygem / Uram!

Ebben a kérdőívben a koronavírus-járvány megélhetésre és a lakosság jövedelmi helyzetére vonatkozó hatásait mérjük fel. Köszönjük, hogy Ön is megosztja velünk véleményét és tapasztalatait!

A kérdőív kitöltéséhez Facebook bejelentkezés szükséges. A kérdőív anonim, nem tartalmaz a kitöltő azonosítására alkalmas adatot, eredményei összesítve kerülnek elemzésre. Kitöltése körülbelül 5 percet vesz igénybe.

Köszönettel: a SayIT és az AKI Nkft. Agrárgazdasági Kutatóintézet munkatársai

Szocio-demográfiai blokk:**Q1. Melyik településen él?**

[település lista legördülő menüből]

Q2. Hány éves?

.....

Q3. Mi a neme?

1. Férfi
2. Nő

Q4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

1. kevesebb, mint 8 általános
2. 8 általános
3. középfokú
4. felsőfokú

Q5. Mi az Ön munkaerőpiaci helyzete?

1. alkalmazott
2. közfoglalkoztatott
3. önfoglalkoztató
4. nappali tagozatos diák
5. GYES-en, GYED-en vagy anyaságin van
6. öregségi nyugdíjas
7. rehabilitációs vagy rokkantsági ellátásban részesül, rokkantsági járadékos
8. háztartásbeli
9. regisztrált munkanélküli
10. inaktív
11. egyéb

Szubjektív jóllét kérdéssor⁸⁹

Q6. Összességében mennyire elégedett Ön az életével mostanában?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q7. Összességében mennyire elégedett Ön a háztartása anyagi helyzetével?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q8. Összességében mennyire elégedett Ön a lakással, amiben él?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q9. Összességében mennyire elégedett Ön a jelenlegi munkájával?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok
- nincs jelenleg munkám

Q10. Összességében mennyire elégedett Ön a saját jövedelmével?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q11. Összességében mennyire elégedett Ön a munkába (iskolába) járás körülményeivel?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok
- nem járok sem munkába, sem iskolába

Q12. Összességében mennyire elégedett Ön azon idő mennyiségével, amelyet az Ön által kedvelt dolgokkal tölthet?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q13. Összességében mennyire elégedett Ön az egészségi állapotával?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

Q14. Összességében mennyire elégedett Ön a személyes kapcsolataival?

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett

---

⁸⁹ KSH Mikrocenzus 2016 URL: http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_1_hattertanulmanyok

- inkább elégedett vagyok
  - kifejezetten elégedett vagyok
- Q15. Összességében mennyire elégedett Ön a lakókörnyezete minőségével?**

- egyáltalán nem vagyok elégedett
- inkább nem vagyok elégedett
- inkább elégedett vagyok
- kifejezetten elégedett vagyok

„Tematikus” kérdések (foglalkoztatás, szegénység, területi kiegyenlítés)

- Q16. Meglátása szerint hogyan változtak lakóhelyén a munkalehetőségek az elmúlt 5 évben?**
[egy válasz]

1. jelentősen könnyebb munkához jutni
2. inkább könnyebb munkához jutni
3. nem változott
4. inkább nehezebb munkához jutni
5. jelentősen nehezebb munkához jutni

- Q17. Meglátása szerint hogyan változott a lakóhelyén élők keresete az elmúlt 5 évben?**
[egy válasz]

1. jelentősen emelkedett
2. inkább emelkedett
3. nem változott
4. inkább csökkent
5. jelentősen csökkent
6. nem tudom

- Q18. Meglátása szerint hogyan változott lakóhelye állapota (fizikai környezete, szolgáltatásai) az elmúlt 5 évben?**
[egy válasz]

1. jelentősen javult
2. inkább javult
3. nem változott
4. inkább romlott
5. jelentősen romlott

Covid-19 kérdések

- Q19. Jelölje meg azokat az állításokat, amelyek Önre jellemzőek a koronavírus-járvány miatt! (Több választ is megjelölhet.)**
[több válasz]

1. le kellett állítanom a saját vállalkozásom
2. elvesztettem a fizetett munkahelyem
3. kényszerszabadságra kerültem
4. kevesebbet kell dolgoznom, mint általában
5. többet kell dolgoznom, mint általában
6. megváltozott a munkavégzésem helye
7. megváltoztak a feladataim a munkámban
8. új munkahelyre kerültem vagy új vállalkozást indítottam
9. nem volt hatással a munkámra

10. egyéb:

Q20. Hogyan változott a jövedelmi helyzete a járvány kirobbanása óta, ha a járvány előtti helyzetét a jelenlegi helyzetéhez hasonlítja?

[egy válasz]

1. Elvesztettem minden jövedelmemet
2. Kevesebb lett a jövedelmem, mint a járvány előtt volt
3. Kb. ugyanannyi a jövedelmem, mint a járvány előtt volt
4. Több lett a jövedelmem, mint a járvány előtt volt

Q21. Milyen területen dolgozott a járvány kitörése előtt?

[több válasz]

1. Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat
2. Bányászat, kőfejtés
3. Feldolgozóipar
4. Közmű szolgáltatás
5. Építőipar
6. Kereskedelem
7. Szolgáltatás
8. Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás
9. Pénzügyi, biztosítási tevékenység
10. Tudományos, művészeti, műszaki tevékenység
11. Közigazgatás
12. Oktatás
13. Egészségügy, szociális ellátás
14. Egyéb
15. Nem dolgoztam

Q22. Milyen területen dolgozik most?

[több válasz]

1. Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat
2. Bányászat, kőfejtés
3. Feldolgozóipar
4. Közmű szolgáltatás
5. Építőipar
6. Kereskedelem
7. Szolgáltatás
8. Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás
9. Pénzügyi, biztosítási tevékenység
10. Tudományos, művészeti, műszaki tevékenység
11. Közigazgatás
12. Oktatás
13. Egészségügy, szociális ellátás
14. Egyéb
15. Jelenleg nem dolgozok

(A feldolgozott eredményeket lásd a 9. sz. mellékletben)

A társadalmi hatásmonitoring során alkalmazott mintavételi módszertan

A kutatás **alappopulációját Magyarország 18 éves és idősebb állandó népessége** adja; a népességadat forrása a KSH – T-STAR és egyéb adatok, 2019. december 31-re vonatkozóan, az alapsokaság elemszáma ennek megfelelően **8 192 502 fő**. A minta **reprezentativitását** a következők szerint biztosítottuk:

- **Területi elosztás:** megyék, illetve Budapest (20 változó)
- **Életkori csoportok** (3 változó):
  - o 18-39 éves
  - o 40-64 éves
  - o 65 éves, illetve idősebb
- **Nemek** (2 változó)

A minta kialakítása így a 3 szempont figyelembevételével **120 szegmenscsoportot** eredményezett. Minden szegmenscsoport olyan arányban jelenik meg az 1000 főre tervezett mintában, amilyen arányban az alappopulációban képviselteti magát. Az arányszámok alapján – egész számokra való kerekítést követően – az előírányzott minta 1 101 fő volt.

Állandó népesség szegmentálása minta dimenziók szerint (2019. december 31., forrás: TeIR /KSH)

Megye	18-39 ffi	18-39 nő	40-64 ffi	40-64 nő	65+ ffi	65+ nő
Bács-Kiskun	72294	67532	93905	94310	39381	62973
Baranya	51955	50231	68986	70660	29412	46734
Békés	47551	44312	63692	63110	28611	44459
Borsod-Abaúj-Zemplén	99591	91634	115121	116916	44055	75707
Budapest	222045	222781	287217	312448	137257	227193
Csongrád-Csanád	56941	54016	73144	74411	32263	51571
Fejér	59891	55913	78686	78166	31326	48604
Győr-Moson-Sopron	63233	60322	84208	83601	34038	51559
Hajdú-Bihar	79677	74934	95608	96230	37392	59321
Heves	40760	38646	52928	54044	22722	38359
Jász-Nagykun-Szolnok	53770	49826	66770	66428	28977	45435
Komárom-Esztergom	43380	40770	56481	56490	21957	35283
Nógrád	26975	24694	35357	34936	14807	24476
Pest	179250	174356	239582	239063	89589	135539
Somogy	41969	39291	57615	58354	26192	40434
Szabolcs-Szatmár-Bereg	89146	81826	100959	101074	34561	56954
Tolna	30853	28113	40533	41290	17857	27959
Vas	34044	32068	47122	47336	20372	31057
Veszprém	47744	44020	64867	64508	28191	42366
Zala	36030	33414	52001	53178	23796	36630

Szakértői interjú vázlata – Intézményrendszer szereplői számára

1. Mennyire volt intenzív az érdeklődés a 6A/6B fókuszterülethez tartozó pályázati konstrukciók iránt?
2. Általában milyen hosszú volt az érintett pályázatok elbírálásának ideje? Mennyi időt vett igénybe a támogatói döntés meghozatala?
3. Kérjük ismertesse a projektkiválasztás, elbírálás menetét, főbb szempontjait!
4. A projektek kiválasztásához, elbíráláshoz kapcsolódóan rendelkezésre álltak-e belső útmutatások, esetleg belső képzések, tájékoztatók?
5. Az érintett intézkedésekhez kapcsolódóan benyújtott pályázatok mekkora része került elutasításra? Tapasztalatai szerint melyek voltak az elutasítás leggyakoribb okai?
6. Az érintett intézkedésekhez tartozó pályázatok esetében volt-e példa arra, hogy a nyertes pályázó visszalépett a projekt megvalósításától? Ha igen, jellemzően milyen ok miatt?
7. A kifizetések ellenőrzései során milyen területeken merülnek fel a leginkább szabálytalanságok? Milyen arányban találunk problémákat? Ezek hogyan kezelhetők?
8. Milyen arányban fognak kifutni a pályázatok 2020 végéig, vannak-e tervek az átmeneti időszakra vonatkozóan?
9. Tapasztalatai szerint hogyan érintette a koronavírus járvány a támogatott projektek megvalósulását?
10. Hogyan értékeli a MÁK kedvezményezettek felé nyújtott szakmai támogatását, iránymutatását? Vannak-e olyan területek, amelyek esetében a szakmai támogatás hatékonyságának javítása indokolt?
11. Véleménye szerint a jövőben hogyan kellene módosítani a pályázati feltételeket annak érdekében, hogy az érintett támogatások kihasználtsága/eredményesség javuljon?
12. Milyen, a következő programidőszak szempontjából példaértékű projektek, jó gyakorlatok emelhetők ki?
13. Tapasztalatai szerint a Program vonatkozó beavatkozásai közül melyek segítették a leghatékonyabban a hátrányok, ezen belül a szegénység csökkentését?
14. A Program vonatkozó beavatkozásainak megvalósítási tapasztalatai alapján milyen javaslatok fogalmazhatók meg az új KAP hasonló intézkedéseinek tervezéséhez?

Szakértői interjú vázlata – Egyéb szakterületi szakértők számára

1. Véleménye szerint a Vidékfejlesztési Program beavatkozásai hogyan járultak hozzá az Európa 2020 stratégia azon kiemelt céljainak teljesítéséhez, amely az országos szegénységi küszöb alatt élő lakosság számának a csökkentésére irányul?
2. Tapasztalatai szerint milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a társadalmi befogadás szempontjai?
3. Tapasztalatai szerint milyen módon érvényesülnek a 2014-2020 közötti időszak Vidékfejlesztési Programjának intézkedéseiben a szegénység csökkentésének szempontjai?

4. Meglátása szerint milyen mértékű a hátrányos helyzetű lakosságcsoportok – különösen a leszakadó térségekben élők, romák, fogyatékosokkal élők, speciális munkaerőpiaci helyzetű csoportok: pályakezdők, önfoglalkoztatók, tartós munkanélküliek – Vidékfejlesztési Program forrásaihoz való közvetlen hozzáférése a 2014-2020 közötti időszakban?
5. Véleménye szerint milyen közvetett hasznokkal járnak a Vidékfejlesztési Program keretében megvalósuló fejlesztések a hátrányos helyzetű lakosság szempontjából?
6. Hogy értékeli, milyen módon érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó Operatív Programok (különösen TOP, GINOP, EFOP) és a Vidékfejlesztési Program között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?
7. Hogy értékeli, milyen módon érvényesülnek a szegénység csökkentését és a társadalmi befogadás elősegítését célzó nemzeti finanszírozású programok és a Vidékfejlesztési Program között a szinergikus hatások a 2014-2020 közötti időszakban?
8. Várakozásai szerint a Covid-19 járvány várhatóan hogyan befolyásolja Magyarországon a vidéki szegénységet jellemző trendeket?

3. sz. melléklet: Vizsgált intézkedések részletes bemutatása

Magyarország az 1305/2013/EU rendelet 5. cikkének szereplő, a társadalmi befogadás előmozdítását, a szegénység csökkentését és a vidéki térségek gazdasági fejlődését támogató 6. prioritás A és B fókuszterületéhez tervezett intézkedéseket. A 6A fókuszterület a diverzifikálás, a kisvállalkozások alapítását és fejlesztését, valamint a munkahelyteremtés megkönnyítését célozza; a 6B fókuszterület pedig a helyi fejlesztés előmozdítását támogatja a vidéki térségekben. Magyarország Vidékfejlesztési Programja a 6C fókuszterületre, amely az információs és kommunikációs technológiák hozzáférhetőbbé tételét, használatuk előmozdítását, és minőségük javítását célozza a vidéki térségekben, nem tervezett külön intézkedést.

A 6. prioritáshoz sorolt intézkedések vonatkozásában iránymutatást egyfelől a Vidékfejlesztési Program 11.3. fejezete. A Vidékfejlesztési Program összességében az alábbi 8 intézkedésnél (M04, M06, M07, M08, M10, M11, M16, M19) jelölte meg elsődlegesen hozzájáruló területként a 6A vagy a 6B fókuszterületet. A Program intézkedéseinek részletesebb áttekintése, valamint a műveleti adatbázisból származó, fókuszterülethez rendelt kifizetési adatok alapján a VP intézkedései, továbbá az ÚMVP determinációval érintett beavatkozások ténylegesen az alábbiak szerint kerültek a 6A vagy 6B fókuszterülethez besorolva elsődleges hozzájárulású intézkedésként:

19. táblázat A 6A és 6B fókuszterülethez elsődlegesen hozzájáruló VP intézkedések

Fókuszterület	Intézkedés	VP felhívás	ÚMVP determináció
	M04 Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk)	VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése VP-M04.2.1-Mgi termékek értéknövelése a feldolgozásban	VP-M04 Mg. termékek értéknövelése (ÚMVP)
6A	M06 A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)	VP-M06.4.1-Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése VP2-6.3.1-20 Mezőgazdasági kisüzemek támogatása	VP-M06 Diverzifikáció (ÚMVP) VP-M06 Mikroállalkozások (ÚMVP) VP-M06 Turisztika (ÚMVP)
	M08 Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)	VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása VP5- 8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák (ellenálló képesség növelése)	VP-M08 Mgte támogatás (NVT) VP-M08 Mgte támogatás (ÚMVP) VP-M08 Erdőszerkezet átalakítása (ÚMVP) (+VP-M08 Erdei közjólét (ÚMVP)
	M16 Együttműködés (35. cikk)	VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság	
6B	M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk)	VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településkép VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi piacok és közétkeztetés fejlesztése VP6-7.2.1.4-17 Tanyafejlesztés VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külsőterületi helyi közutak fejlesztése VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés	VP-M07 Falufejlesztés (ÚMVP) VP-M07 Vidéki örökség (ÚMVP) VP-M07 IKSZT kialakítása és működtetése (ÚMVP) VP-M07 Vidéki alapszolgáltatások (ÚMVP) VP-M07 Natura 2000 fenntartási terv (ÚMVP)
	M19 – LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (az 1303/2013/EU rendelet 35. cikke)	VP6-19.1.1-15 Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása VP6-19.2.1-15 LEADER - HFS megvalósítása VP6-19.3.1-17 LEADER - HACS-ok együttműködési tevékenysége VP6-19.4.1-17 LEADER - Működési és animációs költségek támogatása	VP-M19 Életminőség/Diverzifikáció (ÚMVP) VP-M19 Környezet/földgazdálkodás (ÚMVP) VP-M19 Versenyképesség (ÚMVP) VP-M19 LEADER együttműködés (ÚMVP) VP-M19 LEADER HACS (ÚMVP)

Forrás: VP 2014-2020, valamint MÁK műveleti adatbázis (2020) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Annak érdekében, hogy értelmezhessek, milyen módon segítik elő a 6. prioritáshoz sorolt intézkedések a társadalmi befogadás előmozdítását, a szegénység csökkentését és a vidéki térségek gazdasági fejlődését, az első fázisban a Vidékfejlesztési Program és a kapcsolódó pályázati felhívások tartalomelemzését végeztük el az érintett intézkedések vonatkozásában.

M04 Beruházások tárgyi eszközökbe (17. cikk)

Az M04-es intézkedésen belül a 4.1. és 4.2. intézkedés lett a 6. prioritáshoz sorolva. A 6A fókuszterülethez sorolt 4.1. alintézkedés a kisméretű gazdaságok számának növekedéséhez járul hozzá, ezáltal a foglalkoztatottak számának emelkedéséhez is. A 4.2.-es alintézkedés pedig az élelmiszer-feldolgozás - mint munkaerőigényes ágazat - fejlesztései révén jelentősen hozzájárul az új munkahelyek létrejöttéhez.

M06 A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (19. cikk)

Az M06-os intézkedés szintén két alintézkedéssel segíti a 6. prioritás céljainak megvalósítását. A 6.2. alintézkedés (Nem mezőgazdasági tevékenységek elindítása) a vidéki térségekben a mezőgazdasági vállalkozások jövedelmezőségének stabilizálása mezőgazdaságon kívüli vállalkozási tevékenységek indításának ösztönzésére irányul. Ez a cél egyben szolgálja a vidéki térségekben számos esetben hiányzó vagy hiányos termékek és szolgáltatások hozzáférését is. A vidéki térségekben működő mezőgazdasági vállalkozások tevékenységének off-farm diverzifikációja a gazdaság több lábón állásának biztosítása mellett szolgálja a helyi gazdasági alapok többrétű kihasználását, a vidéki térségekben hiányzó termékek és szolgáltatások biztosítását, valamint a vidéki térségekben a foglalkoztatás erősítését, szezonális ellensúlyozását is (6A) Különösen fontos szempont a 6A fókuszterülethez való hozzájárulás szempontjából az általánosan módosított támogatásban rejlő egyszerű és olcsó végrehajthatóság.

Az M06-os intézkedés másik alintézkedése, (6.4. alintézkedés: Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése) a vidéki térségekben működő mikrovállalkozásnak minősülő mezőgazdasági termelők induló vagy már működő nem mezőgazdasági tevékenységeinek beindításával és továbbfejlesztésével a gazdasági több lábón állás erősítését célozza. Az intézkedés keretén belül ez a művelet a nem mezőgazdasági termelő és szolgáltató, vagy nem mezőgazdasági (Annex 1) élelmiszer feldolgozást célzó tevékenységek fejlesztését szolgáló beruházásokat támogatja. Az intézkedés kiemelten támogatja a tanyás településeken és a vállalkozáshiányos aprófalvas területeken megvalósuló fejlesztéseket.

M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (20. cikk)

Az M07-es intézkedés átfogó célja a vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóvá tétele, a foglalkoztatás és a vállalkozás feltételeinek javítása, valamint a kisléptékű helyi infrastrukturális és szolgáltatási környezet javítása. Ezt az intézkedést két alintézkedésen keresztül, a vidéki települések épített infrastrukturális eszközeinek kisléptékű fejlesztésével (7.2), továbbá az elérhető szolgáltatások körének bővítésével és színvonalának javításával kívánja elérni (7.4).

A 7.2. alintézkedés célja a vidéki településeken élők életminőségének javítása, a fenntarthatóság növelése olyan – kizárólag – kisléptékű infrastruktúra fejlesztések támogatásával, amelyek hozzájárulnak az energiahatékonyság növeléséhez, a helyi gazdaság fejlesztéséhez, a szennyvízkezeléshez és a tanyasi térségek alapvető infrastruktúrával való ellátottság növeléséhez.

A vidéki térségekben az életminőséget, a vállalkozások működésének feltételeit sok esetben hátrányosan érinti a nem kielégítő szintű vagyonszorongás, különösen a nehezen védhető és őrizhető külterületi javak esetében. A 7.4. alintézkedés célja a vidéki életminőség javítása a fenti szolgáltatások elérhetőségének és minőségének javításával. Minden vidéki településen, a településen bárki által igénybe vehető közétkeztetést végző intézmények konyhájának fejlesztése (többek között: gépek, berendezések, eszközök beszerzése, beépítése), továbbá az ehhez kapcsolódó helyi alapanyag-beszerzés, -raktározás és -előkészítés, köz- és vagyonszorongást szolgáló fejlesztések: polgárőr, mezőőr, önkéntes

tűzoltó szolgálat jármű, és eszközbeszerzései (közfunkció, térítésmentes), falu- és tanyagondnoki szolgálat fejlesztése jármű-, és eszközbeszerzéssel (közfunkció, térítésmentes), az önkormányzati tulajdonú és vagyonekezelésű utak kezeléséhez, állapot javításához és karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése.

Csak 1000 fő alatti településeken (B település-kategória): többfunkciós közösségi tér/szolgáltató központok létrehozása, fejlesztése: legalább 3 különböző közösségi szolgáltatás nyújtását kell megvalósítani és működtetni a fejlesztés eredményeként.

M08 Az erdőterületek fejlesztésére és az erdők életképességének javítására irányuló beruházások (21–26. cikk)

A 6A fókuszterülethez sorolt M08-as intézkedés részben az erdősisítés és fásítás, az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházásokkal, az erdészeti technológiákkal, valamint az erdei termékek feldolgozására, mobilizálására és piaci értékesítésére irányuló beruházásokkal szolgálja a vidéki térségek lakosságának megtartását, a többcélú haszonvételi lehetőségek által közvetve a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek biztonságát is erősítve. Az M08-as intézkedés másodlagos hatásokkal a 6B fókuszterülethez is hozzájárul, az erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására, mobilizálására és értékesítésére irányuló beruházásokkal (26. cikk) az erdők gazdasági értéknövelésén túl közvetlenül szolgálva a megújuló helyi energiaforrásra alapuló megoldások által a helyi alapszolgáltatások kielégítését.

M16 Együttműködés (35. cikk)

Az M16-os intézkedésen belül a négy alintézkedés közül kettő kapcsolódik a 6A fókuszterülethez. A 16.3 alintézkedés közvetlenül a 6. prioritás céljainak megvalósulását segíti azáltal, hogy gazdaságilag életképes egységekké szervezi az önállóan sérülékenyebb, kis léptékben termelő/szolgáltató helyi szereplőket. A vidéki térségek gazdasági vagy éppen turisztikai potenciáljának minél szélesebb körű kihasználása érdekében szükséges a kis gazdálkodói és egyéb kisvállalkozói közötti strukturált együttműködésekre alapuló fejlesztések ösztönzése, hogy az együttműködések eredményeképpen erőteljesebb gazdasági teljesítményt és erősödő helyi foglalkoztatást tudjanak elérni (pl. agro-turisztikai szolgáltatások összehangolt fejlesztése és kínálata révén több vendégéjszaka és turisztikai költség). Emellett új intézkedésként a 16.9-es alintézkedés egy Magyarországon még alig ismert együttműködési és fejlesztési módszert vezet be, amelyben működő gazdaságok töltenek be társadalmi befogadási funkciót is (pl. sérült, akadályozott, rehabilitációra szoruló emberek csoportjai részére nyújtanak szolgáltatásokat) (M16.9). Az intézkedés hozzájárul még a 6B fókuszterületekhez is.

M19 – LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás (az 1303/2013/EU rendelet 35. cikke) M04

A 6B fókuszterülethez tartozó M19 intézkedéshez a helyi fejlesztések előmozdításával járul hozzá a vidéki térségek fejlődéséhez. A Helyi Fejlesztési Stratégia elkészítése és megvalósítása teljes egészében ezen fókuszterület alatt történik. Az elsődleges cél egy adott térség adottságainak, belső erőforrásainak és specifikus problémáinak leginkább megfelelő módon reagálni a vidéki térségeket érintő szükségletekre és lehetőségekre.

A vizsgált 2014-2020 közötti időszakban a 6. prioritás intézkedéseire együttesen összességében mintegy 360 445 432,66 EUR kifizetésére került sor, amely összeg a VP keretében történt összes kifizetés mintegy 15,33 százalékát tette ki. A két fókuszterület közül a 6B fókuszterület keretében történt nagyobb súlyú

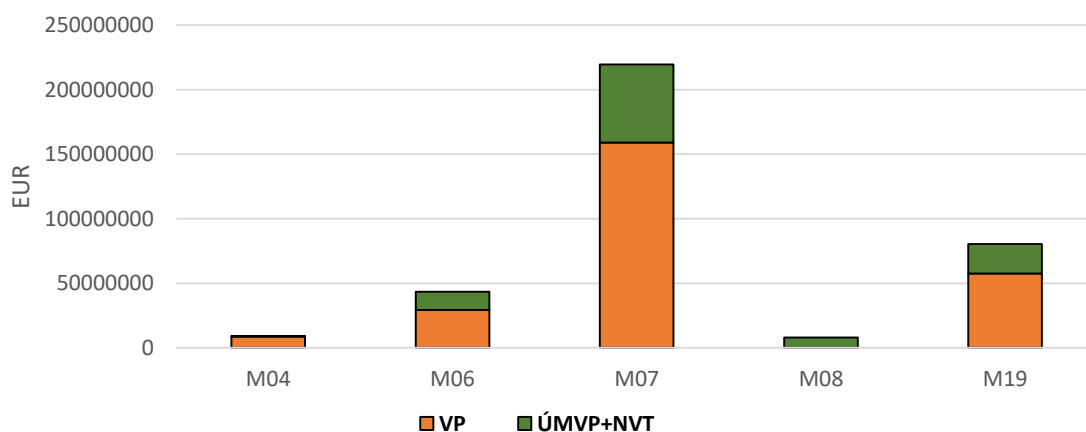
kifizetés, a teljes összeg 12,17 százalékáig terjedően. A 6A fókuszterületre 60 587 684,76 EUR-t, az összes kifizetés alig 3 százalékát fizették ki a vizsgált időszakban. Az összeg 70,67 százaléka (254 734 906,03 EUR) a Vidékfejlesztési Program, 29,33 százaléka (105 710 526,63 EUR) az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, illetve az Nemzeti Vidékfejlesztési Tervhez kapcsolódó determináció keretében került kifizetésre.

20. táblázat Kifizetések alakulása VP keretében 2014-2020 között

Fókuszterület	Kifizetett támogatási összeg (EUR)	Kifizetett támogatási összeg (százalék)	Kifizetett támogatás (db)	Kifizetett támogatás (százalék)
2A	308 080 146,53	13,10	5 907,00	2,36
2B	116 562 028,50	4,96	5 125,00	2,05
3A	279 661 079,66	11,89	2 036,00	0,81
3B	83 863 121,12	3,57	78 318,00	31,28
P4	1 027 834 097,16	43,71	118614	47,37
5A	6 701 032,11	0,28	213,00	0,09
5B	64 702 029,04	2,75	2 012,00	0,80
5C	14 849 074,70	0,63	1 526,00	0,61
5D	12 582 250,53	0,54	239,00	0,10
5E	76 133 130,49	3,24	18 187,00	7,26
6A	60 587 684,76	2,58	9 000,00	3,59
6B	299 857 747,90	12,75	9 228,00	3,69
Összesen	2 351 413 422,50	100,00	250 405,00	100,00

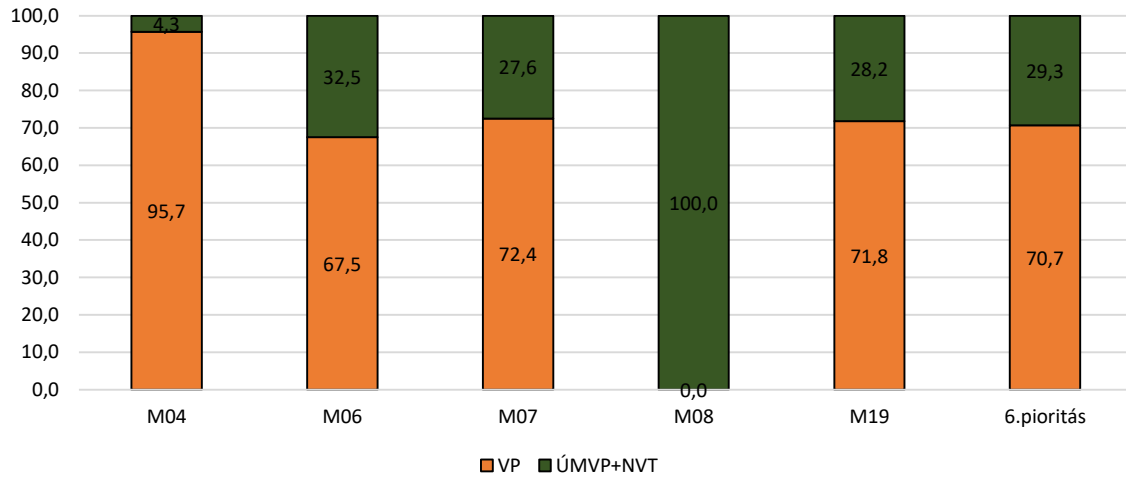
Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 decemberi) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

48. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések

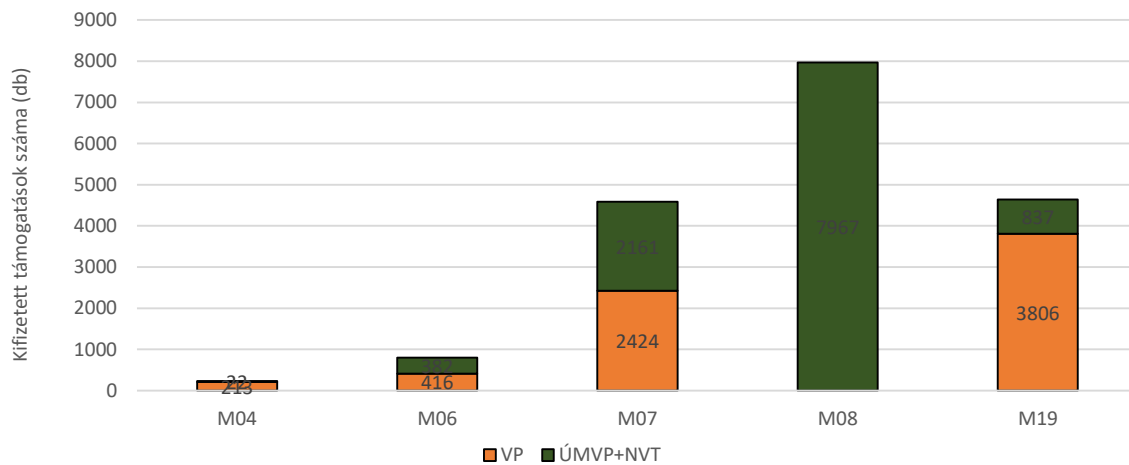
Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 december) alapján, AKI Nkft szerkesztés.

49. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések megoszlása, százalék

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

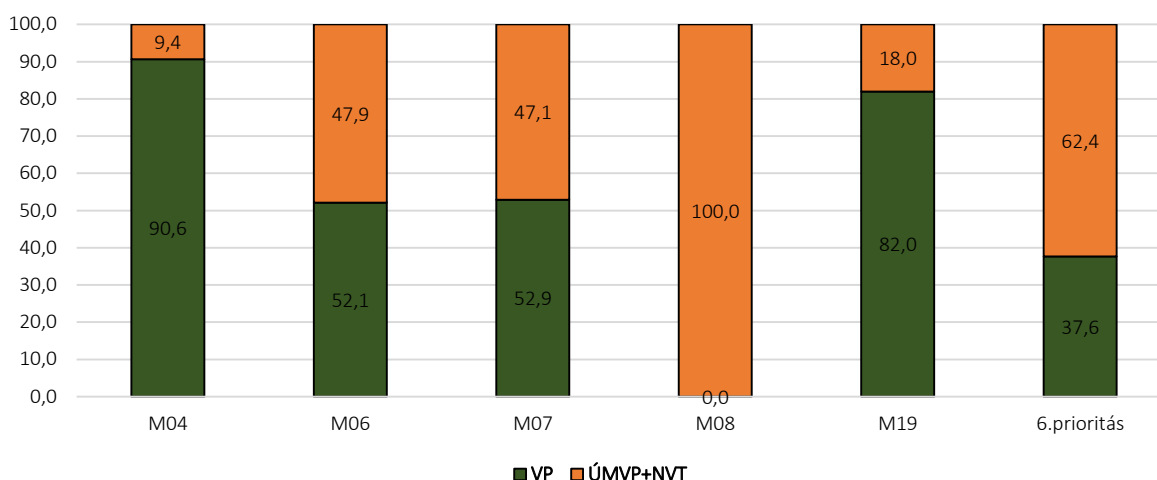
50. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések alakulása

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis, 2020 decemberi állapot alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

51. ábra A 6. prioritáshoz tartozó intézkedések keretében 2014-2020 között történt kifizetések megoszlása

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A 6A Fókuszterülethez tartozó intézkedések eredményei

A 2014-2020 közötti időszakban a Vidékfejlesztési Program 6. prioritásának 6A fókuszterületéhez sorolt három intézkedés (M04, M06, M08) keretében összességében 60 587 684,76 EUR kifizetésre került sor. Ebből mintegy 19402927,72 EUR, a teljes összeg mintegy 32,02 százaléka ÚMVP determináció keretében került kifizetésre, míg az összes kifizetés 5,23 százaléka (3168045,75 EUR) NVT determináció keretében került kifizetésre.

A 6A fókuszterületre kifizetett támogatások majdnem fele, 48,3 százaléka az M06-os intézkedés keretében meghirdetett VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítása és fejlesztése felhívás keretében történt. Emellett a támogatások meghatározó hányada a VP-M06 Turisztika (ÚMVP), valamint az M04 VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése felhíváshoz kapcsolódott. Előbbi a 6A fókuszterület keretében kifizetett összeg bő ötödét (22,73 százalék), utóbbi bő tizedét (12,74 százalék) tette ki.

A kifizetett támogatások száma más elrendeződést mutat. A 6A fókuszterülethez tartozó intézkedések keretében a 2014-2020 közötti időszakban összességében 9 000 kifizetés valósult meg. **Ebből összességében 669 kifizetés valósult meg a VP intézkedései keretében**, 4464 db kifizetés NVT, 3907 db kifizetés pedig ÚMVP determináció keretében valósult meg.

A 6A fókuszterülethez tartozó intézkedéseket tekintve a legtöbb kifizetés az M08-as intézkedés keretében történt. Ezen belül az VP-M08 Mgte támogatás (NVT) az összes kifizetett projekt felét (49,6 százalék), míg a VP-M08 Mgte támogatás (ÚMVP) a 35,5 százalékát tette ki. A kifizetések darabszáma a fentiek mellett jelentős még az M06-os intézkedéshez tartozó VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítása és fejlesztése felhívás (416 db), a VP-M06 Turisztika (ÚMVP) (365 db), valamint a VP-M08 Erdőszerkezet átalakítása (ÚMVP) (+VP-M08 Erdei közjólét (ÚMVP) esetében (309 db).

21. táblázat A 6A fókuszterület keretében 2014-2020 között megvalósult kifizetések

Fókuszterület	Intézkedés	Felhívás	2014-2020			
			Kifizetett támogatás			
			EUR	százalék	db	százalék
6A	M04	VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése	7 719 129,14	12,74	182	2,0
		VP-M04 Mg. termékek értéknövelése (ÚMVP)	396 119,36	0,65	22	0,2
		VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban	1 036 201,57	1,71	31	0,3
	M06	VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítása és fejlesztése	29 261 380,58	48,30	416	4,6
		VP-M06 Diverzifikáció (ÚMVP)	63 320,72	0,10	4	0,0
		VP-M06 Mikroállalkozások (ÚMVP)	252 117,26	0,42	13	0,1
		VP-M06 Turisztika (ÚMVP)	13 769 958,60	22,73	365	4,1
		VP-M08 Mgte támogatás (NVT)	3 168 045,75	5,23	4 464	49,6
		VP-M08 Mgte támogatás (ÚMVP)	2 867 380,08	4,73	3 194	35,5
	M08	VP-M08 Erdőszerkezet átalakítása (ÚMVP) (+VP-M08 Erdei közjólét (ÚMVP)	2 054 031,70	3,39	309	3,4
		Összesen	60 587 684,76	100	9 000	100

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A 6A fókuszterülethez sorolt alábbi intézkedések esetében a vizsgált időszakban nem került sor kifizetésre:

- VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása
- VP5- 8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák (ellenálló képesség növelése)
- VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság

A 6B Fókuszterülethez tartozó intézkedések eredményei

A 2014-2020 közötti időszakban a 6B fókuszterülethez tartozó két intézkedés (M07, M19) keretében összesen 299 857 747,90 EUR kifizetésére került sor. Ebből mintegy 216 718 194,74 EUR, a teljes összeg 72,27 százaléka a VP intézkedéseikhez kapcsolódó kifizetés, míg 83 139 553,16 EUR, azaz a teljes összeg 27,73 százaléka ÚMVP determináció. A kifizetett támogatás nagyságrendje alapján a legnagyobb jelentőséggel a VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése járt, ezen felhívás keretében került kifizetésre a 6B fókuszterületre kifizetett összeg mintegy 26,78 százaléka. A nagyobb pénzügyi súllyal jellemezhető intézkedések között szerepel a VP-M07 Vidéki alapszolgáltatások (ÚMVP) és a VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településképző fejlesztését célzó felhívás, amelyek az összes forrás 20, illetve 18,08 százalékát kötötték le.

22. táblázat A 6B fókuszterület keretében 2014-2020 között megvalósult kifizetése

Fókuszterület	Intézkedés	Felhívás	2014-2020			
			Kifizetett támogatás			
			EUR	százalék	db	százalék
M07	VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 - Településkép		54 220 272,28	18,08	719	7,79
	VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi piacok és közéletfejlesztés fejlesztése		10 283 355,28	3,43	264	2,86
	VP6-7.2.1.4-17 Tanyafejlesztés		5 054 361,65	1,69	485	5,26
	VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése		80 305 222,27	26,78	913	9,89
	VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés		9 179 316,45	3,06	43	0,47
	VP-M07 Falufejlesztés (ÚMVP)		318 476,88	0,11	22	0,24
	VP-M07 Vidéki örökség (ÚMVP)		140 276,27	0,05	8	0,09
	VP-M07 IKSZT kialakítása és működtetése (ÚMVP)		45 410,07	0,02	11	0,12
	VP-M07 Vidéki alapszolgáltatások (ÚMVP)		59 980 979,85	20,00	2 115	22,92
	VP-M07 Natura 2000 fenntartási terv (ÚMVP)		4 946,72	0,00	5	0,05
6B	VP6-19.1.1-15 Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása		3 078 925,17	1,03	104	1,13
	VP6-19.2.1-15 LEADER - HFS megvalósítása		30 113 024,21	10,04	3 546	38,43
	VP-M19 Életminőség/Diverzifikáció (ÚMVP)		2 528 302,54	0,84	197	2,13
	VP-M19 Környezet/földgazdálkodás (ÚMVP)		129 829,97	0,04	11	0,12
	VP-M19 Versenyképesség (ÚMVP)		5 904 198,29	1,97	266	2,88
	VP6-19.3.1-17 LEADER - HACs-ok együttműködési tevékenysége		1 279 245,86	0,43	53	0,57
	VP-M19 LEADER együttműködés (ÚMVP)		11 118 876,28	3,71	276	2,99
	VP6-19.4.1-17 LEADER - Működési és animációs költségek támogatása		23 204 471,57	7,74	103	1,12
	VP-M19 LEADER HACs (ÚMVP)		2 968 256,29	0,99	87	0,94
	Összesen		299 857 747,90	100,00	9 228	100,00

Forrás: MÁK Műveleti adatbázis (2020 december) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

4. sz. melléklet: Felhasznált források

AAM Consulting, AKI, & Collectivo. (2016a). Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (Ex-Post) Értékelése. Zárójelentés. I kötet. Vezetői Összefoglaló. EC, 2017

Barna Ildikó – Székelyi Mária (2004): Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikáról társadalomkutatók számára. Typotex Kiadó. ISBN: 978-963-9326-42-2

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program EFOP 2014-2020. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2014.

Európai Bizottság (2010a). Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedésstratégiája. https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf

Európai Bizottság (2016). Európai Strukturális és Beruházási Alapok 2014-2020: Hivatalos szövegek és megjegyzések. https://ec.europa.eu/regional_policy/hu/information/publications/legislation/2015/european-structural-and-investment-funds-2014-2020-official-texts-and-commentaries

Európai Bizottság (2017a): Fehér könyv Európa jövőjéről. A 27 tagú EU útja 2025-ig: gondolatok és forgatókönyvek. Brüsszel, 2017.3.1. COM(2017) 2025 final. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b739b382-ff4f-11e6-8a35-01aa75ed71a1.0009.02/DOC_1&format=PDF

Európai Bizottság (2017b). The European Pillar of Social Rights Action Plan. <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/downloads/KE0921008ENN.pdf>

Európai Bizottság (2017c): Javaslat a szociális jogok európai pillérének intézményközi kihirdetéséről. Brüsszel, 2017.4.26. COM(2017) 251 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0251&from=HU>

Európai Bizottság (2017d): Modernising and simplifying the CAP. Socio-Economic challenges facing EU agriculture and rural areas. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/soc_background_final_en.pdf

Európai Bizottság (2017e): Technical Handbook on the Monitoring and Evaluation Framework of the Common Agricultural Policy 2014 – 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/technical-handbook-monitoring-evaluation-framework_june17_en.pdf

Európai Bizottság (2018a). Guidelines. Assessing RDP achievements and impacts in 2019. Európai Bizottság. https://enrd.ec.europa.eu/file/14079/download_en?token=YUczExfR&filename=twg5_part_3_rdp_impacts_august2018.pdf

Európai Bizottság (2018b). Guidelines. Assessing RDP Achievements and Impacts in 2019. Part III - Fishes for Answering the Common Evaluation Questions 22—30. Európai Bizottság. https://enrd.ec.europa.eu/file/14079/download_en?token=YUczExfR&filename=twg5_part_3_rdp_impacts_august2018.pdf

Európai Bizottság (2018c). Guidelines. Assessing RDP Achievements and Impacts in 2019. Part IV - Technical Annex. Európai Bizottság.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2021): TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS „Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció. A KAP vidéki térségek területfejlesztésére gyakorolt hatásának értékelése. NAT/806

Európai Tanács (2017): Közös agrárpolitika – 2020 után: a máltai elnökség által készített irányadó dokumentum. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6766-2017-INIT/en/pdf>

Európai Tanács (2019): Jelentés. Éves stratégiai jelentés a fenntartható fejlődési célok végrehajtásáról és teljesítéséről (2018/2279(INI))
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2019-0160_HU.pdf

Európai Tanács (2020a): Proposal for a Regulation on CAP Strategic Plans Indicators - Updated Commission fiches on output indicator. Brussels, 25 September 2020. WK 10149/2020 INIT

Európai Tanács (2020b): Proposal for a Regulation on CAP Strategic Plans Indicators - Updated Commission fiches on context and impact indicators. Brussels, 25 September 2020. WK 10151/2020 INIT

Európai Tanács (2020c): Proposal for a Regulation on CAP Strategic Plans Indicators - Updated Commission fiches on result indicators. Brussels, 25 September 2020. WK 10162/2020 INIT

Field Consulting. (2019): Válaszok a Vidékfejlesztésre vonatkozó közös értékelési kérdésekre. 2018-as éves végrehajtási jelentés. VP ÉVJ, 2019

Field Consulting és Collectivo (2021): Felhívások bemutatása, keretek és pénzügyi előrehaladás.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program. GINOP, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014.

Kopint-Tárki Zrt. (2020): A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (MNTFS) érvényesülésének értékelése. ÉRTÉKELŐ JELENTÉS Véglegesített változat. III. rész: Munkaerőpiaci- és társadalmi hatások értékelése rész vonatkozásában

KSH (2020a). A háztartások életszínvonala, 2019.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/2019/index.html#vedelmihelyzet>

KSH (2020b): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2020. március–május.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2005>

KSH (2020c): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2020. június-augusztus.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2008>

KSH (2020d): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2020. augusztus-október.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2010>

KSH (2020e): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2020. november.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2011>

KSH (2020g): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2020. december.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok#/hu/document/fog2012>

KSH (2020g): Munkaerőpiaci folyamatok, 2020. I. félév.

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf202/index.html>

KSH (2020h): Üres álláshelyek, 2020. I. negyedév.

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ures-allashelyek/index.html>

KSH (2021a): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2021. január.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2101>

KSH (2021b): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2021. február

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2102>

KSH (2021c): Gyorstájékoztató Foglalkoztatottság, 2021. március.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2103>

KSH (2021d) TÉR-KÉP, 2019.

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ter_kep_2019.pdf

KSH (2021e): Felértékelődött a távmunka a Covid19 árnyékában.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/koronavirus-tavmunka/index.html>

KSH (2021f): Gyorstájékoztató Keresetek, 2021. január.

<https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/ker2101>

KSH (2021g) Gyorstájékoztató Munkanélküliség, 2021. február.

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun2102.html?utm_source=kshhu&utm_medium=ban-ner&utm_campaign=theme-munkaero

KSH (2021h): A háztartások életszínvonala, 2020.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/2020/index.html#szegnysgtrsadalmikirekesztds>

Magyarország 2014. évi Nemzeti Reform Programja. Magyarország Kormánya, 2014. április.

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/nrp2014_hungary_hu_0.pdf

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia II. 2011-2020.

http://www.ilo.org/dyn/youthpol/es/equest.fileutils.dohandle?p_uploaded_file_id=622

Nemzeti Fejlesztés 2030. Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepció. Melléklet az 1/2014. (I. 3.) OGY határozathoz.

http://www.terport.hu/webfm_send/4616

Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020. („a magyar vidék alkotmánya”). Vidékfejlesztési Minisztérium.

Partnerségi megállapodás (2014). Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra.

<https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=52032NVS>

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, TOP, Nemzetgazdasági Minisztérium, 2014.

OECD (2020a): Quarterly Employment Situation News Release:1stQuarter 2020. Paris, 16th July.

<https://www.oecd.org/sdd/labour-stats/employment-situation-oecd-07-2020.pdf>

OECD (2020b): Employment Outlook 2020 : Worker Security and the COVID-19 Crisis. 2020. Paris, July.

OECD (2020c): Quarterly Employment Situation News Release: 2nd Quarter 2020. Paris, October.

Tóth-Hudácskó (2020). A koronavírus-járvány társadalmi hatásai a közvélemény-kutatások tükrében. In.: Társadalmi Riport 2020, szerk.: Kolosi Tamás, Szelényi Iván, Tóth István György, Budapest

Vidékfejlesztési Program (2014). Magyarország—Vidékfejlesztési Program 2014—2020 7.0 (Legutolsó frissítés: 2020. 08. 18.). Elérhető:

<https://www.palyazat.gov.hu/az-europai-bizottsag-altal-elfogadott-operativ-programok-2014-20>

5. sz. melléklet: A 6. prioritás intézkedéseit érintő 2019. évi félidei értékelés intézkedésszintű értékelési eredményei

Tekintettel a 6A és 6B fókuszterülethez sorolt VP intézkedések jelentős számára, jelen mellékletben összefoglalóan térünk ki a korábbi értékelési eredményekre, a vizsgálatba vont intézkedések vidéki foglalkoztatási, jövedelemszerzési lehetőségeket, életminőséget befolyásoló legfontosabb eredményeire, illetve a lakossági infrastruktúra és vidéki szolgáltatások fejlesztésére való kihatásukra, a 2019. évi félidei értékelés alapján.

A Vidékfejlesztési Program 2019. évi értékelésének egyik területe volt annak tisztázása, hogy a VP intézkedéseinek köszönhetően hány új munkahely jött létre, amely a szegénység mérséklése, újratermelődésének megakadályozása szempontjából kiemelt fontosságú kérdés. A foglalkoztatási eredmények mérésére szolgáló R21/T20 eredménymutató értéke **a Program félidei értékelésének alapjául szolgáló előrehaladási szinten még 0 volt, nem voltak foglalkoztatásbővítéssel érintett, lezárult projektek.** A jóváhagyott kifizetési kérelmekkel rendelkező releváns M04 és M06 számú intézkedés és az M08.6 számú alintézkedés keretében támogatott projektekben vállalt létrehozni tervezett állandó munkahelyek száma teljes munkaidős egyenértékben kifejezve 3 418 fő volt, ami a VP-ben tervezett R21/T20 eredménymutató (4 000 fő) értékének 85,5 százalékát tette ki, ez alapján az eredménymutató jövőbeni teljesülése reális célkitűzésnek volt tekinthető.

A Vidékfejlesztési Program 2019. évi félidei értékelése arra is rámutatott, hogy az M04, M06 és M08.6-os alintézkedéseken kívül a Program más alintézkedése/felhívása esetében is kiválasztási kritériumként jelent meg a munkahelyteremtés. Ennek figyelembevételével **a 2019. évi értékelő jelentés a Program közvetlen eredményeként a 2018. év végéig jóváhagyott kifizetéssel érintett projektek kapcsán 4 216 új munkahely létrehozását prognosztizálta.** Ágazatok szerinti bontásban az értékelés a Program intézkedéseinek hatására a mezőgazdasági ágazatban 3 418, az élelmiszerfeldolgozásban 678, a turizmus és más szolgáltatások területén 16, az általános közigazgatásban 104 új munkahely létrehozását valószínűsítette.

A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése és ezáltal a **szegénység csökkentése szempontjából kiemelt jelentőséggel bírnak a 6A fókuszterület diverzifikációs intézkedései,** különösképpen az elsődleges hatással érintett VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítása és fejlesztése, valamint a szintén elsődleges hatással érintett VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság intézkedés, továbbá a másodlagosan érintett VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése, illetve VP2-6.3.1-20 Mezőgazdasági kisüzemek támogatása felhívások. Ezek közül a **VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság felhívás esetében a félidei értékelés időszakában még nem volt érdemi előrehaladás.** A VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása felhívásra ugyanakkor a 2014-2018. december 31. közötti időszakban jelentős számú kérelmet nyújtottak be (1 667 db) és történt kötelezettségvállalás is (728 db). Érdemi eredményekről az értékelő jelentés még nem tudott ezen intézkedés esetében sem számot adni, tekintve, hogy mindössze 20 projekt kifizetési kérelmét fizették ki összesen 374,59 ezer euro összegben.

A legjelentősebb előrehaladás a mezőgazdasági kisüzemek fejlesztését célzó, a 6. prioritáshoz másodlagosan hozzájáruló felhívásnál mutatkozott. A VP2-6.3.1-16 „Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése” c. felhívás célja a kisüzemek működésének elősegítése azzal, hogy a mezőgazdasági termelő tevékenységének üzemmérete, árbevétele meghaladja a 6000 euró standard termelési értéket, vagy a

mezőgazdasági termelésből és Annex 1 termék feldolgozási tevékenységből származó értékesítés nettó árbevétele meghaladja a 6000 eurót. Az elnyert támogatás felhasználásával a támogatott mezőgazdasági kisüzemek megerősödésével, diverzifikációjával elérik azt a versenyképes üzemméret nagyságot, amely már stabil jövedelemszerzést biztosít és megteremti a további növekedés alapjait. A felhívásra beérkezett támogatási kérelmek száma a vizsgált időszakban 1 835 db volt, az igényelt támogatási összeg 26,82 millió euro, ebből az IH 777 db kérelmet támogatott 11,66 millió euro kötelezettségvállalással. **Az intézkedés keretében kifizetéssel 584 kisüzem rendelkezett, ebből 45,6 százalék kisüzem az állattenyésztési ágazatban, 46,3 százalék kisüzem a kertészeti ágazatban és 8,1 százalék kisüzem az élelmiszer-feldolgozás ágazatban vállalta magasabb élőmunkaigényű termékszerkezet kialakítását.**

A 2019-ben elkészült félidei értékelő jelentés a téma fontosságára tekintettel külön értékelési kérdés keretében vizsgálta a vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztését célzó VP beavatkozások eredményeit. Ennek oka az volt, hogy a kisléptékű infrastruktúra fejlesztések és szolgáltatások nemcsak a lakosság életminőségének javítása szempontjából bírnak jelentőséggel, hanem hozzájárulnak a helyi gazdaság fejlesztéséhez, a helyi mikro- és kisvállalkozások működési feltételeinek javulásához is. Az értékelt időszakban **az alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben (M07) intézkedés keretében öt felhívás meghirdetésére került sor, melyekre több mint ötezer (5 264) támogatási kérelem érkezett be.** A támogatási kérelmet benyújtó projektek közül 2 565 db kifizetésben is részesült (ÚMVP determinációval kiegészítve).

Az Éves Fejlesztési Keret alapján az M07-es intézkedésre tervezett keretösszeg 275,81 millió euro volt. A félidei értékelés során vizsgált kifizetési adatok összesítése alapján három felhívásra, valamint ÚMVP determinációval kiegészítve összesen 75 813 935,22 euro kifizetés történt. Ez azt jelentette, hogy a félidei értékelés által értékelt időszakban a kifizetési adatok alapján a tervezett keretösszeg nem egészen harmada (27,04 százalék) került kifizetésre. Az összes kifizetéssel érintett M07 intézkedést figyelembe véve, a **Vidékfejlesztési Program a determinációval együtt jelentősen hozzájárult a vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztéséhez, Magyarország lakosságának 57,7 százalékát érintő beruházásaival.**

A vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztését támogató intézkedések közül a külterületi helyi közutak fejlesztésére, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges **erő- és munkagépek beszerzésére 65 településen történt kifizetés, az érintett lakosság száma összesen 81.249 fő volt** a KSH adatai alapján. **A Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés 295 településen valósult meg, 532.067 lakost érintve.**

A 6B fókuszterülethez tartozó M07 determinációs kifizetések, így a Vidéki alapszolgáltatások, a Vidéki örökség, a Falufejlesztés, valamint az IKSZT kialakítása és működtetése jogcímenek történtek, összesen 75 813 935,22 euro értékben. **A legtöbb települést érintő pályázat a Vidéki alapszolgáltatások kialakítása/fejlesztése volt, amely jogcím 1 587 településen kerül(t) megvalósításra,** a megvalósítási helyek lakosainak száma összesen 5.381.311 fő. Az egy lakosra jutó támogatás, az egyedi szennyvízkezelés beruházás kivételével, minden vonatkozó jogcím esetében a valamilyen szempontból kedvezményezettként besorolt településeken volt a legmagasabb és jellemzően a nem kedvezményezett településeken a legalacsonyabb mértékű.

Az összes vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztését támogató, 2018 év végéig kifizetésre került intézkedés (VP és ÚMVP determináció együtt) együttesen 1 749 települést érintett, 5.696.941 lakossal.

A fejlesztésekben érintett települések 23,3 százaléka volt „Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és a jelentős munkanélküliséggel sújtott település” (Magyarország összes településének 21,0 százaléka tartozik ebbe a kategóriába), de a „Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések” (12,4 százalék) és a „Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések” (5,7 százalék) is az országos értéküknél magasabb arányban képviselték magukat a megvalósítási helyek között. A DEGURBA kategorizálás alapján a fejlesztésekben részesülő települések 93 százaléka minősült vidéki térségnek, miközben országos arányuk 89 százalék volt. A helyi infrastruktúra és alapszolgáltatások keretében támogatáshoz jutó települések 33,2 százaléka volt 500 fő alatti kistelepülés, amely aprófalvakban él 186.050 fő lakos, az összes M07 művelet által érintett település lakosainak 3,1 százalékát tette ki.

Az életminőséget emelő infrastruktúra és az alapszolgáltatások több elemű fejlesztésére 228 település esetében volt példa. Ezen belül 8 megvalósítási helyen történt három, 220 településen pedig kétféle M07 jogcím kifizetése. A három típusú fejlesztést is megvalósító pályázatok között leggyakrabban az ÚMVP determinációból finanszírozott Vidéki alapszolgáltatások kiírás, illetve a Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés jogcím, emellett 6 esetben a Külterületi helyi közutak fejlesztését, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzését és két településen a szintén determinációból származó falufejlesztést célozták a pályázók. A felsorolt többelemű fejlesztések összesen 7 978 lakost érintettek.

Azokon a településeken, ahol kétféle infrastruktúra és alapszolgáltatás fejlesztést valósítottak meg a kedvezményezettek 218 esetben az ÚMVP Vidéki alapszolgáltatások fejlesztésére vettek igénybe támogatást, 162 megvalósítási helyen pedig a Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés volt a projekt célja. A külterületi helyi közutak fejlesztésre 37 település, az ÚMVP falufejlesztésre 10 település, egyedi szennyvízkezelés beruházásra 4 település, végül a determinációs kifizetések közül a vidéki örökség megőrzésére, valamint az IKSZT kialakítására és működtetésére jogcímeik alatt 3-3 település kapott támogatást. A kételemű fejlesztéseket megvalósító településeken összesen mintegy 335.728 fő élt.

Az értékelési kérdés szempontjából releváns M19 intézkedés keretén belül a helyi fejlesztési stratégiák elkészítését célzó 19.1 alintézkedés a félidei értékelés által vizsgált időszakban lezárult az erre allokkált forrás 99 százalékának kifizetésével. A helyi akciócsoportok működtetésére (19.4) 103 akciócsoport összességében a keretösszeg 41 százalékának megfelelő összegű támogatásban részesült. Ehhez az alintézkedéshez kapcsolódott további 10 százaléknyi determináció. A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása (19.2) és a LEADER hazai és a nemzetközi együttműködés (19.3) alintézkedések 2018. december 31-ig nem jutottak el a kötelezettségvállalásig.

6. sz. melléklet: Felhíváspecifikus eljárásrendekkel kapcsolatos tapasztalatok

M04: VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban

A 3A, 5B és 6A fókuszterülethez besorolt felhívás 2015. decemberében került meghirdetésre, támogatási kérelem benyújtására tervezetten 2016. február 15-től 2018. február 15-ig volt lehetőség. A támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg fókuszterületi megosztás szerint 151 milliárd forint volt. A támogatási kérelmek benyújtását 2018. februárjáig tervezték, a kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel azonban az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2016. november 30-án felfüggesztette. A felhívás kapcsán a meghirdetéstől számolva összességében 17 esetben történt információközlés, a pályázati felhívást érintő változtatások többsége a pályázati dokumentáció pontosítására irányult.

A Felhívásra beérkező támogatási kérelmek a 272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet alapján standard kiválasztási eljárásrend alapján kerültek elbírálásra. A támogatási kérelmekről való döntés Döntés-előkészítő Bizottságok bevonásával történt.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban összességében 95 007 201,12 EUR-t fizettek ki, a 6A fókuszterülethez kapcsolódóan ebből 7 719 129,14 EUR (8,12 százalék) kifizetésére került sor 182 db projekt keretében.

2020. december 31-én 24 549 441,9 EUR volt a kötelezettségvállalás, mely a három releváns fókuszterület között a következők szerint oszlott meg: 3A fókuszterület: 19 939 748,27 EUR (81,22 százalék), 5B fókuszterület: 1 625 550,59 EUR (6,62 százalék) és 6A fókuszterület: 2 984 143,04 EUR (12,15 százalék).

M04: VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban

A 3A, 5B és 6A fókuszterületre besorolt felhívás 2018 október 19-én került meghirdetésre. A támogatási kérelmek benyújtására tervezetten 2019. január 2. napjától 2021. január 4. napjáig volt lehetőség. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló keretösszeg 50 milliárd forint volt. A kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2019. április 4-én felfüggesztette. A pályázati felhívás kapcsán a meghirdetést követően összességében 5 esetben történt zömmel a pályázati felhívás szövegét érintő pontosítás, amelyek a vidéki szegénység szempontjából nem bírtak relevanciával. A Felhívásra beérkező támogatási kérelmek a 272/2014. (XI.5.) Korm. rendelet alapján standard kiválasztási eljárásrend alapján kerültek elbírálásra. A támogatási kérelmekről való döntés Döntés-előkészítő Bizottságok bevonásával történt.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban összességében 8 873 671,29 EUR-t fizettek ki, 6A fókuszterülethez kapcsolódóan 1 036 201,57 EUR kifizetésére került sor 31 projekt keretében, mely az intézkedésre kifizetett összeg 11,5 százalékát tette ki.

2020. december 31-én 27 159 801,63 EUR volt a kötelezettségvállalás, mely a három érintett fókuszterület között a következők szerint oszlott meg: 3A fókuszterület: 22 099 770,79 EUR (81,36 százalék), 5B fókuszterület: 1 790 683,62 EUR (6,59 százalék) és 6A fókuszterület: 3 269 347,22 EUR (12,03 százalék).

M06: VP6-6.2.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása

A „Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása - Mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása” című (VP6-6.2.1-16 kódszámú) felhívás meghirdetésére 2016. augusztus 25-én került sor. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló keretösszeg 13,85 milliárd forint volt. A támogatási kérelmek benyújtását 2018.10.23-ig tervezték, azonban a kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel, az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2016. november 24-én felfüggesztette. A meghirdetést követő egy hónap alatt több mint 11 ezer kérelem érkezett be, közel 140 milliárd forint forrásigénnyel. A pályázati felhívás megjelenést követően több alkalommal sor került a felhívás kiegészítésére (pl. az üzleti terv útmutatója pontosításra került, a műszaki-szakmai tartalmával kapcsolatos elvárások módosultak).

Az EMVA Irányító Hatóság 2017. december 19-én úgynevezett mesterséges körülmény megteremtésének gyanúja miatt a felhívást visszavonta, kifizetésre a vizsgált periódusban a felhívás alatt nem került sor.

M06: VP6-6.4.1–16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása

A 6A fókuszterülethez besorolt felhívást 2016. december 28-án hirdették meg. A támogatási kérelmek benyújtására tervezetten 2017. április 3. napjától, illetve a későbbi módosítást követően 2017. május 8-tól 2019. január 28. napjáig volt lehetőség. A felhívás vonatkozásában, a kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2017. július 13-án felfüggesztette. A Felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 35,94 milliárd forint volt. A felhívás előrehaladására az elkészült szakértői interjúk szerint jelentős befolyással bírt, hogy az érintett felhívás meghirdetését követően számos alkalommal módosult. Az értékelési téma szempontjából lényegi változás, hogy 100 ezer euro-ról 160 ezer euro-ra emelkedett az elérhető maximális támogatási összeg.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban a 6A fókuszterületre 29 261 380,58 EUR kifizetésére került sor 416 projekt keretében. Ehhez hozzászámolandó a VP keret terhére kifizetett 4 db VP-M06 Diverzifikációs (ÚMVP) projekt, amelynek keretében 63 320,72 EUR-t fizettek ki, valamint 13 db VP-M06 Mikrovállalkozások (ÚMVP) projekt 252 117,26 EUR kifizetéssel, továbbá 365 db VP-M06 Turisztika (ÚMVP) projekt 13 769 958,60 EUR kifizetési összeggel.

M07: VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településkép

A 6B fókuszterületre besorolt „Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés” című (VP-6-7.4.1.1-16 kódszámú) felhívás 2016 február 9-én került meghirdetésre. A Felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg a 6B fókuszterületen 26,9 milliárd forint volt, a következő felosztás szerint: 1. célterület (Állami vagy önkormányzati funkciót nem magában foglaló közösségi funkciókat ellátó létesítmények energetikai korszerűsítése, illetve a megújuló energia hasznosítását célzó fejlesztése) 7,24 milliárd forint; 2. célterület (Településképet meghatározó épületek külső felújítása) 16 milliárd forint, ebből: a. települési önkormányzat, települési nemzeti önkormányzat, önkormányzati társulás kedvezményezettek rendelkezésére álló keretösszeg: 8 milliárd forint; b.

nonprofit szervezet, egyházi jogi személy kedvezményezettek rendelkezésére álló keretösszeg: 8 milliárd forint; 3. célterület (Többfunkciós közösségi tér/szolgáltató központ létrehozása, fejlesztése) 3,64 milliárd forint. A felhívás keretében támogatási kérelmek benyújtására 2016. március 28. naptól (amely a későbbiekben 2016. április 21-re módosult) 2018. március 27. napig volt tervezetten lehetőség. A felhívás vonatkozásában a kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel, az Irányító Hatóság a támogatás benyújtásának lehetőségét 2016. májusában felfüggesztette. – A vidéki szegénység, társadalmi befogadás témakörét érintő releváns változás, hogy a támogatás mértéke, összege című fejezetben a települési nemzeti önkormányzatok, nonprofit szervezetek, illetve egyházi jogi személyek esetében a támogatás intenzitása 2018. márciusban módosult, a járások fejlettség szerinti besorolásának függvényében.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 844 projekt került támogatott státuszba, ezen belül 719 projekt keretében 54 220 272,28 EUR kifizetésére is sor került. A MÁK 2020. évi kötelezettségvállalási analitikája szerint további 822 451,95 EUR kötelezettségvállalás is történt.

M07: VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi piacok és közétkeztetés fejlesztése

A 6B fókuszterületre besorolt „*Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése*” című (VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 kódszámú) felhívás 2017. február 17-én került meghirdetésre. A támogatási kérelmek benyújtására 2017. április 28. naptól (amely a későbbiekben 2017. május 15-re módosult) 2019. április 30-ig volt tervezetten lehetőség két célterületen: 1. célterület: helyi termelői piac vagy vásártér kialakítása, illetve fejlesztése; 2. célterület: közkonyha fejlesztése. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 12,64 milliárd forint volt. A felhívás vonatkozásában, a kötelezettségvállalási keret kimerülésére tekintettel, az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2017. október 3. napján felfüggesztette. A vidéki szegénység és társadalmi befogadás témaköre szempontjából releváns változás, hogy a pályázati felhívás 2018. áprilisában a támogatási intenzitás vonatkozásában új elemmel egészült ki: a települési önkormányzatok, illetve az önkormányzati társulások esetében 85-95 százalék, míg települési nemzeti önkormányzatok, nonprofit szervezetek, illetve egyházi jogi személyek esetében 75-95 százalék a támogatási intenzitással, a járási besorolástól függően.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 10 283 355,28 EUR kifizetésére került sor 264 projekt keretében. Ebből a közétkeztetés fejlesztését 6 489 813,85 EUR (63,1 százalék), míg a helyi piacok fejlesztését 3 793 541,43 EUR (36,8 százalék) célozta.

A 2020. évi kötelezettségvállalás a helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztésére, közétkeztetés fejlesztésére 1 688 175,93 EUR volt.

M07: VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése

A műveleti adatbázis 2020. december 31-i státusza szerint 105 projekt várt jogosultság ellenőrzésre.

M07: VP6-7.2.1.4-17 Tanyafejlesztés

A 6B fókuszterülethez tartozó „*Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései*” című (VP6-7.2.1.4-17 kódszámú) felhívás 2017. január 30-án került meghirdetésre. A támogatási kérelmek benyújtására 2017. március 31. (amely a későbbiekben 2017. április 15-re módosult) és 2019. április 1. között volt tervezetten lehetőség. Utóbbi benyújtási határidő

2021. márciusában 2022. november 12-re módosult. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 8,23 milliárd forint volt. Jelen értékelési téma szempontjából lényegi változás a felhívás 2020. januárjában történt módosítása, melynek értelmében a 2. célterület (tanyák háztartási léptékű energia-, és vízellátás, valamint szennyvízkezelés fejlesztése önkormányzatok számára) keretében lehívható maximális támogatás 50 millió forintról 200 millió forintra emelkedett. Mindemellett az 1. számú célterület (tanyák háztartási léptékű energia-, és vízellátás, valamint szennyvízkezelés fejlesztése magánszemélyek számára) vonatkozásában pontosításra került a támogatást igénylők köre. Túl azon, hogy a pályázó magánszemélynek a támogatás igénylését megelőző évben folyamatosan, életvitelszerűen a fejlesztéssel érintett tanyán kell laknia, a tanyának részben saját vagy közeli hozzátartozójának tulajdonában kell állnia. A vidéki népesség hozzáférési feltételeinek javítása szempontjából fontos változás, hogy a támogathatóság alsó határa a minimális 50 pontról 40 pontra csökkent. Erre elsősorban azért került sor, mert magas volt az alacsony pontszám miatt elutasított pályázatok száma, ugyanakkor jelentős forrás állt még rendelkezésre a felhíváson.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 5 054 361,65 EUR kifizetésére került sor a 6B fókuszterületre összesen 485 projekt keretében. A MÁK által készített kötelezettségvállalási analitika szerint a Felhívás keretében 11 703 330,81 EUR volt a kötelezettségvállalás 2020. december 31-én.

M07: VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés

A 6B fókuszterülethez tartozó „Egyedi szennyvízkezelés” című (VP6-7.2.1.2-16 kódszámú) felhívás 2016. február 9-én jelent meg. A Felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 12 milliárd forint volt (amely a 2020. márciusi módosításnak köszönhetően 12,41 milliárd forintra nőtt). A támogatási kérelmek benyújtására tervezetten 2016. április 15-től - 2018. április 16-ig volt lehetőség. Az utóbbi dátum a felhívás 2021. április módosításának köszönhetően 2021. július 21-re módosult.

A pályázati forrásokhoz való szélesebb körű hozzáférés szempontjából fontos kiegészítés a felhívás 2016. áprilisi módosítása, mely alapján a beruházás által támogatott települések lakosainak száma projektenként legalább 50 fő lehet. Az értékelési téma szempontjából szintén jelentőséggel bír a felhívás 2020. márciusi módosítása, melynek köszönhetően a maximálisan igényelhető támogatási összeg 155 millió forintról 310 millió forintra emelkedett, illetve ennek megfelelően változott a maximálisan igénybe vehető támogatási előleg összege 77 millió forintról 155 millió forintra.

A fejlesztés iránti igényt jelzi, hogy a vizsgált időszakban 268 támogatási kérelmet nyújtottak be, ennek fele (135 db projekt) jogosulatlanság illetve visszavonás miatt nem került támogatásra. A Felhívás keretében a vizsgált időszakban támogatott státuszban lévő pályázatok száma 98 db volt, ebből 43 db projekt esetében már 9 179 316,45 EUR kifizetésére is sor került. A kötelezettségvállalás mértéke a 2020. évi kötelezettségvállalási analitika szerint 9 004 257,18 EUR volt.

M07: VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése

A 6B fókuszterülethez tartozó „A vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztésére Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése” című (VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 kódszámú) felhívás 2016. november 23-án került meghirdetésre. A támogatási kérelem benyújtására 2017. január 6. naptól 2019. január 7. napig volt tervezetten lehetőség. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg: 18,4 milliárd forint volt. 2017

februárjában a kötelezettségvállalási keretének kimerülésére tekintettel az Irányító Hatóság a támogatási kérelmek benyújtásának lehetőségét 2017. február 9-én felfüggesztette.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 80 305 222,27 EUR kifizetésére került sor 913 projekt keretében. 2020-ban a kötelezettségvállalás további 3 249 552,65 EUR volt a Külterületi helyi közutak fejlesztése felhívás esetében.

M08: VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása

Az „Erdősítés támogatása” című (VP5-8.1.1-16 kódszámú) felhívás meghirdetésére 2016 májusában került sor. A Felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 50 milliárd forint volt. A támogatási kérelmek benyújtására 2016. július 20. napjától 2018. július 30. napjáig volt tervezetten lehetőség. A felhívás 2017. márciusában történt módosításakor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 50,32 milliárd forint nőtt. A vidéki szegénység szempontjából kiemelhető a felhívás 2017. szeptemberi módosítása, melynek során az értékelési szempontok kiegészültek a fejlesztés megvalósítási hely vonatkozásában a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet szerinti településekkel.

A 2014-2020 közötti időszakban a felhívás keretében nem került sor kifizetésre.

M08: VP5- 8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák (ellenálló képesség növelése)

A felhívás meghirdetésére 2017. januárjában került sor, a meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 4,7 milliárd forint volt. A támogatási kérelmek benyújtására 2017. február 28. és 2019. február 28. között volt tervezetten lehetőség. A vizsgált időszakban jelen értékelési téma szempontjából releváns felhívás-módosításra nem került sor.

A vizsgált időszakban a felhívás keretében nem került sor kifizetésre.

M16: VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság

A pályázati felhívás meghirdetésére 2017 márciusában került sor. A támogatási kérelmek benyújtására 2017. június 2. napjától (amely a későbbiekben június 26-ra, majd július 17-re módosult) 2019. június 7. napjáig (amely a későbbiekben 2019. június 26-ra módosult). A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló keretösszeg 1,3 milliárd forint volt. A konstrukció két célterületet támogat: 1. célterület: Szolidáris gazdálkodás, 2. célterület: Község által támogatott mezőgazdaság. Az értékelt téma szempontjából jelentőséggel a felhívás 2017. július 5-i módosításai bírnak. Ennek során módosult a felhívás kötelezően megvalósítandó önállóan támogatható tevékenységekkel kapcsolatos fejezete, miszerint legalább egy mezőgazdasági termelő és legalább egy – meghatározott célcsoport tagjait összefogó – szervezet együttműködését kell kialakítani, valamint rögzítésre került, hogy egy támogatási kérelem keretében csak az egyik célterülethez kapcsolódó projekt valósítható meg. A célcsoportok meghatározása szintén pontosításra került. Eszerint az 1. célterület esetében a célcsoport olyan emberek csoportja lehet, akiknek a környezettudatosságuk, illetve a fenntartható gazdálkodási és a fenntartható fogyasztási ismeretanyaguk nő azáltal, hogy bevonásra kerülnek a mezőgazdasági üzem(ek)ben történő tevékenységekbe, vagy egészségügyi, vagy más hátrányosságukból fakadó elszigeteltséget oldó társadalmi befogadás érdekében működnek együtt a mezőgazdasági termelővel. A 2. célterület esetében a mezőgazdasági terméket megvásárló fogyasztók közössége képezi a célcsoportot. Mindemellett pontosításra került a felhívás 3.6.1. és a- 4.1 fejezete: a projekt abban az

esetben valósul meg vidéki térségben, ha a csoport mezőgazdasági termelő tagjainak tevékenysége, vagyis a megvalósítási hely vidéki térségben található.

A 2014-2020 közötti időszakban az intézkedés keretében még nem került sor kifizetésre, a szerződött támogatás összege 182 945,33 EUR volt 3 db projekthez kapcsolódóan. Az igényelt támogatás pedig 29 projekthez kapcsolódóan 2 362 989,62 EUR volt 2020. december 31-ig. Fontos rámutatni, hogy a felhívásnál magas volt a jogosulatlanság miatt visszautasított pályázatok száma (a 29 pályázatból 18 db), aminek a MÁK szakértői interjúk szerint legtöbb esetben a konzorciumi együttműködések hibás értelmezése volt.

M19: VP6-19.1.1-15 Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása

A „Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása” című (VP-19.1-15 kódszámú) felhívás 2015. november 10-én jelent meg. A támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 1 milliárd forint volt. A támogatási kérelmek benyújtására 2015. december 10-től 2015. december 17-ig volt tervezetten lehetőség. A támogatási kérelem benyújtójának a benyújtás időpontjában rendelkeznie kell a 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet 57/B. § (1) bekezdésével összhangban a 2007. évi XVII. tv. 28.§-a szerinti MVH ügyfél azonosítóval.

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 3 078 925,17 EUR kifizetésére került sor 103 projekt keretében.

M19: VP6-19.2.1-15 LEADER - HFS megvalósítása

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 30 113 024,21 EUR kifizetésére került sor 3546 projekt keretében. A 2020. évi kötelezettségvállalási analitika szerint a felhívás keretében további 24 454 659,76 EUR kötelezettségvállalás történt.

M19: VP6-19.3.1-17 LEADER - HACs-ok együttműködési tevékenysége

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 1 279 245,86 EUR kifizetésére került sor 43 projekt keretében. A 2020. évi kötelezettségvállalási analitika szerint a felhívás keretében további 262 937,38 EUR kötelezettségvállalás történt.

M19: VP6-19.4.1-17 LEADER - Működési és animációs költségek támogatása

A Felhívás keretében a vizsgált időszakban 23 204 471,57 EUR kifizetésére került sor 103 projekt keretében.

7. sz. melléklet: A szegénységet jellemző főbb trendek az EU SILC felmérés szerint

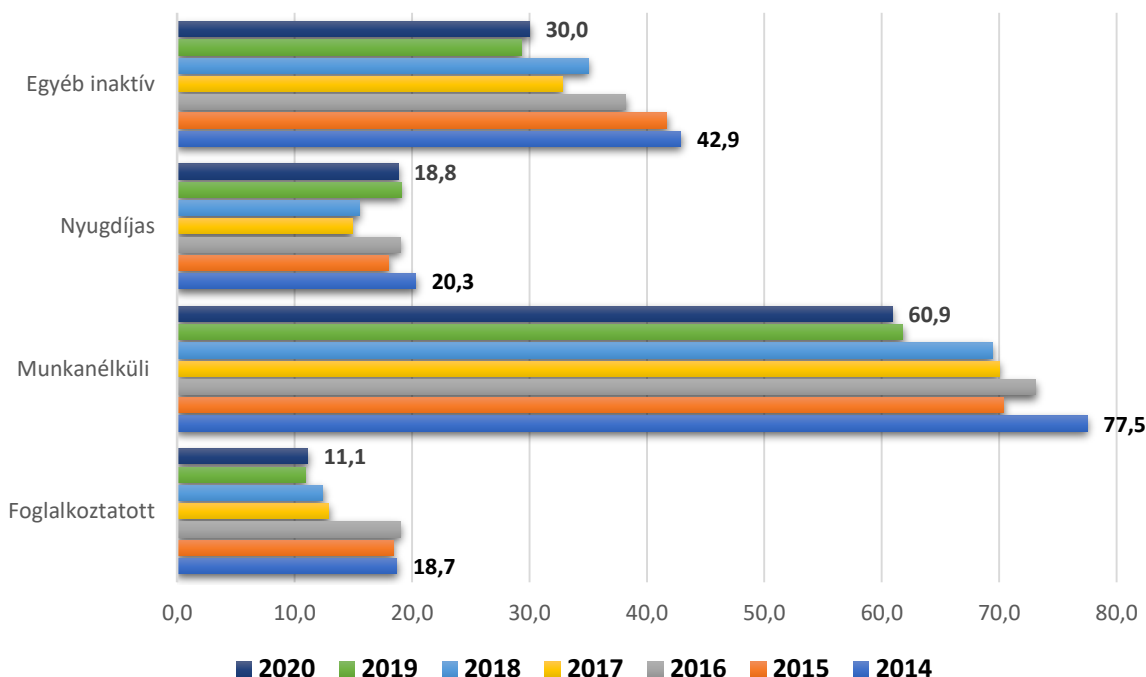
Az egyes életkori csoportokat tekintve 2020-ban a szegénységnek legkevésbé a gazdaságilag aktív 18-64 éves korosztály volt kitéve (17,6 százalék), a legnagyobb szegénységi kockázatú csoportot a 0-17 évesek (20,2 százalék) képezték, őket a 65 évesnél idősebbek (19,0 százalék) követték. A KSH által publikált adatok szerint a Covid járvány a gyermekek szegénységi kockázatát növelte a legnagyobb mértékben, a szegénység által érintett 18 év alattiak aránya 2020-ban 2,5 százalékponttal nőtt 2019-hez képest (KSH, 2021h).

A szegénységi mutatókban országosan tapasztalható javulás ellenére az alacsonyabb területi szinteken a különbségek fennmaradtak. A szegénység vagy kirekesztődés kockázata továbbra is Észak-Magyarországon (28,1 százalék) a legnagyobb, sőt, 2019 és 2020 között még 2,4 százalékpontos növekedés is jelentkezett a mutató értékében. Ezt követte Észak-Alföld (25,0 százalék), valamint Dél-Dunántúl (24,9 százalék). A szegénységi mutatón belül a jövedelmi szegénység továbbra is leginkább Dél-Dunántúl és Észak-Alföld (19,4 és 15,9 százalék), a legkevésbé pedig Budapest népességét (7,4 százalék) érinti. A súlyos anyagi deprivációban élők aránya szintén Észak-Magyarországon (18,1 százalék), volt a legmagasabb, ahol a nélkülözők aránya kis mértékben még nőtt is az előző évekhez képest, és így több mint kétszerese az országos átlagnak. A munkaszegénység továbbra is Dél-Dunántúlon volt a legmagasabb, ahol a lakosság 11,0 százaléka élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban. A legkedvezőbb helyzetű Közép-Dunántúlon a lakosság 5,5 százaléka élt jövedelmi szegénységben, 4,9 százaléka volt súlyosan deprivált, 2,2 százaléka pedig munkaszegény (KSH, 2021h).

Az alapvető szociodemográfiai sajátosságokat tekintve a nőket a férfiaknál (17,5 százalék) nagyobb kitévőség jellemzi a szegénység kockázatának (18,9 százalék). A képzettség egyértelműen jelentősen befolyásolja a szegénységi kockázatot: az alapfokú végzettségűek körében kimagasló a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitévők aránya (38,9 százalék), szemben a középfokú végzettségűek 15,2 százalékos és a felsőfokú végzettségűek 5,0 százalékos érintettségével.

A gazdasági aktivitás különböző csoportjait tekintve a legnagyobb mérvű változás a foglalkoztatottak körében történt, ahol a vizsgált periódusban közel megfeleződött a szegénység kockázatának kitévők aránya, melynek köszönhetően 2020-ban már csak a foglalkoztatottak 11,0 százaléka volt kitéve a szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának. A munkanélküliek körében az elmúlt években bekövetkezett csökkenés ellenére 2020-ban még mindig jelentős, 60,9 százalék volt a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitévők aránya. Őket az egyéb inaktívak követték, 30,0 százalékos részaránnyal.

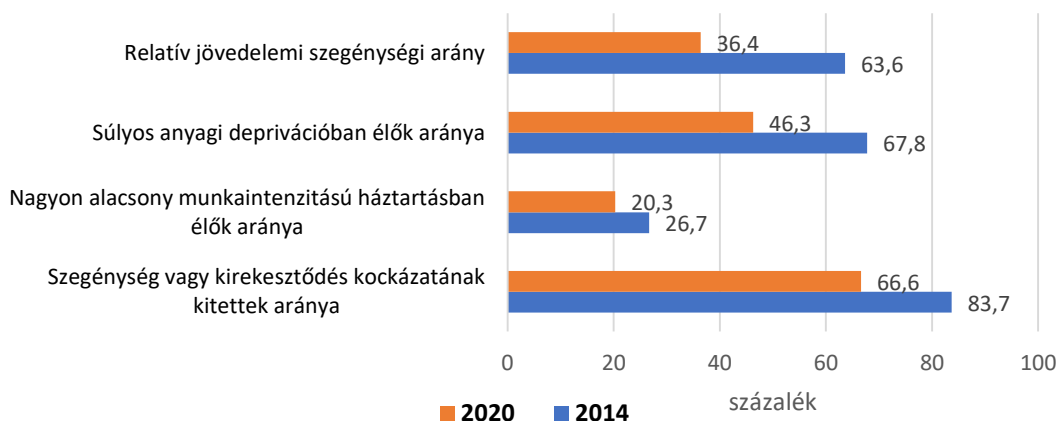
52. ábra Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a legjellemzőbb gazdasági aktivitás szerint, 2014-2020 (százalék)

Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A társadalmi befogadás szempontjából kiemelt csoportot képező **roma népesség körében 2014-2020 között a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya jelentős csökkent.** Körükben a súlyos anyagi deprivációban élők aránya a 2014. évi 67,8 százalékról 2020-ra 46,3 százalékra csökkent, de jelentős javulás következett be a jövedelmi szegények arányában is (63,6százalékról 36,4 százalékra), amely azonban még így is 2,9-szorososa az országos átlagnak. Javult a roma népesség munkaszegénységi mutatója is, 20,3 százalékuk élt 2020-ban nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, amely azonban a csökkenés ellenére öt és félszerese a teljes népességet jellemző értéknek (3,7 százalék).

53. ábra Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a roma népesség körében, 2014-2020 (százalék)

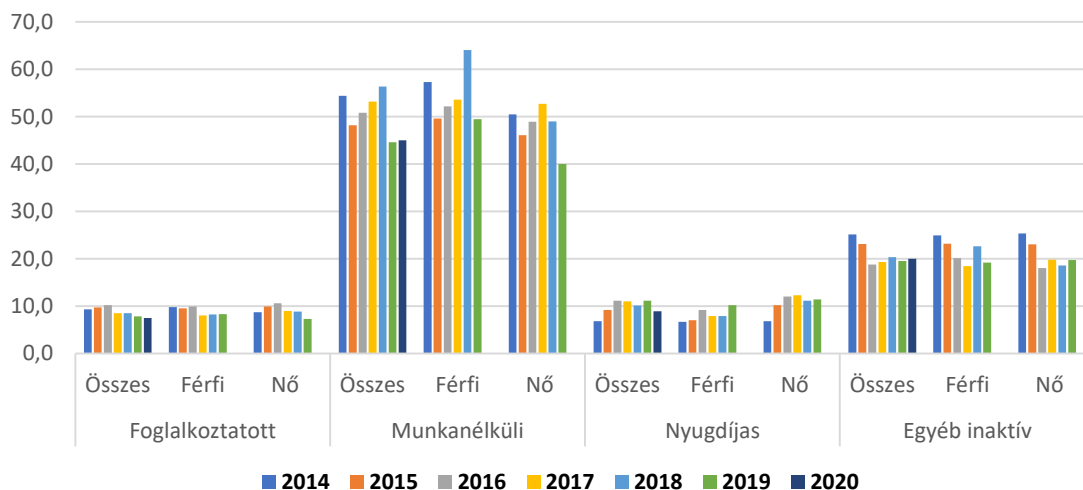

Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A szegénységgel kapcsolatos trendek mélyebb összefüggéseinek megértése érdekében a komplex AROPE szegénységi indexet alkotó három részmutatóval kapcsolatos tendenciákat külön is megvizsgáltuk a 2014-2020 közötti időszak vonatkozásában.

Relatív jövedelmi szegénység érintettjei: Magyarországon a relatív szegénységet kifejező szegénységi küszöb (mediánjövedelem 60 %-a alatt élők aránya) alatt élők aránya 2020-ban összesen 1 millió 212 ezer embert érintett. Köztük 727 ezer fő a szegénység és kirekesztettség három dimenziója közül kizárólag ebben a dimenzióban volt a szegénység kockázatának kitéve. **Kedvezőtlen előjelű folyamat a szegénységi küszöb alatt élő nyugdíjasok arányának jelentős növekedése (6,8 százalékról 8,9 százalékra) mindkét nemet érintően. Csökkent ugyanakkor a teljes munkaidős dolgozók jövedelmi szegénysége:** a foglalkoztatottak szegénységi aránya a 2014. évi 9,3 százalékról 2020-ra 7,5 százalékra mérséklődött.

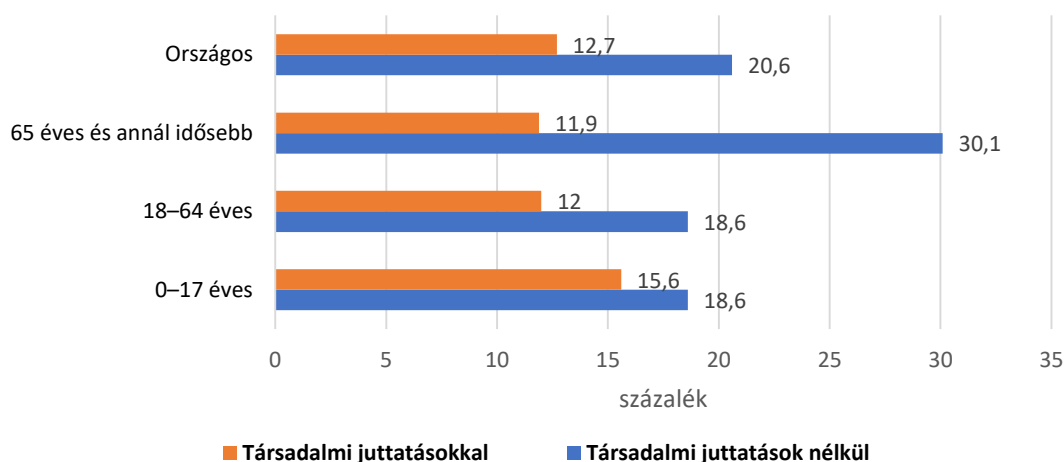
54. ábra Relatív jövedelmi szegénységi arány a legjellemzőbb gazdasági aktivitás és nemek szerint, 2014-2020

Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A szociális támogatások Magyarországon jelentősen mérséklék a rászoruló társadalmi csoportok jövedelmi szegénységét. Ezt jelzi, hogy a szociális transzferek nélkül számított szegénységi arány 2014-ben 25,7 százalékot, 2020-ban 20,6 százalékot tett ki. Ez lényegében azt jelenti, hogy 2014-ben minden negyedik, 2020-ban pedig minden ötödik ember a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkezett volna, ha nem részesült volna valamilyen szociális ellátásban. A szegénységnek való kitettséget az életkor is jelentős mértékben meghatározza. A szociális transzferek a legnagyobb mértékben a gyermekek szegénységét csökkentették, családtámogatás nélkül 2020-ban a 0-17 éves korosztály közel ötöde tartozott volna a jövedelmi szegények közé.

55. ábra A szegénységi arány kor szerint jellemzői társadalmi juttatásokkal és anélkül, 2020-ban

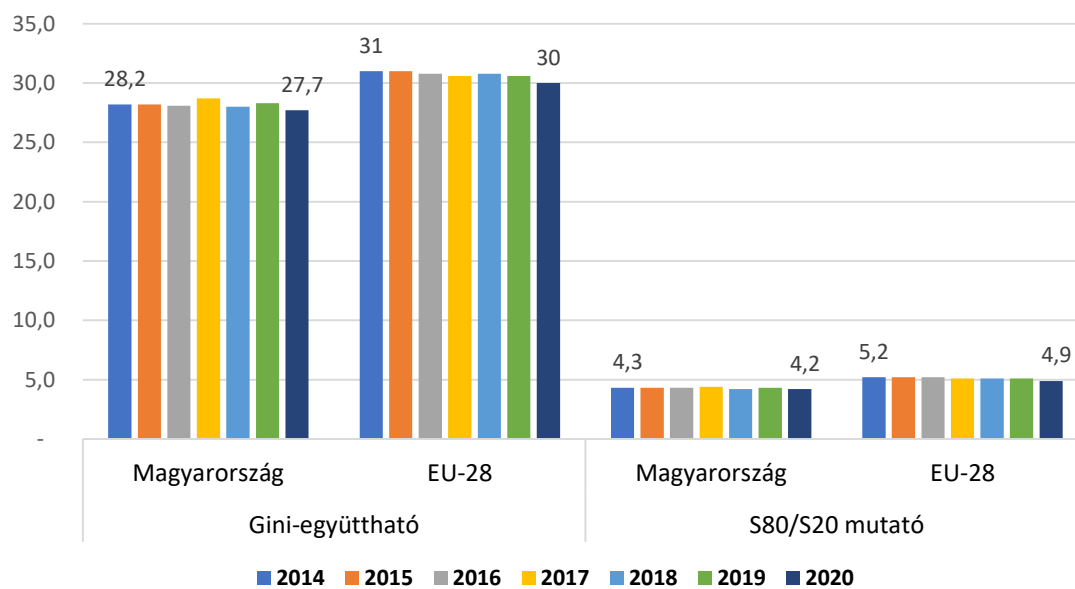
Forrás: KSH (2021h) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

Alacsony munkaintenzitás érintettjei: Magyarországon 2014-ben a teljes népesség 7,1 százaléka élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, míg a 60 év alattiak, azaz a munkaképes korúak korcsoportjában a mutató értéke 9,4 százalékot tett ki. 2020-ban a teljes népességet figyelembe véve 353 ezer fő (3,7 százalék) élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, míg a munkaképes korú, azaz 60 év alatti korosztályban 5,0 százaléka volt az érintettek aránya. A munkaszegénység legnagyobb arányban (11,0 százalék) a szakmával nem rendelkező, alacsony végzettségű népességet érintette.

Anyagi depriváció érintettjei: Az értékelés tárgyát adó 2014-2020 közötti időszakban folytatódott a súlyos deprivációban élők számának és arányának 2012 óta tartó csökkenése, így számuk 2020-ra 795 ezer főre mérséklődött. A deprivációs mutató éves értékeinek vizsgálata alapján mindemellett az is megállapítható, hogy a Covid járvány hatásai a társadalom jelentős részében egzisztenciális nehézségeket okoztak. Az előző évhez képest 2020-ban országosan 31 ezer fővel (0,3 százalékponttal) nőtt a súlyosan nélkülözők száma. Emellett 125 ezer fővel (1,3 százalékponttal) nőtt azoké, akik anyagi okból nem rendelkeztek személygépkocsival, és 116 ezer fővel (1,2 százalékponttal) azoké, akik nem tudták a lakásukat megfelelően fűteni.

Egyéb, egyenlőtlenséget kifejező mutatók: Az értékelés során a szegénységgel kapcsolatos trendek pontosabb megértése érdekében nemcsak a Közös Agrárpolitika által a társadalmi hatások vizsgálatában használt AROPE index változását követtük, hanem a jövedelmi egyenlőtlenség vizsgálatában széles körben elterjedt **Gini-együttható** és az **S80/S20 mutató** értékének változását is. A Gini együttható azt mutatja meg, hogy mennyire egyenletes a jövedelem eloszlása egy társadalomban, eszerint minél nagyobb a mutatók értéke, annál nagyobb az egyenlőtlenség. Az S80/S20 mutató ezzel szemben a legalsó és a legfelső ötödök közötti jövedelmkülönbséget fejezi ki. Minél nagyobb a mutatók értéke, annál nagyobb az egyenlőtlenség az adott társadalomban. **2014-2020 között mindkét mutatószám értéke stagnált, a Gini-együttható 27,7, az S80/S20 mutató 4,2 volt 2020-ban.** Magyarország ezekkel az értékekkel a közepesen egyenlőtlen országok közé tartozott az Európai Unióban.

56. ábra Jövedelmi egyenlőtlenség alakulása Magyarországon és az EU-28-ban a GINI együttható, valamint az S80/S20 mutató alapján, 2014-2020

Forrás: KSH (2021h) és EUROSTAT ([ilc_di11 és ilc_di12, 2021])) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

8. sz. melléklet: Társadalmi hatásmonitoring felmérés eredményei

A társadalmi hatásmonitoring keretében 2020. decemberében felvett lakossági kérdőív három kérdés keretében tárta fel a válaszadók élethelyzetében az elmúlt 5 évben bekövetkezett változásokat, így a **munkalehetőségeket, a kereseteket, valamint a lakóhely fizikai állapotát érintően**. A válaszadók ötfokozatú skálán értékelték a változásokat, ahol az 1-es azt jelentette, hogy jelentősen rosszabbodtak, az 5-ös pedig, hogy jelentősen javultak a feltételek az adott területen. Az eredmények könnyebb értelmezhetősége céljából a válaszokat a feldolgozás során három kategóriába (javulás – stagnálás – romlás) vontuk össze.

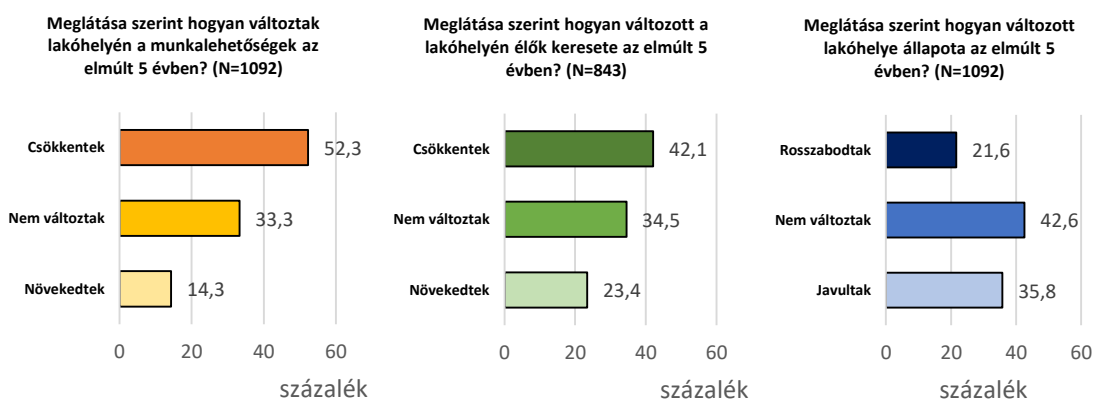
Az eredményeket tekintve jelzésértékű, hogy míg a lakókörnyezet és munkalehetőségek vonatkozásában a válaszadók száma megegyezett a mintaelemszámmal, a keresetek változását értékelő kérdés esetében 249 válaszadó a „nem tudom” válaszlehetőséget jelölte meg, így ebben az esetben az értékelhető válaszok száma 843-ra csökkent.

Összefoglalóan elmondható, hogy a **három vizsgált dimenzió közül a jövedelem, valamint a keresetek vonatkozásában azok a válaszadók voltak túlsúlyban, akik szerint lakókörnyezetükben rosszabbodott a helyzet az elmúlt 5 évben**. Különösen a munkalehetőségek terén tapasztaltak rosszabbodást a válaszadók, bő felük (52,3 százalék) szerint lakóhelyükön az elmúlt 5 évben csökkentek a munkalehetőségek. A keresetek értékelésénél a válaszadók 42,1 százaléka tapasztalt rosszabbodást lakókörnyezetében a vizsgált időszakban. A lakóhely állapotában ugyanakkor a kérdésre választ adóknak csak bő ötöde tapasztalt kedvezőtlen előjelű változást.

Mindhárom kategóriában magasnak mondható azoknak az aránya, akik nem érzékeltek változást az elmúlt öt évben a vizsgált területet érintően. Ez az arány a lakóhely állapotát tekintve volt a legnagyobb, a kérdésre választ adók bő kétötöde (42,6 százalék), míg a jövedelem és a munkalehetőségek vonatkozásában a válaszadók 33,3 és 34,5 százaléka nem tapasztalt érdemi változást.

Kedvező előjelű folyamatokat a lakóhely állapotát érintően tapasztalt a legtöbb válaszadó, arányuk a kérdésre választ adók bő harmadát (35,8 százalék) tette ki. Ezt követte a lakóhelyen elérhető keresetek változása, a válaszadók közel negyedét érintően (23,4 százalék). A lakókörnyezet által kínált munkalehetőségeket illetően ugyanakkor a válaszadóknak csak mindössze 14,3 százaléka érzékelt pozitív irányú elmozdulást.

57. ábra A munkalehetőségek, a kereset és a lakóhely állapotában történt változás megítélése

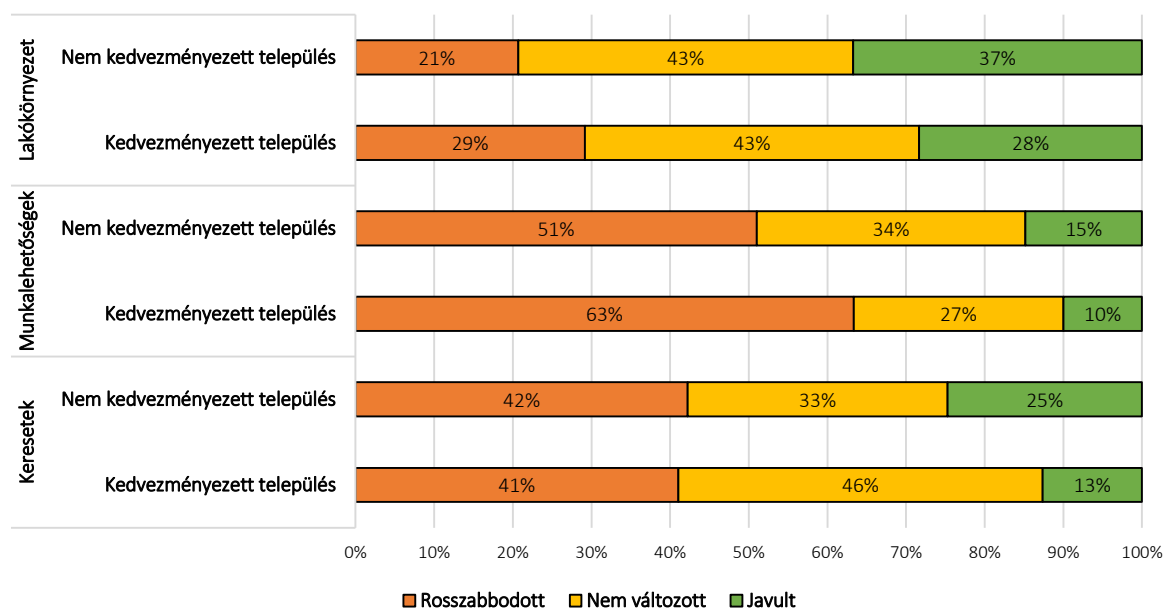
Forrás: THM Lakossági felmérés (2020) alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

Az értékelés során megvizsgáltuk a három életminőség változó és a válaszadó lakóhelye szerint összefüggéseket, annak érdekében, hogy az alacsonyabb területi szinteken jelentkező szegénység, életminőség változás lakosság általi megítélését pontosabban megérthessük. A három változó közül a munkalehetőségek megítélésében látszik a legélesebb különbség a kedvezményezett és nem kedvezményezett települések között. **A fejlettebb, azaz nem kedvezményezett településeken élők jóval nagyobb része (63 százalék) szerint rosszabbodtak lakóhelyén a munkalehetőségek az elmúlt 5 évben, mint a kedvezményezett településeken élő válaszadók szerint (51 százalék).**

A szegénységnek való kitettséget meghatározó kereseteket tekintve közel hasonló arányban (41 és 42 százalék) érzékelt csökkenést a kedvezményezett és nem kedvezményezett településeken élők, ugyanakkor **a fejletlenebb településeken élők körében a keresetek stagnálását érzékelők aránya magasabb (46 százalék), mint a fejlettebb településeken élő válaszadók körében (33 százalék).** A keresetek növekedését a nem kedvezményezett településeken élők negyede (25 százalék) érzékelt, ez az arány a fejletlenebb településeken élők körében csak mindössze 13 százalék volt.

Alapvető különbségek mutatkoztak a lakókörnyezet fizikai állapotában bekövetkezett változások megítélésében is. A fejlett településeken élőknek nagyobb része (37 százaléka) érzékelt javulást, mint a fejletlenebb településeken élőké (28 százalék), az utóbbi települési körben magas (29 százalék) a lakókörnyezet állapotában rosszabbodást érzékelők aránya.

58. ábra Az életminőségi mutatók elmúlt 5 évben bekövetkezett változásának értékelése a válaszadók lakhelyének fejlettsége szerint

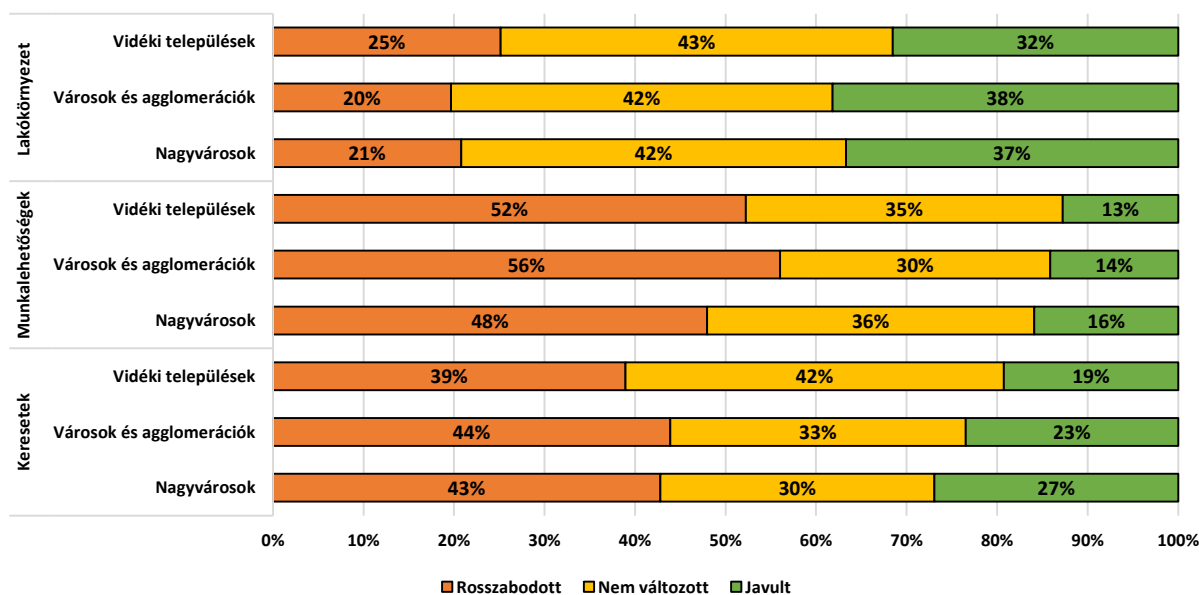
Forrás: THM Lakossági felmérés (2020) alapján, AKI Nkft. szerkesztés

A jóléti dimenziók vizsgálatát a települések DEGURBA besorolása szerint is elvégeztük. **Összefoglalóan elmondható, hogy lényegi különbségek a különböző településtípusok között nem mutatkoztak.** A lakókörnyezet vonatkozásában a vidéki települések lakossága a városi területekhez képest kicsivel negatívabban értékelte a helyzetet, 25 százalékuk tapasztalt az elmúlt 5 évben e tekintetben rosszabbodást. A munkalehetőségek vonatkozásában a vidéki településeken élő válaszadók bő fele lát

negatív folyamatokat, a városok és agglomerációk lakossága azonban ennél is nagyobb arányban (56 százalék) ítélte kedvezőtlennek a munkalehetőségek helyi kínálatában bekövetkezett változásokat.

A keresetek rosszabbodását tapasztalók aránya a városi területeken élők körében magasabb (nagyvárosokban 43 százalék, a városokban és agglomerációkban 44 százalék), mint a vidéki településeken (39 százalék). Ugyanakkor az utóbbi településtípusban a többi kategóriához képest jóval több az olyan válaszadó, aki a keresetek vonatkozásában érdemi változást az elmúlt 5 évben nem tapasztalt.

59. ábra Az életminőségi mutatók elmúlt 5 évben bekövetkezett változásának értékelése a válaszadók lakóhelyének DEGURBA szerint

Forrás: THM Lakossági felmérés (2020) alapján AKI Nkft. szerkesztés

Az értékelés keretében megvizsgáltuk a három jóléti dimenzió lakosság általi megítélése és a Vidékfejlesztési Program (megvalósítási hely szerinti) kifizetései közötti összefüggéseket. **A vizsgált dimenziókban bekövetkezett változások lakossági megítélése és a VP fajlagos (1 lakosra jutó) kifizetései között a jövedelem és a munkalehetőségek esetében gyenge korreláció mutatkozott mindhárom esetben.**

A továbbiakban az értékelés elmélyítése érdekében egy jóléti indexet hoztunk létre, amelyet a három dimenzióra adott válaszok összesítésével képeztünk. Minél nagyobb a mutató értéke, a válaszadó annál kedvezőbb változásokat tapasztalt a vizsgált dimenziókban az elmúlt 5 évben és fordítva, minél alacsonyabb az index értéke, a válaszadó annál kedvezőtlenebb irányú folyamatokat tapasztalt a vizsgált változók vonatkozásában. A statisztikai összefüggés vizsgálat eredményeiről összefoglalóan elmondható, hogy az életkörülmények szubjektív megítélésén alapuló index és a VP egy lakosra jutó kifizetései között gyenge, pozitív irányú összefüggés (R=0,16) mutatkozott. Ez az eredmény lényegében azzal magyarázható, hogy a **Vidékfejlesztési Program keretében megvalósult fejlesztések a vizsgált területeken a lakosság számára érzékelhető formában még nem fejtették ki hatásukat, a beavatkozások keresetekre, munkalehetőségekre, illetve a lakókörnyezet állapotára gyakorolt hatásai akár több évvel elnyújtva jelentkeznek.**

9. sz. melléklet: Összefüggés vizsgálat eredményei

23. táblázat Összefüggés vizsgálat eredményei

		Egy lakosra jutó elsődleges VP (6a6b)	Egy lakosra jutó másodlagos VP (6a6b)	Egy lakosra jutó összes VP (6a6b)
180 napon túli nyilvántartott álláskeresők arányának változása az aktív korú népességben belül (százalék.), 2014-2019	Pearson Correlation	-0,007	-0,015	-0,014
	Sig. (2-tailed)	0,688	0,395	0,442
	N	3139	3139	3139
Nyilvántartott álláskeresők arányának változása az aktív korú népességben belül (százalék.), 2014-2019	Pearson Correlation	-0,016	-0,024	-0,026
	Sig. (2-tailed)	0,358	0,171	0,152
	N	3139	3139	3139
Lakónépesség változása (százalék), 2014-2019	Pearson Correlation	-0,066	-0,057	-0,079
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,002	0,000
	N	3139	3139	3139
Egy lakosra jutó SZIA adóalapot képező belföldi jövedelem változása (százalék), 2014-2019	Pearson Correlation	0,196	0,024	0,154
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,174	0,000
	N	3139	3139	3139
SZIA adófizetők számának változása, 2014-2019 százalék	Pearson Correlation	-0,046	-0,031	-0,051
	Sig. (2-tailed)	0,010	0,082	0,005
	N	3139	3139	3139
A legalacsonyabb, 0-300.000 Ft sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke (százalék.), 2014-2018	Pearson Correlation	-0,053	-0,004	-0,040
	Sig. (2-tailed)	0,003	0,834	0,025
	N	3139	3139	3139
A három legmagasabb, 5.000.000 Ft fölötti sávban adózók összes adózón belüli arányában történt változás mértéke (százalék.), 2014-2018	Pearson Correlation	-0,055	-0,088	-0,089
	Sig. (2-tailed)	0,002	0,000	0,000

Forrás: KSH és műveleti adatok alapján AKI Nkft.

10. sz. melléklet: A VP pályázati felhívásokban érvényesített társadalmi befogadási szempontok

24. táblázat A VP pályázati felhívásokban érvényesülő társadalmi befogadási szempontok

Kiválasztási szempont	Területi egység	Érintett pályázati felhívások száma (db)	A többletpont aránya az összpontszámán belül (százalék)
290/2014 (XI. 26.) Korm. rendelet szerint besorolt települések	Komplex programmal fejlesztendő járás	41	3-20 százalék
	Fejlesztendő járás	41	2-15 százalék
	Kedvezményezett járás	41	1-10 százalék
105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet szerinti települési kör	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	18	2-20 százalék
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, vagy jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	18	1-15 százalék
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	11	1-10 százalék
1321/2016. (VII. 1.) Korm. határozat 1. melléklet, valamint 1362/2016. (VII. 13.) Korm. határozat 1. melléklet	Nemzeti program által érintett település („Mura Program”19, „Ős-Dráva Program”20)	10	5-15 százalék
2011. évi LXXVII. Törvény a világörökségről	A projekt világörökségi vagy világörökség várományos területen valósul meg	5	6-15 százalék
A fejlesztés megvalósításának helye	A "Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése" érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról szóló 1403/2019. (VII. 5.) Korm. Határozat 1. számú mellékletében szereplő települések valamelyikén helyezkedik el.	4	5-10 százalék
	A „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról szóló 1404/2019. (VII. 5.) Korm. Határozat 1. számú mellékletében szereplő települések valamelyikén helyezkedik el.	4	5-10 százalék
	A „Felzárkózó települések” és a gazdaságélénkítő program folytatása érdekében teendő további intézkedésekről szóló 1186/2020. (IV. 28.) Korm. Határozat 1. és 2. számú mellékletében szereplő települések valamelyikén helyezkedik el.	4	5-10 százalék
2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről	„Balaton Kiemelt Térség Integrált Területi Program” földrajzi területét jelentő „Balaton Kiemelt Üdülőkörzet” partinak és partközelinek nem minősülő, szennyvízelvezetési agglomerációba nem tartozó 2000 LE alatti települési körét érintő terület.	3	5-10 százalék
1/2014. (I. 3.) OGY határozat a Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról	A projekt megvalósításának helye tanyás településeken, tanyagazdaságokban vagy aprófalvakban van.	3	5-15 százalék
Illeszkedés alapján	A projekt illeszkedik települési és járási vagy megyei szintű fejlesztéspolitikai dokumentumokhoz	1	5 százalék
	A projekt több település fejlesztéspolitikai dokumentumához kapcsolódik	1	5 százalék
Lefedtettség alapján	A projekt keretében megvalósítani kívánt rendszer legalább 10 megyére kiterjed	1	20 százalék
	A projekt keretében megvalósítani kívánt rendszer legalább 6 megyére kiterjed	1	15 százalék
	A projekt keretében megvalósítani kívánt rendszer legalább 3 megyére kiterjed	1	5 százalék

Forrás: VP 2014-2020 között meghirdetett pályázati felhívásai alapján, AKI Nkft. szerkesztés

25. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő foglalkoztatással kapcsolatos kiválasztási szempontok

Kiválasztási szempont	Érintett pályázati felhívások száma (db)	A többletpont aránya az összpontszámon belül (százalék)	
A projekt által létrehozott munkahelyek száma	A fejlesztés által legalább 1 munkahely jön létre	11	2-15 százalék
	A fejlesztés által legalább 2 munkahely jön létre	3	6-10 százalék
	A fejlesztés által legalább 3 munkahely jön létre	3	8-15 százalék
A projekttel érintett üzem vonatkozásában a foglalkoztatotti létszám növelése (Egy újonnan létrehozott munkahelyre eső támogatási összeg)	Kevesebb, mint 10 millió Ft / új munkahely	20	3-20 százalék
	10 – 50 millió Ft / új munkahely	19	1-5 százalék
	Több mint 50 millió Ft / új munkahely	15	0 százalék
	25 - 50 millió Ft / új munkahely	1	8 százalék
	10 -25 millió Ft/ új munkahely	1	15 százalék
	5 - 10 millió Ft / új munkahely	2	6-10 százalék
	Kevesebb mint 5 millió Ft / új munkahely	1	12 százalék
	30-50 millió Ft/új munkahely	1	5 százalék
	15-30 millió Ft/új munkahely	1	7 százalék
	Kevesebb, mint 15 millió Ft/új munkahely	1	10 százalék
	Több mint 300 millió Ft / új munkahely	1	0 százalék
	40 – 300 millió Ft / új munkahely	1	6 százalék
	Kevesebb, mint 40 millió Ft / új munkahely	1	10 százalék
Foglalkoztatási hatás a kötelező vállaláson túl	Önfoglalkoztatáson kívül, legalább 1 teljes munkaidő egyenértéknek (TME) megfelelő állandó alkalmazotti állás biztosításának vállalása a működtetési időszak 2. év január 1. napjától.	1	6 százalék
	Önfoglalkoztatáson kívül legalább 1 részmunkaidős állandó alkalmazotti állás biztosításának vállalása vagy legalább 1 TME-nek megfelelő egyszerűsített foglalkoztatás keretében foglalkoztatott statisztikai állományi létszám vállalása 24 a működtetési időszak 2. év január 1. napjától.	1	3 százalék
Megváltozott munkaképességek foglalkoztatása	Teljes munkaidőben	1	2 százalék
	Részmunkaidőben	1	1százalék
Közfoglalkoztatás keretében foglalkoztatott személy foglalkoztatása		1	4 százalék

Forrás: VP 2014-2020 között meghirdetett pályázati felhívásai alapján, AKI Nkft. szerkesztés

26. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő, a vidékgazdaság szereplőit támogató kiválasztási szempontok

Lehatárolás alapja	Érintett pályázati felhívások száma (db)	A többletpont aránya az összpontszámon belül (százalék)
A kedvezményezett mikroállalkozás	15	8-15 százalék
A kedvezményezett kisvállalkozás	15	4-10 százalék
A kedvezményezett szociális szövetkezet tagja	2	2 százalék

Forrás: VP 2014-2020 között meghirdetett pályázati felhívásai alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

27. táblázat A Vidékfejlesztési Program pályázati felhívásaiban megjelenő, mikro- és kisvállalkozásokat támogató kiválasztási szempontok megjelenése

Pályázati felhívás	Összpontszám	Többletpont	
		Mikrovállalkozásként pályázó kedvezményezettek számára	Kisvállalkozásként pályázók számára
VP2-4.1.4-16 A mezőgazdasági vízgazdálkodási ágazat fejlesztése	100	15	5
VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése	100	15	5
VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése	100	15	5
VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése	100	15	5
VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése	100	15	5
VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése	100	15	5
VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése	100	15	5
VP-2-4.1.3.1.-16 Kertészet korszerűsítése- üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével	100	15	5
VP-2-4.1.3.2.-16 Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével	100	15	5
VP2-4.1.3.3-16 Gyógynövény termesztés	100	15	5
VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése-Kertészeti gépbeszerzés támogatása	100	14	7
VP2-4.1.3.6-17 Borszőlőültetvény telepítés támogatása	100	15	10
VP-5-4.1.1.6-15 - Az állattenyésztési ágazat fejlesztése - trágyatárolók építése	108	15	5
VP5-4.1.3.4-16 Gombaházak - hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak - hűtőházak korszerűsítése	100	15	5
VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása	100	8	4

Forrás: VP 2014-2020 között meghirdetett pályázati felhívásai alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

11. sz. melléklet: A társadalmi befogadási szempontok érvényesülése a 6A, 6B fókuszterületen meghirdetett felhívásokban

Az alábbiakban az elemzést a 2014-2020 között megjelent, 6A, 6B fókuszterülethez tartozó VP felhívások elemzésére szűkítettük, figyelembe véve a felhívások célrendszerét, célcsoportjait, szakpolitikai indikátorait.

M04: VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban

A felhívás a **mezőgazdasági termelőket támogatja**, a vidéki szegénység csökkentése szempontjából azonban lényegi eleme, hogy a mezőgazdasági termelőnek nem minősülő **mikro- és kisvállalkozásokat is támogatja**, olyan fejlesztésekkel, amelyek tevékenységük gazdaságos folytatásához, továbbá az önfoglalkoztatás, foglalkoztatás fenntartásához segítik hozzá őket. A **kisvállalkozások forrásokhoz való hozzáférését a pályázat plusz 20 százalékos támogatási intenzitással segíti** (kivéve nagyberuházásoknál). A felhívás kiválasztási szempontrendszere deklaráltan két vonatkozásban, a **munkahelyteremtésen**, valamint a **területi hátrányok érvényesítésén** keresztül támogatja a 6. prioritás céljainak megvalósulását. A többletpont a létrehozott munkahelyre eső támogatási összeg nagyságától függően 3-6 pont lehet a pályázatra adható 100 pontból. A területi szempont a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet alapján a projekt megvalósítási helyének figyelembevételével került érvényesítésre, a járások fejlettségétől függően 1-5 pontig terjedően. A felhívás a társadalmi befogadás szempontjából külön szakpolitikai indikátort nem tartalmazott, kimeneti indikátorként a projektek kapcsán támogatott műveletek számát határozta meg.

28. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP3-4.2.1-15 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	5 pont
	Fejlesztendő járások	3 pont
	Kedvezményezett járások	1 pont
Foglalkoztatás	Kevesebb, mint 10 millió Ft / új munkahely	6 pont
	10 – 50 millió Ft / új munkahely	3 pont

Forrás: VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

M04: VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban

A felhívás a 6. prioritás céljainak megvalósulását a mezőgazdasági termelőnek nem minősülő mikro- és kisvállalkozások támogatásával, a mezőgazdasági termékek feldolgozásának fejlesztésével segíti elő. A **kisvállalkozások forrásokhoz való hozzáférését ez a pályázat is magasabb (plusz 20 százalékos) támogatási intenzitással segíti** (kivéve nagyberuházásoknál), ha a kérelem benyújtásakor, valamint a döntés meghozatalakor megfelelnek az adott vállalkozási méret feltételeinek. A felhívás kiválasztási szempontrendszere **a foglalkoztatásbővítés ösztönzésével, valamint a területi fejlettségi szint alkalmazásával támogatja a 6. prioritás céljainak megvalósulását**. A foglalkoztatást tekintve a támogatást igénylő a fejlesztéssel érintett székhelyén, telephelyén, vagy fióktelepén, a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló számára létesített új munkahely után részesülhet többletpontszámban. A többletpont a létrehozott munkahelyre eső támogatási összeg nagyságától függően 3-6 pont lehet a pályázatra adható 100 pontból.

Ebben a felhívásban a területi szempont megerősített formában (3 dimenzió) került megjelenítésre. A kedvezményezett 4-8 pontig terjedő többletpontszámot kaphatott, ha a projektjének megvalósítási helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet alapján komplex programmal fejlesztendő járás (8 pont), fejlesztendő járás (6 pont) vagy kedvezményezett járás (4 pont). Amennyiben a fejlesztés megvalósítási helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott település, a kedvezményezett 6 többletponthez juthatott. Ha Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezettnek vagy jelentős munkanélküliséggel sújtott településnek minősül a megvalósítási hely, 4 többletpont jár. Ha a fejlesztés megvalósítási helye nemzeti program által érintett településen található („Mura Program”, „Ős-Dráva Program”), a pályázó 8 többletponthez juthat a 100 pontból.

29. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP3-4.2.1-4.2.2-18 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	8 pont
	Fejlesztendő járások	6 pont
	Kedvezményezett járások	4 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	6 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések vagy jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	4 pont
	A fejlesztés megvalósítási helye nemzeti program által érintett településen található („Mura Program, „Ős-Dráva Program”)	6 pont
Foglalkoztatás	Kevesebb, mint 10 millió Ft / új munkahely	6 pont
	10 – 50 millió Ft / új munkahely	3 pont

Forrás: VP5- 8.1.1-16 VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

M06: VP6-6.4.1–16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása

Az intézkedés a 6. prioritás céljainak megvalósításához a vidéki térségekben működő mikrovállalkozásnak minősülő mezőgazdasági termelők fejlesztésével, helyzetének stabilitásával járul hozzá, induló vagy már működő **nem mezőgazdasági tevékenységeik fejlesztésével, a gazdasági több lábbon állás erősítésével.** A felhívás a diverzifikálódó gazdaságok támogatásán túlmutatóan a szolgáltató tevékenységek fejlesztésével a vidéki térségek, különösen a tanyás településeken és vállalkozáshiányos aprófalvas területeken megvalósuló tevékenység-, illetve vállalkozásfejlesztéseket, a szolgáltatási kínálatának bővítéséhez, a hozzáférés feltételeinek javításához is hozzájárul. Ezzel összefüggésben a felhívás területi korlátozást alkalmaz, **csak a vidéki térségekben található településeken** használhatók fel a felhívás keretében rendelkezésre álló források. A pályázat kiválasztási szempontrendszere a **foglalkoztatásbővítés támogatásával** és **más pályázatokhoz képest jóval nagyobb hangsúllyal megjelenő területi fókusz alkalmazásával** segíti elő a 6. prioritás céljainak megvalósulását. A foglalkoztatást tekintve a támogatást igénylő a fejlesztéssel érintett székhelyén, telephelyén, vagy fióktelepén, a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló számára létesített új munkahely után részesülhetett többletpontszámban. A többletpont a létrehozott munkahely vállalásra a támogatási összeg nagyságától függően 5-10 pont járt a pályázatra adható 100 pontból.

30. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-6.4.1–16 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	5 pont
	Fejlesztendő járások	3 pont
	Kedvezményezett járások	1 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	3 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	3 pont
	A fejlesztés megvalósításának helye tanyás településeken, tanyagazdaságokban vagy aprófalvakban van.	15 pont
Foglalkoztatás	A fejlesztés nemzeti program által érintett területen valósul meg ("Ős-Dráva Program", „Mura Program”)	15 pont
	30 – 50 millió Ft / új munkahely	5 pont
	15 – 30 millió Ft / új munkahely	7 pont
	Kevesebb, mint 15 millió Ft / új munkahely	10 pont

Forrás: VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A területi célzást tekintve négy különböző területi dimenzió jelent meg a felhívásban. Ha a fejlesztés megvalósításának helye tanyás településeken, tanyagazdaságokban vagy aprófalvakban, illetve nemzeti program által érintett településen található („Mura Program”, „Ős-Dráva Program”), a kedvezményezett a 100 pontból 15 pontot szerezhetett. Ha a projekt megvalósítási helye a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI. 26.) Kormányrendelet alapján komplex programmal fejlesztendő járás, 5 pont, fejlesztendő járás esetén 3 pont, kedvezményezett járás esetén plusz 1 pont járt. Amennyiben a fejlesztés megvalósítási helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Kormányrendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott település, a kedvezményezett 5 többletpontot kaphatott. Ha a megvalósítási hely települése társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezettnek vagy jelentős munkanélküliséggel sújtott településnek minősül, 3 többletpontot kaphat. Mindemellett **a területi szempontok a támogatási intenzitáson keresztül is érvényesülnek:** a támogatás maximális mértéke a „fejlesztendő” és „komplex programmal fejlesztendő” járásokban megvalósuló fejlesztések esetén 20 százalékkal magasabb (70 százalék), mint a nem fejlesztendő járásokban (50 százalék).

A felhívás külön indikátort nevesít, a vidéki térségekben folytatandó nem mezőgazdasági tevékenységekhez nyújtott támogatásban részesülő kedvezményezettek (mezőgazdasági üzemek) számát, melyet a felhívás a megjelenéskor **1 800 fő**ben határozott meg.

M08: VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása

A felhívás a jogszerű földhasználók és ezek társulásai számára a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági területeken történő erdő telepítéseket és ipari célú fás szárú ültetvények telepítését célozza, együttesen segítve ezzel az éghajlatváltozás hatásainak mérséklését, valamint a **vidéki térségek lakosságának megtartását.** Ez utóbbival összefüggésben a felhívásban magas pontszámmal (15 pont) jelenik meg a munkahelyteremtés, és a területi hátrány két dimenziója (járás, település), az összpontszám maximum 15-15 százalékáig terjedően.

31. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP5- 8.1.1-16 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	15 pont
	Fejlesztendő járások	10 pont
	Kedvezményezett járások	5 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett, jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	15 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	10 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
Foglalkoztatás	3 vagy több új munkahely	15 pont
	2 új munkahely	10 pont
	1 új munkahely	5 pont

Forrás: VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

VP5- 8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák (ellenálló képesség növelése)

A felhívás célcsoportját a magán- és közjogi erdőgazdálkodók képezik, akik a fejlesztések révén hozzájárulnak az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének növeléséhez és a meglévő erdők természetességi állapotának megőrzéséhez. A felhívás nem érvényesít külön társadalmi befogadási szempontokat, a területhez való hozzájárulása elsősorban a jövedelemtermeléssel, munkahelyteremtéssel összefüggő népességmegtartáson keresztül, áttételesen értelmezhető.

VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság

A VP 16.9.1.-es konstrukció abból a szempontból kiemelhető, hogy már célrendszerében is deklaráltan a társadalmi befogadás szempontjából kitüntetett területeket támogat. A **szolidáris gazdálkodás (1. célterület)** a mezőgazdasági termelésbe való bevonás által erősíti a társadalmi felelősségvállalást, a gazdálkodó és a különböző társadalmi csoportok közötti tudásátadás és tapasztalatmegosztás által. A **Közösség által támogatott mezőgazdaság (2. célterület)** ezzel szemben olyan együttműködések kialakítását célozza, melyek növelik a termelők és a fogyasztók egymás iránti elkötelezettségét. A felhívás keretében megvalósuló fejlesztések segítik a kisebb ökonómiai méretű üzemek diverzifikálódását, ezáltal hozzájárulnak a vidéki munkahelyteremtéshez és a szolgáltatási kínálat bővüléséhez. **A társadalmi befogadás szempontjainak érvényesülését a felhívás részben a munkahelyteremtéssel, részben a pontosabb és több fejlettségi besorolást is figyelembe vevő területi célzással segíti elő.** A foglalkoztatásbővítésért kapható többletpontszám a létrehozandó munkahelyek számától függően maximum 15 pont lehet. A területi célzás három szintje is beépítésre került a felhívásba, melynek keretében összességében maximum 30 pont szerezhető a pályázat keretében szerezhető 100 pontból.

A pályázati felhívás a szolgáltatásokkal elérni kívánt célcsoport vonatkozásában is megfogalmaz prioritásokat: az 1. célterület esetében a célcsoport olyan emberek csoportja lehet, aki az egészségügyi vagy más hátrányosságukból fakadó elszigeteltséget oldó társadalmi befogadás érdekében működnek együtt a szolidáris gazdálkodás irányába mozduló mezőgazdasági termelővel.

A Vidékfejlesztési Program felhívásai közül kiemelhető jelen pályázat, mely **a területi szempont érvényesülésének a legtagabb teret adja.** A felhíváshoz külön szakpolitikai indikátor tartozik, amely a projektek által létrehozott munkahelyeket számszerűsíti. A pályázat megjelenésekor meghatározott indikátor célérték 50 fő volt.

32. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-16.9.1-17 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpont: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	10 pont
	Fejlesztendő járások	5 pont
	Kedvezményezett járások	3 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	15 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	10 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	Tanyás települések, aprófalvak	5 pont
Foglalkoztatás	3 vagy több új munkahely	15 pont
	2 új munkahely	10 pont
	1 új munkahely	5 pont

Forrás: VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – VP6-16.9.1-17 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településkép

A felhívás célja a vidéki térségekben élők életminőségének javítása, a vidéki települések vonzóbbá tétele olyan, a fenntarthatóság növelését és a társadalmi felzárkózást, valamint az egész életen át tartó tanulást elősegítő fejlesztések által, melyek a helyi szükségletek mértékéhez igazítva tényleges közösségi jellegű funkciókkal és használattal bírnak. A felhívás célkitűzése **az alapvető szolgáltatásokhoz és a közösségi élet feltételeihez való hozzáférés javítása** a közösségi terek létrehozásával és fejlesztésével. A megvalósítói kört a felhívás tartalmával összefüggésben vidéki térségben működő települési önkormányzatok, települési nemzetiségi önkormányzatok, önkormányzati társulások, nonprofit szervezetek, egyházi jogi személyek képezhetik.

33. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpont: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	10 pont
	Fejlesztendő járások	7 pont
	Kedvezményezett járások	4 pont
	1 új munkahely létrehozása	2 pont

Forrás: VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 – Településkép pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A kiválasztási szempontrendszerben a területi szempont csak egy elemmel (járás fejlettsége) és az elérhető 100-ból maximum 10 ponttal került figyelembevételre, azonban a hátrányos helyzetű járások jobb hozzáférését a magasabb támogatásintenzitás is elősegíti, amely a pályázó szervezeti háttérétől függően akár plusz 20 százalékot is jelenthet. **A foglalkoztatásbővítés más pályázatokhoz képest alacsony pontszámmal jelent meg**, 1 fős foglalkoztatásbővítés esetén a pályázó maximum 2 többletponthez juthatott. Ehhez képest a védett épületben megvalósuló fejlesztés például 10 többletpontot jelentett. Külön szakpolitikai indikátort a felhívás nem tartalmazott.

VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi piacok és közétkeztetés fejlesztése

A felhívás a vidéki térségekben található, helyi termékértékesítést szolgáló piacok, vásárterek infrastrukturális fejlesztésének, illetve a közétkeztetés fejlesztésének megvalósítása érdekében került

meghirdetésre. Alapvető célja a vidéki térségek településeinek a kisméretű infrastruktúra és az alapvető szolgáltatások fejlesztése, az önkormányzatok, a települési kisebbségi önkormányzatok, az önkormányzati társulások, a nonprofit szervezetek és az egyházi jogi személyek együttműködésével. E célok elérése érdekében a felhívás két célterületen támogat fejlesztéseket: 1. célterület: helyi termelői piac vagy vásártér kialakítása, illetve fejlesztése; 2. célterület: közkonyha fejlesztése.

A társadalmi befogadást elősegítő szempontok közül **a foglalkoztatásbővítés jelentősebb súllyal jelenik meg (100 pontból 15 pont)**, a területi dimenzió ugyanakkor kisebb jelentőséggel bír (maximum 5 pont), bár a járási és települési fejlettség is beépítésre került a kiválasztási szempontrendszerbe. A hátrányos helyzetű járásokban/településeken megvalósuló fejlesztéseket ugyanakkor a magasabb (a pályázó szervezeti hététerétől függően +10-20 százalék) támogatási intenzitás is ösztönzi ennél a felhívásnál. A felhívás két indikátort nevesít, a fejlesztések számát összesíti a két célterületen.

34. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpont: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	5 pont
	Fejlesztendő járások	3 pont
	Kedvezményezett járások	1 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	3 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	3 pont
	Tanyás települések, aprófalvak (csak a 2. célterületen)	4 pont
Foglalkoztatás	1 új munkahely	15

Forrás: VP6-7.2.1-7.4.1.3-17 Helyi piacok és közétkeztetés fejlesztése pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése

A felhívás a vidéki térségekben működő települési önkormányzatok, települési nemzeti önkormányzatok és nonprofit szervezetek együttműködésével a helyi termékértékesítést szolgáló piacok, vásárterek infrastrukturális fejlesztéseit támogatja, a vidéki térségek településeinek elérhető kisméretű infrastruktúra és az alapvető szolgáltatások fejlesztése érdekében. **A felhívásban a területi célzást elősegítendő, ötféle területi szint került beépítésre, melyek együttesen az összpontszám maximum 22 százalékát adhatták.** Emellett a kiválasztási szempontrendszerben megjelenítésre került a foglalkoztatásbővítés is, 1 fős foglalkoztatásbővítés esetén az összpontszám maximum 7 százalékáig terjedően.

A társadalmi befogadás szempontjából jelentőséggel bír, hogy **a kiválasztási szempontrendszerben megjelenik a szolgáltatáshoz való hozzáférést befolyásoló nyitvatartási idő, valamint a kínált szolgáltatások innovativitására vonatkozó vállalások** (pl. speciális élelmiszerek, bio- és öko élelmiszerek árusítása, termékkóstoltatások szervezése, infokommunikációs fejlesztések, információs táblák kihelyezése, honlap). A területi fejlettség az igényelhető, vissza nem térítendő támogatás mértékében is érvényesül: **a hátrányos helyzetű településeken, járásokban megvalósuló fejlesztések a pályázó szervezeti formájától függően plusz 10-20 százalékkal magasabbak, mint a nem kedvezményezett járásokban.** A felhívás egy releváns indikátort nevesít, a felhívás keretében megvalósuló fejlesztések számát összesíti.

35. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.1-20 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpont: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	10 pont
	Fejlesztendő járások	7 pont
	Kedvezményezett járások	5 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	7 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	5 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	A "Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése" érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról szóló 1403/2019. (VII. 5.) Korm. Határozat 1. számú mellékletében szereplő települések valamelyikén helyezkedik el.	5 pont
	A „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról szóló 1404/2019. (VII. 5.) Korm. Határozat 1. számú mellékletében szereplő települések valamelyikén helyezkedik el.	5 pont
Foglalkoztatás	1 új munkahely	7 pont
	Nyitva tartás: legalább 5 és legfeljebb 7 nap	5 pont
Szolgáltatás	Legalább 8 és legfeljebb 9 nap	6 pont
	Legalább 10 és legfeljebb 11 nap	7 pont
	12 nap vagy annál több nap	8 pont
	Innovativitás	10 pont

Forrás: VP6-7.2.1.1-20 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális- és eszköz fejlesztése pályázati felhívás, alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

VP6-7.2.1.4-17 Tanyafejlesztés

A felhívás a vidéki térségek önkormányzatainak, illetve a vidéki térségekben, tanyán élő természetes személyek háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint a szennyvízkezelés fejlesztéseinek megvalósítását célozza, a vidéki településeken élők életminőségének javítása, valamint a helyi gazdaság fejlesztéséhez elengedhetetlen kisléptékű infrastruktúra fejlesztések támogatása. A felhívás két célterületen támogat fejlesztéseket: egyfelől a tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátási, valamint szennyvízkezelési fejlesztéseit a természetes személyek számára (1. célterület), másfelől a tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátási, valamint szennyvízkezelési fejlesztéseit a 2011. évi CLXXXIX. törvény szerinti települési önkormányzatok számára (2. célterület).

36. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.4-17 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpont: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	10 pont
	Fejlesztendő járások	7 pont
	Kedvezményezett járások	5 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	10 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	7 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
Foglalkoztatás	1 új munkahely	10 pont
	A fejlesztés több tanyán valósul meg: 15-nél több	20 pont
	12-15	18 pont

Szolgáltatás kiterjedtsége	9-11	14 pont
	6-8	10 pont
	4-5	6 pont
	2-3	4 pont

Forrás: VP6-7.2.1.4-17 Tanyafejlesztési pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

A felhívás keretében területi korlátozás érvényesül: tanyák korszerűsítésére csak tanyás térségek⁹⁰ külterületein fekvő, állandó lakás célú ingatlanokra nyújtható be pályázat. A felhívásban megjelenik a foglalkoztatásbővítés, a két dimenzióval megerősített területi fókusz, valamint a szolgáltatások hozzáférhetősége, kiterjedtsége, mely utóbbi akár az összpontszám 20 százalékát is elérheti. Mindemellett a hozzáférést a támogatásintenzitás is segíti, mely a fejletlenebb járásokban/településeken megvalósuló önkormányzati fejlesztések esetén plusz 10 százalékkal magasabb. A felhívás egy indikátort nevesít, a felhívás keretében megvalósuló fejlesztések számát összesíti (fejlesztett lakóingatlanok száma, db).

VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése

A felhívás két célterületen támogatja a vidéki térségekben található, külterületi helyi közutak fejlesztését, továbbá az önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzését, a vidéki térségek közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése, az alapvető szolgáltatások elérhetőségének javítása, és a földrajzi mobilitás elősegítése érdekében. A felhívás egyfelől a kiválasztási szempontrendszeren keresztül érvényesíti a társadalmi befogadás szempontjait, **három területi fejlettségi besorolás, a foglalkoztatásbővítés támogatása és a szolgáltatások kiterjedtsége alapján.**

Másfelől **magasabb támogatási intenzitással segíti a hátrányos helyzetű járásokban megvalósuló fejlesztéseket.** A kedvezményezett és fejlesztendő járásokban plusz 5 százalékkal, a komplex programmal fejlesztendő járásokban plusz 10 százalékkal magasabb a támogatásintenzitás, mint a nem fejlesztendő járásokban. A felhívásban három indikátor került nevesítésre, melyek mindegyike a megvalósuló fejlesztések számát összesíti (Külterületi földút fejlesztések száma, db, Külterületi szilárd burkolatú útfelújítások száma, db, Beszerzett erő – és munkagépek, db).

⁹⁰ Bács-Kiskun megye, Békés megye, Csongrád-Csanád megye, Hajdú-Bihar megye, Jász-Nagykun Szolnok megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye összes települése, továbbá Pest megye Ceglédi, Dabasi, Monori (kivéve Gyömrő), Nagykátai, Nagykőrösi, Ráckevei járásának települései

37. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	5 pont
	Fejlesztendő járások	3 pont
	Kedvezményezett járások	1 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	3 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	3 pont
	A fejlesztés 1000 fő alatti településen valósul meg	5 pont
	A fejlesztés tanyás térségben lévő településen valósul meg	3 pont
Foglalkoztatás	1 új munkahely	10 pont
Szolgáltatás kiterjedtsége	A fejlesztéssel érintett útszakaszról közvetlenül megközelíthető gazdasági célú ingatlanok száma: 10 db felett	10 pont
	5 db felett	5 pont

Forrás: VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése pályázati felhívás alapján, AI Nkft. szerkesztés.

VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés

A felhívás a 2000 lakosegyenérték alatti **vidéki települések, elkülönült településrészek és külterületek autonóm és természetközeli szennyvízkezelésének megvalósítását támogatja** a vidéki térségek alapvető szolgáltatásainak fejlesztése, a falvak megújulása érdekében. Ezzel összefüggésben a felhívás keretében kizárólag a Vidékfejlesztési Programban meghatározott vidéki térségekben található településeken megvalósítandó projektek támogatására van lehetőség. A pályázati felhívásban a beruházás által támogatott települések lakosainak száma jelenik meg, amelyet a felhívás projektenként legalább 50 főben számszerűsített. A pályázati felhívás többletponttal javítja a hátrányos helyzetű járásokból pályázók forrásokhoz való hozzáférését, valamint az átlagosnál magasabb pontszámmal ösztönzi a vidéki munkahelyteremtést. Emellett **a támogatásintenzitás is 10 százalékkal magasabb a hátrányos helyzetű járásokban megvalósuló fejlesztések esetében.**

38. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-7.2.1.2-16 felhívásban

Dimenzió	Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	5 pont
	Fejlesztendő járások	4 pont
	Kedvezményezett járások	3 pont
	A projekt illeszkedik települési és járási vagy megyei szintű fejlesztéspolitikai dokumentumokhoz is	5 pont
	A projekt több település fejlesztéspolitikai dokumentumához kapcsolódik	3 pont
	A fejlesztés a „Balaton Kiemelt Térség Integrált Területi Program” földrajzi területét jelentő „Balaton Kiemelt Üdülőkörzet” partinak és partközelinek nem minősülő, szennyvízelvezetési agglomerációba nem tartozó 2000 LE alatti települési körét érintő területen valósul meg	5 pont
Foglalkoztatás	1 új munkahely	8 pont
Szolgáltatás kiterjedtsége	Bevont ingatlan tulajdonosok száma: több, mint 150 darabszám esetén 10	10 pont
	91 – 150 közötti darabszám esetén	8 pont
	51 – 90 közötti darabszám esetén	6 pont
	30 - 50 közötti darabszám esetén	4 pont

Forrás: VP6-7.2.1.2-16 - Egyedi szennyvízkezelés pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

VP6-19.1.1-15 Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítésének támogatása⁹¹

A felhívás az egyesületi formában működő, előzetes LEADER Helyi Akciócsoport elismeréssel rendelkező szervezeteit támogatta a Helyi Fejlesztési Stratégiák elkészítése érdekében. A felhívás **célrendszerében deklaráltan jelenik meg a társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem, ezen belül a vidéken élők számára a vidéki települések élhetőbbé, vonzóvá tétele.** A kedvezményezettek minden esetben kizárólagosan az IH által kibocsátott előzetes elismerési okiratban meghatározott földrajzi területre (illetékességi terület) vonatkozóan készíthették el a HFS-t. A pályázati felhívás kiválasztási szempontrendszerében megjelent az érintett terület legfőbb – környezeti, gazdasági és társadalmi jellemzője - különös tekintettel a 290/2014 (XI.26.) Korm. rendeletben meghatározott járás besorolások közül a fejlesztendő járások általi érintettségre. A felhívás két indikátort határoz meg, az elkészített Helyi Fejlesztési Stratégiák számát (db), valamint az adott HFS által lefedett lakosság számát (fő). A felhívás első indikátor vonatkozásában megadott célértéke 100 db HFS, amelyek az előzetesen elismert Helyi Akciócsoportok szervezésében a Vidékfejlesztési Programban meghatározott LEADER támogatásra jogosult település mindegyikét lefedik.

VP6-19.3.1-17 LEADER - HACS-ok együttműködési tevékenysége

A felhívás a LEADER Helyi Akciócsoportok és a velük együttműködő partnerek (azaz a HFS megvalósításában résztvevő partner közjogi és magánjogi szervezetek, a vidéki térségekben működő mikro- és kisvállalkozások, természetes személyek, illetve ezek konzorciumai) részvételével, a helyi szereplők térségen kívüli kapcsolatrendszerének fejlesztését új megoldások kialakítását ösztönzi a térségközi és nemzetközi együttműködési projektek generálásával, a vidéki térségek problémáinak megoldása érdekében. A felhívás a helyi-, térségi- és nemzetközi szakmai együttműködések kialakítását, különös tekintettel a határon átnyúló együttműködések támogatására két célterületen: Térségek közötti együttműködések (1. célterület), Nemzetközi együttműködések (2. célterület). Mindkét célterülethez tartozó kiválasztási szempontrendszerben megjelenik a területi hátrány, két területi fejlettségi besorolás szerint.

---

⁹¹ A LEADER beavatkozások közül jelen értékelés keretében csak a pályázat.gov.hu felületen elérhető felhívásokat tekintettük át, a helyi felhívások kiválasztási szempontrendszerének vizsgálata külön tematikus értékelés keretében valósul meg.

39. táblázat Társadalmi befogadási szempontok megjelenése a VP6-19.3.1-17 felhívásban

Társadalmi befogadás szempontjából releváns kiválasztási kritériumok		
Dimenzió	1. célterület: Térségek közötti együttműködések	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	3 pont
	Fejlesztendő járások	2 pont
	Kedvezményezett járások	1 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	2 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	1 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	1 pont
Dimenzió	2. célterület: Nemzetközi együttműködése	Összpontszám: 100 pont
Területiség	Komplex programmal fejlesztendő járások	10 pont
	Fejlesztendő járások	7 pont
	Kedvezményezett járások	4 pont
	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	5 pont
	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	3 pont
	Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	1 pont

Forrás: VP6-19.3.1-17 LEADER - HACs-ok együttműködési tevékenysége pályázati felhívás alapján, AKI Nkft. szerkesztés.

12.sz. melléklet: DEGURBA és KSH település tipológiák átfedése a 2019-ben érvényes település besorolások szerint

Településtípus	Jelentős munkanélküli sújtott települések	Nem kedvezményezett település	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett és a jelentős munkanélküliséggel sújtott települések	Társadalmi- gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések	Összesen
Nagyvárosok		14			14
Városok és agglomerációk	27	275	14	1	317
Vidéki települések	150	1635	649	390	2824
Összesen	177	1924	663	391	3155

Forrás: Eurostat és KSH alapján, AKI Nkft. Saját szerkesztés.